

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

x. A S. o. u.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1946:54
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

UTREDNING ANGÅENDE REGLERING AV
**DEN TERRITORIELLA
FÖRSAMLINGSINDELNINGEN
I STOCKHOLM**

ENLIGT KUNGL. MAJ:TS UPPDRAG VERKSTÄLLD AV
ERIK SCHALLING

STOCKHOLM

1946

Statens offentliga utredningar 1946

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående rundradion i Sverige. Dess aktuella behov och riktlinjer för dess framtida verksamhet. Norstedt. 167 s. **K.**
2. Dödföddheten och tidigdödligheten i Sverige. Dess samband med nativitetminskningen och dess förhållande vid olika former av förlossningsvård samt dess socialmedicinska och befolkningspolitiska betydelse. Av C. Gyllensvärd. Beckman. 115 s. **S.**
3. Betänkande med förslag till ändrade grunder för flottningsslågslutningen m. m. Hægström. 99 s. **Jo.**
4. Betänkande med förslag angående uniformspliktens omfattning för viss personal vid försvarsväsendet. V. Pettersson. 59 s. **Fö.**
5. Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. V. Pettersson. 351 s. **S.**
6. Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. Bilagor. Beckman. 153 s. **S.**
7. Betänkande och förslag rörande åtgärder för att begränsa antalet kontraktsanställt manskap inom krigsmakten. Beckman. 136 s. **Fö.**
8. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. Marcus. 146 s. **Fi.**
9. 1945 års universitetsberedning. 1. Docentinstitutionen. Hægström. 62 s. **E.**
10. Betänkande med förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. Katalog- o. Tidskriftstryck. 217 s. **K.**
11. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 2. Folkskolan. A. Allmän del. Idun. 341 s. **E.**
12. Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 1. Beckman. 216 s. **E.**
13. Investeringsutredningens betänkande med utredning rörande personal- och materielresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt utredningen tidigare framlagt förslag. Marcus. 72 s. **Fi.**
14. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 4. Realskolan. Praktiska linjer. Idun. 193 s. **E.**
15. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 2. Folkskolan. B. Förslag till undervisningsplaner. Idun. 253 s. **E.**
16. Betänkande angående forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område i Norrland. V. Pettersson. 133 s. **Jo.**
17. Den familjevårdande socialpolitiken. Beckman. 132 s. **S.**
18. PM angående utvecklingsplanering på jordbrukets område. Marcus. 252 s. **Jo.**
19. Betänkande med förslag rörande den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation. Idun. 92 s. **Fö.**
20. Betänkande angående den centrala organisationen av det civila medicinal- och veterinärväsendet. Idun. 361 s. **S.**
21. Betänkande med utredning och förslag angående rätten till arbetstagers upplinningar. Norstedt. 71 s. **Ju.**
22. Betänkande med förslag till ordnande av kreditgivnings- och rådgivningsverksamhet för hantverk och småindustri samt bildande av företagsnämnder. Marcus. 144 s. **H.**
23. Socialvårdskommitténs betänkande. 12. Utredning och förslag angående moderskapsbidrag. Beckman. 115 s. **S.**
24. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 1. Förslag till effektiviserad kurators- och arbetsförmedlingsverksamhet för partiellt arbetsföra m. m. Katalog- o. Tidskriftstryck. 200 s. **S.**
25. Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om upplinningar m. m. av betydelse för rikets försvar. Norstedt. 37 s. **Ju.**
26. Betänkande angående tjänstepensionsförsäkringens organisation. Marcus. 71 s. **H.**
27. Betänkande med förslag till investeringsreserv budgetåret 1946/47 av statliga, kommunala och stat understödda anläggningsarbeten. Marcus. vij, 378 **Fi.**
28. Bilagor till betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1946/47 av statliga, kommun och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. 95 s. **Fi.**
29. 1943 års jordbrukstaxeringsakkunniga. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser i fråga om taxering av inkomst av jordbruksfastighet samt i om jordbrukshöföring. Marcus. 282 s. 3 bil. **Fi.**
30. Socialutbildningsakkunniga. 2. Utredning och förslag rörande statsvetenskapliga examina m. m. Hægström. 127 s. **E.**
31. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 6. Skolans inre arbete. Synpunkter på fostran och undervisning. Idun. 194 s. **E.**
32. Betänkande med förslag till förordning angående a mänt kyrkomöte m. m. Hægström. 161 s. **E.**
33. Försäkringsutredningen. Förslag till lag om försäkringsrörelse m. m. 1. Lagtext. Norstedt. iv, 150 s. **Fi.**
34. Försäkringsutredningen. Förslag till lag om försäkringsrörelse m. m. 2. Motiv. Norstedt. vj, 441 s. **Fi.**
35. Statsmakterna och folkhushållningen under den följda av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del Tiden juli 1944—juni 1945. Idun. 476 s. **Fö.**
36. Parlamentariska undersökningskommissionen angående flyktingärenden och säkerhetstjänst. 1. Betänkande angående flyktingars behandling. Beckman. 500 s. **S.**
37. Socialvårdskommitténs betänkande. 13. Förslag angående folkpensioneringens administrativa handläggning m. m. V. Pettersson. 114 s. **S.**
38. Betänkande med förslag rörande officersutbildning inom armén m. m. Hægström. xiii, 504 s. **Fö.**
39. Den svenska växtodlingens utvecklingstenden samt dess inriktande efter kriget. Idun. 106 s. **Jo.**
40. Betänkande angående hantverkets och småindustriens befrämjande. Marcus. 192 s. **H.**
41. Betänkande med förslag till skogsvårdslag m. m. Marcus. 430 s. **Jo.**
42. Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitik. Del 1. Idun. 282 s. **Jo.**
43. Betänkande med förslag till verkstadsorganisation för väg- och vattenbyggnadsväsendet. Sv. Tryck AB. (2) 105 s. **K.**
44. Sakkunniga angående arbetsförmedlingens organisation. Del 1. Den offentliga arbetsförmedlingen under krigsåren. V. Pettersson. 390 s. **Fi.**
45. Betänkande med förslag till åtgärder för främjande av rikhåstaveln m. m. Norstedt. 94 s. **Fö.**
46. Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitik. Del 2. Idun. 606 s. **Jo.**
47. Rationalitetsvariationerna inom det svenska jordbruket. Av L. Nannesson. Idun. 84 s. **Jo.**
48. 1945 års lönekommitté. 1. Betänkande med förslag till statliga löneplaner m. m. Marcus. 240 s. **Fi.**
49. Ärvdabalksakkunnigas förslag till föräldrabalk. Norstedt. 192 s. **Ju.**
50. Betänkande med förslag till nyorganisation kyrkomusikerbefattningarna m. m. Del 2. Sv. Tryckeri AB. iv, 216 s. **E.**
51. Sakkunniga angående arbetsförmedlingens organisation. Del 2. Den offentliga arbetsförmedlingens framtida organisation. Motiv och förslag. V. Pettersson. 189 s. **Fi.**
52. Socialvårdskommitténs betänkande. 14. Utredning och förslag angående ålderdomshem m. m. Beckman. 88 s. **S.**
53. Betänkande om befolkningspolitikens organisation m. m. Beckman. 70 s. **S.**
54. Utredning angående reglering av den territorie församlingsindelningen i Stockholm. Av E. Schallin. V. Pettersson. 254 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnels bokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

UTREDNING ANGÅENDE REGLERING AV
DEN TERRITORIELLA
FÖRSAMLINGSINDELNINGEN
I STOCKHOLM

ENLIGT KUNGL. MAJ:TS UPPDRAG VERKSTÄLLD AV

ERIK SCHALLING

VICTOR PETERSSONS BOKINDUSTRIAKTIEBOLAG

STOCKHOLM 1946

STATENS OFFENTLIGA FÖRHANDLINGAR 1910: 21
FÖRSTÄMMELENS PROTOKOLL

BEREDNING OCH ANVÄNDE REGERING AV
DEN TERRITORIELLA
FÖRSÄMLINGSSINDELNINGEN
I STOCKHOLM

REKONSTRUKTIONEN AV

ERIK SCHALLING

VISITÄNSBOKFÖRLAGET
STOCKHOLM 1910

Innehållsförteckning.

Skrivelse till Konungen	5
Den nuvarande församlingsindelningen	9
Historik	9
Den kyrkliga och kyrkligt kommunala indelningen och organisationen	14
Den prästerliga organisationen m. m.	18
Tillsättning av vissa prästerliga tjänster	21
Det territoriella församlingsprästerskapets arbetsförhållanden	22
Befolkningsfördelningen och utsikterna för utvecklingen	33
Skatteunderlaget och dess fördelning samt uttaxeringen	49
Gudstjänstfrekvensen	57
Principer för en reglering av den territoriella församlingsindelningen	63
De äldre regleringarna	63
Allmänna principer	65
Namnfrågor	70
Detaljregleringen	76
<i>Staden mellan broarna och Riddarholmen</i>	76
<i>Norrmalm och Vasastaden</i>	77
Storkyrkoförsamlingen	80
Klara och Adolf Fredriks församlingar	81
Jakobs, Johannes, Gustav Vasa och Matteus församlingar	85
<i>Östermalm, Ladugårdsgärdet, Djurgården, Hjorthagen och Brunnsviken</i>	119
Hedvig Eleonora, Oskars och Engelbrekts församlingar	120
<i>Södermalm, Långholmen, Reimersholme och Norra Hammarby</i>	131
Maria Magdalena, Högaldids, Katarina och Sofia församlingar	135
<i>De södra förorterna</i>	157
Brännkyrka församling	159
Enskede församling	169
<i>Kungsholmen, Brommalandet samt Lilla och Stora Essingen</i>	176
Kungsholms eller Ulrika Eleonora samt S:t Görans församlingar	178
Bromma församling	193
Ekonomiska konsekvenser av den föreslagna regleringen.....	203
Förslag till bestämmelser	210

Bilagor.

A. Handlingar angående Allhelgonakyrkan	223
B. Utdrag ur kungl. prop. 290/1937 ang. exploatering av Konradsbergs- och Mariebergs- områdena å Kungsholmen i Stockholm m. m.	226
C. Tablå över fördelningen av folkmängd och skatteunderlag enligt den föreslagna försam- lingsindelningen	227
D. Försöksstater m. m. för vissa församlingar enligt ny indelning	228
E. Karta över den föreslagna indelningen	255

Förkortningar.

LFS = lagen om församlingsstyrelse

LFS i Sthlm = lagen om församlingsstyrelse i Stockholm

Till KONUNGEN.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 december 1943 hemställde domkapitlet i Stockholms stift, att frågan om erforderliga ändringar i församlingsindelningen i Stockholm, vilken varit föremål för behandling i kammarrådet Tom Wohllins år 1939 avgivna betänkande och förslag angående reglering av församlingsindelningen i Stockholm och revision av den för huvudstaden

gällande lagen om församlingsstyrelse, måtte snarast möjligt upptagas till förnyad utredning. Domkapitlet framhöll därvid bl. a., att vid företagna församlingsdelningar i Stockholm den främsta och viktigaste synpunkten varit, att församlingarna skulle erhålla en sådan storleksordning, att den kyrkliga verksamheten icke äventyrades, samt att på grund av den utveckling Stockholm undergått, sedan församlingsindelningen i samband med fastställande av gällande löneregleringar senast var föremål för ingående övervägande, en indelningsändring erfordrades ej blott på grund av den fortsatta befolkningsökningen utan framför allt med hänsyn till den ojämnhet, med vilken densamma gjort sig gällande inom församlingarna. Till de församlingar, där invånartalet nått en storlek, som i högsta grad försvårade det kyrkliga arbetet, hörde i främsta rummet Bromma, Brännkyrka, Enskede, Högalids, Katarina, Matteus, Oskars och S:t Görans församlingar. En lösning av frågan om dessa församlingars lämpliga indelning framstode därför såsom särskilt angelägen. En församlingsdelning i Stockholm vore numera i så måtto underlättad, som en skatteutjämning mellan de särskilda kyrkliga kommunerna i Stockholm redan kommit till stånd i och med tillkomsten av kyrklig samfällighet mellan församlingarna för en avsevärd del av de kyrkliga utgifterna. Församlingsindelningen kunde sålunda upptagas till prövning huvudsakligen ur den synpunkten, att församlingarna i avseende å invånarantal icke bleve större än att det kyrkliga arbetet kunde bedrivas på ett effektivt sätt.

Den 11 februari 1944 förordnade Kungl. Maj:t undertecknad att, i enlighet med bestämmelserna i lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, verkställa utredning rörande reglering av församlingsindelningen i Stockholm. Med hänsyn till vad som förekommit i frågan har jag utgått från att utredningen skall avse den *territoriella* församlingsindelningen.

Sedermera har till mig inkommit en den 15 oktober 1943 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrift av Hyresgästföreningens i Stockholm bostadsrättsförening Påsundet. I denna skrift har erinrats om Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1937 om avslag på då gjord framställning av ett antal invånare å den till Brännkyrka församling hörande Reimersholme om holmens överflyttning till Högalids församling samt vidare anförts, att senaste åren bebyggelsen å Reimersholme snabbt ökats samt att där finnes behov av ordnad församlingsverksamhet. Då större delen av invånarna betraktade Högalids församlings kyrka och prästerskap såsom sina organ i kyrkligt hänseende, måste den nuvarande ordningen anses synnerligen olämplig och hindersam. Föreningen anhölle därför, att Kungl. Maj:t måtte upptaga frågan till ny prövning samt förordna att stadsdelen i kyrkligt hänseende skulle förenas med Högalids församling.

Den 10 januari 1945 har kammarkollegiet till mig för vederbörlig åtgärd

överlämnat en av fastighetsregisterföraren i Stockholm år 1943 hos kollegiet gjord framställning om åtgärd för reglering av vissa församlingsgränser jämte till ärendet hörande handlingar och kartor.

Till fullgörande av utredningsuppdraget har jag från pastorsämbetena i Stockholms territoriella församlingar inhämtat upplysningar rörande befolknings-, arbets- och tjänstgöringsförhållanden samt gudstjänstfrekvens, från vissa av pastorsämbetena om genom vederbörande församlingsorgan förvaltade donationer samt från olika kommunala förvaltningsmyndigheter i staden erhållit utredningar och upplysningar rörande detaljfrågor, särskilt i avseende å folkmängdens fördelning och utsikterna för dess utveckling samt angående lösningen av kommunikationsproblemen i staden m. m. Därjämte har jag i avsevärd omfattning rådgjort med kyrkliga och kommunala befattningshavare samt tagit del av lokala förhållanden av betydelse för uppdragets utförande. Särskilt har värdefullt bistånd lämnats från stadens stadsplane- och fastighetsregisterkontor.

Den verkställda utredningen, innefattande förslag till vissa nybildningar och partiella regleringar för vissa församlingar, överlämnas härjämte, och fogas därvid de till mig inkomna ovan nämnda framställningarna.

De territoriella församlingarna inom det äldre stadsområdet redovisas i allmänhet i ordning efter sin ålder, dock att efter år 1900 tillkommen församling redovisas närmast efter sin moderförsamling; sist de med staden efter år 1900 införlivade Brännkyrka församling med dotterförsamlingen Enskede samt Bromma församling.

Mitt förslag går ut på sammanslagning av två församlingar, förening av två till ett pastorat och nybildning av nio; resultatet blir en ökning av det nuvarande församlingsantalet, 19, till 27, alltså med 42 procent. I detta sammanhang må erinras, att sedan ingången av år 1924, det år då den senaste mera allmänna översynen skedde av församlingsindelningen i Stockholm, den kyrkskrivna befolkningen — bortsett från de nuvarande personella församlingarna — ökats från i runda tal 425 000 till 658 000 (1946 års ingång) d. v. s. med 233 000 eller 55 procent. Ett samtidigt genomförande av förslaget i dess helhet kan, med utgångspunkt från skatteunderlaget enligt 1945 års taxering, antagas medföra en höjning av utdebiteringen i förhållande till 1945 års av 2,4, alternativt 2,2 öre per skattekrone för den kyrkliga samfälligheten. För de av förslaget berörda församlingarna skulle effekten variera från en höjning med 8 öre till en sänkning av 22 eller 23 öre per skattekrone.

Stockholm den 31 maj 1946.

Underdånigst

ERIK SCHALLING

DEN NUVARANDE FÖRSAMLINGSINDELNINGEN.

Historik.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 februari 1938 uppdrogs åt *kammarrådet Tom Wohlin* att såsom sakkunnig inom ecklesiastikdepartementet verkställa utredning rörande reglering av församlingsindelningen i Stockholm ävensom avgiva det förslag, till vilket sagda utredning kunde giva anledning. På framställning av den sakkunnige anbefalldes Kungl. Maj:t den 8 december 1939 Stockholms domkapitel att, innan åtgärder av domkapitlet vidtoges för tillsättande av ordinarie prästerlig tjänst i territoriell församling i Stockholm, underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om tjänstens tillsättande. Den 31 december 1939 avgav Wohlin »Betänkande och förslag angående reglering av församlingsindelningen i Stockholm och revision av den för huvudstaden gällande lagen om församlingsstyrelse» (SOU 1940: 1). I två bilagor (I och II) till nämnda betänkande lämnades dels en schematisk-kronologisk översikt över samtliga de nybildningsprocesser beträffande församlingsindelningen i huvudstaden, som — alltifrån uppkomsten under den tidigare medeltiden av den första, hela staden omfattande församlingen (Storkyrkoförsamlingen) och in till våra dagar — försiggått inom stadens territorium, dels en sammanställning av vissa historiska data rörande de äldre Stockholms-församlingarna, med särskild hänsyn till frågan huru medel erhållits till bekostande av dåvarande församlingskyrkors första uppförande. De upplysningar i sistnämnda hänseende, som de bevarade urkunderna innehålla, utvisa, att ifrågavarande kyrkor i ringa mån äro resultat av ekonomiska uppoffringar av medlemmarna i de enskilda huvudstadsförsamlingar, för vilkas räkning de närmast uppförts. De finansiella uppgifter, som kyrkobyggena ställt, hava tydligen gått vida utöver de dåvarande, ofta skäligen fattiga församlingarnas ekonomiska bärkraft. Förutom konungahuset och kronan, såsom företrädare av riksintresset, hava huvudstadens invånare samfällt härvid i en betydande utsträckning trätt emellan. För den nu föreliggande uppgiften torde det vara till fyllest att i berörda avseende, hänvisa till innehållet i nämnda två bilagor. Till komplettering av däri lämnade uppgifter må blott erinras, att Bromma församling före införlivningen med Stockholm enligt Kungl. Maj:ts beslut den 2 april 1909 minskats genom utbrytning av Sundbybergs församling, motsvarande den dåvarande Sundbybergs köping.

I sitt betänkande anförde Wohlin bl. a., att under utredningen av frågan om en allmän nyreglering av områdena för huvudstadens församlingar be-

funnits, att detta spörsmål ägde oskiljaktigt samband med de grunder, efter vilka den kyrkliga menighetsförvaltningen i huvudstaden vore organiserad. Detta förhållande hade nödvändiggjort undersökning jämväl av spörsmålet om behövligheten av en revision i förevarande sammanhang av lagen om församlingsstyrelse i Stockholm. Den sakkunniges förslag innebar, att för huvudstaden skulle anordnas en total kyrklig samfällighet i ekonomiskt hänseende av stadens samtliga territoriella församlingar.

I anledning av de anmärkningar, som i infordrade yttranden riktats mot nyssnämnda förslag, tillkallades den 31 januari 1941 *professorn Åke Hassler* att såsom sakkunnig biträda inom ecklesiastikdepartementet vid fortsatt beredning av ärendet. Den sakkunniges utredning (SOU 1941: 31) utmynnade i ett förslag om bildande av en partiell samfällighet av de territoriella församlingarna i Stockholm. Sakkunnigförslaget låg i huvudsakliga delar till grund för en *proposition nr 291 till 1942 års riksdag*, dock att samfällighetens kompetensområde i viss mån inskränktes i propositionen.

I propositionen föreslogs bland annat, att de territoriella församlingarna skulle bilda en kyrklig samfällighet i frågor om prästerskapets och kyrkobetjäntes kontanta löneförmåner, om hushållning med och vård av den församlingarnas egendom, som vore avsedd för bestridande av nyssnämnda löneförmåner, om byggnad och underhåll av de boställen, som anvisats för avlöning av prästerskapet och kyrkobetjante och icke vore bostadsboställen, om allmän kyrkoavgift, om avgifter till samfälligheten samt om beviljande inom vissa gränser av anslag till församling för bland annat byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hör, församlingshus och bostadsboställen för prästerskap och kyrkobetjante. Samfällighetens beslutanderätt skulle utövas av ett permanent organ, församlingsdelegerade. Delegerade skulle utses av kyrkofullmäktige i varje församling till ett antal av en delegerad för varje församling och därutöver ytterligare en för varje påbörjat tjugotusental invånare i församlingen vid utgången av det år, då allmänna val av kyrkofullmäktige senast ägt rum. Suppleanter skulle utses till lika antal som delegerade. Till delegerad eller suppleant för viss församling skulle kunna väljas blott den, som vid valtillfället ägde rösträtt vid kyrkofullmäktigeval i församlingen, vore boende därstädes och uppnått tjugofem års ålder. Delegerade och suppleanter skulle väljas för en tid av fyra år. Varje församlingsdelegerad skulle äga en röst. De ärenden, som företoges till avgörande av delegerade, skulle såsom regel vara vederbörligen beredda av ett beredningsutskott. Anginge ärende viss församling, skulle tillfälle lämnas församlingens kyrkoråd att avgiva yttrande, innan detsamma avgjordes. Verkställigheten av församlingsdelegerades beslut skulle i regel tillkomma kyrkorådet i den församling, som ärendet anginge.

Till stöd för det i propositionen framlagda lagförslaget framhöll departementschefen sammanfattningsvis i huvudsak följande:

En reglering av indelningen beträffande de folkrikaste ytterförsamlingarna vore enligt departementschefens mening erforderlig. En sådan reglering förutsatte, att möjlighet först bereddades att fördela de därmed förenade kostnaderna på alla församlingarna. I vilken form detta skulle ske hade varit föremål för olika meningar. De sakkunniga hade varit eniga därom, att det borde ske genom bildandet av en samfällighet. De sakkunniga hade vidare, Hassler dock blott i viss utsträckning, ansett att samfälligheten borde tillgodose, förutom angivna syfte, behovet av en allmän skatteutjämning mellan de olika församlingarna med avseende å utdebiteringen för kyrkliga ändamål. Wohlin hade dessutom såsom en uppgift för den planerade samfälligheten uppställt undanröjandet av den dualism, som ansetts råda i avseende å anslagsgivningen för sociala ändamål dels genom stadsfullmäktige, dels genom de olika församlingarnas kyrkofullmäktige, under det Hassler ansett det dåvarande systemet med anslagsbeviljande från församlingarnas sida icke innebära några praktiska olägenheter utan fastmera utgöra en värdefull komplettering av stadsfullmäktiges anslagsverksamhet på ifrågavarande område. Det vore enligt departementschefens mening till fullo klarlagt, att varken en tillfredsställande utjämning av kostnaderna för reglering av församlingsindelningen eller en skatteutjämning i övrigt kunde vinnas genom de i yttrandena framkomna förslagen om fondbildning eller om ett utjämningsförfarande i form av särskild beskattning; mot dessa förslag mötte dessutom betänkligheter av principiell natur. Syftemålen torde icke kunna tillgodoses utan bildande av en samfällighet. En dylik anordning skulle icke innebära ett opåkallat ingrepp i församlingarnas rätt. Det vore ingalunda fråga om någon ändring i kyrkokommunernas församlingskaraktär. Beträffande spørsmålet, huruvida samfälligheten borde bliva total eller allenast partiell, anslöte sig departementschefen till den av Hassler representerade linjen, vilken innebure skapandet av en partiell samfällighet. Avgörande för departementschefens ställningstagande hade därvid varit, att genom de särskilda församlingarnas totala uteslutande från bestämmanderätt i fråga om utgifter, som hänförde sig till den egna församlingens behov, församlingsmedlemmarnas intresse för församlingens angelägenheter kunde befaras slappna. De anmärkningar, som ur sådan synpunkt framstälts icke blott mot Wohlins utan även mot Hasslers förslag, hade föranlett departementschefen att taga under övervägande, huruvida icke med bevarande i huvudsak av strukturen i det av Hassler framlagda förslaget församlingarnas befogade intressen kunde ytterligare tillgodoses. Detta kunde ske på det sätt, att de särskilda församlingarna — utom såvitt anginge prästerskapets och kyrkobetjäntes kontanta löneförmåner samt härför avsedda andra tillgångar än bostadsboställen ävensom utgörande av allmän kyrkoavgift, vilka angelägenheter borde göras gemensamma — bibehölles vid sina uppgifter enligt nu gällande lagstiftning men församlingsdelegerade därjämte erhöles *rätt* att anvisa bidrag för territoriell församling

till täckande av kostnaderna för byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hörde, församlingshus samt bostadsboställen för prästerskap och kyrkobetjänte, förslagsvis till fyra femtedelar av kostnaderna i varje särskilt fall. I underhållskostnaderna för dessa byggnader borde inräknas även kostnad för brandförsäkring samt anskaffande och underhåll av brandredskap. Vidare borde, såvitt kyrka och församlingshus beträffade, dit hänföras kostnader för uppvärmning, belysning och rengöring ävensom däri inräknas kostnad för tillhandahållande av elektrisk kraft till ringning och dylikt.

Departementschefen framhöll vidare, att det måhända kunde invändas, att då samfälligheten knappast kunde åläggas någon *skyldighet* att lämna anslag till kostnader, som beslutats av de olika församlingarna, den förordade uppdelningen av uppgifterna mellan dessa och samfälligheten skulle kunna äventyra praktiskt taget hela utjämningstanken och en enhetlig behandling av utgifterna. Det vore dock anledning antaga, att församlingsdelegerade skulle finnas medvetna om betydelsen av det behöriga tillgodoseendet av de uppgifter, vartill bidrag kunde lämnas. Då de vid sin anslagsgivning kunde antagas komma att tillämpa fasta normer, kunde det ock förväntas, att de olika församlingarnas fullmäktige beaktade dessa. Om det angivna maximibidraget, 80 procent av de normala kostnaderna, bleve regel, skulle med utgångspunkt från medeltalsutgifterna för perioden 1937—1941 samfällighetens utdebitering bliva ungefär 27 öre per skattekrona mot 34,1 öre enligt Hasslers förslag. Skillnaden i uttaxering för de olika församlingarna, av Hassler beräknad till 15,6 öre med utgångspunkt från hans eget förslag, skulle givetvis ökas i motsvarande mån men avsevärt understiga den faktiska differensen enligt nuvarande system. I den mån engångsutgifter i anledning av församlingsdelning komme i fråga — sådana hade givetvis ej kunnat beaktas vid uppgörande av Hasslers förut omförmälda beräkning — finge den av delningen berörda församlingen vidkännas ytterligare belastning men blott med 20 procent av kostnaden. Vad beträffade den sociala anslagsgivningen anslöte sig departementschefen till vad Hassler anfört. Detta innebure ingalunda, att den dåvarande praxis i sina detaljer legaliserades, utan uppkommande tvistigheter om lagligheten av beslut om anslag borde givetvis såsom hittills prövas i vanlig ordning. Det kunde förväntas, att biskopen i det nya Stockholmsstiftet skulle låta sig angeläget vara att åstadkomma en viss samordning av de olika församlingarnas verksamhet på detta område. I avseende å organisationen av samfälligheten förordade departementschefen i allt väsentligt Hasslers förslag. I likhet med denne ansåge han, att anledning saknades att i förevarande sammanhang upptaga väckta frågor om avskaffande av skolråden i de olika församlingarna samt om permutation av vissa donationer.

Vid propositionen var fogat ett förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm;

mot lagförslaget förklarade sig konstitutionsutskottet (utlåtande nr 15) icke finna skäl till erinran; och riksdagen antog förslaget (skr. nr 324). Den 30 juni 1942 utfärdades i överensstämmelse med riksdagens beslut *lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm (nr 516)*.

Enligt 1 § i sistnämnda lag i dess nya lydelse skola för vården av kyrkliga angelägenheter, som äro gemensamma för hela huvudstaden, stadens samtliga territoriella församlingar bilda en kyrklig samfällighet. Enligt 2 § skall med *territoriell församlings* gemensamma kyrkliga angelägenheter samt ärenden rörande folkskoleväsendet — 2 § 1 mom. — avses frågor om

dels

- a) åtgärder till främjande av församlingens vården;
- b) tillsättande och avskedande av organister, kyrkosångare, klockare och andra kyrkobetjante;
- c) kyrkomedels användande;
- d) upplåtande av bostadsboställe eller annan tjänstebostad åt prästerskapet och kyrkobetjante så ock hushållning med och vård om kyrkans egendom ävensom församlingen tillhörig, för andra kyrkliga ändamål än bestridande av prästerskapets och kyrkobetjantes kontanta löneförmåner avsedd egendom;
- e) byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt bostadsboställen för prästerskap och kyrkobetjante ävensom uppvärmning, belysning och rengöring av kyrka med vad därtill hör samt församlingshus jämte tillhandahållande av elektrisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt;
- f) avgifter till kyrka jämte dithörande anstalter;
- g) åtgärder till vidmakthållande av ordning under gudstjänsten;
- h) fördelning av bänkrum i kyrkan; samt
- i) avgifter för begagnande av kyrkklockor och annan kyrkans egendom;

dels

- j) folkskoleundervisningen samt dithörande anstalter i den mån handhavandet av dessa frågor enligt gällande författningar tillkommer huvudstadens församlingar;

dels ock

- k) upprättande och underhåll av församlingen tillhörigt folkbibliotek (församlingsbibliotek); samt

- l) lokal för och avgifter till sådant bibliotek.

Om vården av vissa kyrkogårdar är särskilt stadgat.

Med *huvudstadens* gemensamma kyrkliga angelägenheter avses i lagen — 2 § 2 mom. — frågor om

- a) prästerskapets och kyrkobetjantes kontanta löneförmåner;
- b) hushållning med och vård om huvudstadens territoriella församlingar

tillhörig, för bestridande av prästerskapets och kyrkobetjäntes kontanta löneförmåner avsedd egendom;

c) byggnad och underhåll av andra för avlöning av prästerskapet och kyrkobetjante anvisade boställen än som i 1 mom. e) avses;

d) allmän kyrkoavgift; samt

e) avgifter till samfälligheten.

Samfälligheten äger därjämte bevilja anslag till territoriell församling, motsvarande högst fyra femtedelar av kostnad för ändamål, som avses i 1 mom. e). Församlingsdelegerade hava år 1944 såsom riktlinjer tills vidare för beviljande av dylika anslag fastställt, att bidrag må beviljas till nybyggnad av kyrka, församlingshus och bostadsboställe samt sådana ombyggnader, vilka äro att jämställa med nybyggnader, men däremot ej till löpande underhålls- och driftkostnader (beredningsutskottets betänkande nr 5).

Den kyrkliga och kyrkligt kommunala indelningen och organisationen.

Genom kungörelse den 1 april 1942 (nr 158) angående ändring i rikets indelning i stift förordnade Kungl. Maj:t, efter hörande av allmänt kyrkomöte och sedan riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden, att vissa till Uppsala och Strängnäs stift hörande församlingar skulle fr. o. m. den 1 juli 1942 frångöras nämnda stift och tillsammans med de under domkapitlet för Stockholms stad lydande församlingarna bilda ett särskilt stift med benämning *Stockholms stift* och med biskopssäte i Stockholm. Enligt lag samma dag (nr 157) förordnades bl. a., att det särskilda domkapitlet för Stockholms stad skulle upphöra den dag, då förordnandet om bildandet av Stockholms stift trädde i kraft, i följd varav fr. o. m. samma dag upphävdes vad om nämnda domkapitel och pastor primarius i Stockholm stadgats i lagen den 13 november 1936 (nr 567) och domkapitel och förordningen 11 februari 1687, huru med rättegång uti domkapiteln skall förhållas, så ock vad därom eljest kunde finnas i lag eller särskild författning föreskrivet. Genom kungörelse den 15 maj 1942 (nr 237) med vissa bestämmelser i anledning av inrättandet av Stockholms stift förordnades om stiftets indelning i kontrakt, om handhavandet för Stockholms stift av på stiftsnämnd ankommande förvaltningsuppgifter (uppdelning mellan statskontoret samt stiftsnämnderna i Uppsala och Strängnäs), stiftstillhörigheten för präster inom Stockholms stift, om val av ledamöter i domkapitlet i Stockholms stift, om fyllnadsval för utseende av ledamot av domkapiteln i Uppsala och Strängnäs stift, om biskopsvalet samt om handläggningen av vissa vid den nya stiftsindelningens ikraftträdande oavgjorda mål och ärenden. Folkmängden inom Stockholms stad uppgick

vid 1945 års ingång till 653 723 och inom stiftet i övrigt (»länsdelen») till 198 226 personer (kyrkskriven folkmängd).

De territoriella församlingarna i Stockholm, å vilka lagen om församlingsstyrelse i Stockholm är tillämplig, äro sedan den 1 januari 1931 till antalet 19 (tillkomstår såsom stadsförsamlingar här nedan angivna inom parentes):

Storkyrkoförsamlingen eller S:t Nikolai församling	(före 1279),
Klara församling	(1596)
Maria Magdalena församling	(1625)
Jakobs församling	(1643)
Katarina församling	(1656)
Kungsholms församling	(1672)
Hedvig Eleonora församling	(1672)
Adolf Fredriks församling	(1773)
Oskars församling	(1906)
Engelbrekts församling	(1906)
Gustav Vasa församling	(1906)
Matteus församling	(1906)
Johannes församling	(1907)
Brännkyrka församling	(1914)
Sofia församling	(1917)
Bromma församling	(1917)
Högalids församling	(1925)
S:t Görans församling	(1925)
Enskede församling	(1931)

Icke territoriella (personella) församlingar inom riket av svenska kyrkan äro jämlikt förordning den 30 september 1910: kungl. hovförsamlingen, de militära församlingarna, finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg.

I hovförsamlingen skola, med undantag för dem, som skola kyrkobokföras i militär församling, bokföras 1) samtliga vid de kungliga och furstliga hov-, slotts- och stallstaterna tjänstgörande ämbets- och tjänstemän samt betjäning; 2) personer som varit tjänstgörande vid någon av dessa stater och vid avskedstagandet hugnats med pension; 3) de under 1) och 2) upptagna församlingsmedlemmars hustrur, hemmavarande barn eller fosterbarn och tjänstfolk samt 4) änkor efter under 1) och 2) upptagna medlemmar av församlingen jämte deras hemmavarande barn eller fosterbarn och tjänstfolk.

I militär församling, där sådan är bildad, skola kyrkobokföras 1) den vid vederbörande truppförband eller flottstation fast anställda personalen, dock att civilmilitär person, som tillika innehar annan ordinarie tjänst, icke må

kyrkobokföras i militär församling; 2) personer som varit sålunda anställda och vid avskedstagandet erhållit pension; 3) de under 1) och 2) upptagna församlingsmedlemmars hustrur, hemmavarande barn eller fosterbarn och tjänstfolk; samt 4) änkor efter under 1) och 2) upptagna medlemmar av militär församling jämte deras hemmavarande barn eller fosterbarn och tjänstfolk.

I finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg skola kyrkobokföras de, som enligt vad därom är särskilt föreskrivet, äro medlemmar av dessa församlingar.

Vad sålunda är stadgat äger icke tillämpning å annan än den, som är bosatt inom den kommun, där den icke-territoriella församlingen finnes bildad, eller, i händelse Konungen för särskild församling sådant stadgar, inom viss närliggande kommun. Inom Stockholms stad äro numera bildade hovförsamlingen, Skeppsholms församling (flottans Stockholmsstation) samt finska och tyska församlingarna.

Från främmande trosbekännares församlingar i Stockholm, vilkas medlemmar kyrkobokföras i den territoriella församling, inom vilkens område de äro boende, bortses här, då de icke tillhöra svenska kyrkan.

Hovförsamlingen torde vara av gammalt ursprung, och hovkonsistoriet, varunder församlingen lyder, anses vara inrättat år 1662 (Kungl. Maj:ts ordning 20 december 1662 »varefter överhovpredikanten och hovpredikanterna skola sig rätta»). Av de militära församlingarna återstår numera blott flottstationens, Skeppsholms församling, som redan på 1600-talet disponerade egen kyrka, den s. k. Holmkyrkan. Finska församlingen, som torde datera sin tillkomst från år 1533,¹ hade under ett par hundra år gudstjänstlokal på olika ställen (åren 1609—1719 i Riddarholmskyrkan), till dess den år 1725 förvärvade sin nuvarande kyrka, det förutvarande s. k. Lilla bollhuset. Den 14 februari 1727 försäkrade Kungl. Maj:t församlingen om »en beständig, okvald och rolig possession av deras nu upprättade nya kyrka samt därtill hörande hus och plats». Tyska församlingens uppkomst har daterats till år 1558.²

Tyskarna i Stockholm fingo år 1571 av Johan III frihet att uppbygga sin egen kyrka och ha begravningsplats, för vilka ändamål de till en början tillsammans med finska församlingen använde S:ta Gertruds kapell, som stod på den plats, där tyska kyrkan nu står. När detta kapell först blivit byggt är okänt, men 1607 erhöll tyska församlingen kapellet »för evärdeliga tider». Den nuvarande kyrkan började byggas år 1619 och fullbordades år 1642.

De territoriella församlingarna i Stockholm bilda, även efter inrättandet genom 1942 års lagändring av en kyrklig samfällighet, egna kyrkliga primär-

¹ Se V. Montell, Finska församlingen i Stockholm och dess kyrka (1925).

² J. Elers, Stockholm I (1799) s. 132.

kommuner. Såsom sådana äro de hänvisade till att i likhet med andra kommunala enheter täcka de utgiftsbehov, för vilka icke andra inkomstkällor äro disponibla, genom repartitionsbeskattning. Enahanda ställning intager den kyrkliga samfälligheten, den specialkommun, som samtliga territoriella församlingar bilda.

De icke territoriella församlingarna, där kyrkostämman är beslutande organ, utgöra även de kyrkliga kommuner. Uttaxering för församlingarnas behov sker efter enahanda grund som i de territoriella.

I samtliga huvudstadens territoriella församlingar hava bildats föreningar med uppgift att verka för inrättande av s. k. *församlingshem* (hem för gamla), avsedda att bereda lämpliga och billiga bostäder åt sådana gamla församlingsbor, som — utan att direkt vara i behov av anstaltsvård — dock av ekonomiska eller andra skäl icke kunna på ett tillfredsställande sätt själva ordna sin bostadsfråga. Enligt av stadsfullmäktige år 1925 fastställda riktlinjer skola församlingshemmen innehålla bostadslägenheter om ett rum med kök eller kokvrå, avsedda för en eller två personer och försedda med centralvärme och övriga bekvämligheter. För församlingshemmens åstadkommande förut-sattes, att samverkan skulle äga rum mellan staden, respektive församling och enskilda givare. Stadens medverkan skall enligt de av stadsfullmäktige godtagna principerna avse c:a 15 procent av de totala anläggningskostnaderna och utgöras antingen i form av kostnadsfri eller billig tomtupplåtelse eller ock, såsom däremot svarande, ränte- och amorteringsfritt lån. Högre bidrag ha dock utgått i flera fall. För byggnadernas uppförande har staden därjämte tillhandahållit byggnadskreditiv. Såsom villkor för stadens medverkan har i regel föreskrivits, att motsvarande insats göres av vederbörande förening eller församling, och denna insats sker på sådant sätt, att hyrorna för de gamlas bostäder i motsvarande mån nedbringas. Hyrorna skola alltså bestämmas med hänsyn allenast till de årliga kostnader, som betingas av en upplåning upp till 70 procent av fastighetsvärdet samt de årliga förvaltningskostnaderna för resp. fastigheter. Fattigvårdsnämnden skall äga rätt utse en ledamot och en suppleant i resp. föreningars styrelser, i vilka även vederbörande kyrkoråd och fattigvårdsstyrelser äro representerade. Församlingshem äro uppförda i alla territoriella församlingar med undantag av Enskede församling. Sedan 1938 finnes dock en förening för uppförande av en s. k. hemgård i Enskede, och medel hava avsatts för ändamålet genom utdebitering. Församlingshemmen i Klara, Jakobs och Johannes församlingar hava kommit till stånd utan stadens medverkan; i övrigt har staden bidragit, i huvudsak enligt förut angivna principer.

Den prästerliga organisationen m. m.

Hov- och Skeppsholmsförsamlingarna böra såsom lydande under hovkonistoriet icke räknas till Stockholms stift. Envar av Stockholms övriga församlingar bildar för närvarande eget pastorat. De prästerliga tjänsternas fördelning på pastoraten och på den kyrkskrivna folkmängden vid ingången av åren 1944, 1945 och 1946 framgår av följande tablåer:

1944

Församling	Kyrkskrivna folkmängd 31/12 43	Kyrkoherdar	Kommistrar	Kyrkoadjunkter	S:a	Antal kyrkskrivna inv. per prästerl. tjänst 1/1 1944
Territoriella församlingar						
Storkyrkoförsamlingen	8 786	1	1	1	3	2 929
Klara	6 455	1	1	1	3	2 152
Jakobs	4 650	1	1	1	3	1 550
Johannes	20 623	1	3	1	5	4 125
Maria Magdalena	22 725	1	2	1	4	5 681
Högalids	40 628	1	2	1	4	10 157
Katarina	56 582	1	3	2	6	9 430
Sofia	26 037	1	2	1	4	6 509
Kungsholms	32 075	1	2	1	4	8 019
S:t Görans	52 079	1	2	2	5	10 416
Hedvig Eleonora	21 494	1	2	1	4	5 375
Oskars	45 731	1	2	2	5	9 146
Engelbrekts	29 398	1	3	—	4	7 349
Adolf Fredriks	16 105	1	2	1	4	4 026
Gustav Vasa	22 833	1	2	1	4	5 708
Matteus	49 639	1	3	1	5	9928
Brännkyrka	48 712	1	2	1	4	12 178
Enskede	43 800	1	2	—	3	14 600
Bromma	72 756	1	3	2	7	10 394
S:a	621 108	19	38	24	81	7 668
Icke territoriella församlingar						
Hovförsamlingen ¹	633	1	—	—	1	633
Skeppsholms församling	7 237	1	—	—	1	7 237
Finska församlingen	2 014	1	—	—	1	2 014
Tyska församlingen	3 022	1	—	—	1	3 022
S:a	12 906	4	—	—	4	3 226

¹ Pastorsbefattningen skötes av äldste ordinarie hovpredikanten.

Församlingarna inom Stockholms stift utom Bromma bilda särskilda kontrakt: *Domprosteriets* omfattande Storkyrkoförsamlingen, Klara, Jakobs, Kungsholms, S:t Görans, Adolf Fredriks, Finska och Tyska församlingarna, *Stockholms norra kontrakt* Johannes, Hedvig Eleonora, Oskars, Engelbrekts, Gustav Vasa och Matteus församlingar, *Stockholms södra kontrakt* Maria Magdalena, Högalids, Katarina, Sofia, Brännkyrka och Enskede församlingar.

1945

Församling	Kyrkskriven folk-mängd 31/12 44	Kyrkoherdar	Kommissionar	Kyrkoadjunker	S:a	Antal kyrkskrivna inv. per prästerl. tjänst 1/1 1945
Territoriella församlingar						
Storkyrkoförsamlingen	8 759	1	1	1	3	2 920
Klara	6 212	1	1	1	3	2 071
Jakobs	4 578	1	1	1	3	1 526
Johannes	20 596	1	3	1	5	4 119
Maria Magdalena	22 625	1	2	1	4	5 656
Högalids	40 660	1	2	1	4	10 165
Katarina	56 582	1	3	2	6	9 430
Sofia	26 305	1	2	1	4	6 576
Kungsholms	31 763	1	2	1	4	7 941
S:t Görans	53 450	1	2	2	5	10 690
Hedvig Eleonora	21 291	1	2	1	4	5 323
Oskars	46 116	1	2	3	6	7 686
Engelbrekts	29 143	1	3	—	4	7 286
Adolf Fredriks	15 984	1	2	1	4	3 996
Gustav Vasa	22 650	1	2	1	4	5 662
Matteus	49 383	1	3	1	5	9 877
Brännkyrka	58 438	1	2	2	5	11 688
Enskede	49 127	1	2	1	4	12 282
Bromma	76 832	1	3	4	8	9 604
S:a	640 494	19	40	26	85	7 594
Icke territoriella församlingar						
Hovförsamlingen	622	1	—	—	1	622
Skeppsholms församling ...	7 455	1	—	—	1	7 455
Finska församlingen	2 103	1	—	—	1	2 103
Tyska församlingen	3 049	1	—	—	1	3 049
S:a	13 229	4	—	—	4	3 307

Bromma församling ingår i *Svartsjö kontrakt*, som dessutom innefattar Sänga, Skå, Färentuna och Hilleshøgs församlingars pastorat, Ekerö församlingens pastorat, Adelsö och Munsö församlingars pastorat samt Lovö församlingens pastorat.

Från och med den 1 september 1943 ha från Bromma territoriella församling till eget kyrkobokföringsdistrikt avskilts öarna Lilla och Stora Essingen (Lilla och Stora Essingens kyrkobokföringsdistrikt), med en därstädes bosatt kyrkoadjunkt såsom kyrkobokförare (Kungl. Maj:ts beslut 6 augusti 1943).

För *prästerskapet* i de territoriella församlingarna har Kungl. Maj:t i enlighet med lagen 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning fastställt lönerogleringar, utlöpande

för Storkyrkoförsamlingen samt Katarina och Sofia församlingar den 31 december 1946,

för Brännkyrka och Enskede församlingar den 31 december 1951,

Församling	Kyrkskriven folkmängd 31/12 45	Kyrkoherdar	Kommisstrar	Kyrkoadjunkter	S:a	Antal kyrkskrivna inv. per prästerl. tjänst 1/1 1946
Territoriella församlingar						
Storkyrkoförsamlingen	8 597	1	1	1	3	2 866
Klara	5 994	1	1	1	2 ½	2 398
Jakobs	4 421	1	1		2 ½	1 768
Johannes	20 375	1	2	1	4	5 094
Maria Magdalena	22 741	1	2	1	4	5 685
Högalids	40 695	1	2	2	5	8 139
Katarina	55 584	1	3	2	6	9 264
Sofia	26 576	1	2	1	4	6 644
Kungsholms	31 426	1	2	1	4	7 854
S:t Görans	53 438	1	3	2	6	8 906
Hedvig Eleonora	21 536	1	2	1	4	5 384
Oskars	45 728	1	3	2	6	7 621
Engelbrekts	29 085	1	2	1	4	7 271
Adolf Fredriks	15 619	1	2	1	4	3 905
Gustav Vasa	22 312	1	2	1	4	5 578
Matteus	48 719	1	3	2	6	8 120
Brännkyrka	72 421	1	2	2	5	14 484
Enskede	52 016	1	2	2	5	10 403
Bromma	81 095	1	3	4	8	10 137
S:a	658 378	19	40	28	87	7 568
Icke territoriella församlingar						
Hovförsamlingen	617	1	—	—	1	617
Skeppsholms församling	7 053	1	—	—	1	7 053
Finska församlingen	2 327	1	—	—	1	2 327
Tyska församlingen	3 159	1	—	—	1	3 150
S:a	13 147	4	—	—	4	3 287

för Bromma församling den 31 december 1959

samt för övriga församlingar (Klara, Jakobs, Johannes, Maria Magdalena, Högalids, Kungsholms, S:t Görans, Hedvig Eleonora, Oskars, Engelbrekts, Adolf Fredriks, Gustav Vasa och Matteus) den 31 december 1945. Nya provisoriska lönerregleringar ha för sistnämnda grupp av församlingar den 30 november 1945 fastställts att gälla fr. o. m. den 1 januari 1946.

På församlingsdelegerades uppdrag har verkställt utredning, avseende en normalisering av *kyrkobetjäntes* tjänstgörings- och löneförhållanden inom de territoriella församlingarna. Frågan har underställt Kungl. Maj:ts prövning.

Den ojämna fördelningen i förhållande till folkmängden av det territoriella prästerskapet faller i ögonen. I medeltal kommer på varje ordinarie befattning i stadens territoriella församlingar (kyrkoadjunkterna medräknade) över 7 000 personer av den kyrkskrivna folkmängden, men antalet är mycket mindre i de folkfattigaste och mycket större i de folkrikaste församlingarna.

Frågan, i vad mån en förändring i församlingsindelningen kan möta hinder i enskilda prästerliga tjänst innehavares rätt har i en vid kammarrådet Wohlins betänkande fogad »*Promemoria angående skyldighet för präst och församling att underkasta sig ändring i pastoratsindelning m. m.*» (Bil. II s. 147—160) på anförda skäl besvarats på följande sätt:

1. Ordinarie prästman kan icke under återopande av sin fullmakt utan vidare förhindra, att det pastorat eller den församling, vari han är anställd, genom indelningsändring undergår vare sig förminskning eller utökning.

2. I fall, där ordinarie prästman icke genom förbehåll i fullmakt eller eljest på grund av vid hans utnämning gällande lag är tillförbunden att underkasta sig den ändring i lönevillkor, som skulle följa av förminskning, som avses under punkt 1 ovan, är han vid sådan indelningsändring, berättigad att bibehållas vid lön, ej understigande den han åtnjuter vid ändringen eller enligt lönereglering är skyldig acceptera.

3. Ordinarie prästman, som icke genom förbehåll i fullmakt eller eljest på grund av vid hans utnämning gällande lag är tillförbunden att underkasta sig den ändring i tjänstgöring, som skulle följa av utökning, som avses under punkt 1 ovan, kan icke mot sitt bestridande underkastas sådan indelningsändring, därest denna medför en *avsevärd* ökning i hans arbetsbörda.

4. Ordinarie kyrkoherde bör, oavsett huru det därutinnan förhåller sig med hans legala förpliktelse, icke mot sitt bestridande åläggas förflyttning till ett pastorat, vari icke ingår någon del, som tillhört hans gamla pastorat.

5. Pastorat eller församling kan icke med stöd av sin prästvals rätt förhindra, att en prästman, som icke valts av pastoratet eller församlingen, i samband med ändrad pastoratsindelning indelas till tjänstgöring i pastoratet eller församlingen.

Tillsättning av vissa prästerliga tjänster.

Vid tillsättning av vissa ordinarie prästerliga tjänster i Stockholm åtnjuta församlingarna privilegier enligt 19 kap. 11 § kyrkolagen, nämligen beträffande kyrkoherde- och komministertjänsterna i Storkyrkoförsamlingen, Maria Magdalena och Högalids församlingar samt komministertjänsterna i Klara, Jakobs, Johannes, Katarina, Sofia, Hedvig Eleonora, Oskars och Engelbrekts församlingar.¹ Utö vandet av dessa rättigheter regleras för närvarande genom kungl. kungörelsen den 7 december 1934 (nr 578) om särskild ordning vid tillsättning av vissa prästerliga tjänster. Då privilegier tillagda äldre församlingar vid delning av sådana tillerkänts även de nybildade, torde vid eventuella nybildningar inom för närvarande privilegierade församlingar enahanda princip böra tillämpas.

¹ Angående tillkomsten av dessa rättigheter se G. Thulin, Utredning angående vissa prästerliga tjänster vilka ej tillsättas i den ordning prästvalslagen i allmänhet föreskriver. A. Ordinarie prästerliga tjänster i privilegierade territoriella församlingar (1916) s. 125 ff.

Det territoriella församlingsprästerskapets arbetsförhållanden.

Prästerskapets arbetsbörda kan givetvis aldrig vara fördelad på ett fullständigt jämnt sätt. Personliga egenskaper, icke minst förmågan att vinna kontakt med människor, inverka alltid på de anspråk, som ställas på de olika befattningshavarna. Den ordinarie tjänstgöringen på pastorsexpeditionerna och vid gudstjänsterna kan inom varje församling fördelas något så när jämnt och likaså konfirmationsundervisningen, men samtliga dessa uppgifter äro i hög grad beroende på församlingens folkmängd och sammansättning. Om flyttningsfrekvensen i vissa församlingar såsom S:t Görans och Högalids är mycket stark, så är den i andra relativt låg. I de under stark tillväxt varande ytterförsamlingarna överstiger inflyttningen av naturliga skäl utflyttningen; födelsetalet är här relativt högt. I de barnrika församlingarna kommer ungdomsverksamheten att taga en relativt stor del av arbetskraften i anspråk.

Enligt beslut av Stockholms stads konsistorium den 5 maj 1925 skall de prästerliga befattningshavarnas arbete fördelas efter följande grunder:

1. *Predikoskyldigheten* bör i allmänhet lika fördelas på de i församlingen tjänstgörande prästerna. På högtidsdagar tillkommer det ottesångspredikanten att biträda med altartjänst vid högmässan.
2. Det åligger komministrar och adjunkter att tjänstgöra å *pastorsexpeditionen* i den ordning och den omfattning, som kyrkoherden efter samråd med församlingens övriga präster bestämmer. Vid särskilda behov kan kyrkoherden inkalla prästerna till extra tjänstgöring.
3. *Förättningar*, till vilka ej särskild präst begäres, böra utföras av komminister och adjunkter enligt bestämd ordning, t. ex. så, att var och en svarar för sin vecka.
4. I *konfirmationsundervisningen* skola församlingens alla präster deltaga, dock så, att nödig lindring beredes kyrkoherden med hänsyn till hans övriga ämbetsåligganden.
5. I övriga delar av *församlingsarbetet* böra alla församlingens präster deltaga, och bör arbetet av kyrkoherden på lämpligaste sätt fördelas, efter samråd med de övriga prästerna, varvid hänsyn bör tagas till behovet av sjukbesök och enskild själavård;
  - a) *ungdomsarbetet* bör överallt, där så finnes lämpligt, huvudsakligen anförtros åt de yngre prästerna,
  - b) *söndagsskolan* bör helst ledas av särskild präst,
  - c) *församlingsaftnarna*, för vilka det måste anses av särskild vikt att församlingens präster känna ansvar, bör helst stå under kyrkoherdens ledning.
6. Arbetet inom församlingen bör under sommaren genom byte så ordnas, att varje präst erhåller minst en månads tjänstledighet; åliggande det den eller de av församlingens präster, som kyrkoherden därom anmodar, att under kyrkoherdens tjänstledighet mottaga förordnande som vice pastor.
7. Vid uppgörande av tjänsteförteckning bör hänsyn tagas till den omständigheten, att ständige adjunkten är kyrkoherdens särskilda ämbetsbiträde.

Antalet konfirmander och kyrkliga förrättningar är rätt ojämnt fördelat

mellan de olika församlingarna, såsom framgår av följande tablå, avseende förhållandena under april månad 1944:

Församling	Kyrk- skr. folk- mängd 1/1 1944	Antal präster 1/1 1944	Konfir- mander		Antal dop		Antal vigslar		Antal jord- fästn.	
			inom fsgn	utom fsgn	inom fsgn (fsgs medl.)	utom fsgn (icke fsgs medl.)	inom fsgn	utom fsgn	inom fsgn	utom fsgn
Storkyrkoförsaml. .	8 786	3	26	—	2	43	15	3	7	4
Klara	6 455	3	22	—	2	4	8	7	6	2
Jakobs	4 650	3	16	—	1	1	3	1	1	2
Johannes	20 623	5	77	27	17	—	26	10	9	4
Maria Magdalena ¹ .	22 725	4	123	—	17	2	44 ¹	15	16	6
Högalids ²	40 628	4	137	—	20	—	59	1	32	1
Katarina	56 582	6	284	66	26	8	60	23	27	21
Sofia ³	26 037	4	122 ³	6	7	—	24	10	8	7
Kungsholms	32 075	4	99	—	26	5	38	6	10	10
S:t Görans ⁴	52 079	5	284	—	38	2	33	—	13	—
Hedvig Eleonora . .	21 494	4	103	—	16	16	22	4	16	6
Oskars ⁵	45 731	5	139	10	30	7	37	16	10	6
Engelbrekts (ofull- st. uppg.)	29 398	4	157	—	18	5	27	5	14	2
Adolf Fredriks ⁶ . .	16 105	4	63	—	3	3	9	4	5	6
Gustav Vasa ⁷	22 833	4	56	10	10	3	18	3	14	13
Matteus ⁸	49 639	5	220	—	28	1	65	6	39	7
Brännkyrka ⁹	48 712	4	303	10	19	6	36	14	16	—
Enskede ¹⁰	43 800	3	319	—	42	2	41	5	17	47
Bromma ¹¹	72 756	7	510	—	56	2	46	2	31	—

¹ Dessutom inom församlingen av främmande prästmän 18 dop, 12 vigslar och 4 jordfästningar.

² Dessutom inom församlingen av främmande prästmän 3 vigslar och 1 jordfästning.

³ En kyrkoadjunkt inkallad till tjänstgöring såsom marinpredikant under månaden.

⁴ Biskopsvisitation under månaden.

⁵ Enligt uppgift ha ett betydande antal till församlingen hörande konfirmander undersöpts utom församlingen. Präst utom församlingen har för denna förrättat 47 dop, 44 vigslar och 20 jordfästningar.

⁶ 12 dop och 28 vigslar av församlingsbor genom präster utom församlingen.

⁷ För en av prästerna saknas uppgift. I stället har lämnats uppgift för oktober; 24 konfirmander 6 (+ 1) dop, 5 + 1 vigslar och 1 jordfästning.

⁸ 37 dop och 21 vigslar av församlingsbor genom präster utom församlingen.

⁹ 104 dop, 20 vigslar och 25 jordfästningar av församlingsbor genom präster utom församlingen, 31 barn konfirmerade av präst utom församlingen.

¹⁰ C:a 80 dop, 15 vigslar och 15 jordfästningar av församlingsbor genom präster utom församlingen.

¹¹ 79 dop, 27 vigslar och 2 jordfästningar av församlingsbor genom präster utom församlingen.

Det ringa antalet konfirmander i förhållande till folkmängden i vissa församlingar t. ex. i Oskars torde sammanhånga, förutom med åldersfördelningen inom befolkningen, med församlingens sociala struktur. Många familjer låta sina barn konfirmeras sommartid på landet eller i annan Stockholmsförsamling. Vid Östermalms h. allm. läroverk anordnas årligen konfirmandundervisning (läsåret 1943/44 47 deltagare). År 1942 föddes i

församlingen 1 008 barn och år 1943 1 054 (kyrkoherde Bengtson 3/5 1944). Gärdesbebyggelsen torde inrymma ett i förhållande till församlingen i övrigt relativt stort antal unga familjer.

Bland de infordrade uppgifterna föreligga sådana om avlagda och mottagna *besök i själavårdande angelägenheter*. Att vid hänförandet under denna grupp olika synpunkter kunna anläggas är naturligt. Emellertid är det otvivelaktigt så, att betydelsen av den prästerliga gärningen i icke obetydlig mån mätes av den insats, som göres på detta område. Uppgifterna härutinnan visa, även om de såsom sådana klassificerats efter olika grunder, starka skiftningar mellan olika församlingar. I somliga är antalet besök av denna art påfallande högt, sålunda uppgivas för april 1944 av prästerna i Hedvig Eleonora församling 129 besök mot 71 resp. 36 i de ungefär lika stora Johannes och Gustav Vasa församlingar samt 36 i den långt mindre Klara församling. Kyrkoherden i Bromma meddelar, att hans tjänstgöring icke medger honom att gå på själavårdsbesök annat än på kallelse, vilket förekommer rätt sällan. Kyrkoadjunkten Collste i samma församling beklagar, att tid saknas till den uppsökande personliga själavården, särskilt när det gäller gamla och sjuka. I detta sammanhang kan meddelas, att i Högalids församling kyrkoherden mottagit och avlagt 249, komministern Malmberg 117, komministern Alner 294 och kyrkoadjunkten Fridblom 274 besök. Att bygga någon statistik på de lämnade uppgifterna har icke synts möjligt.

Expeditionsärendena äro givetvis mindre betungande i stationära och minskande församlingar med ringa inflyttning såsom Jakob och Klara med i genomsnitt 7 å 8 timmar per vecka per prästerlig tjänst innehavare mot 15 i S:t Göran, 19 i Brännkyrka och 20 i Katarina. Såsom exempel på omfattningen av kyrkobokföringsarbetet må nämnas, att enligt uppgift av kyrkoherden Ljunge har antalet kyrkobokförda in- och utflyttningar i S:t Görans församling under åren 1930—1943 utgjort c:a 218 000 eller i genomsnitt 15 571 per år.

Församlingsbok föres författningsenligt icke i Stockholmsförsamlingarna. Inflyttningsboken förd efter alfabetiskt system (inflyttads släktnamn), tjänar såsom församlingsbok.

Särskilt betydelsefullt och tidsödande är det arbete, som nedlägges på *ungdomsvården*. Denna har tagit olika former inom olika församlingar; i regel har föreningsformen varit den vanliga. Under prästerlig ledning har en betydande verksamhet så småningom upparbetats; föreningar ha bildats, lokaler och erforderliga penningmedel anskaffats, delvis genom enskild frikostighet. Såsom ett exempel härpå må anföras följande redogörelse av kyrkoherden i Matteus församling i ämbetsberättelsen till 1937 års prästmöte:

Föreningen Matteus-Pojkarna, som bildades i maj 1915, har till uppgift att genom föredrag, diskussioner, kamratlig samvaro, idrottsövningar m. m. fostra sina medlemmar och deras kamrater till dugliga medlemmar av kyrkan och fosterlandet.

Föreningen har under den gångna femårsperioden varit i stark utveckling. Medlemsantalet är för närvarande 1 000 aktivt arbetande. Medlemmarna samlas varje fredag i kyrksalen kl. 8 e.m., då föredrag av karaktärsfördjupande betydelse hållas, omväxlande med sång och musik. Vissa aftnar äro anslagna för rent upplysande föredrag i religiösa, sedliga eller sociala frågor. Diskussionerna, som hållits, ha rört sig om aktuella frågor inom ungdomsvärlden eller församlingsfrågor, som beröra ungdomen ute i det kyrkliga församlinglivet. I regel ha under de sista åren dessa aftnar varit besökta av 350 deltagare. Varje afton avslutas alltid med en kort andaktsstund. Föreningen samlar sina medlemmar två gånger i veckan under vintern till gymnastik i Karlbergs krigsskolas gymnastiksal eller Flickläroverkets gymnastiksal. Under vintern utöva intresserade medlemmar vintersport såsom skidåkning, ishockey m. m. Sommarmånaderna användas för allmän idrott, då Östermalms idrottsplats är förhryd för medlemmarnas träning. Föreningen har egen sångkör, 90 man, som ledes av musikdirektör Sven Lilja, och egen stråkorkester, 40 man under ledning av församlingens organist musikdirektör R. Althén. Klubblokalerna ha för medlemmarna varit öppna sex kvällar i veckan för kamratlig samvaro. Kontakten med hemmen uppehålls dels genom fars- och mors-aftnar och dels genom så kallade familjeaftnar, vilka ha rönt livlig anslutning från hemmen och medlemmarnas anhöriga. Föreningen ledes av pastor såsom självskrivnen ordförande och vid hans sida stå sju av föreningen valda styrelseledamöter. Föreningen har tolv olika sektioner med sina särskilda ledare. För närvarande äro dessa 60 till antalet. De utföra ett stort och intresserat arbete för församlingens ungdom. För föreningens ekonomi svarar dels en liten medlemsavgift av varje medlem och dels den basar, som anordnas varje år i december månad och som inbragt i runt tal 6 000 kronor per år. Kyrkofullmäktige ha anslagit 1 100 kronor per år för verksamheten. En syförening bestående av 27 medlemmar under ledning av fru Maja Wiklund är det verksamma stödet för föreningens basar. Under perioden har föreningen haft sin årshögtid, som firas den 25 mars, förlagd till kyrkan, och denna högtid är mycket besökt. Någon avmattning i arbetet har inte förmärkts under femårsperioden snarare ökning och intensitet. Ledare för föreningen har varit dess stiftare komminister Vilhelm Wiklund. Omkostnaderna för föreningens arbete under femårsperioden belöpa sig till en summa av femtiofemtusen (55 000) kronor.

Ett stort antal präster äro på grund av tjänsteställning eller personliga egenskaper tagna i anspråk för *allmänna uppdrag*, som blott delvis sammanhänga med tjänsten men vilka i regel svårligen kunna avböjas. Här lämnas från tillgängliga uppgifter församlingsvis en sammanställning av dylika uppdrag sådana de voro under april månad år 1944.

Pastor primarius Nystedt, domprost och kyrkoherde i S t o r k y r k o f ö r s a m l i n g e n, var kontraktsprost i domprosteriets kontrakt samt ordförande i följande råd och styrelser inom församlingen: skolrådet, S:t Nikolaihemmet (hem för gamla), barnkrubban, kyrkofattigkassan, skollovskolonierna, Hallgrenska stiftelsen, Guthermutska stipendiefonden, Säterstens nödhjälpsfond, Ramsayska fonden, föreningen Mäster-Olofsgårdens vänner, styrelsen för schola cantorum samt var inspektor för Kraftska skolan. Såsom domprost är han självskrivnen vice preses i domkapitlet och självskrivnen vice ordförande i stiftsmötet, stiftsrådet och stiftsrådets beredningsutskott samt självskrivnen ledamot av stiftets ungdomsråd och ungdomsförbund. Av domkapitlet är han utsedd till ordförande i Stockholms kyrkliga socialråd och

Kyrkliga Sjömansinstitutet samt till ledamot av direktionen för Stockholms stads undervisningsväsen. Han är kontraktsprost i domprosteriets kontrakt och vice ordförande i prostkonventet. Huvudsakligen på grund av sitt ämbete var han medlem i följande styrelser: Svenska bibelsällskapet, Samfundet pro fide et christianismo (v. ordf.), Mälardalens kapellstiftelse, Diakonissanstalten Samariterhemmet, Ansgarsstiftelsen, Kyrkliga lärarförbundets Stockholmsavdelning (v. ordf.), Kållerredshemmet, en av samariterhemmet i Uppsala ägd anstalt för skyddsuppfostran av unga flickor (ordf.), diakonistyrelsens församlingsutskott, skriftutskott och ekonomiutskott. Slutligen har han anmält sig vara mycket anlitad på olika sätt ute i stiftet, ofta med föredrag o. dyl. flera gånger i veckan, och får fungera vid de tillfällen då biskopen är förhindrad (i april med 29 predikningar, föredrag och tal). Han anser sig på grund härav på sin höjd böra räknas såsom halv arbetskraft, när det gäller det direkta församlingsarbetet. *Komministern Grefberg* var ledare för den till Mäster Olofsgården knutna verksamheten bland gamla stadens ungdom och suppleant i styrelsen för stiftelsen Fredric Eens minne. *Kyrkoadjunkten Palmer* var predikant vid Södersjukhuset.

I **Klara församling** var *kyrkoherden Bokander*, tillika ordinarie hovpredikant och pastor i hovförsamlingen, ordförande i församlingens kyrkofullmäktige och skolråd, självskrivnen ordförande i föreningen S:ta Clarahemmet (hem för gamla) samt ordförande i arbetsstugans styrelse, i skollovskoloniföreningens styrelse och i styrelsen för församlingens sommarvilohem. *T.f. komministern Andersson* var ordförande i föreningen Clara-pojkarna samt sekreterare i föreningen S:ta Clarahemmet och S:ta Clara barnhems styrelse, ledamot av styrelsen för S:ta Clara församlingsbibliotek samt redaktör för S:ta Clara församlingsblad och kaplan i S:ta Clara kyrkliga scoutkår. *Kyrkoadjunkten Murray* var sekreterare och kassaförvaltare i S:ta Clara församlings arbetsstuga samt ledare för söndagsskolan och dess textutredningar.

I **Jakobs församling** var *kyrkoherden Jonsson* ordförande i församlingens kyrkofullmäktige och skolråd, i styrelserna för S:t Jacobs hem för gamla, Unga kvinnors värn och Norra frivilliga arbetshuset samt *kyrkoadjunkten Svenungsson* ledare för S:t Jacobs kyrkliga ungdomsförenings kvinnliga krets och sekreterare i stiftelsen Unga kvinnors värn.

I **Johannes församling** var *kyrkoherden Arbin* ordförande i styrelsen för Stefansgården och ledamot av styrelsen för S:t Johannesgården (hem för gamla); *komministern Folke* var ordförande i styrelsen för församlingens barnkrubba, förestod söndagsskolan i Stefanskyrkan och ledde (jämte sin hustru) Stefanskyrkans syförening. *Komministern Öhnell* hade den prästerliga ledningen av scoutverksamheten i församlingen och var skattmästare i båda scoutkårerna, ledde en av församlingens syföreningar och medverkade i en annan av de kvinnliga arbetskreterna samt höll text-

utredningar för söndagsskolan. *T.f. komministern Wikmark* var ledare för Johannes söndagsskola, ordförande i S:t Johannes kvinnliga ungdomskrets, ordförande i Johannes arbetsstuga samt ledamot av kyrkofullmäktige, skolrådet och biblioteksstyrelsen i församlingen samt var dessutom redaktör för församlingens kyrkoblad och suppleant i styrelsen för S:t Johannesgården. *T.f. kyrkoadjunkten Herthelius* var studierektor vid Stefansgården.

I *Maria Magdalena församling* var *kyrkoherden Zetterquist* ordförande i kyrkofullmäktige, föreningen S:ta Mariahemmet (hem för gamla), Philipsenska skolinrättningen, sekreterare i Murbeckska stiftelsen och inspektor för Södermalms kommunala flickskola. *Komministern Sandegren* var ledare av församlingens missionskrets samt av ungdomsföreningen Unga viljor, var dessutom ledamot av kyrkofullmäktige och församlingsdelegerade samt ledamot av Ekumeniska föreningens styrelse. *Komministern Hollstedt* var ordförande i föreningen Mariapojkarna samt ledare av KHG:s församlingsgrupp (kyrklig sammanslutning av ynglingar och män) ävensom predikant i stiftelsen Konung Oscar I:s minne. *Kyrkoadjunkten Willis* var ledare av söndagsskolan i församlingskyrkan, ordförande i Mariaringen (kyrklig förening för kvinnlig ungdom), kårchef i S:ta Maria scoutkår, ordförande i Maria sociala ungdomsråd samt medlem i styrelserna för S:ta Mariahemmet och 1878 års stiftelse ävensom predikant vid Borgarhemmet (Borgerskapets gubbhus).

I *Högalids församling* var *kyrkoherden Mogård* ordförande i församlingens kyrkofullmäktige och skolråd samt i styrelsen för föreningen Högalids hemgård (hem för gamla), ledamot av församlingsdelegerade samt dess beredningsutskott, prästerlig ledamot av Stockholms barnavårdsnämnd och i försvarsväsendets personalvårdsnämnd, ledamot av stadsfullmäktige, vice ordförande i Stockholms stads kristidsnämnd, ledamot av styrelsen för ungdomshemmen Giovanni d'Anastasy's minne, ledamot av terminavgiftsnämnden vid Östermalms kommunala flickskola, av stadsfullmäktige utsedd revisor för den ekonomiska förvaltningen av stiftelsen Stockholms konserthus samt för Stockholms konsertförenings styrelse. *Komministern Alner* var predikant vid vårdhemmet Högalid. *Kyrkoadjunkten Fridblom* var barnavårdsnämndens kretsombud i Högalids församling.

I *Katarina församling* var *kyrkoherden Edquist* ledamot av kyrkofullmäktige, ordförande i Katarina sjukvårdsförening och dess styrelse samt i Katarina församlings julutdelningskommitté, *komministern Gyberg* ledamot av styrelsen för föreningen Hem för gamla i Katarina samt sekreterare i Carl August Söderlunds donationsfond. Gyberg är vidare ledare för sammanslutningen Pastorns ungdomar, stiftad av honom år 1919 (c:a 400 medlemmar) samt för stiftelsen Katarinagården, stiftad av honom 1924. *Komministern Arosenius* var ledare för Katarina kyrkas söndagsskola, ordförande för Katarina kyrkobroder och Katarina kyrkliga ungdomsförbund

samt stödjande medlem i Katarina kyrkas junioravdelning. *Kyrkoadjunkten Dahl* var ledamot av kyrkofullmäktige och suppleant i kyrkorådet, ledare för Allhelgonakyrkans söndagsskola (350 barn), för ungdomsarbetet i Allhelgonakyrkan och för Allhelgonakyrkans syförening samt dessutom sekreterare i Katarina ungdomsråd, predikant vid vårdhemmet Södermannagatan 2 (Sivertska kasernen) och vid provisoriska vårdhemmet Åsögatan 141 samt suppleant i Stockholms stiftsråd. *Kyrkoadjunkten Kahnlund* var ledamot av kyrkofullmäktige och suppleant i kyrkorådet, ledamot i styrelsen för Ekumeniska föreningen, ledare av Katarina missionskrets samt kaplan och församlingsombud i Katarina scoutkår.

I *Sofia församling* var *kyrkoherden Sandegård* ledamot av riksdagen och av församlingsdelegerade samt suppleant i dessas beredningsutskott ävensom ledamot i kyrkofullmäktige, *komministern Adolfsson* kontraktsprost i Stockholms södra kontrakt, predikant vid Danvikshem, ledare av Sofia kyrkliga förening för mission och sjömansvård, ordförande och sekreterare i Sofia skyddsförening och i Föreningen för sjukvård hos fattiga inom Sofia församling ävensom ledamot i styrelsen för föreningen Sofiagården. *Komministern Hassler* var predikant vid Långbro sjukhus samt barnvårdsnämndens kretsombud i Sofia församling. *Kyrkoadjunkten Lindörn* var marinpredikant vid Stockholms örlogsstation.

I *Kungsholms församling* var *komministern Ramsten* prästerligt biträde vid stadens polititvättning (bårhuset) samt ordförande i styrelsen för föreningen Kungsholmsgården ävensom ledare för en ungdomsförening, *komministern Kihlstedt* predikant vid stadens rannsakningsfängelse samt ledare av Kungsholms missionskrets. *Vikarierande kyrkoadjunkten Åström* var ledare av söndagsskolan samt föreningen Kungsholmspojarna.

I *S:t Görans församling* var *kyrkoherden Ljunge* ledamot i styrelsen för föreningen S:t Göransgården (hem för gamla), *komministern Admund* predikant vid psykiatriska sjukhuset, ordförande i S:t Görans kyrkliga församlingskrets, ledare av dess två syföreningar, ordförande i kårkvarteret av S:t Göranskåren av KFUM samt vice ordförande i KFUM:s Stockholmsdistrikt. *Komministern Werner* var ordförande i Stockholms stifts prästsällskap, sekreterare och kassaförvaltare i ekumeniska nämnden samt ledamot av Stockholms stiftsråd och i ekumeniska föreningens styrelse (under maj 1944 ombud för Sveriges kyrkliga bildningsförbund, Svenska kyrkans suppleant i folkberedskapen samt sekreterare och kassaförvaltare i religionsvetenskapliga sällskapet). *Kyrkoadjunkten Knutson* var predikant vid S:t Görans sjukhus, ordförande för den kvinnliga ungdomsföreningen S:t Göransflickorna samt ledare för söndagsskolan i S:t Görans kyrka, *kyrkoadjunkten Andersson* ordförande för den kyrkliga manliga ungdomssammanslutningen (S:t Göranspojarna) samt prästerlig ledare av de gamlas syförening ävensom kårkaplan vid den kyrkliga scoutkåren.

I Hedvig Eleonora församling var *kyrkoherden Bergman*, tillika ordinarie hovpredikant, ordförande i kyrkofullmäktige samt i styrelserna för föreningen Hedvig Eleonora-gården (hem för gamla) och Hedvig Eleonora barnavårdsförening, kommittén för församlingskyrkans restaurering, i stiftelsen Hildur Ströms minne, i Missionsföreningen och Hedvig Eleonora skyddsförening, ansvarig utgivare för församlingens kyrkblad samt ledamot av styrelsen för föreningen för sjukvård i fattiga hem. *Komministern Arborelius* var medlem av församlingens skolråd och *komministern Skoglund* ledamot av kyrkofullmäktige samt vice ordf. och ledamot av lokalstyrelsen för Statens normalskola, vice kårchef i Hedvig Eleonora scoutkår, ledamot och sekreterare i styrelsen för föreningen Hedvig Eleonoragården, prästerlig representant i styrelsen för Hedvig Eleonora kyrkobröder ävensom ledare av söndagsskolan i församlingen.

I Oskars församling var *kyrkoherden Bengtson* ordförande i kyrkofullmäktige och skolrådet samt i församlingens skyddsförening, i stiftelsen Gustaf Adolfskyrkan och i styrelsen för föreningen Oscarshemmet (hem för gamla), vice ordf. i Östermalms sjukvårdsförening samt ledamot i stadens kyrkogårdsnämnd. *Komministern Aurelius* var sekreterare i Oskars församlings skyddsförening samt suppleant i styrelsen för föreningen Oscarshemmet. *Komministern Hoff* var ledare (kårchef) för Oscars scoutkår och för Oscarskyrkans söndagsskola samt suppleant i styrelsen för föreningen Oscarshemmet. *Kyrkoadjunkten Norrby* var ledare för Oscars kyrkliga ungdomsförbund och för församlingens söndagsskola på Gärdet, ordförande för föreningen Oscars daghem och för föreningen Gärdets barnträdgårdar ävensom ansvarig utgivare av Oscars församlingsblad. *Kyrkoadjunkten Hagelin* var ledamot av styrelsen för Oscars kyrkobröder.

I Engelbrekts församling var *kyrkoherden Lindgren* bl. a. ordförande i kyrkofullmäktige, kyrkofullmäktiges diskussionsklubb, skolrådet, styrelsen för föreningen Engelbrekts församlingshem för gamla (Engelbrekts-hemmet), styrelsen för Engelbrekts församlings skollovskolonier och sommarhem för gamla (å Björhövda vid Vätösund), föreningen Engelbrekts församlingshjälp och Engelbrekts församlings skyddsförening, medlem i styrelsen för sjukvård bland fattiga på Östermalm, ordförande i Engelbrekts kyrkligt sociala arbetsgrupp samt i Engelbrekts sykrets för diakoni och mission, medlem i styrelsen för S:t Lukasstiftelsen, ordförande i den kristna nordiska budhistmissionens i Kina svenska avdelning samt i Ekhagens församlingsråd (bildat vid öppnande av Ekhagens kyrksal). *Komministern Lindh* var predikant vid allmänna barnbördshuset samt ledare av de manliga och kvinnliga kyrkliga ungdomskretsarna i Hjorthagen ävensom ledamot av Stockholms stifts ungdomsråd. *Komministern Kyhlberg* var predikant vid Stockholms stads epidemisjukhus, ledamot av Engelbrekts församlings fattigvårdsstyrelse och suppleant i församlingens kyrkoråd.

I *Adolf Fredriks församling* var *kyrkoherden Ström* ledamot av kyrkofullmäktige, ordförande i församlingens skolråd, i Adolf Fredriks skyddsförening, Adolf Fredriks missionsförening, föreningen Adolf Fredriks skollovskolonier, styrelsen för Adolf Fredriks sommarhem för gamla, styrelsen för Anderssonska fonden, styrelsen för Vestinska fonden och styrelsen för Inackorderingshemmet i Adolf Fredrik (hem för gamla), sekreterare i styrelsen för Adolf Fredriksgården samt ledamot av styrelsen för Adolf Fredriks arbetsstuga. *T. f. komministern Lundberg* var ordförande i pojklklubben Adolf Fredrikspojkarna, predikant vid Rosenlunds vård- och ålderdomshem samt ledamot av församlingens skolråd. *Kyrkoadjunkten Tollin* var ledamot av kyrkofullmäktige, suppleant i församlingens kyrkoråd och skolråd, ordförande i Adolf Fredriks ungdomskrets och dess äldre avdelning *S:ta Annaringen*, kårchef i Adolf Fredriks scoutkår, församlingsrepresentant i Adolf Fredriks flickscoutkår, ledare för Adolf Fredriks söndagsskola, ordförande i Adolf Fredrikskören samt redaktör av Adolf Fredriks församlings kyrkoblad, barnavårdsnämndens kretsombud i Jakobs, Johannes och Adolf Fredriks församlingar ävensom ledamot av Stockholms stiftsråd.

I *Gustav Vasa församling* var *kyrkoherden Ankar* kontraktsprost i Stockholms norra kontrakt, ledamot av domkapitlet i Stockholm, ledamot i ekumeniska nämnden samt ordförande i ekumeniska föreningens styrelse, suppleant i Stockholms stads kyrkogårdsnämnd och i Stockholms stads folkskoledirektion, ordförande i Gustav Vasa församlings kyrkofullmäktige och skolråd, ledamot av lokalstyrelsen för högre realläroverket å Norrmalm, ledamot av styrelsen för föreningen Gustav Vasagården (hem för gamla), ordförande i styrelsen för Gustav Vasa arbetsstuga för barn (även inneslutande »barntädgård»), i styrelsen för Gustav Vasa skollovskoloniförening (som har två kolonier, av vilka den ena äges av föreningen) och i styrelsen för Gustav Vasa hjälpkår (som har till uppgift att bistå inkallades familjer), ordförande i KHG, ledamot i styrelsen för Gustav Vasa diakoniråd (som har till uppgift att bereda sommarvistelse på landet för behövande, särskilt mödrar). *Komministern Lund* var predikant vid Sabbatsbergs vård- och ålderdomshem, stadsfullmäktig, ledamot av Stockholms folkskoledirektion samt i direktionens ekonominämnd och delegerade för undervisningsärenden, suppleant i styrelsen för de kommunala mellanskolorna, ledamot av stadens ungdomskommitté, suppleant i församlingsdelegerade, ledamot av kyrkofullmäktige, suppleant i Stockholms stiftsråd och ledamot av Stockholms stifts ungdomsråd samt var verkställande ledamot och sekreterare i styrelsen för föreningen Gustav Vasagården (hem för gamla), ledare för Gustav Vasa söndagsskola (c:a 200 barn), ordförande i Gustav Vasa kyrkliga ungdomsnämnd (sammanslutning av all manlig och kvinnlig ungdomsverksamhet i församlingen; den största gruppen är Gustav Vasa scoutkår), kassaförvaltare för ungdomsverksamheten och annan församlingsverksamhet i församlingen.

Kyrkoadjunkten Frostenson ledde organisationen av frivilligkören i församlingen samt redigerade församlingens kyrkblad.

I *Matteus församling* var *kyrkoherden Gunnard* predikant vid borgerskapets änkehus, suppleant i Stockholms stads barnavårdsnämnd, ordförande i kyrkofullmäktige, ordförande i styrelsen för föreningen *Matteusgården* (hem för gamla), Arbetsföreningen och Arbetsstugan. *Komministern Wiklund* var predikant vid Norrtulls sjukhus, ordförande i ungdomsföreningen *Matteuspojkar*, ordförande i församlingens skolråd och styrelsen för dess skollovskolonier ävensom ledamot av kyrkofullmäktige. *T. f. komministern Irstam* var ordförande i styrelsen för *Matteus församlingsbibliotek*, kårchef för *Matteus scoutkår*, ledare för söndagsskolan vid kyrkan och ordförande i styrelsen för församlingens barnkrubba. *Vice komministern Meiton* (vikarie för komministern *Holmbäck*) var ordförande i församlingens ungdomsförening. *Kyrkoadjunkten Herrlin* var ledare för söndagsskolan i Birka-staden, redaktör för *Matteus församlingsblad* och ledamot av styrelsen för *Matteus kyrkobrödrakår*.

I *Brännkyrka församling* var *kyrkoherden Collini* ledamot av församlingens kyrkogårdsnämnd samt ordförande i styrelsen för föreningen *Brännkyrkagården* (hem för gamla), styrelsen för *Brännkyrka kyrkosångs-sällskap*, styrelsen för *Mälarhöjdens kyrkostiftelse*, styrelsen för *Brännkyrka orkesterförening*, styrelsen för föreningen *Brännkyrka barnahjäl*, styrelsen för föreningen *Brännkyrka daghem*, ordförande och ledare av *Brännkyrkagåvans julinsamling*, ordförande i styrelsen för *Brännkyrka skollovskoloniförening*, vice ordförande i styrelsen för stiftelsen *Midsommargården*, ledamot i styrelsen för *Brännkyrka skyddsförening* och i styrelsen för *Brännkyrka ungdomsråd*. *Komministern Lagerkranz* var ordförande i styrelsen för *Brännkyrka kyrkovänner* och kassaförvaltare i *Brännkyrka sjukvårdsförening*, *komministern Swensson* predikant vid skol- och yrkeshemmet *Skrubba*, ledamot i styrelsen för *Brännkyrka kyrkosångs-sällskap*, sekreterare i styrelsen för *Mälarhöjdens kyrkostiftelse*, vice ordförande i styrelsen för *Brännkyrka orkesterförening* och aktiv ledare av denna, sekreterare i styrelsen för *Brännkyrka skyddsförening*, sekreterare i styrelsen för *Brännkyrka barnahjäl*, vice ordförande i *Liljeholmskretsen* av *Svenska Röda Korset*, medlem av sällskapet *Brännkyrka hemvänner*. *Kyrkoadjunkten Hansson* var ledamot av styrelsen för *Brännkyrka ungdomsråd*. — Prästerna i församlingen ledde eller medverkade i följande kyrkliga *församlingskretsar och föreningar*: sju söndagsskolor (*Brännkyrka kyrka*, *S:t Sigfrids kyrka*, *Mälarhöjdens kyrka*, *Midsommarkransens folkskola*, *Hägerstensåsen*, *Gröndal*, *Årsta*), två syföreningar för söndagsskoleflickor (*Älvsjö*, *Gröndal*), fyra kyrkliga ungdomsföreningar (*Älvsjö*, *Liljeholmen*, *Hägerstensåsen*, *Mälarhöjden*), åtta scoutkårer (3 för gossar och 5 för flickor), *Älvsjö kyrkliga missionskrets* (samling en gång i veckan), *Herrängens kyrkliga församlingskrets* (2 gånger

i månaden), Örby kyrkliga församlingskrets (2 gånger i månaden), Aspuddens kyrkliga församlingskrets (2 gånger i månaden), Älvsjö mödraförening (2 gånger i månaden), Liljeholmens kyrkliga syförening (2 gånger i månaden), Lapplandsföreningen (2 gånger i månaden), Hägerstensåsens syförening och mödraklubb (1 gång i veckan), Mälarhöjdens syförening (2 gånger i månaden), Mälarhöjdens mödraförening (2 gånger i månaden), Årstagårdens klubbar och föreningar för barn, ungdom och äldre. Antalet möten med ungdomsgrupper (exkl. Mälarhöjden) utgjorde under 1943 364, varav 108 direkt ledda av prästerna, antalet möten med kyrkliga kretsar av olika slag såsom syföreningar och arbetskretsar (exkl. Mälarhöjden) 142, varav 98 direkt ledda av prästerna.

I E n s k e d e f ö r s a m l i n g var *kyrkoherden Helén* ledamot av kyrkofullmäktige, ordförande i Enskede arbetsstugeförening, i Enskede kyrkliga syförening och i en mödraförening samt i församlingskretsen ävensom ledamot och sekreterare i styrelsen för Enskede sjukvårdsförening. *Komministern Danielsson* var barnavårdsnämndens kretsombud i Enskede församling, sekreterare i Enskede sjukvårdsförening, ordförande i KFUM:s Enskedeavdelning. *Komministern Hullberg* var ordförande i Skarpnäcks kyrkliga syförening, församlingsombud för Enskede scoutkår, styrelseledamot i Enskede Rödakorskrets. *Kyrkoadjunkten Waller* var predikant vid Gammelbyns ålderdomshem och vid vårdhemmet Stureby, ordförande i Enskede kyrkliga ungdomskrets och i Hammarbyhöjdens kyrkliga syförening.

I B r o m m a f ö r s a m l i n g var *kyrkoherden Holmgren* ordförande i kyrkofullmäktige, ledamot av Stockholms stiftsråd samt styrelseledamot i föreningen Brommahemmet (hem för gamla), i Brommakretsen för frivillig kyrklig verksamhet, i Bromma kyrkas vänner, i Essingeöarnas kyrkostiftelse och i Bromma KFUM ävensom i ett antal andra Brommaföreningar av socialvårdande karaktär. *Komministern Hjorth* var predikant vid Bromma ålderdomshem, föreståndare för söndagsskoleverksamheten i Västerledsdelen av församlingen (Västerledskyrkan, Abrahamsberg, Brålund och Ålsten), styrelseledamot i föreningen Kyrkobröderna, ordförande i styrelsen för Bromma västra barnkrubba samt ledare av konfirmandkretsar och juniorklubbar. *Komministern Elde* (vars huvudsakliga verksamhetsområde omfattade stadsdelarna Bromma kyrka med Bromma trädgårdar, Eneby, Norra och Södra Ängby, Åkeslund och västra delen av Riksby) var ordförande i Ängby kyrkliga ungdomskrets, ledare av söndagsskolorna i Västra Bromma (5 söndagsskolor med 16 lärare och 300 inskrivna barn) samt av tre juniorgrupper utom ungdomskretsens med fem lärare och 80 inskrivna barn, ordförande i Ängby kyrkliga syförening och i Ängby sjömansvårdssyförening. *Komministern Ström* var predikant vid Beckomberga sjukhus, ordförande i Brommakretsen för frivillig kyrklig verksamhet, vice ordförande i Bromma kyrkliga ungdomsråd, ledare av verksamheten inom Västerledssektionen av kyrkliga ungdoms-

verksamheten i Bromma och ordförande i sektionsrådet, ledare av församlingens söndagsskola i Höglandsskolan, ledare av arbetsaftnarna för kyrka och mission i Västerledskyrkan samt vice ordförande i Brommakretsen av Svenska Röda Korset. *Kyrkoadjunkten Boström*, vars huvudsakliga verksamhetsområde utgjordes av stadsdelarna Bällsta, Mariehäll och Ulvsunda industriområde samt en del av Riksby, var ledare för tre söndagsskolor (Bällsta med 70 barn, Ulvsunda industriområde med 100 barn och Riksby med 27 barn; 9 frivilliga medhjälpare), utövade verksamhet av settlementskaraktär bland barn och ungdom i Bällsta och Ulvsunda industriområde, var vidare ledare av en kyrklig syförening med 55 medlemmar, en frivillig kyrklig sångkör samt en studiecirkel för medhjälparna vid söndagsskolorna. *Kyrkoadjunkten Collste*, vars huvudsakliga verksamhet var förlagd till stadsdelarna Traneberg och Ulvsunda, var ledare av söndagsskola varje söndag i två lokaler med ett barnantal av sammanlagt 250 samt av junior- och ungdomsverksamhet, som bedrevs under det gemensamma namnet Tranebergs kyrkliga kamratkrets med ett sammanlagt deltagarantal av 150 (studiecirklar för bibelkunskap, kyrkokonst och motorkunskap, klubbar för idrott, träslöjd och sömnad samt socialt arbete). Han var dessutom ledare för allmänna sammankomster (ungdomsaftnar 2 gånger i månaden för hela församlingens ungdom), sångkör, föräldramöten och söndagsskolefester (2 à 3 per termin), en församlingsafton per månad, två syföreningar och konfirmandmöten (1 à 2 om året).

Befolkningsfördelningen och utsikterna för utvecklingen.

Såsom framgår av Wohlins betänkande (s. 10, 125) förelåg den nuvarande församlingsbildningen färdig den 1 januari 1931. En sedan 1500-talet pågående befolkningsutveckling hade jämte inkorporeringar med staden resulterat i tillkomsten av en rad territoriella stadsförsamlingar, som med undantag för de förutvarande lantsocknarna Brännkyrka och Bromma bildats inom stadens gamla område. Under tidsskedet 1862—1905 ökades stadens folkmängd från 113 576 med i runt tal 211 000 personer och utgjorde den 31 december 1905 324 488. Församlingsindelningen förblev likväl oförändrad under hela perioden. Detta kan delvis förklaras av att den under tiden pågående debatten om nybildningar komplicerats av frågan om gemensam ekonomi för församlingarna (Wohlin s. 105 ff). Delningsfrågan fick emellertid en ny aktualitet genom prästlöneregleringskommitténs förslag 1900 (Wohlin s. 116).

På de dåvarande åtta territoriella församlingarnas område var 1905 års mantalskrivna folkmängd sålunda fördelad (Wohlin s. 7):

Storkyrkoförsamlingen	11 535
Klara församling	16 148

Jakob och Johannes församling	.....	36 485
Adolf Fredriks	»	61 553
Kungsholms	»	39 417
Hedvig Eleonora	»	67 973
Katarina	»	49 812
Maria Magdalena	»	41 565

Vid 1870-talets slut hade stadens centrum nått sina maximala befolknings-siffror (c:a 13 000 i Storkyrkoförsamlingen och c:a 19 000 i Klara församling). Härefter satte den avfolkningsprocess i de centrala stadsdelarna in, som brukar betecknas såsom citybildningen och vilken gjort sig gällande även i den del av den dåvarande Jakobs och Johannes församling, som motsvaras av den nuvarande Jakobs församling. För staden i övrigt har folkmängden ökats och tillväxten tagit allt större proportioner; den 31 december 1910 uppgick enligt den officiella statistiken stadens folkmängd till 343 832, den 31 december 1920, efter inkorporering av Brännkyrka och Bromma, till 419 429, den 31 december 1930 till 502 203, den 31 december 1940 till 590 543, den 31 december 1944 till 654 864 och den 31 december 1945 till 671 601 personer. Huru denna *mantalsskrivna* folkmängd fördelats på de territoriella församlingarnas områden framgår av nedanstående tabell:¹

Församling	Mantalsskriven folkmängd den 31 dec. år						
	1910	1920	1930	1940	1943	1944	1945
Storkyrko	10 972	11 290	11 962	9 344	9 165	9 112	8 976
Klara	13 427	11 752	9 238	6 718	6 915	6 667	6 465
Jakobs	10 946	9 191	8 081	6 530	6 500	6 345	5 881
Johannes	24 714	25 240	23 284	20 582	20 892	20 754	20 304
Maria Magdalena	44 625	54 163	23 492	22 928	23 016	23 042	22 893
Högalids			36 668	39 086	40 855	40 924	40 659
Katarina	53 718	43 047	51 991	57 281	57 322	57 170	56 268
Sofia			17 403	27 386	26 334	26 377	26 628
Kungsholms	43 577	49 121	25 337	32 186	32 106	31 876	31 592
S:t Görans			31 207	51 976	52 512	53 863	53 665
Hedvig Eleonora	22 554	22 934	23 205	22 130	22 067	21 785	21 499
Oskars	23 000	24 582	27 752	44 639	48 051	48 329	47 940
Engelbrekts	21 375	24 784	27 652	29 766	30 086	30 028	29 680
Adolf Fredriks	18 739	18 136	17 681	15 918	16 177	16 003	15 815
Gustav Vasa	23 245	22 303	25 333	22 564	23 068	22 800	22 562
Matteus	32 940	41 684	57 419	50 761	50 171	49 798	49 126
Brännkyrka	(18 379) ¹	33 903	31 200	39 569	49 777	60 512	75 160
Enskede			18 619	32 582	44 982	50 734	53 457
Bromma	(4 684) ¹	9 896	24 696	59 649	74 140	78 484	82 827
Hela staden	343 832¹ (366 895)²	419 429	502 203	590 543	634 179	654 864	671 601

¹ Siffrorna för Brännkyrka och Bromma ingå ej i slutsumman.

² Inklusive Brännkyrka och Bromma.

¹ I folkmängden ingå till år 1927, förutom de ännu existerande personella församlingarna, de nämnda år upphörda garnisonsförsamlingarna, Svea livgardes, Livgardets till häst, Göta livgardes, Svea artilleriregementes och delvis Svea ingenjörskårs.

Av den i Wohllins betänkande (s. 12) meddelade tablå I över den *mantals-skrivna* folkmängden 1930—1938, framgår att stadens folkmängd under åtta år ökats med 13,65 procent. Under perioden har dock en folkminskningstendens fortfarande gjort sig gällande i Storkyrkoförsamlingen, Klara och Jakobs församlingar, motsvarande en procentuell nedgång under perioden av resp. 14,69, 19,86 och 16,66, men även i Johannes församling med ett procenttal av 17,16. I sistnämnda församling torde emellertid andra företeelser än city-bildning i egentlig mening ha inverkat bl. a. uppkomst eller inflyttning av småindustrier, som minskat bostadsutrymmena. En minskningstendens, om också svagare, kan skönjas i Adolf Fredrik (9,75 procent), Matteus (8,76 procent), Gustav Vasa (7,25 procent), Hedvig Eleonora (4,29 procent), Maria Magdalena (3,04 procent) och Sofia (0,65 procent). I motsats härtill stå tillväxttendenserna i ytterförsamlingarna Bromma (95,48 procent), S:t Görän (61,64 procent), Enskede (49,5 procent), Oskar (46,47 procent) och Kungsholm (30,09 procent). Svagare betonad är tillväxten i Katarina (11,86 procent), Brännkyrka (10,25 procent), Engelbrekt (9,05 procent) och Högalid (3,34 procent).

I vissa församlingar ökas farten i utvecklingen så t. ex. i Brännkyrka och Enskede efter 1937; i andra synes ett relativt jämviktsläge ha inträtt. En undersökning för 8-årsperioden 1935—1943, 4-årsperioden 1939—1943, 2-årsperioden 1941—1943 samt åren 31/12 1942—31/12 1943, 31/12 1943—31/12 1944 och 31/12 1944—31/12 1945 giver följande resultat:

Folkmängdsökning eller -minskning 1935—1943.

Församling	1935	1943	Total	Procentuell
Storkyrkoförsamlingen	10 613	9 165	— 1 448	— 13,64
Klara	8 392	6 915	— 1 477	— 17,60
Jakobs	7 148	6 500	— 648	— 9,06
Johannes	21 215	20 892	— 323	— 1,52
Maria Magdalena	23 231	23 016	— 215	— 0,92
Högalids	38 937	40 855	+ 1 918	+ 4,92
Katarina	56 643	57 322	+ 679	+ 1,19
Sofia	27 889	26 377	— 1 512	— 5,42
Kungsholms	31 919	32 106	+ 187	+ 0,58
S:t Görans	42 328	52 512	+ 10 184	+ 24,05
Hedvig Eleonora	21 983	22 067	+ 84	+ 0,38
Oskars	33 368	48 051	+ 14 683	+ 44,00
Engelbrekts	28 937	30 086	+ 1 149	+ 3,97
Adolf Fredriks	16 327	16 177	— 150	— 0,91
Gustav Vasa	23 921	23 068	— 853	— 3,56
Matteus	53 437	50 171	— 3 266	— 6,11
Brännkyrka	31 499	49 777	+ 18 278	+ 58,02
Enskede	21 110	44 982	+ 23 872	+ 113,08
Bromma	34 987	74 140	+ 39 153	+ 111,90
Hela staden	533 884	634 179	+ 100 295	+ 18,78

Folkmängdsökning eller -minskning 1939—1943.

Församling	1939	1943	Total	Procentuell
Storkyrkoförsamlingen	9 615	9 165	— 450	— 4,68
Klara	6 875	6 915	+ 40	+ 0,58
Jakobs	6 499	6 500	+ 1	+ 0,01
Johannes	20 563	20 892	+ 329	+ 1,59
Maria Magdalena	22 605	23 016	+ 411	+ 1,81
Högalids	38 872	40 855	+ 1 983	+ 5,10
Katarina	57 551	57 322	— 229	— 0,39
Sofia	26 656	26 377	— 279	— 1,04
Kungsholms	32 432	32 106	— 326	— 1,00
S:t Görans	52 198	52 512	+ 314	+ 0,60
Hedvig Eleonora	22 155	22 067	— 88	— 0,39
Oskars	43 943	48 051	+ 4 108	+ 9,34
Engelbrekts	30 041	30 086	+ 45	+ 0,14
Adolf Fredriks	16 105	16 177	+ 72	+ 0,44
Gustav Vasa	22 966	23 068	+ 102	+ 0,44
Matteus	51 241	50 171	— 1 070	— 2,08
Brännkyrka	36 954	49 777	+ 12 823	+ 34,69
Enskede	30 958	44 982	+ 14 024	+ 45,30
Bromma	55 392	74 140	+ 18 748	+ 33,84
Hela staden	583 621	634 179	+ 50 558	+ 8,66

Folkmängdsökning eller -minskning 1941—1943.

Församling	1941	1943	Total	Procentuell
Storkyrkoförsamlingen	9 636	9 165	— 471	— 4,88
Klara	6 754	6 915	+ 161	+ 2,38
Jakobs	6 652	6 500	— 152	— 2,28
Johannes	20 772	20 892	+ 120	+ 0,57
Maria Magdalena	23 031	23 016	— 15	— 0,06
Högalids	39 936	40 855	+ 919	+ 2,30
Katarina	57 090	57 322	+ 232	+ 0,40
Sofia	26 410	26 377	— 33	— 0,12
Kungsholms	32 288	32 106	— 182	— 0,56
S:t Görans	51 897	52 512	+ 615	+ 1,18
Hedvig Eleonora	21 881	22 067	+ 186	+ 0,85
Oskars	45 912	48 051	+ 2 139	+ 4,65
Engelbrekts	29 848	30 086	+ 238	+ 0,79
Adolf Fredriks	15 848	16 177	+ 329	+ 2,07
Gustav Vasa	22 601	23 068	+ 467	+ 2,06
Matteus	50 630	50 171	— 459	— 0,90
Brännkyrka	40 818	49 777	+ 8 959	+ 21,94
Enskede	33 975	44 982	+ 11 007	+ 32,30
Bromma	63 983	74 140	+ 10 157	+ 15,87
Hela staden	599 962	634 179	+ 34 217	+ 5,70

Folkmängdsökning eller -minskning 1942—1943.

Församling	1942	1943	Total	Procentuell
Storkyrkoförsamlingen	9 647	9 165	— 482	— 5,00
Klara	6 645	6 915	+ 270	+ 4,06
Jakobs	6 600	6 500	— 100	— 1,51
Johannes	21 012	20 892	— 120	— 0,57
Maria Magdalena	23 197	23 016	— 181	— 0,78
Högalids	40 856	40 855	— 1	— 0,002
Katarina	57 505	57 322	— 183	— 0,32
Sofia	26 438	26 377	— 61	— 0,23
Kungsholms	32 428	32 106	— 322	— 0,99
S:t Görans	52 051	52 512	+ 461	+ 0,88
Hedvig Eleonora	21 960	22 067	+ 107	+ 0,48
Oskars	46 547	48 051	+ 1 504	+ 3,23
Engelbrekts	29 916	30 086	+ 170	+ 0,57
Adolf Fredriks	16 256	16 177	— 79	— 0,48
Gustav Vasa	23 310	23 068	— 242	— 1,03
Matteus	50 219	50 171	— 48	— 0,09
Brännkyrka	43 757	49 777	+ 6 020	+ 13,75
Enskede	38 001	44 982	+ 6 981	+ 18,37
Bromma	67 409	74 140	+ 6 731	+ 9,98
Hela staden	613 754	634 179	+ 20 425	+ 3,32

Folkmängdsökning eller -minskning 1943—1944.

Församling	1943	1944	Total	Procentuell
Storkyrkoförsamlingen	9 165	9 112	— 53	— 0,57
Klara	6 915	6 667	— 248	— 3,58
Jakobs	6 500	6 345	— 155	— 2,38
Johannes	20 892	20 754	— 138	— 0,66
Maria Magdalena	23 016	23 042	+ 26	+ 0,11
Högalids	40 855	40 924	+ 69	+ 0,16
Katarina	57 322	57 170	— 152	— 0,26
Sofia	26 377	26 628	+ 251	+ 0,95
Kungsholms	32 106	31 876	— 230	— 0,71
S:t Görans	52 512	53 863	+ 1 351	+ 2,57
Hedvig Eleonora	22 067	21 785	— 282	— 1,27
Oskars	48 051	48 329	+ 278	+ 0,57
Engelbrekts	30 086	30 028	+ 58	+ 0,19
Adolf Fredriks	16 177	16 003	— 174	— 1,07
Gustav Vasa	23 068	22 800	— 268	— 1,16
Matteus	50 171	49 798	— 373	— 0,74
Brännkyrka	49 777	60 512	+ 10 735	+ 21,56
Enskede	44 982	50 734	+ 5 806	+ 12,92
Bromma	74 140	78 484	+ 4 314	+ 5,81
Hela staden	634 179	654 864	+ 20 685	+ 3,26

Folkmängdsökning eller -minskning 1944—1945.

Församling	1944	1945	Total	Procentuell
Storkyrkoförsamlingen	9 112	8 976	— 136	— 1,49
Klara	6 667	6 465	— 202	— 3,03
Jakobs	6 345	5 881	— 464	— 7,31
Johannes	20 754	20 304	— 450	— 2,16
Maria Magdalena	23 042	22 893	— 149	— 0,64
Högalids	40 924	40 659	— 265	— 0,64
Katarina	57 170	56 268	— 902	— 1,57
Sofia	26 628	26 832	+ 204	+ 0,76
Kungsholms	31 876	31 592	— 284	— 0,89
S:t Görans	53 863	53 665	— 198	— 0,37
Hedvig Eleonoras	21 785	21 499	— 286	— 1,31
Oskars	48 329	47 940	— 389	— 0,80
Engelbrekts	30 028	29 680	— 348	— 1,16
Adolf Fredriks	16 003	15 815	— 188	— 1,17
Gustav Vasa	22 800	22 562	— 239	— 1,04
Matteus	49 798	49 126	— 672	— 1,34
Brännkyrka	60 512	75 160	+ 14 648	+ 24,21
Enskede	50 734	53 457	+ 2 723	+ 5,37
Bromma	78 484	82 827	+ 4 343	+ 5,53
Hela staden	654 864	671 601	+ 16 737	+ 2,55

År 1939 verkställdes inom *Stockholms stads statistiska kontor* en beräkning i Stockholm stadsdelsvis av den framtida folkmängden i staden och dess omgivningar (»Stor-Stockholm») omkring år 1970, slutande å sammanlagt 900 000 personer.

I en den 28 januari 1943 dagtecknad av e. o. ingenjören vid Stockholms stadsplanekontor Anders Edgren med anledning av Wohllins betänkande författad *P. M. ang. förslag till en framtida församlingsindelning i Stockholm* har bl. a. lämnats en sammanfattande redogörelse för befolkningsutvecklingen i staden från 1850-talet.¹ Ur denna redogörelse lämnas här en sammanfattning:

Från 1850-talet fram till 1880 uppvisade samtliga församlingarna utom Storkyrkoförsamlingen en fortgående ökning av befolkningssiffrorna, mest framträdande inom ytterförsamlingarna, särskilt Hedvig Eleonora. Under den närmast därpå följande 15-årsperioden börja de perifera förtätningarna i boendetätheten att dominera kartbilden samtidigt som befolkningssiffrorna inom Nedre Norrmalm visa tendenser till nedgång. Från år 1880 framträder den av citybildningen orsakade befolkningsminskningen i Klara och Storkyrkoförsamlingarna, vilken för Klara församlingens del dock först efter år 1905 blir mera betydande. Jakobs församling, vars Johannesdel intill år 1907 huvudsakligen svarade för stegringen av befolkningssiffran inom församlingen, visar efter detta år samma utveckling som Klara församling. Storkyrkoförsamlingen har mellan år 1905 till år 1930 visat någon återhämtning, men därefter har församlingen konstant gått tillbaka. De tre cityförsamlingarna ha för närvarande samtliga mindre än 10 000 och tillsammans c:a 23 000 invånare.

¹ Till denna promemoria, som upprättats för den kommunala förvaltningens räkning och åtföljdes av förslag till ny församlingsindelning, hänvisas nedan såsom stadsplanekontorets P. M.

Till år 1905 visade Jakobs och Johannes församling ett stigande befolkningstal och hade vid tiden för delningen omkring 37 000 innevånare. Så gott som hela ökningen kom på Johannesdelen. Efter församlingens delning fr. o. m. 1907 avstannade Johannes församlings utveckling, och sedan 1920 har den visat tillbakagång. Den starkt ökade boendeintensiteten i stadens perifera delar gjorde sig mest gällande inom Adolf Fredriks och Hedvig Eleonora (Ladugårdslands) församlingar. Den förra hade år 1905 nått ett invånareantal av omkring 62 000 och den senare av närmare 68 000. Efter delningen av Adolf Fredriks församling år 1906 har den tidigare starkt uppgående tendensen i befolkningsutvecklingen inom församlingen endast framträtt i den från denna avskilda Matteus församling, som dock efter år 1930 visar tillbakagång beroende på handelns och industriens ökade lokalbehov inom området. Adolf Fredriks och Gustav Vasa församlingar ha sedan 1906 huvudsakligen haft nedåtgående befolkningssiffror, för Gustav Vasa församling endast avbruten av en period av uppgång mellan 1925 och 1930, då tomtmarken inom Atlasområdet exploaterades. Den under 1870-talet begynnande snabba ökningen av befolkningen i Hedvig Eleonora församling avstannade år 1900. Efter delningen år 1906 företer moderförsamlingen samma utveckling som cityförsamlingarna. Fram till år 1929 var befolkningssiffran tämligen oförändrad, varefter den visar någon tillbakagång. Utvecklingen inom Engelbrekts och Oskars församlingar var fram till 1931 stigande, och mellan 1915 och 1931 hade de två församlingarna i stort sett samma befolkningstal. Exploateringen av Ladugårdsgårde medförde, att Oskars församling de sista tio åren ökat snabbt från omkring 27 000 till 46 000. Befolkningstalet inom Engelbrekts församling påverkas liksom Hedvig Eleonoras av dess läge i förhållande till city. Kungsholms församling har även efter sin delning år 1925 visat stigande siffror fram till år 1938, varefter befolkningstalet varit fallande. Befolkningsutvecklingen i S:t Göran har fått sin prägel av den snabba exploateringen av de västra delarna av Kungsholmen. Maria församling hade till år 1925 en liknande utveckling som Kungsholms församling. Efter delningen influerades moderförsamlingen av citynätets utveckling. Befolkningstalet har minskat. I Högalid har förutom under åren 1927—1930, då befolkningssiffran i de västra delarna av församlingen ökade med omkring 7 000 personer, befolkningsutvecklingen stagnerat. Katarina församling hade vid tiden för delningen år 1917 omkring 60 000 innevånare, varav moderförsamlingen tilldelades c:a 43 000. Den före delningen stigande befolkningsutvecklingen i församlingen förbyttes efter 1917 i stillastående och någon tillbakagång. Från år 1925 var Katarina församling åter stadd i tillväxt, vilken dock efter 1932 avtog för att helt avstanna 1937. Orsakerna härtill äro att söka i citynätets utveckling inom församlingen och särskilt de sekundära citybildningarna vid Slussen och Södra Bantorget. Sofia församling, som vid delningen (år 1917) erhöll c:a 17 000 innevånare, företedde under den närmast därpå följande tioårsperioden inga nämnvärda förändringar. Under bostadsexploateringen av församlingens sydvästra delar åren 1928—1930 ökade befolkningssiffran med c:a 10 000. Efter år 1930 har antalet boende inom församlingen gått något tillbaka. Bromma församling har sedan 1920 varit stadd i stark utveckling. Befolkningstalet i stadens församlingar söder om Årstaviken är liksom i Bromma i stark tillväxt.

Befolkningsutvecklingen inom stadens församlingar har således under de senaste decennierna i hög grad ändrat karaktär. Den inre differentieringen av staden har medfört, att boendetätheten inom stadens olika delar förändrats, så att den tidigare förefintliga stora centrala och ringa perifera boendetätheten så småningom övergått i motsatsen eller i stor perifer och ringa central boendetäthet. Det växande cityt avfolkar de inre bostadsområdena och citynätet utsträcker sina förgreningar till områden, som för endast ett tiotal år sedan utgjorde stadens yttre bostadszon. Föränd-

ringarna ha gjort sig mest gällande inom Klara, Jakobs, Adolf Fredriks, Storkyrko, Gustav Vasa, Hedvig Eleonora och Maria församlingar, som samtliga i stort sett under de senaste decennierna trots stadens stora tillväxt haft tillbakagående eller stillastående folkmängd. Sedan tio år tillbaka visa även Matteus och Sofia församlingar nedgång i befolkningssiffrorna. Av inre stadens sexton församlingar torde det endast vara S:t Görans och Oskars församlingar, som ej nått maximum. Den yttre bostadszonen har vandrat allt längre från stadens centrum och den begränsade tillgången till tomtmark för bostäder inom den inre staden har medfört, att höghusbebyggelsen numera trängt utöver dess gränser till Bromma, Brännkyrka och Enskede församlingar.

För stadens nuvarande område räknas i promemorian med en folkmängd år 1960 av c:a 685 000 personer, varav i den inre staden 475 000 och i ytterområdena (Brännkyrka, Enskede och Bromma) 210 000. I promemorian anföres vidare:

I den inre stadens centrala delar minskas folkmängden på grund av stadens inre differentiering. Den sedan decennier tillbaka fortgående omflyttningen av befolkningen i inre staden från city och angränsande delar till andra stadsdelar har från början huvudsakligen skett till inre stadens yttre bostadszon men sedermera även till ytterområdena. För att ge ett begrepp om storleksordningen på denna omflyttning kan nämnas, att sedan 1930 har befolkningssiffran i åtta församlingar i inre staden minskats med c:a 20 000, trots stadens i övrigt mycket starka positiva befolkningsutveckling. Denna befolkningsrörelse mot ytterområdena torde i framtiden komma att väsentligen ökas med den strävan, som förefinnes att öka bostadsstandarden, i synnerhet som tomtmarksreserv för bostäder i inre staden endast i relativt begränsad mån står till förfogande. En inventering av för bostadsbebyggelse lämplig och tillgänglig tomtmark inom stadens gränser, som verkställdes år 1941 av stadens fastighetskontor och stadsplanekontor gemensamt, gav till resultat, att tomtmarksreserv för dylika ändamål i den inre staden i huvudsak står till förfogande inom stadsdelarna Marieberg och Ladugårdsgärdet, där bostäder skulle kunna anordnas för c:a 36 000 personer, samt på mark tillhörig staden och enskilda med plats för bostäder åt c:a 17 000 personer eller tillsammans tomtmark för bostäder åt c:a 53 000 personer.

Den framtida av sanering orsakade befolkningsminskningen av den inre staden uppgår till i runt tal 70 000 personer. Tomtmarksreserven för bostadsändamål inom inre staden uppgår till en sammanlagd markareal, som medger byggande av bostäder för endast c:a 53 000 personer. Den framtida folkmängden i den inre staden torde därför sannolikt komma att gå tillbaka något tiotusental personer och kan antagas stanna vid omkring 440 000 personer, om man medräknar Essingarna. I ytterområdena har befolkningen enligt fastighets- och stadsplanekontorens befolkningsutredning beräknats år 1980 uppgå till omkring 300 000 personer, varför den framtida folkmängden i hela staden kan beräknas till c:a 740 000 personer.

Å särskilda kartbilagor hava angivits siffror för den nuvarande och den beräknade framtida befolkningen i de olika församlingarna. Till dessa siffror och till den år 1939 av stadens statistiska kontor upprättade prognosen hänföra sig i huvudsak nedan under rubriken »Detaljregleringen» lämnade beräkningar av de framtida befolkningstalen i församlingarna.

Den sålunda av stadsplanekontoret skisserade sannolika utvecklingen beror på den framtida bebyggelsen i Stockholm och dess närmaste omgivning.

Huru man numera tänker sig denna framgång av *stadskollegiets utlåtande nr 172 år 1944* angående införlivning med Stockholms stad av Spånga socken och Hässelby villastads köping (anförande av borgarrådet Yngve Larsson). De delar av denna framställning (s. 936 ff) som äga betydelse för församlingsindelningen, anföras här:

Enligt 1939 års Stockholmsprognos (statistiska kontoret, med docenten W. William-Olsson och aktuarien E. von Hofsten såsom främsta arbetskrafter)¹ skulle Stor-Stockholms folkmängd, som vid årsskiftet 1939/40 utgjorde 710 000 — därav i det administrativa Stockholm 584 000 — under de närmaste tjugu till trettio åren stiga till 900 000 med en marginal uppåt eller nedåt av 50 000. Befolkningstillväxten komme sannolikt att vara stark i den närmaste framtiden och successivt avtaga fram emot 1970-talet, då den överginge i stillastående. Förklaringen till att man icke räknade med en starkare folkökning är främst att söka däri, att de folkmängdsgrupper inom riket i åldrarna 15—30 år, varifrån inflyttningen till Stockholm företrädesvis äger rum, befunno sig i snabb tillbakagång, vilket antogs snart få till följd en uppbromsning av Stockholms tillväxt.

De demografiska erfarenheterna efter denna prognos giva emellertid anledning till en i viss mån mera optimistisk bedömning, främst beroende på nativitetens ökning. Vad härvid angår Stor-Stockholm förutsattes i prognosen, att antalet årligen födda barn skulle uppgå till runt 8 000 per år. Emellertid har detta antal under år 1943 troligen stigit till över 16 000, därav 12 689 enbart inom Stockholms stad. Endels beror denna ökning på ökad giftermålsfrekvens bland de exceptionellt talrika personerna i de äktenskapsbildande åldrarna, men därjämte har även barnantalet per äktenskap ökat. Antagligen torde man — även om förändringarna i befolkningens ålderssammansättning måste få till följd en minskad äktenskapsbildning och nativitetssiffrorna därjämte kunna komma att påverkas av sämre konjunkturer — böra räkna med att födelseöverskottet under en relativt lång följd av år kan komma att överstiga prognosens siffror med 5 000 per år, vilket skulle vara liktydigt med en ökning av Stor-Stockholms folkmängd till omkring år 1960 med runt 100 000 mera än som enligt 1939 års prognos antagits, d. v. s. 1 miljon i stället för drygt 900 000. Detta innebär, att Stor-Stockholms folkmängd skulle komma att öka med i genomsnitt minst 15 000 per år.

Härvid har förutsatts, att inflyttningsöverskottet skulle överensstämma med det antagande, som enligt den tidigare prognosen betecknats såsom mest sannolikt och som för 1940-talets fem första år skulle utgöra 13 000 årligen, en siffra som väl överensstämmer med de tre sista årens erfarenheter.

Vad angår utvecklingen på längre sikt gäller alltså, att den särskilt för landsbygden successivt minskade folkmängden i åldrarna 15—30 år måste medföra en minskning av Stockholms inflyttningsreserver och en uppbromsning, förr eller senare, av befolkningstillväxten. Emellertid har födelsetalets ökning även i de övriga delarna av riket fört med sig, att inflyttningsreserverna från och med slutet av 1960-talet bliva väsentligt större än vad man i 1939 års prognos ansåg sig böra räkna med. Den tidpunkt, från vilken tillväxten av Stor-Stockholms folkmängd kan väntas komma att upphöra, har följaktligen — enligt vad aktuarien von Hofsten uttalat — förskjutits

¹ W. William-Olsson: Stockholms framtida utveckling, 1941; E. von Hofsten: Demografiska undersökningar av Stockholms folkmängdstillväxt, 1942. Anmärkningarna här ovan angående befolkningens utvecklingen efter 1939 års Stockholmsprognos äro grundade på ett av aktuarien von Hofsten — — — avgivet yttrande.

framåt i tiden, och det är möjligt, att *den övre gränsen för folkmängden kan komma att icke oväsentligt överstiga miljonen.*

Huru denna befolkningsökning kommer att fördela sig på det nuvarande administrativa Stockholm och dess förorter, beror, såsom erfarenheten visat, i väsentlig mån på de kommunalpolitiska åtgärder, som från Stockholms stads och grannkommunernas sida komma att vidtagas. Även om man bortser från det intresse, som Stockholms stad kan äga av att samtliga stockholmare även kommunalt bliva skattskyldiga medborgare i staden, måste det ur allmän synpunkt framstå såsom ett väsentligt förvaltningspolitiskt intresse, att den stora nya bosättning, som alltså förestår, kommer att ske efter en rationellt genomtänkt och enhetligt genomförd plan. Denna plan måste självfallet bestämmas därav, att sysselsättningen och det kulturella livet även inom det icke inkorporerade förortsområdet i stor utsträckning betingas av utvecklingen i Stockholms stad och att alltså förortsområdet först genom sitt förhållande till Stockholms stad utgör en socialekonomisk och kulturell enhet. Befolkningsutvecklingens geografiska fördelning, dess sociala och demografiska karaktär kan i viss mån bestämmas av och i sin tur bestämma kommunala åtgärder inom olika förvaltningsgrenar, främst dem, som tillhöra stadsbyggnadspolitiken i vidaste mening: stadsplaneväsendet och trafikpolitiken såsom grundvalar för stadens exploateringsverksamhet, dess bostadspolitik och dess industripolitik. Det är därför icke nog med en allmän planläggning; även verkställigheten måste enhetligt handhas. Ledningen av stadens byggnadsmässiga utveckling måste ske med de medel, som stadsplaneväsendet och exploateringspolitiken erbjuder, och den förutsätter följaktligen en enhetlig kommunal myndighet. Om utvecklingen så fordrar, måste därför gränserna för den kommunala rådigheten utsträckas. Det torde kunna sägas, att detta är grundtanken i gällande lag om ändring i den kommunala indelningen.

På grundvalen av numera föreliggande utsikter för Stor-Stockholms folkökning synes man — med all reservation för bedömandet av den övre befolkningsgränsen — böra vid stadens förvaltningspolitiska kalkyler utgå från *en folkökning fram till 1960-talet av 200 000 à 250 000 utöver den nuvarande befolkningssiffran.*

Exploateringspolitik och trafiksystem.

När det gäller att bedöma de möjliga bosättningsområdena för denna folkökning, kan man knappast räkna med den inre staden. Bosättningen på de markreserver, som här ännu finnas, huvudsakligen tillhörande kronan, torde balanseras av den fortgående folkminskningen i de mera citybetonade stadsdelarna. Genom att bostadsbeståndet här mer och mer tages i anspråk för kommersiella ändamål och genom boendetätthets minskning uppvisar folkmängden i stadens centrala stadsdelar som bekant en fortgående nedgång. Under de sista femtio åren har invånarantalet i Storkyrkans, Klara och Jakobs församlingar minskats till hälften. Nedre Norrmalms förestående reglering kommer att accentuera utvecklingen i denna riktning.

Vid en prognos på längre sikt måste man alltså förutsätta, att hela Stockholms folkökning kommer att förläggas till ytterområdena. Enligt de exploateringskalkyler, som framlades i samband med behandlingen av den nya Skansbron (början av år 1942), beräknades stadens ytterområden inom nuvarande administrativa gränser kunna upptaga ett bostadstillskott på omkring 210 000 eldstäder, enligt den aktuella boendetättheten motsvarande en befolkningstillväxt av ungefär samma siffermässiga storlek. Sedan denna uppskattning gjordes, har det fortgående stadsplanearbetet visat möjligheten av en något intensivare exploatering av de nya stadsdelarna än som i den ursprungliga kalkylen förutsattes. Den angivna siffran, 210 000 eldstäder, torde således, trots den omfattande nybebyggelsen sedan 1942, alltfjämt kunna godtagas som uttryck för den aktuella tomtreserven. Denna reserv fördelar sig med runt

18 000 eldstäder i Bromma, 112 000 eldstäder i Brännkyrka och 80 000 eldstäder i Enskede. Genom en exploatering av stadens mark i Spånga och Hässelby kan enligt föreliggande exploateringsplaner vinnas ett ytterligare bostadstillskott motsvarande 50—60 000 eldstäder.

Att märka är emellertid, att boendetätheten av olika skäl är stadd i nedgång — något som av sociala skäl även får anses önskvärt — och att behovet av eldstäder följaktligen i framtiden kommer att bli relativt större än vad folkökningen enligt hittills tillämpade normer skulle betinga. Samma folkmängd torde således framdeles förutsätta ett relativt högre eldstadsantal, d. v. s. genom den större bostadsrymligheten taga i anspråk större områden. Exploateringsområdenas relativa kapacitet synes sålunda i verkligheten böra bedömas knappare än som kan framgå av här anförda siffror och nuvarande boendetäthet.

En mängd olika omständigheter begränsa vidare stockholmarnas frihet vid val av bostad, framför allt bostadens läge i förhållande till arbetsplatsen. Även med det bästa trafiksystem måste vissa stadsdelar — av ekonomiska, sociala eller kulturella skäl, för att icke nämna trevnaden och naturskönheten — bli mera attraktiva än andra.

Stadsbyggnadspolitiken måste alltså röra sig med breda marginaler. Det är icke möjligt att så planlägga stadsbyggandet, att befolkningsökningen å bebyggelseområdena så att säga går jämnt ut och folkmängdstillväxten liksom i ett puzzle kan fördelas på de nya stadsdelarna, så att den jämnt motsvarar deras kapacitet.

De ovan anförda siffrorna för den sannolika folkökningen och de inom stadens gränser återstående exploateringsområdena betyda ett för varje långsiktig planläggning hindrande knapphetsläge. Detta gör sig för övrigt redan nu med styrka gällande. Med hänsyn till den folkökning, som under det närmaste årtiondet måste väntas, är det alltså nödvändigt att räkna med att snart nog kunna taga i anspråk stadens markreserver ute i Spånga.

Innan fastighetskontorets planer för det närmaste årtiondets exploateringsverksamhet här återgivas, torde i korthet böra erinras om de trafikmässiga förutsättningarna för bosättningen på ytterområdena. Genom det av kriget framtvingade uppskovet med de beslutade stora trafikbyggena äro dessa förutsättningar under tiden fram till 1950 skäligen begränsade.

Det trafiksystem, som i första hand tänkts grundat på den i princip godkända tunnelbanan, skulle komma att upptaga följande förortsbanor:

Över Skanstull:

linje 8 (Enskedebanan) i ny sträckning genom Enskede, förlängd vidare söderut i riktning mot Södertörns villastad.

linje 19 (Örbybanan) förlängd till området mellan Nynäsbanan och stadsgränsen, samt

Årstabanan, förlängd över stambanan till Västberga.

Skanstullsbanorna förutsättas införda i södra tunnelbanan, som enligt fastställd plan föres vidare över Strömmarna till Tegelbacken och därifrån i tunnälläge Klara-bergsgatan—Sveavägen—Odenplan—Sankt Eriksplan—Fridhemsplan och vidare åt väster.

Över Hornstull:

linje 16 (Mälarhöjdsbanan), och

linje 17 (Midsommarkransbanan), förlängd i riktning mot Sättra;

linje 18 (Gröndalslinjen), förutsättes ersatt med en busslinje.

Sydvästra förortsbanan förutsättes enligt tidigare uppgjorda planer indragen över eller under Liljeholmsviken samt vidare i gamla stambanans sträckning och ny tun-

nel till Slussen, vars station bör så ordnas, att den medger bekväm omstigning till eller fortsättning på den nordsydliga tunnelbanan.

Över Tranebergsbro:

linje 12 (Nockebybanan), som icke förlänges utöver nuvarande ändpunkt vid Nockeby, samt

Ångbybanan, som i slutlig utbyggnad framdrages till Hässelby.

Linje 13 (Ulvsundabanan) förutsättes nedlagd och ersatt med busslinje.

Brommabanorna förutsätts inledda på egen banvall i Drottningholmsvägens nu snart färdiga infart till Fridhemsplan och därifrån vidare, enligt fastställd plan, i tunnelbanan Sankt Eriksgatan—Karlbergsvägen—Odenplan—Sveavägen—Sveaplatzen—Klarabergsgatan—Tegelbacken och söderut.

Dessa förortsbanors olika trafikområden beräknas omfatta stadsdelar med totalt följande möjliga befolkningssiffror (i runda tal):

<i>Skanstullsinfarten</i>	128 000
<i>Hornstullsinfarten</i>	73 000
<i>Brommainfarten</i>	113 000
	Tillsammans 314 000

därav utanför stadens nuvarande gräns 55 000.

Inom influensområdena för det utbyggda tunnelbanesystemets förortslinjer skulle således bosättningsmöjligheter kunna beredas för en befolkning med ett sammanlagt invånarantal av 314 000 varav 201 000 i de södra och 113 000 i de västra områdena: såsom nyss anmärkts, äro härav 55 000 bosatta på stadens marker ute i Spånga. Till jämförelse må erinras, att den nuvarande befolkningssiffran för Brännkyrka, Enskede och Bromma uppgår till sammanlagt runt 165 000 (1943/44), varav 92 000 i söder och 73 000 i väster. Hornstullsinfartens passagerare hava emellertid sin slutpunkt vid Slusstationen och förutsätts här omstiga förutom till tunnelbanan även till ytrafikmedel.

De nya stadsdelar, som falla utanför förortsbarnas trafikområden, förutsätts betjänade av bussar.

Emellertid står det trafiksystem, som här skisserats, på åtskilliga år ännu icke till stadens förfogande, bortsett från att busstrafiken på grund av krisförhållandena är underkastad stränga restriktioner.

Enligt de arbetsplaner, som ligga till grund för avtalet med staten om nya trafikleder mellan Norr och Söder, tunnelbanans framdragande, Tegelbackens reglering m. m., skulle dessa arbeten taga en tid av runt fem år. Med hänsyn till den trängande nödvändigheten att snarast kunna grunda förortstrafiken på det fullt utbyggda tunnelbanesystemet torde man om möjligt böra samtidigt böra samtidigt genomföra tunnelbanebygget i övrigt, d. v. s. sträckningen Fridhemsplan—Sankt Eriksplan—Odenplan—Kungsgatan — vilket torde kunna genomföras på fyra år — samt, efter Sveavägens framdragande och Klarabergsgatans reglering, även den återstående länken Kungsgatan—Tegelbacken. Med all forcering torde det dock icke vara möjligt att räkna med att dessa stora byggen skola kunna bli färdiga förrän tidigast år 1950.

Tillsvidare begränsas alltså förortsbarnas kapacitet av de nuvarande infarterna. Genom en nyligen utförd utvidgning av tunnelbanans ändstation vid Slussen har denna erhållit en ökad kapacitet av runt 50 procent. De sydvästra förortsbarnas införande till Södermalmstorg kan i viss mån underlättas genom det planerade nedläggandet av linje 3 (Hornstull—Haga) och linje 18 (Gröndalslinjen) och dessa linjers ersättande med busstrafik. Möjligheterna att ytterligare belasta de förortsbarnor, som hava sin

ändpunkt vid Slussen, begränsas emellertid, förutom av spårplaneringarna, av de knappa och hårt utnyttjade omstigningsmöjligheterna vid Södermalmstorg.

Att förlänga Ängbybanan västerut och därmed tillföra denna ytterligare trafik möter enligt spårvägsledningens bedömande betänkligheter med hänsyn till spårplaneringarna och omstigningsmöjligheterna vid banans nu planerade slutstation å Fridhemsplan. Att föra Ängbybanans tåg vidare i Hantverkargatan till Tegelbacken efter dess reglering, såsom även planerats, torde emellertid redan med hänsyn till den större vagnsbredden och det knappa gatuutrymmet icke gärna kunna komma i fråga och bör även vara överflödigt om, såsom här förordats, tunnelbanans västra infart vid denna tidpunkt är framförd åtminstone till Kungsgatan.

Den ännu outnyttjade kapaciteten å de nuvarande olika infarterna har jag, efter samråd med spårvägsledningen, ansett mig kunna uppskatta till högst följande siffror:

Skanstullsbanorna synas kunna belastas med trafiken från nya bebyggelseområden om runt 20 000 invånare, vilket sannolikt motsvarar de närmaste årens bebyggelse på Johanneshov och Gubbängen.

Den planerade Årstabanan med sina många viadukter kan under nuvarande materialknapphet icke utbyggas, och denna stadsdel måste alltså tills vidare betjäna av bussar. Härmed förutsättes ett ytterligare exploateringsområde å runt 15 000 invånare kunna göras tillgängligt.

Linje 17 (Midsommarkransbanan) beräknas kunna förlängas till Hägerstenshöjden och området väster därom, möjliggörande exploatering av ytterligare områden om runt 20 000 invånare; härvid förutsättes, att linje 18 och linje 3 ersättas med bussar.

Genom nuvarande förortsbanoer, Ängbybanan och busslinjer beräknas kunna beredas trafikmöjligheter för ytterligare exploatering i Bromma av områden motsvarande runt 13 000 invånare.

Med hänsyn till de knappa exploateringsmöjligheter, som sålunda föreligga inom stadens nuvarande gränser, anser sig fastighetskontoret nödsakat att i sina kalkyler för det närmaste årtiondets exploateringsverksamhet även räkna med att gå över den nuvarande gränsen till Spånga. Enligt ett den 5 februari 1944 avgivet tjänsteutlåtande ställa sig fastighetskontorets kalkyler — som med avseende å folkökning och trafikmöjligheter grunda sig på huvudsakligen samma förutsättningar som de här ovan återgivna — på följande sätt:

Under det att man tidigare räknat med att behovet av bostadsmark skulle successivt sjunka från för närvarande 20 000 eldstäder per år till c:a 12 000 eldstäder omkring 1950, har nu i stället antagits, att enbart på ytterområdena måste under de närmaste 9 åren, d. v. s. till och med 1952 ställas till förfogande mark motsvarande sammanlagt c:a 180 000 eldstäder, d. v. s. i medeltal 20 000 eldstäder per år, och att sannolika behovet under de närmast liggande åren kommer att ligga över detta medeltal. Då 20 000 å 30 000 eldstäder beräknas komma på kronans eller enskild mark, skulle upp mot 160 000 eldstäder behöva placeras på stadens egna marker å ytterområdena.

Denna mycket omfattande exploatering kommer att ställa de största anspråk på förortskommunikationsmedlen under en period, då dessa på grund av kända förhållanden kunna beräknas få endast en begränsad kapacitet. Ett förslag till schematisk uppdelning av exploateringsområdena har därför gjorts med tanke bland annat på att dels utnyttja resurserna i samtliga de 3 exploateringsriktningarna (över Skansbron i söder, Liljeholmsbron i sydväst och Tranebergsbron i väster), dels också i största möjliga utsträckning och så snart omständigheterna tillåta taga busslinjer i anspråk för att på så sätt i ögligaste mån minska trycket på de snart överbelastade

infartslederna för förortsspårvägarna. Enligt föreliggande utkast skulle denna uppdelning ske på följande sätt.

Under första 3-årsperioden 1944—1946 togs i anspråk:

Söderut mark motsvarande c:a 37 000 eldstäder, varav inom Årsta och Hammarby c:a 22 000 eldstäder, som beräknas bli betjänade med busstrafik, under det att c:a 15 000 inom huvudsakligen kronans Johanneshovsområde och det nya Gubbängsområdet skulle betjänas av spårvägsförbindelse (bland annat den nya linjen till Gubbängen).

Sydvästut mark motsvarande c:a 19 000 eldstäder, varav huvudparten inom Midsommarkransen och Hägerstenshöjden. Hela denna exploatering måste med undantag av ett 1 000-tal eldstäder på Långsjö stödjas av spårkommunikationsmedlen, varvid bland annat förutsattes, att linje 17 utdrages från Midsommarkransen till Hägerstenshöjden.

Västerut mark motsvarande ca 13 000 eldstäder eller praktiskt taget all resterande mark inom Bromma. Av denna exploatering förorsakat befolkningstillskott skulle praktiskt taget helt tagas av spårförbindelserna.

Sammanlagt skulle sålunda under 3-årsperioden 1944—1946 69 000 eldstäder på detta sätt ställas till förfogande i samtliga tre exploateringsriktningar. Denna exploatering kan emellertid endast förverkligas under förutsättning, dels att busskommunikationer kunna tagas i anspråk i den betydande omfattning, som ovan förutsatts, dels också att infarterna för spårtrafiken söder och sydvästut anlitas ända upp till den gräns, som under denna tidsperiod synes möjlig att uppnå. Skulle exempelvis Årstaområdet ej kunna i sin helhet betjänas med bussar, uppstår kravet på att öka exploateringen i annan riktning. Härvid synes enda alternativet vara att vidtaga sådana anordningar, att mark redan under 1946 kan ställas till förfogande för exploatering i Spånga.

Under andra 3-årsperioden 1947—1949 skulle behöva tagas i anspråk:

Söderut mark motsvarande c:a 20 000 eldstäder. Här kommer man att stå i valet mellan Hammarby-Nackaområdena, som kunna betjänas med buss, och fortsatt utbyggnad av Gubbängen. Tills vidare har antagits, att större delen eller c:a 13 000 eldstäder komma på Hammarby-Nacka, under det att c:a 7 000 eldstäder skulle komma på Gubbängen och sålunda belasta spårkommunikationerna.

Sydvästut mark motsvarande 18 000 eldstäder, varav dock under förutsättning att ny busslinje inrättas, c:a 11 000 eldstäder inom huvudsakligen Aspudden och Gröndal skulle kunna betjänas med bussar och sålunda endast 7 000 vara beroende av spårtrafikmedlen.

Västerut mark motsvarande c:a 25 000 eldstäder, som helt måste läggas inom Spånga och betjänas av den utsträckta Ängbybanan.

Sammanlagt skulle sålunda under perioden 1947—1949 63 000 eldstäder ställas till förfogande i samtliga de 3 exploateringsriktningarna.

Slutligen under 3-årsperioden 1950—1952 skulle mark behöva tagas i anspråk i ungefärligen följande omfattning:

Söderut 20 000 eldstäder, liksom i föregående period uppdelade på Hammarby-Nacka respektive Gubbängen, förslagsvis till hälften på vardera och sålunda också med ungefär 10 000 eldstäder, som skulle stödja på busskommunikationer och lika mycket på spårkommunikationer.

Sydvästut förutsattes endast utbyggnad av ytterligare 5 000 eldstäder inom Västberga och detta under förutsättning, att busskommunikationer dit kunna ordnas.

Västerut slutligen förutsattes att minst 30 000 eldstäder behöva utbyggas i Spånga och detta med utnyttjande av huvudsakligen Ängbybanan.

Sammanlagt skulle sålunda under 3-årsperioden 1950—1952 ställas till förfogande mark, motsvarande c:a 55 000 eldstäder.

Allt som allt skulle under hela 9-årsperioden 1944—1952 ställas till förfogande mark motsvarande 187 000 eldstäder, d. v. s. något mer än enligt prognosen redovisade siffran 180 000 eldstäder.

En synnerligen viktig förutsättning för att denna utbyggnadsplan skall kunna realiserar är, att Spångamarken i betydande utsträckning och snarast möjligt ställes till förfogande. Planerna omfatta en bebyggelse här under den närmaste 9-årsperioden av sammanlagt c:a 55 000 eldstäder, d. v. s. enligt föreliggande dispositionsplaner ett praktiskt taget fullständigt utnyttjande av stadens hela samlade egendomscomplex. På grund av svårigheterna att belasta de södra och sydvästra infartslederna utöver en viss gräns måste denna exploatering beräknas behöva igångsättas redan 1947 och till och med tidigare, därest busskommunikationerna söderut ej kunna utnyttjas i den omfattning, som man i planen räknat med. Skulle man exempelvis bli nödsakad att exploatera i Spånga redan 1946, måste väg- och ledningsarbetet därstädes påbörjas redan 1945.

Fastighetsnämnden har för egen del bedömt behovet av bostadsmark vara ännu större än fastighetskontoret angivit. Fastighetsnämnden har sålunda uppskattat detta behov för de närmaste tre åren till i medeltal mark, motsvarande 30 000 eldstäder mot i kontorets beräkningar 23 000 eldstäder. I skrivelse den 6 mars 1944 till övriga vederbörande myndigheter har fastighetsnämnden understrukit vikten av att erforderliga åtgärder, genom stadspaneläggning och trafikbyggen, vidtagas för att säkerställa bostadsmark i den av nämnden angivna omfattningen.

Såsom av ovanstående redogörelse framgår, skulle enligt fastighetsnämndens beräkningar under de närmaste nio åren komma att erfordras exploateringsmark på stadens ytterområden för ett bostadstillskott av 200 000 eldstäder, motsvarande en lika stor folkmängd, men däremot enligt de tidigare återgivna befolkningsprognoserna folkmängdstillväxten i hela Stor-Stockholm under de närmaste 15 à 20 åren uppskattas till 200 000 à 250 000. Vid en jämförelse mellan dessa båda uppskattningar må beaktas, att befolkningsprognosens siffror avse att ge en föreställning om den sannolika folkmängdsutvecklingen, bedömd mot bakgrunden av dagens och gårdagens läge, utan någon marginal i den ena eller andra riktningen. Vid exploateringskalkylen har man däremot naturligen måst räkna med betydande marginaler med hänsyn därtill, att folkökningen tillfälligtvis kan komma att betydligt överstiga det genomsnittliga antagandet för en längre tidsperiod. Vid exploateringspolitiken måste, på sätt tidigare framhållits, räknas med att tillgången å tomtmark måste dimensioneras jämväl med hänsyn till en viss valfrihet i efterfrågan. Vidare tala skäl för en väsentlig nedgång av boendetätheten i de redan färdigbyggda delarna av staden, och slutligen räknar fastighetsnämnden med nödvändigheten att efter kriget ersätta den nuvarande bostadsknappheten med en viss bostadsreserv.

I den år 1945 av stadsplanekontoret utgivna publikationen »*Det framtida Stockholm, Riktlinjer för Stockholms generalplan*» antages emellertid, att Stor-Stockholms folkmängd redan före år 1960 kan ha passerat miljonen samt uppskattas den framtida folkmängd, efter vilken Stor-Stockholm i generalplanehänseende bör dimensioneras, till 1,1—1,3 miljoner. Detta skulle med bibehållande av den nuvarande folkmängdsproportionen mellan det administrativa stadsområdet och förortererna (c:a 81 och 19 procent) betyda, att det nuvarande stadsområdet skulle innesluta omkring 1 miljon människor.

Stadsplanekontoret räknar emellertid numera med att folkmängden i den inre staden, i samband med en successiv sanering och citybildning, kommer att reduceras med 30 à 50 procent, samt att följaktligen folkmängden här kommer att minska med 150 000 à 200 000 (i st. f. 70 000) eller ungefär lika mycket, som motsvarar markreserverna innanför den nuvarande stadsgränsen.

Beträffande den planerade saneringen må här göras den allmänna anmärkningen, att någon beräkning av de därmed sammanhängande ekonomiska konsekvenserna synbarligen icke gjorts. Då dessa givetvis komma att väsentligt påverka takten i utvecklingen, synes det under nuvarande förhållanden vara tillrådligt att räkna med en mycket begränsad nedgång i folkmängden såsom följd av saneringsåtgärder. Om man i enlighet med stadsplanekontorets promemoria utgår från att alla den inre stadens församlingar med undantag för S:t Görans och Oskars komma att visa nedgång eller stillastående i folkmängdshänseende, består uppgiften för de sålunda avsedda församlingarnas del i att bevara eller skapa en för närvarande läge avpassad indelning, som vid framdeles nödvändig ändring rubbar så få enheter som möjligt, och för övriga församlingar en så att säga elastisk indelning, som kan genom nybildningar anpassas efter den fortsatta utvecklingen.

Vid bedömning av varje territoriell församlings indelningsproblem för sig har man snarare anledning att utgå från den *kyrkskrivna* än den mantalskrivna befolkningen. I den senare gruppen ingå nämligen medlemmar av huvudstadens icke territoriella församlingar, vilka varken anlita prästerskap eller pastorexpedition i den territoriella församling inom vars område de äro bosatta och vilka ej heller äro till densamma skattskyldiga. I regel är emellertid skillnaden i siffror relativt obetydlig och för praktiskt behov kunna därför mantalsskrivningssiffrorna anlitas, så mycket mer som ett utrönande av kyrkoskrivningssiffrorna för olika delar av en församling förutsätter ingående och tidsödande undersökningar. Befolkningsutvecklingen efter den kyrkskrivna folkmängden giver följande bild:

Församling	Kyrkskriven folkmängd den 31 december år						
	1910 ¹	1920 ¹	1930	1940	1943	1944	1945 (prel. siffror)
Storkyrkoförsamlingen	10 341	10 834	11 545	8 936	8 786	8 759	8 597
Klara	12 920	11 472	9 054	6 668	6 455	6 212	5 994
Jakobs	8 670	7 906	6 618	4 865	4 650	4 578	4 421
Johannes	24 308	24 779	22 992	20 855	20 623	20 596	20 375
Maria Magdalena	43 296	53 183	23 044	23 588	22 725	22 625	22 741
Högalids			36 209	39 883	40 628	40 660	40 695

¹ Till siffrorna böra läggas de då existerande (år 1927 upphörda) garnisonsförsamlingarnas Svea Livgardes, Livgardets till häst, Göta livgardes, Svea artilleriregementes och Svea ingenjörskårs (del av) tillhoppa år 1910 3 837 och 1920 3 441.

Församling	Kyrkskriven folkmängd den 31 december år						
	1910 ¹	1920 ¹	1930	1940	1943	1944	1945 (prel. siffror)
Katarina	} 52 344	42 156	51 130	56 270	56 582	56 582	55 584
Sofia		17 144	26 931	25 991	26 037	26 305	26 576
Kungsholms	} 41 759	47 950	24 938	31 869	32 075	31 763	31 426
S:t Görans		30 935	51 515	52 079	53 450	53 438	
Hedvig Eleonora	21 425	21 563	22 485	21 299	21 494	21 291	21 536
Oskars	19 320	21 851	26 720	42 984	45 731	46 116	45 728
Engelbrekts	20 289	23 720	27 045	29 052	29 398	29 143	29 085
Adolf Fredriks	17 904	17 650	17 351	16 468	16 105	15 984	15 619
Gustav Vasa	22 697	21 883	25 012	22 387	22 833	22 650	22 312
Matteus	32 533	41 151	56 896	50 465	49 639	49 383	48 719
Brännkyrka	} 18 379	33 678	30 910	39 495	48 712	58 438	72 421
Enskede		18 419	32 035	43 800	49 127	52 016	
Bromma	4 684	9 810	24 327	58 926	72 756	76 832	81 095
Hovförsamlingen	1 157	1 091	837	635	633	622	617
Skeppsholms	3 397	3 448	4 609	5 809	7 237	7 455	7 053
Finska	1 604	1 917	1 662	2 277	2 014	2 103	2 327
Tyska	1 924	2 813	2 544	3 004	3 022	3 049	3 150

Skatteunderlaget och dess fördelning samt uttaxeringen.

Genom den kyrkliga samfällighetens tillkomst har i viss mån en utjämning skett av skattebelastningen i de olika församlingarna. Fortfarande råder dock en viss ojämnhet härutinnan, beroende på skatteunderlagets olika styrka.

Wohlin anförde i detta hänseende bl. a. följande (s. 18 f):

Den kyrkligt-kommunala verksamheten i huvudstaden är alltså fotad på en uppdelning av stadsområdet, som medför en skarpt i ögonen fallande olikhet i ekonomisk ställning de särskilda församlingensheterna emellan. Förhållandena härutinnan äro sålunda alltför — blott i än mer markerad grad — desamma, som framkallade de förut refererade reformsträvandena under förra seklet: i de församlingar, där med hänsyn till befolkningens struktur i socialt och ekonomiskt hänseende kraven på den kyrkligt-sociala verksamheten och därvid i sista hand på församlingsbudgeten framstå såsom angelägnast och störst, är relationen mellan skatteunderlag och total folkmängd genomgående svagast och alltså det inom församlingen per individ tillgängliga antalet skattekronor lägst. Till de sålunda missgynnade delarna av stadsområdet äro företrädesvis att hänföra Brännkyrka och Enskede församlingar i stadens södra ytterområde ävensom de fyra Södermalms-församlingarna — Katarina, Högalids, Maria och Sofia — samt S:t Görans församling å Kungsholmen och Matteus församling å Norrmalm. Mest ägnade att belysa de irrationella konsekvenserna av den gällande ordningen äro emellertid siffrorna för Jakobs och Klara församlingar, vilka båda befinna sig främst i kretsen av de mest gynnade stadsområdena. Tillsammans rymma dessa två församlingar knappast 2,5 % av Stockholms hela folknumerär. Till desammas förfogande stå likväl tillhoppa inemot miljonen skattekronor av bolag och andra juridiska personer eller föga mindre än hälften av det totala antalet dylika skattekronor för staden.

Till belysning meddelades bl. a. följande två tablåer utvisande läget enligt 1938 års taxering:

Församling	Antal skattekronor (fullt kronotal)			
	för allmän kommunalskatt	för fastighets-skatt	därav	
			för kommunal inkomstskatt å juridiska personer	å enskilda personer
Oskars	1 352 192	192 148	44 918	1 115 126
Engelbrekts	1 101 548	169 159	127 329	805 060
Jakobs	1 048 779	145 832	680 830	222 117
Kungsholms	964 217	129 329	194 652	640 236
Matteus	959 918	160 882	46 212	752 824
Katarina	917 229	168 662	68 238	680 329
Bromma	879 706	141 909	43 899	693 898
S:t Görans	781 050	138 823	34 910	607 317
Klara	644 316	155 942	311 578	176 796
Hedvig Eleonora	641 060	111 480	42 762	486 818
Högalids	628 795	115 965	69 164	443 666
Sofia	500 777	83 485	98 808	318 484
Johannes	490 588	91 277	57 582	341 729
Gustav Vasa	481 957	86 810	40 554	354 593
Adolf Fredriks	462 031	89 727	76 203	296 101
Brännkyrka	418 756	73 074	48 412	297 270
Maria	391 035	73 127	36 507	281 401
Storkyrko	322 584	43 418	183 468	95 698
Enskede	319 769	54 499	7 839	257 431
Hela staden	13 306 307	2 225 548	2 213 865	8 866 894

Församling	Antal skattekronor		
	för allmän kommunalskatt	därav	
		för fastighetsskatt	för kommunal inkomstskatt å juridiska personer
per individ av totalantalet mantalsskrivna den 1/1 1938			
Jakobs	152,24	21,17	98,83
Klara	83,25	20,15	40,26
Oskars	36,44	5,18	1,21
Engelbrekts	36,33	5,58	4,20
Storkyrko	32,02	4,31	18,22
Kungsholms	28,95	3,88	5,84
Hedvig Eleonora	28,94	5,03	1,93
Adolf Fredriks	28,64	5,56	4,72
Johannes	22,48	4,18	2,64
Bromma	20,98	3,38	1,05
Gustav Vasa	20,48	3,69	1,72
Sofia	18,35	3,06	3,62
Matteus	18,11	3,04	0,87
Maria	16,83	3,15	1,57
S:t Görans	16,19	2,88	0,72
Högalids	16,01	2,95	1,76
Katarina	15,72	2,89	1,17
Enskede	13,17	2,25	0,32
Brännkyrka	12,97	2,26	1,50
Hela staden	23,89	4,00	3,97

Skatteunderlagets storlek och fördelning är fortfarande av väsentlig betydelse, när det gäller att bedöma förutsättningarna för en allmän reglering av den territoriella församlingsindelningen i Stockholm; det är dock i frågans nuvarande läge snarare skatteunderlagets storlek för församlingsenheten än antalet skattekrönor per församlingsmedlem som härvidlag är avgörande. Direkt proportion mellan folkmängd och utgifter föreligger nämligen blott beträffande mindre betydande poster (av socialvårdsnatur) i utgiftsstaterna. En avsevärd förändring har sedan 1938 ägt rum för flera av de då ekonomiskt svagaste församlingarna. Skatteunderlaget har ungefär fördubblats för S:t Görans och Bromma samt mer än tredubblats för Enskede och Brännkyrka; Katarina, Högalid, Oskar och Matteus hava ökat sitt med omkring 50 procent. Samtliga de församlingar, vilkas folkmängd gör frågan om nybildningar mest aktuell, hava sålunda stärkt sitt skatteunderlag avsevärt. Tager man därtill hänsyn till den kyrkliga samfällighetens tillkomst blir det uppenbart, att utsikterna för en lösning av indelningsproblemet nu äro betydligt ljusare än för några år sedan.

Resultatet av taxeringen i Stockholm åren 1939—45 framgår av följande av skatteverket tillhandahållna uppgifter:

1939

Församling	Summa skattekrönor och -ören	Därav å icke territoriell församling	Återstår för den territoriella församlingen
Storkyrko	268 643: 60	7 720: 50	260 923: 10
Klara	652 893: 70	1 713: 80	651 179: 90
Jakobs	1 057 590: —	22 063: —	1 035 527: —
Johannes	547 884: 85	8 211: 70	539 673: 15
Maria	402 366: 20	4 875: 90	397 490: 30
Högalids	657 809: 40	5 744: 40	652 065: —
Katarina	986 980: 40	11 119: 80	975 860: 60
Sofia	557 762: 70	6 997: 80	550 764: 90
Kungsholms	902 252: —	14 784: 10	887 467: 90
S:t Görans	879 881: —	7 756: 40	872 124: 60
Hedvig Eleonora	671 164: 90	20 810: 40	650 354: 50
Oskars	1 453 076: 80	62 550: 40	1 390 526: 40
Engelbrekts	1 120 693: 25	34 166: 90	1 086 526: 25
Adolf Fredriks	489 299: 70	6 036: 40	483 263: 30
Gustav Vasa	496 810: 70	6 269: 40	490 541: 30
Matteus	1 002 907: 45	8 546: 40	994 361: 05
Brännkyrka	495 267: 20	2 569: —	492 698: 20
Enskede	391 711: 11	6 761: 20	384 949: 91
Bromma	1 039 358: 20	16 491: 30	1 022 866: 90
	14 074 353: 16	255 188: 80	13 819 164: 36

1940

Församling	Summa skatte- kronor och -ören	Därav å icke ter- ritoriell församling	Återstår för den territoriella församlingen
Storkyrko	317 451:—	7 510:30	309 940:70
Klara	696 285:—	1 616:80	694 668:20
Jakobs	1 009 457:60	24 334:20	985 123:40
Johannes	523 333:05	8 538:60	514 794:45
Maria	416 489:30	4 659:70	411 829:60
Högalids	719 379:70	6 390:90	712 988:80
Katarina	1 050 477:45	12 233:20	1 038 244:25
Sofia	572 754:50	7 142:90	565 611:60
Kungsholms	925 211:—	13 635:30	911 575:70
S:t Görans	973 800:55	8 820:—	964 980:55
Hedvig Eleonora	705 849:80	21 711:80	684 138:—
Oskars	1 568 252:60	63 950:90	1 504 301:70
Engelbrekts	1 131 904:45	35 075:—	1 096 829:45
Adolf Fredriks	518 431:80	6 713:80	511 718:—
Gustav Vasa	504 114:40	6 684:90	497 429:50
Matteus	1 027 338:55	7 053:50	1 020 285:05
Brännkyrka	560 911:85	3 075:60	557 836:25
Enskede	461 335:96	8 553:90	452 782:06
Bromma	1 203 801:65	18 945:50	1 184 856:15
	14 886 580:21	266 646:80	14 619 933:41

1941

Församling	Summa skatte- kronor och -ören	Därav å icke ter- ritoriell församling	Återstår för den territoriella församlingen
Storkyrko	312 974:50	8 159:70	304 814:80
Klara	675 923:10	1 669:80	674 253:30
Jakobs	943 837:90	31 224:70	912 613:20
Johannes	529 629:95	9 111:80	520 518:15
Maria	416 644:85	5 529:—	411 115:85
Högalids	716 540:90	8 064:50	708 476:40
Katarina	1 038 983:65	14 537:20	1 024 446:45
Sofia	517 270:70	6 904:70	510 366:—
Kungsholms	924 410:—	14 734:—	909 676:—
S:t Görans	1 048 152:—	9 457:—	1 038 695:—
Hedvig Eleonora	713 190:90	23 589:60	689 601:30
Oskars	1 609 243:40	69 581:70	1 539 661:70
Engelbrekts	1 122 906:55	34 893:50	1 088 013:05
Adolf Fredriks	518 965:50	6 744:40	512 221:10
Gustav Vasa	496 311:50	6 422:20	489 889:30
Matteus	1 013 430:55	7 345:80	1 006 084:75
Brännkyrka	581 205:30	3 997:80	577 207:50
Enskede	473 625:06	10 704:—	462 921:06
Bromma	1 268 300:—	21 696:60	1 246 603:40
	14 921 546:31	294 368:—	14 627 178:31

1942

Församling	Summa skatte- kronor och -ören	Därav å icke ter- ritoriell församling	Återstår för den territoriella församlingen
Storkyrko	352 304: 50	8 555: 60	343 748: 90
Klara	647 787: 30	1 775: 60	646 011: 70
Jakobs	975 935: —	35 041: 50	940 893: 50
Johannes	569 158: 55	9 346: 70	559 811: 85
Maria	463 755: 45	6 992: 90	456 762: 55
Högalids	770 727: 10	9 764: 30	760 962: 80
Katarina	1 111 713: 15	16 430: 30	1 095 282: 85
Sofia	520 623: 80	7 370: 70	513 253: 10
Kungsholms	991 585: 90	14 959: 50	976 626: 40
S:t Görans	1 139 518: 05	12 628: 30	1 126 889: 75
Hedvig Eleonora	779 933: 10	23 895: —	756 038: 10
Oskars	1 718 215: 40	73 569: 50	1 644 645: 90
Engelbrekts	1 196 403: 15	34 913: 50	1 161 489: 65
Adolf Fredriks	565 744: —	8 385: 50	557 358: 50
Gustav Vasa	542 748: 20	7 651: 30	535 096: 90
Matteus	1 101 650: 25	8 136: 80	1 093 513: 45
Brännkyrka	657 526: 05	5 260: 20	652 265: 85
Enskede	530 716: 66	14 168: 30	516 548: 36
Bromma	1 441 752: 90	24 952: 60	1 416 800: 30
	16 077 798: 51	323 798: 10	15 754 000: 41

1943

Församling	Summa skatte- kronor och -ören	Därav å icke ter- ritoriell församling	Återstår för den territoriella församlingen
Storkyrko	432 706: 30	9 039: 40	423 666: 90
Klara	689 752: —	2 132: 10	687 619: 90
Jakobs	1 087 468: 60	34 419: 10	1 053 049: 50
Johannes	659 809: 35	10 457: 50	649 351: 85
Maria	531 169: 30	7 678: 70	523 490: 60
Högalids	901 448: —	10 100: —	891 348: —
Katarina	1 273 258: 45	17 854: 70	1 255 403: 75
Sofia	579 253: 40	8 326: 20	570 927: 20
Kungsholms	1 119 864: 50	17 405: 10	1 102 459: 40
S:t Görans	1 278 140: 95	13 920: 10	1 264 220: 85
Hedvig Eleonora	853 595: —	25 145: 90	828 449: 10
Oskars	1 888 848: 20	78 360: 10	1 810 488: 10
Engelbrekts	1 297 118: 70	39 589: 50	1 257 529: 20
Adolf Fredriks	644 225: 10	9 827: 20	634 397: 90
Gustav Vasa	624 615: 30	9 098: 50	615 516: 80
Matteus	1 263 242: 65	9 659: —	1 253 583: 65
Brännkyrka	843 193: —	6 267: 70	836 925: 30
Enskede	698 859: 91	17 694: 70	681 165: 21
Bromma	1 696 245: 55	26 764: 40	1 669 481: 15
	18 362 814: 26	353 739: 90	18 009 074: 36

1944

Församling	Summa skatte- kronor och -ören	Därav å icke ter- ritoriell församling	Återstår för den territoriella församlingen
Storkyrko	460 497: 30	9 304: 80	451 192: 50
Klara	714 113: 80	2 377: 30	711 736: 50
Jakobs	1 168 350: 30	33 456: 90	1 134 893: 40
Johannes	704 798: 55	10 956: 40	693 842: 15
Maria	566 066: 60	8 182: 40	557 884: 20
Högalids	975 769: 70	11 064: 30	964 705: 40
Katarina	1 393 950: 95	19 478: 40	1 374 472: 55
Sofia	630 079: 50	10 078: 60	620 000: 90
Kungsholms	1 192 989: 90	17 796: 50	1 175 193: 40
S:t Görans	1 419 907: 35	16 389: 90	1 403 517: 45
Hedvig Eleonora	914 519: 40	27 567: 40	886 952: —
Oskars	2 022 004: 80	82 444: 20	1 939 560: 60
Engelbrekts	1 378 544: 30	40 121: 10	1 338 423: 20
Adolf Fredriks	734 026: 50	9 942: 70	724 083: 80
Gustav Vasa	675 194: 60	9 205: 20	665 989: 40
Matteus	1 374 852: 60	10 264: 80	1 364 587: 80
Brännkyrka	1 028 731: 45	8 586: 90	1 020 144: 55
Enskede	892 662: 66	22 934: 80	869 727: 86
Bromma	1 926 310: 85	29 925: 80	1 896 385: 05
	20 173 371: 11	380 078: 40	19 793 292: 71

1945

Församling	Summa skatte- kronor och -ören	Därav å icke ter- ritoriell församling	Återstår för den territoriella församlingen
Storkyrko	485 518: 60	9 206: 10	476 312: 50
Klara	757 306: 90	2 025: 20	755 281: 70
Jakobs	1 066 966: 50	33 788: 70	1 033 177: 80
Johannes	732 738: 15	11 971: 20	720 766: 95
Maria	591 720: 70	8 681: 80	583 038: 90
Högalids	1 014 594: 75	11 651: 50	1 002 943: 25
Katarina	1 460 128: 60	20 274: 90	1 439 853: 70
Sofia	671 449: 90	9 782: 60	661 667: 30
Kungsholms	1 222 214: 05	18 768: 40	1 203 445: 65
S:t Görans	1 521 524: 20	16 390: 10	1 505 134: 10
Hedvig Eleonora	940 479: 30	27 279: 40	913 199: 90
Oskars	2 085 845: 60	82 251: 70	2 003 593: 90
Engelbrekts	1 399 208: 95	42 784: 60	1 356 424: 35
Adolf Fredriks	754 077: 25	10 774: 70	743 302: 55
Gustav Vasa	705 678: 20	9 484: 80	696 193: 40
Matteus	1 429 934: —	10 355: 10	1 419 578: 90
Brännkyrka	1 330 272: 61	13 127: 20	1 317 145: 41
Enskede	1 063 138: 60	24 948: 40	1 038 190: 20
Bromma	2 086 875: 55	31 808: 60	2 055 066: 95
	21 319 672: 41	395 355: —	20 924 317: 41

Skatteobjektens relation till folkmängden har, såsom framgår av nedanstående tablå över antalet skattekronor i medeltal per församlingsmedlem, förskjutits i förhållande till 1938 års taxering. Till jämförelse har härvid lagts antalet kyrkoskrivna personer vid 1944 resp. 1945 års ingång och skatteunderlaget enligt 1944 och 1945 års taxeringar.

Församling	Kyrkskriven folkmängd		Antal skattekronor i medeltal per kyrkskriven person	
	1944	1945	1944	1945
Storkyrko	8 786	8 759	51,3	54,4
Klara	6 455	6 212	110,3	121,6
Jakobs	4 650	4 578	244,1	225,7
Johannes	20 623	20 596	33,6	35,0
Maria	22 725	22 625	24,5	25,8
Högalids	40 628	40 660	23,7	24,5
Katarina	56 582	55 584	24,3	25,9
Sofia	26 037	26 305	23,8	25,2
Kungsholms	32 075	31 763	36,6	37,9
S:t Görans	52 079	53 450	26,9	28,2
Hedvig Eleonora	21 494	21 291	41,2	42,9
Oskars	45 731	46 116	42,4	43,4
Engelbrekts	29 398	29 143	45,5	46,5
Adolf Fredriks	16 105	15 984	44,9	46,5
Gustav Vasa	22 833	22 650	29,1	30,7
Matteus	49 639	49 383	27,4	28,7
Brännkyrka	48 712	58 438	20,9	22,5
Enskede	43 800	49 127	19,8	21,1
Bromma	72 756	76 832	26,0	26,7
Samtliga territoriella församlingar	621 108	640 494	31,8	32,3

I den mån fråga är om församlingsdelegerades och de olika församlingarnas utgifts- och inkomststater medför en faktor reducering av skatteunderlaget, nämligen den främmande trosbekännare enligt lag 28 september 1928 tillkommande nedsättningen med hälften av avgifter till svenska kyrkan eller hennes prästerskap eller betjäning. Sådan nedsättning gäller icke avgifter till församlingarnas skolkassor. Denna nedsättning, för vilken tidigare ersättning meddelades av statsverket, uppgår emellertid till relativt obetydliga belopp, det största utgick budgetåret 1940—1941 till Adolf Fredriks församling med kronor 6 167:83 (därnäst Hedvig Eleonora med kronor 3 979:60) samt det minsta till Brännkyrka med kronor 249:77; för hela Stockholm utgjorde nedsättningen kronor 43 464:29 (k. prop. 113/1942 s. 5). Från ifrågavarande nedsättning kan här bortses.

Uttaxeringen för kyrkliga ändamål varierade för år 1938 mellan högst 66 öre och lägst 36 öre per skattekrona och för år 1940 mellan högst 70 och lägst 34 öre, alltså en skillnad av 36 öre; enligt Hasslers beräkning skulle efter ett införande av samfälligheten skillnaden nedgå till högst 15,6 öre per skattekrona.

Enligt utgifts- och inkomststaterna för åren 1944—1946 uppgår utdebiteringen per skattekrone i de olika församlingarna till följande belopp i ören:

	1944	1945	1946
Storkyrkoförsamlingen	26	23	25
Klara församling	14	19	16
Jakobs »	17	17	15
Johannes »	44	41	41
Maria Magdalena »	32	27	31
Högalids »	26	24	22
Katarina »	19,5	18	17
Sofia »	26	26	26
Kungsholms »	16	14	18
S:t Görans »	21	21	17,5
Hedvig Eleonora »	19	21	17
Oskars »	18,5	18	18
Engelbrekts »	26	24	24
Adolf Fredriks »	18	28	25,5
Gustav Vasa »	26	26	25
Matteus »	15	17,5	18,5
Brännkyrka »	18	18	18
Enskede »	20	16,5	21
Bromma »	21	20	21
Härtill kommer utdebitering för den kyrkliga samfälligheten	30	28	28

Vid en jämförelse mellan utdebiteringssiffrorna finner man, att numera blott en församling nämligen Johannes (med 10,4 öre) överskrider den av Hassler beräknade skillnaden. Av naturliga skäl står uttaxeringens höjd icke i något direkt förhållande vare sig till det totala skatteunderlaget eller till skattekronetalet per invånare.

En församlings uttaxering är givetvis betingad bl. a. av de befintliga kyrkobyggnadernas omfattning och beskaffenhet, kyrkobetjäningens antal och löneförhållanden samt de utgifter, församlingen frivilligt åtager sig. En stegring av folkmängden påverkar blott i mindre mån utgifterna. Man kan därför vänta, att en stor folkmängd med därav följande ökning av skatteunderlaget i viss mån neutraliserar underlagets relativa svaghet. En delning av en församling måste emellertid — även om engångskostnaderna till $\frac{4}{5}$ bäras av den kyrkliga samfälligheten — medföra en stegring av utdebiteringen. Det är därför av vikt att för varje aktuellt fall av nybildning klarlägga de ekonomiska konsekvenserna icke blott för samfälligheten såsom sådan utan ock för de minskade och de nya enheterna.

Gudstjänstfrekvensen.

Enligt 2 kap. 3 § kyrkolagen skall på söndagar och de tre stora årshögtiderna samt allmänna stora böndagar i städerna hållas ottesång, högpredikan och aftonsång, dessliques ock på i 14 kap. uppräknade högtidsdagar (nyårs- och trettondagarna, Kristihimmelsfärdsdag, Marie Bebådelsedag samt vissa andra högtider, som dock numera förlagts till söndagar). På de andra dagarna i veckan skall i de stora städerna bön hållas i kyrkan morgon och afton. Enligt lag den 14 oktober 1898 äger emellertid domkapitlet, där sådant av omständigheterna föranledes, förordna, att i stället för föreskrivna morgon- och aftonböner i kyrkan andra offentliga andaktsstunder skola å lämplig tid och plats hållas. Enligt lag den 25 april 1919 äger vidare domkapitlet, då omständigheterna därtill föranleda, efter vederbörande församlings hörande, förordna, att i stället för föreskrivna ottesångs- och aftonsångsgudstjänster andra offentliga andaktsstunder skola hållas å lämplig tid och plats så ock, där synnerliga skäl därtill äro, att sådana gudstjänster i viss omfattning må inställas. Detta gäller dock ej med avseende å juldagen, långfredagen, påskdagen, pingstdagen och böndagarna, ej heller beträffande ottesångsgudstjänst å adventsöndagen och nyårsdagen. Slutligen äger enligt lag den 20 mars 1942 domkapitlet, utan hinder av vad i kyrkolagen är stadgat om högmässogudstjänst, efter vederbörande pastors och kyrkoråds hörande bestämma, att årligen högst två sådana gudstjänster må anordnas såsom barn gudstjänster i den ordning som för barn gudstjänster är föreskriven i kyrkohandboken. Vad sålunda sagts gäller dock ej beträffande högmässogudstjänst å juldagen, långfredagen, påskdagen, pingstdagen och böndagarna. I 2 kap. 7 § kyrkolagen förutsättes, att i städerna predikningar hållas även på vardag (veckopredikningar). Såsom sådana räknas enligt 2 kap. 8 § passionspredikningarna under fastlagen, vilka i dymmelveckan skola med en akt varje dag upprepas i städerna.

Frekvensen av gudstjänstbesöken äger betydelse icke blott för bedömande av det kyrkliga arbetets effektivitet på ett visst område, förkunnelsens, utan ock för frågan om behovet av predikolokaler. I sistnämnda hänseende har i Wohlins betänkande (s. 78 ff) lämnats en av två tabeller illustrerad redogörelse för antalet besökande vid gudstjänsterna i de olika kyrkorna, under loppet av ett år, upptecknad under fyra olika perioder, vardera omfattande ungefär en månad. Tabellerna redovisa antalet besökande, den ena i procent av antalet bänkplatser och den andra i procent av den mantalsskrivna folk-mängden. Av den förra tablån framgår, att antalet besökare per gudstjänst under ifrågavarande tidsperioder för hela staden tillsammans taget i genomsnitt uppgått till allenast 18,7 procent av det tillåtna antalet bänkplatser i kyrkorna och övriga använda lokaler. Besöksfrekvensen i angivna hänseende var emellertid mycket varierande för de olika församlingarna, från 9 å

10 procent i Maria församling och Storkyrkoförsamlingen, till nära 52 procent i Enskede församling, vilken sistnämnda jämte Bromma församling med dess c:a 42 procent uppvisar det största procenttalet. Vid högmässorna voro i genomsnitt nära 24 procent av platserna upptagna, alltså något högre än medeltalet för samtliga gudstjänstillfällen. Den största frekvensen vid högmässorna i förhållande till platsutrymmet konstaterades i Bromma församling, närmare 46 procent, och den lägsta i Maria och Klara församlingar, vardera omkring 12 procent. Även vid aftonsången varierade besökarantalet starkt i de olika församlingarna, men frekvenssiffrorna voro här genomgående väsentligt lägre än vid högmässorna.

Tablåns siffror ha emellertid, med hänsyn till den mycket ojämna fördelningen av platsutrymmen i förhållande till folkmängden, ett begränsat intresse för föreliggande undersökning. Wohlin redovisar för kyrkolokalerna följande platssiffror (»antalet bänkplatser som av överståthållarämbetet godkänts»).

Storkyrkoförsamlingen	2 000
Klara församling	1 400
Jakobs församling	950
Johannes församling	
församlingskyrkan	1 300
Stefanskyrkan	442
Maria Magdalena församling	1 900
Högalids församling	1 118
Katarina församling	
församlingskyrkan	2 300
Allhelgonakyrkan	400
Sofia församling	1 333
Kungsholms församling	1 500
S:t Görans församling	552
Hedvig Eleonora församling	2 000
Oskars församling	
församlingskyrkan	1 330
Gustav Adolfskyrkan	300
Djurgårdskyrkan	250
Engelbrekts församling	
församlingskyrkan	1 483
Hjorthagskyrkan	500
Adolf Fredriks församling	1 400
Gustav Vasa församling	1 750
Matteus församling	969
Brännkyrka församling	
församlingskyrkan	282

S:t Sigfridskyrkan	250
Mälarhöjdskyrkan	176
Enskede församling	345
Bromma församling	
församlingskyrkan	250
Västerledskyrkan	572
diverse lokaler	519
	27 571

Större intresse erbjuder Wohllins tablå över besökarantalet i förhållande till folkmängden:

Församling	Mantals- skriften befolkning den 31/12 1938	Antal besökande i % av den mantalsskrivna folkmängden				
		hög- mässan	afton- sång	annan gudstjänst		samtliga guds- tjänster
				totalt	därav julotta	
Storkyrko	10 205	3,4	1,9	1,5	11,0	2,0
Klara	7 403	2,3	1,2	4,2	8,3	2,4
Jakobs	6 735	3,7	1,7	8,6	8,2	3,3
Johannes	21 618	1,2	0,5	0,9	3,6	0,9
Adolf Fredriks	15 957	1,6	0,6	1,2	8,1	1,2
Gustav Vasa	23 497	2,1	1,5	2,0	12,7	1,8
Matteus	52 388	0,8	0,3	0,5	2,9	0,5
Kungsholms	32 962	1,0	0,3	0,6	7,2	0,6
S:t Görans	50 443	0,4	0,2	0,4	2,4	0,3
Engelbrekts	30 154	2,2	0,6	1,5	7,6	1,4
Hedvig Eleonora	22 210	2,3	0,9	2,5	8,8	1,8
Oskars	40 649	1,6	0,4	0,6	6,3	0,9
Katarina	58 159	0,7	0,7	0,4	6,9	0,6
Sofia	27 208	0,8	0,6	1,5	4,6	0,9
Maria	22 779	1,0	0,7	0,6	8,4	0,8
Högalids	37 894	0,9	0,3	0,8	6,3	0,5
Brännkyrka	34 399	0,7	0,3	1,0	3,3	0,7
Enskede	27 835	0,4	0,2	0,6	7,2	0,6
Bromma	48 276	1,0	0,6	0,9	5,3	0,9
Hela staden	570 771	1,1	0,5	1,0	6,0	0,9

Då åtskilliga år förflutit, sedan Wohllins undersökning (avseende tiden 18 december 1938—31 oktober 1939) verkställdes, har det ansetts erforderligt att en ny sådan komme till stånd; och ha för ändamålet nya räkningar verkställt för perioderna 1—30 april och 1—31 oktober 1944 samt 16 december 1944—15 januari 1945.

För det intresse, som nu närmast är i fråga, nämligen att utröna *normalbehovet av fasta platser i gudstjänstlokalerna*, lämnas här nedan en tablå, upprättad för varje period för sig, en beräkning av den procentuella frekvensen i förhållande till den kyrkoskrivna folkmängden i de territoriella för-

samlingarna vid de ordinarie högmässorna samt de stora högtidernas gudstjänster: under *första perioden* långfredagens och påskdagens högmässor, under *andra perioden* tacksägelsedagens (4:e böndagens) högmässa, under *tredje perioden* juldagens ottesång och högmässa samt nyårsdagens högmässa.

1—30 april 1944.

Församling	Kyrkskriven befolkning 31/12 1943	Antal besökande i medeltal per gudstjänst i % av den kyrkskrivna befolkningen		
		samtl. högmässor	långfredagens högmässa	påskdagens högmässa
Storkyrko	8 786	6,8	16,5	4,3
Klara	6 455	4,4	5,5	5,6
Jakobs	4 650	7,6	16,2	8,1
Johannes	20 623	1,7	4,4	2,7
Maria	22 725	2,0	3,0	2,3
Högalids	40 628	0,9	1,3	0,9
Katarina	56 582	1,4	1,5	1,1
Sofia	26 037	1,4	2,3	1,2
Kungsholms	32 075	1,6	3,3	1,8
S:t Görans	52 079	0,9	1,1	0,8
Hedvig Eleonora ¹	21 494	1,1	1,2	1,8
Oskars	45 731	2,4	4,3	2,2
Engelbrekts	29 398	4,5	6,4	5,8
Adolf Fredriks	16 105	2,1	4,0	2,1
Gustav Vasa	22 833	3,7	4,5	5,1
Matteus	49 639	1,3	1,0	1,4
Brännkyrka	48 712	0,8	1,1	0,6
Enskede	43 800	0,7	0,8	0,8
Bromma	72 756	1,6	3,0	2,2
Samtliga territoriella församlingar	621 108	1,7	2,4	2,0

¹ I följd av kyrkans reparation höllos gudstjänsterna i församlingssalen, där utrymmet är begränsat.

1—31 oktober 1944.

Församling	Kyrkskriven befolkning 31/12 1943	Antal besökande i medeltal per gudstjänst i % av den kyrkskrivna befolkningen	
		saml. högmässor	tacksägelsedagens högmässa
Storkyrko	8 786	5,4	5,9
Klara	6 455	3,1	3,0
Jakobs	4 650	5,2	5,6
Johannes	20 623	2,2	0,8
Maria	22 725	1,0	1,7
Högalids	40 628	0,4	0,4
Katarina	56 582	0,7	1,5
Sofia	26 037	0,6	0,9
Kungsholms	32 075	1,0	1,0 ¹
S:t Görans	52 079	0,5	0,4
Hedvig Eleonora ²	21 494	4,5	—
Oskars	45 731	0,9	0,9
Engelbrekts	29 398	2,0	1,7
Adolf Fredriks	16 105	2,2	1,8
Gustav Vasa	22 833	1,9	2,7
Matteus	49 639	0,8	1,4
Brännkyrka	48 712	0,6	0,8
Enskede	43 800	0,4	0,4
Bromma	72 756	1,1	1,3
Samtliga territoriella försam- lingar	621 108	1,1	1,7

¹ Specificerad uppgift saknas; här räknas med medeltalet för samtliga högmässor.

² Gudstjänster höllos under kyrkans reparation i oktober i församlingssalen, varför uppgiften här avser gudstjänster under november; uppgift för tacksägelsedagen saknas följaktligen i tabellen. Procenttalen för oktober voro resp. 1,2 och 1,3.

16 december 1944—15 januari 1945.

Församling	Kyrkskriven befolkning 31/12 1944 ¹	Antal besökande per gudstjänst i % av den kyrkskrivna befolkningen			
		samtliga högmässor	juldagens ottesång	juldagens högmässa	nyårsdagens högmässa
Storkyrko	8 775	4,0	17,7	2,5	4,1
Klara	6 261	4,0	14,7	3,0	3,2
Jakobs	4 579	3,7	13,3	5,1	7,0
Johannes	20 654	1,1	5,2	1,7	1,7
Maria	22 679	0,8	7,7	0,7	1,1
Högalids	40 709	0,3	6,6	0,4	0,6
Katarina	56 568	0,3	5,8	0,4	0,6
Sofia	26 319	0,4	4,9	0,4	0,4
Kungsholms	31 706	0,6	²	²	²
S:t Görans	53 459	0,3	2,5	0,3	0,4
Hedvig Eleonora	21 377	3,8	9,1	6,0	4,6
Oskars	46 257	0,9	3,1	0,6	1,8
Engelbrekts	29 315	1,7	11,7	1,3	6,2
Adolf Fredriks	15 891	1,1	5,7	0,9	1,3
Gustav Vasa	22 705	1,5	9,2	1,9	1,7
Matteus	49 415	0,5	4,4	0,6	0,5
Brännkyrka	58 412	0,2	2,5	0,1	0,4
Enskede	49 062	0,3	1,9	0,3	0,4
Bromma	76 781	0,6	4,6	0,6	0,8
Samtliga territoriella församlingar	640 924	0,8	5,2²	0,9²	1,3²

¹ Preliminära uppgifter från pastorsämbetena.
² Ofullständiga uppgifter.

Besöksfrekvensen är givetvis i viss mån begränsad av tillgången på sittplatser i gudstjänstlokalerna, men om man eliminerar denna faktor från jämförelsen, gör man samma iakttagelse som på andra håll: ju större folkmängden i en församling är, desto mindre är den procentuella frekvensen av deltagandet. Detta står alltså i *omvänd proportion till folkmängden*.

Man gör givetvis ett oriktigt bedömande, om man från de ovan anförda procenttalen sluter, att dessa ge ett adekvat uttryck för det antal personer som överhuvud besöka kyrkan. Det ligger snarare så till, att antalet av dem, som besöka *varje* högmässogudstjänst snarare ligger under än över halva antalet. Om man antager, att resten besöker högmässan var annan eller var tredje predikodag eller än mera sällan, kommer man säkerligen närmare det absoluta antalet kyrkobesökare.

PRINCIPER FÖR EN REGLERING AV DEN TERRITORIELLA FÖRSAMLINGSINDELNINGEN.

De äldre regleringarna.

Av den historik över den territoriella församlingsindelningens utveckling i Stockholm, som lämnats i Wohlins betänkande (bil. II s. 99—126), framgår att de ändringar i denna indelning, som hittills förekommit, med mycket få undantag avsett delning av redan bestående församlingar i form av utbrytning av nya enheter.¹ De gamla kärnförsamlingarnas ytterlinjer, som en gång anknutits till topografiskt lätt urskiljbara gränsmärken, bestå därför fortfarande så gott som oförändrade såsom församlingsgränser. Stadsholmen, vilken ursprungligen utgjort såväl stadens som stadskyrkans område, motsvarar numera med tillägg av Helgeandsholmen, Storkyrkoförsamlingens. Åsön inneslöt, innan ändring skedde genom det år 1930 inkorporerade Nackaområdets överföring till Sofia, de fyra församlingsområden, som genom delning uppkommit ur den ursprungliga Mariaförsamlingen, Maria Magdalena, Högalid, Katarina och Sofia. På Brunkebergsåsen, som från början skilde Klara och Jakob åt, går ännu gränsen mellan dels Klara och därur sprungna församlingar, Adolf Fredrik, Gustav Vasa och Matteus, dels ock Jakob och den därifrån utbrutna Johannes; den gräns (genom »träsket») mellan Norr- och Östermalm, som följdes vid Hedvig Eleonora församlings utbrytning från Jakobs, skiljer fortfarande Jakob och Johannes från Hedvig Eleonora och dess dotterförsamling Engelbrekt. Klara sjö med dess fortsättning, Barnhusviken och Karlbergssjön, skiljer fortfarande Kungsholms (Ulrika Eleonora) församling och dess dotterförsamling S:t Görän från Klarakomplexet. På enahanda sätt förhåller det sig med de gränser, som sattes år 1654 mellan Maria Magdalena och Katarina, år 1773 mellan Klara och Adolf Fredrik, år 1904 mellan Hedvig Eleonora, Oskar och Engelbrekt, år 1905 mellan Adolf Fredrik, Gustav Vasa och Matteus, samma år mellan Jakob och Johannes, år 1912 mellan Katarina och Sofia ävensom år 1924 mellan Maria Magdalena och Högalid samt mellan Kungsholm och S:t Görän. Brännkyrka och Bromma gamla sockengränser ha icke ändrats efter införlivningen

¹ Undantag: Ridderholmsförsamlingens förening med Storkyrkoförsamlingen år 1806; Helgeandsholmens överflyttning år 1906 från Klara och Jakob till Storkyrkoförsamlingen (Wohlin s. 101); överflyttningen år 1925 av den då med Klara landfasta Blekholmen från Kungsholms till Klara församling (Wohlin s. 124), införlivningen år 1930 med Sofia församling och dåvarande Brännkyrka församling av Hammarbyområdet från Nacka socken.

med staden i vidare mån än att Brännkyrka — numera Enskede — vid införlivningen från och med år 1930 av Hammarbyområdet från Nacka tillagts en del av detta område.

De synpunkter, som blivit bestämmande för utläggningen av församlingsgränserna, torde helt ha hänfört sig till då rådande förhållanden. Några beräkningar av den kommande befolkningsutvecklingen möter man icke i handlingarna. Med den förändring av befolkningsfördelningen och dess ekonomiska underlag, som under tidens lopp inträtt, är det naturligt, att församlingsgränserna i viss utsträckning blivit olämpliga.

Den 20 december 1900 avgav *prästlönerregleringskommittén* betänkande och förslag i fråga om den kyrkliga indelningen och organisationen i riket. Beträffande Stockholms stad anförde kommittén (s. 371 f), att enligt dess åsikt för en tillfredsställande församlingsvård erfordrades en genomgripande omgestaltning av de kyrkliga förhållandena inom flertalet av Stockholms stads pastorat, men att kommittén ej vore i tillfälle att angiva, huru en dylik reglering i det särskilda fallet borde företagas, när kommittén saknade kännedom angående åtskilliga omständigheter, särskilt i territoriellt och ekonomiskt hänseende, som kunde vara av betydelse för frågans lösning. Dessutom hade folkmängden inom de flesta pastoraten under senare åren befunnit sig i ganska stark tillväxt, varför ett av kommittén uppgjort förslag i ämnet bleve av mindre betydelse för den framtida regleringen. Kommittén hade emellertid tänkt sig, att ett pastorat borde delas, så snart dess folkmängd uppgått till 25 000 eller 30 000 personer, samt att i varje pastorat med 15 000 invånare borde anställas kyrkoherde, komminister och adjunkt ävensom, i mån av befolkningens tillväxt, ytterligare en adjunkt för varje nytt 5 000-tal invånare. Kommittén föreslog med tillämpning härav och med ledning av folkmängdssiffrorna för den 31 december 1899, att Jakobs och Johannes församling, Maria Magdalena församling och Ulrika Eleonora församling var för sig skulle delas i två, Katarina församling och Adolf Fredriks församling var för sig i tre samt Hedvig Eleonora församling i fyra församlingar, ävensom att i envar av de församlingar, som genom berörda reglering förändrades eller bildades, skulle anställas kyrkoherde, komminister och adjunkt. Samtliga delningsförslagen hava genomförts, dock att hittills Katarina delats i blott två och Hedvig Eleonora i blott tre församlingar.

De principer, som sålunda av kommittén uppställdes, torde i huvudsak ha blivit normgivande för de senare församlingsdelningarna (se Wohlins betänkande s. 8 ff); dock har icke i något fall delning genomförts förrän vederbörande församlings folkmängd uppgått till 35 000 (jfr Wohlin s. 75) och, såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen, ligger folkmängdstalet per prästerlig tjänst i genomsnitt över 7 000.

Allmänna principer.

Statskyrkosystemet och därmed grunden för Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna om ändring i den kyrkliga indelningen och organisationen är historiskt att hänföra till de från det medeltida episkopatet genom 1527 års Västeråsbeslut till kronan övergångna administrativa befogenheterna. Man kan säga, att genom dessa beslut det medeltida kroniska motsatsförhållandet mellan stat och kyrka på det rättsliga området överbryggades. Kungl. Maj:ts allmänna ställning i förhållande till kyrkoorganisationen fick ett uttryck i 1686 års kyrkolag, som ehuru i stora delar föråldrad fortfarande bildar det statsrättsliga underlaget för förhållandet mellan stat och kyrka. I 10 kap. 1 § förklaras, att »Guds kyrka och församling» av Gud anförtrotts i konungens »uppsikt, vård och försvar». Principiellt har alltså Kungl. Maj:t ej blott en rättighet utan även en skyldighet att sörja för att den kyrkliga verksamheten ostört fortgår, och att tillfredsställande villkor beredas för dess effektiva utövande.

Till statskyrkosystemets förutsättningar hör, att de kyrkliga arbetsdistrikten, församlingar och pastorat, hållas vid en lämplig storlek såväl i avseende å folkmängd som areal för att det kyrkliga arbetet må kunna effektivt bedrivas. Staten får därför varken låta den kyrkliga organisationen och indelningen förfalla genom bristande komplettering vid en stigande folkmängd eller försumma erforderlig gallring vid en sjunkande. Då prästämbetet är det centrala i den kyrkliga verksamheten, kommer den prästerliga organisationens intressen att bestämma ramen för indelningen. Men för effektiviteten av arbetet är det också erforderligt, att arbetsområdet erbjuder naturliga förutsättningar för skapande av den gemenskapskänsla, som ingår i församlingsbegreppet. Betydelsen av denna gemenskapskänsla för uppehållande av goda traditioner är uppenbar; dess anknytning till kyrkobyggnader, donationer och annan egendom samt församlingsområdet och dess gränser är i regel sådan, att man vid nybildningar hittills alltid hållit sig inom nämnda gränser. Att genomföra en ny schematisk församlingsindelning efter »rationella» principer och utan hänsyn till de historiska gränserna skulle antagligen visa sig ogenomförbart. Den reservationen må emellertid göras, att pietet för traditionen och hänsyn till opinionen icke bör drivas längre än att den tjänar ett förnuftigt syfte. Det gäller överhuvud att mera se framåt än tillbaka.

Den genom kommunallagstiftningen organiserade församlingen har att ekonomiskt och organisatoriskt biträda för tillgodoseende av den kyrkliga verksamhetens effektivitet. Redan i följd av det representativa systemet blir det en minoritet inom församlingen, som är det legitima organet för dess aktiva verksamhet härutinnan. Det närmaste ansvaret för arbetets ledning tillkommer dock kyrkoherden, och det säger sig självt, att denna ledning i

sin tur är beroende på att församlingens eller pastoratets folkmängd icke överskrider det tal, då erfarenhetsmässigt möjligheten att uppehålla en något så när tillfredsställande kontakt med olika befolkningsgrupper försvinner, samt att denna folkmängd icke heller sjunker så lågt, att full sysselsättning ej kan beredas de prästerliga befattningshavarna. Den prästerliga verksamheten, som i äldre tid väsentligen bestått i förkunnelsen, sakramentsförvaltningen, kyrkobokföring, fullgörande av kyrkliga förrättningar (barndop, vigsel, begravning) samt olika administrativa funktioner i det borgerliga samhällets tjänst (tillsyn över folkundervisningen, utgivande av statistiska uppgifter m. m.), har under senare tid fått en rik utveckling inom det s. k. frivilliga kyrkliga arbetet och socialvårdens ram. Däremot har inom kyrkobokföringen prästernas arbetsbörda lättats genom att klockare och särskilt anställda expeditionsbiträden tagits i anspråk. Vidare har den prästerliga ledningen av folkundervisningen upphört.

Verksamhetsområdet (tjänstgöringsdistriktet) har för prästerskapet av ålder varit i stort sett territoriellt bestämt, församlingen och pastoratet, i de stora städerna regelmässigt sammanfallande. Frågan huru pastoratsgränserna skola bestämmas har i praxis besvarats på olika sätt, när fråga varit om landsbygd och stad. För storstädernas del och särskilt Stockholm tillkomma faktorer, som ej göra sig gällande annorstädes. Under det på landsbygden och i de mindre städerna vanligen blott en eller två präster torde vara anställda i varje pastorat, har för arbetet i storstaden en rikare organisation regelmässigt ansetts erforderlig. Den av storstadsförhållandena påkallade specialiseringen av kyrkans verksamhet ställer stora anspråk på den enskilde prästen och kräver en differentiering i avseende å ålder och läggning hos prästerna. Denna differentiering kan i storstaden med dess rörliga och olikartade befolkning bättre komma till sin rätt än i landet i övrigt. Ur allmän förvaltningssynpunkt och med avseende å gudstjänstordningen i stad synes en organisation med kyrkoherde, komminister och kyrkoadjunkt kunna betecknas som god. Men förutsättningen är, att folkmängden är lämpligt avpassad. Åtminstone i det inre Stockholm torde en folkmängd av 15 000 à 20 000 svara häremot. Den prästerliga verksamhetens två huvudformer, förkunnelsen och församlingsvården, förutsätta en växelverkan dem emellan. Indelningen synes böra vara så ordnad, att tillbörliga uppgifter beredas envar av församlingsprästerna inom båda arbetsgrenarna. En alltför liten folkmängd ger icke nog uppgifter i församlingsarbetet, en alltför stor icke blott försvårar ledningen av detta utan inskränker ock, om organisationen är avpassad efter folkmängden, tillfällena för den enskilde prästen till ledning av huvudgudstjänsten, högmässan. Även en organisation med kyrkoherde, två komministrar och en kyrkoadjunkt torde i regel fungera tillfredsställande i en församling om 25 000 à 30 000. Överskrides detta tal, torde dock i regel svårigheter inställa sig för sammanhållningen av arbetet, vilka

svårigheter givetvis ökas, ju högre folkmängdstalet blir. Det är givet, att höga personliga kvalifikationer hos framför allt kyrkoherden kunna möjliggöra sammanhållande av en församling med högre invånartal än det angivna. Men man måste vid en allmän revision av indelningen givetvis räkna med en normal och icke med en exceptionell kompetens härutinnan. En omständighet, som därutöver bör beaktas, är att förvaltningsområdet för församlingens egna organ, kyrkoråd och kyrkofullmäktige icke blir så stort, att överblicken över de lokala behoven går förlorad. Med beaktande av samtliga ovan anförda synpunkter har jag stannat vid att det kyrkliga arbetsdistriktet, församlingen-pastoratet, icke gärna bör rymma en mindre folkmängd än 15 000 och helst icke en större än 30 000. En församling, som faller inom denna ram, torde för närvarande kunna lämnas orubbad, såvitt icke särskilda skäl föreligga för jämkning uppåt resp. nedåt. Det bör icke heller vara uteslutet att en församling med mera än 30 000 invånare lämnas orubbad i avvaktan på den närmare gestaltningen av en kommande utveckling. Den inverkan på folkmängdstalet, en framtida citybildning eller sanering kan komma att få, bör givetvis beaktas.

I detta sammanhang må erinras, att, om kyrkoadjunktsinstitutionen skall kunna i Stockholm tillgodose det ofrånkomliga behovet av yngre prästmän i församlingsarbetet, en viss cirkulation å befattningarna bör åstadkommas genom att förordnandena avbrytas efter viss tid, och att, där ej särskilda skäl föreligga, kyrkoadjunkts ålder ej bör överstiga förslagsvis 40 år.¹

Det har framhållits, att en prästerlig organisation med mindre än tre befattningar lider av väsentliga organisatoriska svagheter, t. ex. i avseende å åstadkommande av en lämplig arbetsfördelning, samt saknar tillfredsställande elasticitet, vilket icke minst gör sig gällande vid tjänstledighet och semester samt vid fullgörande av extraordinära uppgifter. Det har också sagts, att då det gäller gamla församlingar med traditioner och ett levande församlingsmedvetande, man bör respektera deras existens, även om man måste gå under de mått som ovan angivits. Detta synes mig också riktigt såvitt en tillfredsställande pastoratsindelning kan beredas i samband med annan församling. Ovedersägligt är emellertid, att man med tanke på tillräckliga arbetsuppgifter icke kan gå huru långt ned som helst i avseende å folkmängds-

¹ Stockholms församlingsdelegerades beredningsutskott har i yttrande 17 april 1945 över förslag till lönereglering för prästerskapet i vissa stockholmsförsamlingar betonat, att kyrkoadjunkterna borde vara ett rörligt element i Stockholms prästerskap. Det tarvades, anförde utskottet, ett lämpligt antal unga initiativkraftiga präster, skickade att träda in i det mångskiftande s. k. frivilliga arbete, som numera kännetecknade kyrkans liv i storstaden, särskilt ungdomsvården. Det kunde därför icke anses tillfredsställande, att kyrkoadjunkterna åldrades i sin tjänst såsom fasta befattningshavare i allt utom formellt hänseende. Enligt utskottets mening vore det synnerligen angeläget, att en ordning skapades, som gjorde det möjligt för vederbörande myndighet att vid förordnande av kyrkoadjunkt taga hänsyn till församlingens behov och önskemål. Tiden för adjunktsförordnande borde begränsas och inom samma församling i regel ej överstiga fyra år. Efter uppnådda 40 år borde vidare förordnande som kyrkoadjunkt i Stockholm ej meddelas. Beträffande redan förordnade adjunkter borde dock dessa normer av billighetsskäl icke tillämpas.

tal. Å andra sidan kräver fullgörande av gudstjänstskyldigheten i en Stockholmsförsamling redan med *ett* gudstjänstrum en organisation av minst två präster.¹

Frågan huruvida det folkmängdstal, som bör bli avgörande, skall beräknas efter den mantals- eller den kyrkoskrivna folkmängden, synes mig böra avgöras efter kyrkoskrivningen. Med denna utgångspunkt kan jag, med hänsyn till önskvärdheten av ett effektivt utnyttjande av den prästerliga arbetskraften, icke finna, att — såvitt ej särskilda skäl kunna åberopas² — en församling som har mindre än 15 000 kyrkoskrivna medlemmar, utan utsikt att detta antal kan bli väsentligen ökat, lämpligen bör utgöra eget prästerligt verksamhetsområde, d. v. s. pastorat. Huruvida den fortfarande bör kunna bestå såsom egen församling synes ur statligt administrativ synpunkt av mindre vikt och kunna avgöras med beaktande av församlingens egen mening samt önskvärdheten att syftet med eventuellt förefintliga donationer respekteras.

I detta sammanhang anser jag mig böra erinra om följande uttalanden av *Wohlin* i hans betänkande 1939 (s. 74, 75):

»Ett sönderbrytande i större utsträckning av de gällande, delvis sedan gammalt bestående gränserna för kyrkoförsamlingarna och för de många andra distrikt, varom här är fråga, skulle i en storstad som Stockholm komma att medföra i och för sig icke oansenliga engångskostnader. Ej heller kan man frånse de kännbara olägenheter, som skulle bli förbundna med att kontinuiteten i de statistiska serierna komme att i vidsträckt omfattning gå förlorad och varigenom möjligheterna att följa utvecklingen inom staden på olika områden i hög grad skulle försvåras. — — — Vad här i korthet framhållits torde berättiga till den slutsatsen, att vid den närmast förestående regleringen av församlingsindelningen i Stockholm ingreppen i denna icke böra göras mera omfattande än behovet oundgängligen kräver. Dessa ingrepp synas sålunda icke böra inriktas på en allmän överslytning av områden från en församling till en annan. Ett sådant regleringsförfarande skulle för övrigt i Stockholm icke kunna skapa något för en längre tid bestående jämviktsläge. Regleringen torde i stället i huvudsak böra begränsas, i första hand till en uppdelning av över hövan folkrika och därjämte, därest väsentliga praktiska fördelar därigenom kunde vinnas, till en total sammanslagning av till synes i folkmängdshänseende alltför små församlingsenheter.»

Nybildning av församlingar synes i anslutning till vad ovan anförts böra i görligaste mån ske genom delning. Överslytning av område från en till annan församling torde böra ske blott då särskilda skäl av vikt föreligga, såsom att avlastning av ena församlingen är erforderlig utan att förutsättningar finnas för nybildning av församling, samt i fall då stadsplanen så förändrats, att bestående församlingsgräns går fram genom sammanhängande byggnadsområden, kvarter o. dyl., och gränsen alltså blott med avsevärd olägenhet

¹ Jfr prästlönerregleringskommitténs betänkande III (1900) s. XXXIX.

² Så är t. ex. fallet med Storkyrkoförsamlingen.

kan tillämpas. Önskemålet om en i görligaste mån *jämn fördelning av folk-mängd och skatteunderlag* bör givetvis iakttagas liksom ock hänsyn bör tagas till den *framtida befolkningsutvecklingen*, i den mån denna kan överblickas.

Vid *uppdragandet av nya gränslinjer* kommer det i en stad med Stockholms kommunikationer icke så mycket an på avståndet till församlingskyrkan och andra gudstjänstlokaler som fastmera på att få ett såvitt möjligt samlat område med naturlig gemenskap samt klara och rediga gränser, vilka lätt bibehållas i allmänhetens medvetande. Härvidlag kan anknytning ske antingen till naturliga gränser, vatten och höjder, eller ock till mera artificiella, gator och vägar samt gränser för stadsdelar. (Stadsdel bör, med hänsyn till önskvärdheten att lätt kunna lokalisera fastigheter till resp. församlingar, helst sammanhållas i en församling.)

En annan principfråga rör *karaktären av de gudstjänstlokaler*, som vid nybildningar skulle komma att uppföras. En av ålder vedertagen regel, som icke torde böra frångås, är att en nybildad församling skall disponera en kyrka, som utgör en samlingspunkt för menigheten i dess gudstjänstfirande. Om kyrkobyggnads beskaffenhet finns intet annat direkt stadgat än att Kungl. Maj:t skall fastställa byggnadsritningarna (k. kung. den 26 november 1920). De i lagstiftning fastställda gudstjänstformerna kräva dock en sådan beskaffenhet av kyrkolokalen, att förutom högmässa och annan predikogudstjänst, nattvard kan hållas, konfirmation äga rum samt vigsel och jordfästning ske med iakttagande av de former kyrkohandboken föreskriver. Vid ny församlingsbildning inom Stockholm har med få undantag (S:t Göran och Enskede) den nya församlingen utrustats med en kyrka, som både i avseende å monumentalitet och platsutrymme tillgodoser stora anspråk. Dessa kyrkor fyllas emellertid vid de vanliga högmässorna sällan till ens hälften. Besöksfrekvensen vid de stora högtiderna synes icke böra för framtiden bliva bestämmande för omfattningen av nya kyrkobyggnader. Såväl hänsyn till skattebetalarna som till önskvärdheten att dylika byggnader komma att till fullo utnyttjas tala för en omläggning av den äldre traditionen härutinnan. Så har ock skett under de senaste åren. Kravet på en kyrkobyggnad torde därför icke böra ställas högre än som motsvarar det genomsnittliga behovet av fasta sittplatser vid högmässa, med en viss marginal för större helgdagar och en eventuell framtida höjning av besöksiffrorna. Ökning av platsantalet kan alltid vinnas genom insättande av lösa stolar och bänkar. I de fall där redan befintlig kyrka eller kapell är av beskaffenhet att kunna enligt de angivna normerna godkännas såsom församlingskyrka, torde någon nybyggnad ej böra påkallas. Det är givet, att i den mån i följd av den kyrkliga representationens beslut eller genom på frivillighetens väg insamlade medel större kyrkorum kan beredas, hinder ej bör läggas härför.¹

¹ Det förutsättes såsom självfallet, att icke onödigt stora byggnader påtvingas församling.

Det behov av kyrkorum för en större menighet, som vid undantagstillfällena t. ex. de stora högtiderna, kan uppkomma för en dylik församling, utan att för ändamålet tillfredsställande kyrkolokal finnes, kan tänkas bliva tillgodosett på det sätt att, efter domkapitlets bestämmande, ursprungsförsamlingens kyrka får i lämplig utsträckning användas, t. ex. genom dubbling av gudstjänst, där så kan ske utan men för den egna församlingen. Praktiskt taget torde dock sådana möjligheter föreligga blott i undantagsfall. För mera lokalt bestämda gudstjänster av mindre högtidlig karaktär är tänkbart att, efter överenskommelse med den borgerliga kommunens förvaltningsorgan, skolor eller andra lokaler — såsom redan i viss omfattning sker — kunna få användas för gudstjänstämål under tider, då de ej användas för sitt egentliga ändamål.

Vilket utrymme, som kan anses oundgängligen erforderligt i nya kyrkor av nyss förordad karaktär, framgår av den ovan införda sammanställningen av frekvensen hos gudstjänstbesöken. Med hänsyn till resultatet av nämnda undersökning om gudstjänstfrekvensen har jag ansett riktigt att utgå från en församlingsorganisation, där en folkmängd av 20 000 är det normala och där kravet på nya huvudkyrkor icke sträcker längre än att i varje församling skall finnas en värdig kyrkobyggnad med 600—800 sittplatser, svarande mot 3 à 4 procent av det normala folkmängdstalet, dock att i undantagsfall eller såsom ett provisorium även mindre utrymme bör kunna godtagas. Såsom dylika undantagsfall kunna nämnas, att redan befintlig kyrka kan tagas i bruk såsom församlingskyrka, eller att en församling bildas med folkmängd som kan antagas stanna under 20 000. Behovet av gudstjänstlokaler skulle i övrigt få fyllas efter kyrkofullmäktiges och församlingsdelegerades beprövande. Av socialt värde skulle måhända vara det utomlands tillämpade systemet att bygga kyrkor i kombination med lokaler, som under vardagarna komme till användning för olika sociala uppgifter och under sön- och helgdagarna kunde tjäna till utfyllnad i gudstjänstlokalerna. Det förutsattes dock att själva kyrkorummet erhåller ett värdigt utförande. Det av prästlönereglingskommittén uppställda normaltalet, 5 000 invånare per präst, synes i församlingar över 15 000 medlemmar kunna göras till minimalt. Ökning av en tre-prästorganisation synes icke behöva ske förrän församlingens folkmängd avsevärt överstiger 20 000 (eller 6 666 per prästerlig befattning). Särskilda skäl kunna dock tänkas föreligga, som motivera undantag från denna regel.

Namnfrågor.

Beträffande vissa av Stockholms stads församlingar har osäkerhet gjort sig gällande om rätta namnformerna. I en promemoria, som år 1939 upprättades inom kammarkollegiet i sammanhang med uppläggande av liggare

över rikets indelning (här nedan kallad kammarkollegiets P. M.), erinrades beträffande *Storkyrkoförsamlingen*, att denna i löneregleringsresolutionen för prästerskapet i församlingen den 20 juni 1924 benämndes Storkyrkoförsamlingen eller Nikolai församling, att dess kyrka varit vigd åt S:t Nikolaus, köpmännens och de sjöfarandes skyddspatron, samt att församlingens andra namn borde med hänsyn till den historiska kontinuiteten och i likhet med vad brukligt vore i landet i övrigt skrivas S:t (Sankt) Nikolai församling. I ett i detta sammanhang till domkapitlet i Stockholm avgivet yttrande förklarade sig professorn Nils Ahnlund anse detta förslag väl motiverat och yttrade sig domkapitlet i överensstämmelse härmed, under det överståthållarämbetet meddelade, att förslaget icke föranledde annan erinran än att de skäl, som talade för bibehållande av nuvarande namnformer för de olika församlingarna, vore vida mer vägande än de skäl, som kunde finnas för ändring av något namn. Namnen vore i nuvarande former kända och använda inom verk och inrättningar och bland allmänheten. En ändring kunde väl så småningom vinna burskap men dessförinnan hade den föranlett en viss förvirring och i varje fall åsamkat kostnader för nytryck av register och andra handlingar. Församlingen redovisas i nämnda liggare såsom Storkyrkoförsamlingen eller S:t Nikolai församling.

I kammarkollegiets promemoria anfördes vidare, att *Klara församling* fått sitt namn till erinran om det vid reformationen förstörda S:ta Clara kloster å vars mark den nya församlingskyrkan byggdes. Något samband med S:ta Clara, stiftarinnan av klarissinnerorden, hade denna kyrka ej. I löneregleringsresolutionen den 20 juni 1924 benämndes församlingen Klara församling, och detta borde vara församlingens namn. I Ahnlunds yttrande anfördes emellertid, att även efter rivningen av klostret och klosterkyrkan (omkr. 1527) trakten allmänt betecknats under namnet S:ta Clara. Det hade sålunda varit mera än enbart ett återupplivande av det gamla namnet, när den omkring 1590 färdigbyggda nya kyrkan antagit namnet S:ta Clara, varmed även följt motsvarande uppkallelse av församlingen. Detta namnskick hade mycket länge ägt bestånd även i dagligt tal och hävdades alltjämt av kyrkliga institutioner inom församlingen, varför goda skäl förelåge att, på samma sätt som i fråga om Storkyrkoförsamlingen föreslagits, fastställa den välljudande historiska namnformen. På skrivningen Clara eller Klara inginge icke Ahnlund. I ärendet upplystes vidare av mantalsintendenten, att pastorsämbetets stämpele innehölle namnet S:ta Clara. Domkapitlet förordade namnet S:ta Clara, varemot överståthållarämbetet yttrade sig på sätt ovan angivits. I liggaren upptages församlingen under namnet Klara församling.

Beträffande *Jakobs församling* anfördes i kammarkollegiets promemoria, att kyrkans namn hänförde sig till ett medeltida kapell (1300-talet), invigt åt S:t Jakob av Compostella, de vägfarandes skyddspatron. Kapellet hade nedrivits vid reformationen (1527—29). Då den nuvarande kyrkan planerats

och byggts (1580-talet—1643) hade synbarligen avsetts att återuppliva det gamla namnet. Den 2 juni 1905 hade Kungl. Maj:t — i samband med beslut om delning av den dåvarande Jakobs och Johannes församling — fastställt namnen för de nya församlingarna till *Jakobs församling* resp. *Johannes församling*. Då namnen icke hade direkt anknytning till medeltida helgon, borde de behållas oförändrade. Ahnlund anförde emellertid, att namnet S:t Jakob ingalunda dött ut som lokalbestämning efter reformationen, då S:t Jakobs kapell nedrevs, utan fortlevde snarare än återupplivades genom uppkallelsen av den nya församlingen på Norrmalm. S:t Jakob vore den regelbundet, ja undantagslöst förekommande formen såväl under Gustav II Adolf och Kristinas förmyndarstyrelse — bl. a. i de för församlingsbildningen grundläggande resolutionerna — som långt därefter. Ehuru Kungl. Maj:t den 2 juni 1905 fastställt namnet till Jakobs församling, talade starka historiska skäl för ett återupptagande av den för övrigt aldrig helt övergivna benämningen S:t Jakobs församling. Att namnet icke skulle få tillerkännas »direkt anknytning till medeltida helgon» hölle icke streck vad denna kyrka och församling anginge men vore däremot riktigt för Johannes församling. S:t Johannes kapell hade anlagts på 1630-talet av en enskild man och av honom erhållit detta namn, som efterhand blivit det allmänt gängse. Otvivelaktigt hade han därvid avsett att erinra om Johannes döparen, efter vilken han själv uppkallats (Johan Eriksson Furubom). Såväl med tanke på enhetligheten i det kyrkliga namnskicket som av vägande historiska skäl, visserligen i och för sig ej lika uppenbara som i de förut berörda fallen, syntes namnformen S:t (Sankt) Johannes vara att föredraga. Mantalsintendenten upplyste att pastorsämbetenas stämplor innehölle namnen S:t Jakob och S:t Johannes. Domkapitlet förordade dessa namn, det förra i formen S:t Jacob, varemot överståthållarämbetet yttrade sig, på sätt ovan angivits. I liggaren upptagas församlingarna såsom Jakobs församling och Johannes församling.

I fråga om *Maria Magdalena församling* erinrades i kammarkollegiets P. M., att denna församling fått sitt namn efter ett medeltida kapell, ägnat Maria från Magdala och kallat S:ta Maria Magdalena. Kapellet hade nedrivits 1527 och den kyrka för Södermalm, som på Johan III:s befallning under 1580-talet påbörjats, hade avsett att återuppliva det gamla namnet. Den 20 juni 1924 hade Kungl. Maj:t förordnat om församlingens delning i två församlingar, den ena benämnd Maria Magdalena församling och den andra Högalids församling. Namnformen Maria Magdalena syntes böra bibehållas av enahanda skäl, som anförts beträffande Jakobs och Johannes församlingar. Ahnlund anförde, att Maria Magdalena församling tagit arv efter ett medeltida kapell, helgat åt Maria Magdalena. Den officiella benämningen å detta t. ex. i påvliga urkunder hade varit »Capella Mariæ Magdalenæ», den lokala och folkliga »Sankta Maria Magdalena». Ganska tidigt under luthersk tid träffades den kortare formen Marie (Mariæ) kyrka, resp. församling.

tydlig uppkommen genom en lättförklarlig förväxling med den heliga jungfrun. Skäl saknades icke för att i samband med en enhetligt genomförd, historiskt återknuten församlingsnamngivning upptaga formen S:ta Maria Magdalena. Dock borde otvivelaktigt övervägas, huruvida denna sammansättning för nutida språkkänsla allmänt uppfattades som fullt osökt och naturlig. Mantalsintendenten upplyste, att pastorsämbetets stämpel innehölle namnet Maria Magdalena. Domkapitlet ansåg det tveksamt, huruvida en återgång till den tidigare benämningen S:ta Maria Magdalena församling kunde anses lämplig, och överståthållarämbetet yttrade sig på sätt ovan angivits. I ligaren upptages församlingen såsom Maria Magdalena. Kyrkoherden i församlingen har emellertid numera meddelat, att mantalsintendentens uppgift om namnformen i stämpeln vore felaktig. Denna, som utgjordes av församlingens sigillbild av år 1677, hade formen Sancta Maria Magdalena. En i avskrift bilagd för kyrkorådets räkning utförd utredning angående namnformens historia hade resulterat i att kyrkorådet uttalat sig för det gamla namnets återinförande.

I kammarkollegiets P. M. erinrades beträffande *Katarina församling*, att Katarina kyrka uppförts enligt Karl X Gustavs brev den 4 oktober 1654 till församlingskyrka för östra delen av Södermalm. Om syftet med namnet vore intet känt med säkerhet (möjligen till minne av konungens moder pfalzgrevinnan Katarina). Namnet skreves i senaste löneregleringsresolution den 20 juni 1924 Katarina församling. Ahnlund upplyste, att under senare år förekommit en livlig diskussion om kyrkans och församlingens namn. Karl X Gustav hade den 29 augusti 1654 givit församlingen »namnet av Catharina efter vår sal. högtärade k. fru moder». Men betecknande nog kallades församlingen redan i rubriken till samma kungabrev i riksregistraturet »den nye församlingen S. Catharine kyrka». Beteckningen återkomme officiellt i den första kyrkoherdefullmakten samt — nästan undantagslöst — i en rad följande kungabrev och riksrådsprotokoll. Även hos magistraten hade namnskicket S:ta Catharina segtrat. Denna namnform hade varit den obestridd vedertagna till 1770-talet och sedermera den förhärskande fram till 1800-talets senare hälft. I ett yttrande till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien hade Ahnlund jämte professorn Bertil Boëthius uttalat, att »därest församlingen skulle önska återtaga namnformen S:ta Catharina, den skulle befinna sig i överensstämmelse med den tradition, som bestämt dess namnskick från grundläggningen fram till det senare 1800-talets rationalisering av kulturella och språkliga traditioner». Då församlingen icke utan hänvändelse till Kungl. Maj:t kunde få ändring genomförd, hade akademien den 2 mars 1937 beslutit att ej föregripa den utredning, som i sådant fall komme att verkställas, samt att meddela församlingen, att de undersökningar, som verkställts inom akademien i ärendet, skulle stå till dess förfogande. Mantalsintendenten upplyste, att pastorsämbetets stämpel innehölle namnet Katarina församling.

Domkapitlet förordade namnet S:ta Catharina och överståthållarämbetet yttrade sig, på sätt ovan angivits. I liggaren redovisas församlingen såsom Katarina församling.

Ytterligare två församlingsnamn ha varit föremål för diskussion nämligen Oskars församling och Matteus församling. I kammarkollegiets promemoria erinrades i fråga om *Oskars församling*, att Kungl. Maj:t den 9 mars 1906 förordnat om delning av Hedvig Eleonora församling i tre, Hedvig Eleonora, Oskars och Engelbrekts församlingar. Namnformerna användes även i löne-regleringsresolutionerna för prästerskapet i församlingarna den 20 juni 1924. Ahnlund hade härutinnan icke något att erinra i anledning av uttalandet. Mantalsintendenten upplyste, att i Oskars pastorsämbetes stämpel upptoges namnformen Oscars församling. Domkapitlet hemställde, att denna namnform finge bibehållas, under det överståthållarämbetet yttrade sig på sätt ovan angivits. I liggaren redovisas församlingen såsom Oskars församling. I kammarkollegiets promemoria erinrades vidare, att Kungl. Maj:t den 2 juni 1905 förordnat, att den dåvarande Adolf Fredriks församling skulle delas i tre, Adolf Fredriks, Gustav Vasa och S:t Matteus församlingar. Den sistnämnda benämndes emellertid i löne-regleringsresolutionen för prästerskapet den 20 juni 1924 *Matteus församling*. Av skäl, som anförts beträffande Jakob och Johannes, syntes namnformen Matteus böra bibehållas. Professor Ahnlund hade icke något att erinra häremot. Mantalsintendenten upplyste, att pastorsämbetets stämpel innehölle namnet Sanct Matteus församling och domkapitlet förordade namnet S:t Matteus, under det överståthållarämbetet yttrade sig på ovan angivet sätt. I liggaren redovisas församlingen såsom Matteus församling.

Av de namnfrågor, som sålunda varit under diskussion, har frågan om Storkyrkoförsamlingens alternativa form S:t Nikolai icke varit föremål för olika meningar, så vitt man icke i överståthållarämbetets ovan berörda yttrande vill inlägga någon sådan. Vad k-ljudet beträffar må erinras, att de ursprungliga latinska namnformer, som här äro i fråga, ha svensk böjning, med undantag i viss mån för Nikolai församling. På grund härav och då, beträffande sistnämnda namn, detta sedan länge skrives med k, synes k-ljudet i samtliga namnen böra i överensstämmelse med kungörelsen den 7 oktober 1927 (nr 380) stavas med k. Med hänsyn till vad som förekommit beträffande Klara, Jakobs, Johannes, Maria Magdalena och Matteus församlingar, torde dessa böra benämnas S:ta Klara, S:t Jakobs, S:t Johannes, S:ta Maria Magdalena och S:t Matteus församlingar. För det fall att, såsom nedan föreslås, en del av Johannes församling förenas med Jakobs, synes den ökade församlingen böra benämnas S:t Jakob och Johannes. Uttrycklig föreskrift om de nya namnformerna torde böra meddelas.

Vad däremot angår Katarina församling torde anledning till ändring av den nu inom församlingen brukade namnformen saknas.

Beträffande Oskars församling har k-ljudet i denna församlings namn visserligen skrivits med c i Kungl. Maj:ts brev angående församlingens bildande, vilken namnform även använts i 1924 års lönerogleringsresolution (uppgiften om stavningen med k torde vara felaktig). Ett bibehållande av stavningen med c skulle visserligen stå i strid med 1927 års kungörelse, men med hänsyn till vad i frågan förekommit har jag intet att erinra mot att stavningen — i enlighet med från församlingens sida uttalad önskan — får bibehållas.

DETALJREGLERINGEN.

Sådant det meddelade utredningsuppdraget under utredningens gång gestaltats kunna de uppkomna speciella frågorna med hänsyn till sitt geografiska sammanhang behandlas under sex huvudavdelningar: I. Staden mellan broarna och Riddarholmen, II. Norrmalm och Vasastaden, III. Östermalm, Ladugårdsgärdet, Djurgården, Hjorthagen och Brunnsviken, IV. Södermalm, Långholmen och Reimersholme, V. De södra förorterna Brännkyrka och Enskede samt Norra Hammarby, VI. Kungsholmslandet och Bromma. Geografiskt och historiskt samt i viss mån även kommunikationstekniskt bilda de inom en var av dessa grupper fallande församlingsområdena en naturlig enhet; inom grupperna har emellertid här och var bebyggelsens och befolkningsfördelningens förändringar givit upphov till sekundära naturliga enheter och medfört aktualisering av frågor om ytterligare nybildningar. I anslutning till förut angivna grundsatser har jag sökt lösa dessa frågor på sådant sätt, att, med tillbörlig respekt för kontinuiteten i församlingsarbetet, de nya enheterna skulle komma att i avseende å folkmängd och potentiell skattekraft så vitt möjligt redan från början fylla kriterierna på en normal församlingsbildning efter Stockholmsförhållanden. Vad skattekraften beträffar har i fråga om utbrytning av nya enheter utredningen till undvikande av oproportionerligt tidsödande forskningsarbete anknutits till den mantalskrivna folkmängden, som ju i någon mån skiljer sig från den kyrkskrivna.

I. Staden mellan broarna och Riddarholmen.

Av dessa stadsdelar omfattar den förra Stadsholmen med Helgeandsholmen och Strömsborgsholmen samt den senare Riddarholmen; de bilda tillhopa området för Storkyrkoförsamlingen vilken, om man bortser från Helgeandsholmens förening med församlingen år 1906, icke torde hava sedan början av 1800-talet varit föremål för någon territoriell förändring (se Wohlin s. 99 ff). Med hänsyn till indelningsproblemets uppläggning i Wohlins förslag 1939 och stadsplanekontorets promemoria 1943 behandlas stadsdelarna tillsammans med

II. Norrmalm och Vasastaden.

Av dessa stadsdelar begränsas *Norrmalm* av Nybrohamnen, Birger Jarls-gatan, Tegnérgatan, Tegnérlundens norra sidogata, Upplandsgatan, Tegnér-gatan till Barnhusviken och vattenlinjen utmed denna, Klara sjö, Riddarfjärden, Norrström och Nybroviken till Nybrohamnen, *Vasastaden* av Barnhusviken från Tegnérgatan, Karlbergssjön till Karlbergs slott, stadsgränsen mot Solna till Stallmästargården, Brunnsviken till Roslagsgatan, Birger Jarls-gatan, Tegnérgatan, Tegnérlundens norra sidogata, Upplandsgatan och Tegnérgatan till Barnhusviken. Inom stadsdelarna rymmas Klara i slutet av 1500-talet bildade församling, dess på 1600-talet resp. 1700-talet utbrutna dotterförsamlingar Jakob — intill år 1907 benämnd Jakob och Johannes — samt Adolf Fredrik, Jakobs år 1907 utbrutna dotterförsamling Johannes samt Adolf Fredriks år 1906 utbrutna dotterförsamlingar Gustav Vasa och Matteus. Inom gruppen hava aktualiserats frågor om Klara och Jakobs församlingars framtida ställning, om bildande av en ny församling kring S:t Stefanskyrkan inom Johannes församlings norra del samt om delning av Matteus församling.

Wohlin anförde i sitt betänkande 1939 (s. 27 f), att till grund för de efter det sista sekelskiftet företagna omregleringarna av församlingsindelningen i Stockholm legat bedömandet, att en folknúmerär av 25 000 à 30 000 vore att anse såsom ett slags normalmått för en kyrkoförsamling i huvudstaden. Skulle denna grundsats befinnas böra upprätthållas, borde tydligen lösningen till den tillspetsade situationen i avseende å huvudstadsbefolkningens ojämna uppdelning å de särskilda församlingarna i första hand sökas i den riktningen, att de alltför stora, i regel i ytterområdena belägna församlingarna delades och de i stadens centrum belägna alltför små församlingarna sammansloges till nya enheter. Härigenom skulle emellertid den redan rådande ojämnheten i skatteunderlagets fördelning mellan församlingarna ytterligare skärpas. Skulle man — fortsatte *Wohlin* efter att hava framlagt sin plan på bildande av en total kyrklig samfällighet mellan Stockholmsförsamlingarna (s. 76) — hysa den uppfattningen, att en folkmängdssiffra av 25 000 à 30 000 icke blott utgjorde en för normala fall gällande övre gräns för en huvudstadsförsamlings befolkningstal utan jämväl representerade ett »optimum» i detta hänseende, borde det givetvis ligga nära till hands att genom en omreglering av Storkyrkoförsamlingen samt Klara och Jakobs församlingar, vilkas sammanlagda folkmängd icke överstege 25 000, söka här i stadens centralaste del skapa större enheter. Men en utökning av dessa församlingar genom inkräkningar på de närmast angränsande församlingsenheterna skulle icke säkerställa något jämviktsläge för en längre tid, en åtgärd som för övrigt skulle medföra en allmän rubbning och förskjutning utåt periferien av församlingsgränserna i staden med ty åtföljande tidigare belysta olägenheter. För en omreglering i angivet syfte av de ifrågavarande församlingarna torde sålunda

icke erbjuda sig annat alternativ än en total sammanslagning av desamma till en församling. Man funne emellertid vid en närmare undersökning, att de skäl, som kunde synas tala för en dylik sammanslagningsåtgärd, icke vore tyngre vägande. Åtgärden skulle i första hand kunna anses motiverad av besparingshänsyn, varvid man givetvis kunde hänvisa till det förhållandet, att i dessa små församlingar för närvarande finnes anställda ordinarie präster till ett antal, som i fråga om relationen till befolkningens mängden vida överstege genomsnittstalet för huvudstaden i övrigt. Man kunde dock med fog göra gällande, att en sammanslagning av dessa församlingar såsom ett korrektiv häremot skulle betyda bruk av större våld än nöden krävde. Ett undanröjande av det missförhållande, som här förefunnes, borde även på ett fullt effektivt sätt ske vid den omprövning beträffande den prästerliga organisationen i församlingarna, som — om ej förr — borde företagas vid utgången av perioden för gällande löneregleringar därstädes. Skulle då befinnas föreliggande behov av anställande av biträdande präst i någon av församlingarna men denne icke kunna förutsättas erhålla full sysselsättning inom den församlingen, borde sådan befattning erhålla endast extra ordinarie karaktär (kyrkoadjunktur) Åt innehavaren av dylik befattning borde därvid alltefter omständigheterna kunna uppdragas tjänsteuppgifter jämväl inom annan eller andra församlingar i huvudstaden. Särskild uppmärksamhet påkallade vidare dispositionen av de värdefulla församlingskyrkor, som finnes inom här angivna församlingars territorier. Huru än förutsättningarna för ytterligare kyrkobyggnader för huvudstadens befolkning bedömdes, måste det självfallet vara angeläget tillse, att de rika kulturtillgångar i kyrkobyggnader, som huvudstaden redan och av gammalt besuttit, tillvaratoges för sitt ändamål och rationellt utnyttjades. Detta syntes i främsta rummet gälla de tre centralkyrkor, varom närmast vore fråga. Behovet av dessa kyrkors betjänande måste följaktligen förutsättas även för framtiden komma att i sin fulla omfattning bestå. I betraktande av här berörda förhållanden och då nämnda tre församlingar, även om deras demografiska beskaffenhet icke i allt erbjöde de gynnsammaste betingelserna för en självständig församlingsverksamhet, icke vore eller inom nu överskådlig tid kunde förväntas bliva till folkmängden så reducerade, att de icke det oaktat, var för sig, skulle kunna anses försvara en ställning såsom självständiga pastorat, syntes det, som om för det närvarande varken i ekonomiskt eller annat hänseende några avsevärda fördelar skulle stå att vinna genom en sammanslagning av församlingarna. Vad sålunda framhållits beträffande en sammanslagning av de tre minsta församlingarna i Stockholms centrum hade i allt väsentligt sin giltighet jämväl i fråga om eljest tänkbara sammanslagningsåtgärder berörande församlingar, som vore belägna i zonen närmast utanför och i vilka den fortskridande citybildningen ävenledes satt sina i folkmängdskurvorna mer eller mindre starkt framträdande spår. Någon åtgärd i sådant syfte, exempelvis en restfri upp-

delning av Johannes församlings område å vissa angränsande församlingar med förhållandevis litet befolkningstal, borde för det dåvarande icke heller komma i fråga (s. 77).

I sin preliminära plan för en församlingsreglering (s. 80 ff) förordade Wohlin, att *Matteus* församling delades så, att en gräns uppdroges mellan de föreslagna båda nya församlingarna i en linje från gränsen mot Solna i Karlbergsvägen—Torsgatan—Rödabergsgatan—Vanadisplan—Vanadisvägen—Upplandsgatan till Frejgatan. Området för den föreslagna sydvästra församlingen, *Matteus* församling, hade enligt folkmängdssiffrorna den 31 december 1938 32 426 invånare. Till den nordöstra församlingen, förslagsvis benämnd *S:t Stefans* församling — 24 947 invånare den 31 december 1938 — skulle även föras den norr om Frejgatan liggande delen av Johannes församling; den därstädes befintliga Stefanskyrkan ansåges nämligen böra komma till användning såsom församlingskyrka i den sålunda nybildade församlingen. Härigenom skulle visserligen Johannes församling rätt kraftigt minskas (till 16 633 invånare den 31 december 1938), men den erhöle å andra sidan en lämpligare figur och en mera homogen sammansättning. I Storkyrkoförsamlingens, Klara, Jakobs, Adolf Fredriks och Gustav Vasa församlingars områden föreslogos inga ändringar.

I *stadsplanekontorets* ovan omförmälda P. M. av år 1943 förordades i syfte att vinna en jämnare befolkningsfördelning mellan församlingarna en förening av Storkyrkoförsamlingen samt Klara och Jakobs församlingar till en församling, Storkyrkoförsamlingen, med ett angivet dåvarande folkmängdstal av 23 000 och ett framdeles beräknat av 18 000 samt med tre församlingskyrkor. Johannes, Adolf Fredriks, Gustav Vasa och *Matteus* nuvarande församlingsområden föreslogos nyindelade på följande sätt: Johannes församling skulle försvinna samt dess område mellan Kungs- och Kungstengatorna förenas med Adolf Fredrik, som därefter skulle få två församlingskyrkor och en folkmängd av 21 000 resp. 19 000. Området mellan Kungstens- och Frejgatorna skulle förenas med Gustav Vasa församling — som i stället skulle till *Matteus* församling avstå sitt område mellan Tegnér-, Dala-, Oden- och *S:t Eriksgatorna* samt Barnhusviken; den nyindelade Gustav Vasa församling skulle få 29 000 resp. 27 000 invånare. *S:t Stefans* församling skulle bildas av det ovannämnda Johannesområdet norr om Frejgatan samt *Matteus* församlingsområde norr om Frejgatan och Karlbergsvägen; denna församling skulle få 32 000 resp. 26 000 invånare. *Matteus* församling skulle bildas av återstoden — församlingsområdet mellan Tegnér-, Dala-, Oden- och Hälsingegatorna, Karlbergsvägen och dess förlängning till gränsen mot Solna samt denna gräns ävensom gränsen mot Kungsholms församling i Karlbergssjön och Barnhusviken. Den minskade församlingen skulle få en folkmängd av 29 000 resp. 22 000 samt församlingskyrkan inom *S:t Stefans* församlingsområde.

Storkyrkoförsamlingen.¹

Församlingens område, som är helt kringflutet av vatten, sammanfaller med stadsdelarna Staden mellan broarna och Riddarholmen. Enda gudstjänstlokal är Storkyrkan. Såsom ovan nämnts uppnådde församlingen sin maximala folkmängd på 1870-talet med c:a 13 000 invånare. Sedan dess har befolkningstalet i stort sett befunnit sig i sjunkande (1910: 10 341, 1920: 11 290, 1930: 11 545, 1940: 8 936, 1943: 8 786, 1944: 8 759). Den preliminära uppgiften för den 31 december 1945 redovisar en kyrkskriven folkmängd av 8 597. I denna kyrkskrivna befolkning ha dock inräknats de icke residerande församlingsmedlemmar, som på grund av § 3 i k. förordn. den 3 december 1915 angående kyrkoböckers förande skola bokföras i församlingen. I 1943 års siffror ingå alltså 677 i rikets tjänst å utländsk ort anställda med familj och svensk betjäning samt 122 främmande trosbekännare. Den mantalskrivna befolkningen är, såsom man kan vänta, något större, 9 165 den 31 december 1943, 9 112 den 31 december 1944 och 8 976 den 31 december 1945. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget utgör enligt 1944 års taxering 460 497 skattekronor, det kyrkliga 451 192. Motsvarande siffror enligt 1945 års taxering äro 485 518 och 476 312. I församlingen äro enligt den t. o. m. 1946 gällande prästlöneregleringen (av den 20 juni 1924) anställda tre präster: kyrkoherde, tillika pastor primarus och domprost, en komminister och en kyrkoadjunkt. Den relativt höga besöksfrekvensen vid gudstjänsterna torde sammanhånga med kyrkans karaktär av representationskyrka och faktisk domkyrka.²

Med hänsyn till kyrkoherdens ställning såsom vice preses i domkapitlet samt hans uppgifter i övrigt i stiftsorganisationen ävensom de speciella problem, som möta inom staden mellan broarna, synes det, även med bibehållande av församlingen i dess nuvarande omfattning, icke böra ifrågasättas att minska den prästerliga organisationen. Under sådana förhållanden och med hänsyn till den naturliga begränsning av församlingsområdet, som de geografiska förhållandena medföra, har jag ansett mig böra lämna den nuvarande indelningen orubbad.

¹ Angående församlingens historia se Wohllins betänkande s. 99 och F. de Brun m. fl. S. Nikolai eller Storkyrkan (1928) samt M. Olsson, Riddarholmskyrkan (1937) i ser. »Sveriges kyrkor».

² Jfr ovan s. 67 ff. Genom beslut 8 jan. 1944 har Kungl. Maj:t funnit en framställning om förklaring, att kyrkan utgör domkyrka, ej erfordra någon Kungl. Maj:ts åtgärd. I expeditionen refereras ett uttalande (30 nov. 1943) av kammarkollegiet att någon tvekan om Storkyrkans ställning av domkyrka i den mening att däri skulle företagas för Stockholms stift gemensamma förrättningar icke föreläge. (Beslutets avfattning torde ha sammanhängt med uppfattningen att kyrkolagens regler om domkyrkas förvaltning icke lämpligen borde göras tillämpliga på kyrkan.)

Klara och Adolf Fredriks församlingar.¹

Klara församlings område bildar den sydvästliga delen av stadsdelen Norrmalm. I söder och väster är församlingsområdet begränsat av vatten, i norr möter Adolf Fredriks församling i Tunnelgatan och Norra Bantorget, i öster Jakobs och Johannes församlingar i Malmtorgs- och Malmskillnads-gatorna. Enda gudstjänstlokal är församlingskyrkan, som enligt pastors-ämbetet har 1 000 sittplatser.

Av den förut lämnade framställningen framgår, att församlingen nådde sin maximala folkmängd på 1870-talet med 19 000 invånare. Sedan dess har denna i stort befunnit sig i stadigt sjunkande (kyrkskrivna personer den 31 december 1910: 12 920, 1920: 11 752, 1930: 9 054, 1940: 6 668, 1943: 6 455, 1944: 6 212). Den preliminära uppgiften för den 31 december 1945 redovisar 5 944 personer. I denna kyrkskrivna befolkning ingå också främmande trosbekännare och personer, omhändertagna för vård genom Stockholms hälsovårdsnämnd eller fattigvårdsnämnd å sinnessjukhuset i Beckomberga (Bromma församling), 116 resp. 873 personer år 1943. Den mantalsskrivna befolkningen var 6 915 den 31 december 1943, 6 667 den 31 december 1944 och 6 465 den 31 december 1945.

Det borgerligt kommunala skatteunderlaget uppgick enligt 1944 års taxering till 714 113 skattekronor samt det kyrkliga till 711 736. Motsvarande siffror enligt 1945 års taxering äro 757 306 och 755 281. I församlingen äro enligt den för tiden 1946—1965 gällande provisoriska löneregleringsresolutionen av den 30 november 1945 anställda kyrkoherde och komminister; därjämte skall kyrkoherden hava biträde av en för Klara pastorat och Jakobs pastorat gemensam kyrkoadjunkt. Komministertjänsten, som vakanssatts enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 mars 1943, uppehålls genom vikarie. Den relativt höga gudstjänstfrekvensen — som dock icke kan jämföras med Storkyrkans — torde i viss mån bero på kyrkans representativa karaktär och gynnsamma läge. För församlingens eget behov är den uppenbarligen alltför stor.

År 1924, då den t. o. m. år 1945 gällande löneregleringsresolutionen meddelades, uppgick ännu den kyrkskrivna befolkningen till 11 656 (31 december 1923). Den då fastställda organisationen med tre präster (kyrkoherde, komminister, kyrkoadjunkt) kunde försvaras, men enbart det nuvarande befolkningstalet och rådande utsikter i avseende på befolkningsutvecklingen motivera knappast mer än två tjänster, en organisation som emellertid torde få anses för knapp med hänsyn till gudstjänstordningen. Ur synpunkten av ovan uppställda principer för en församlingsreglering måste församlingens

¹ Angående församlingarnas historia se Wohllins betänkande s. 100 och 104 ävensom E. Lundmark och S. Hedlund, S. Jakobs och S. Johannes kyrkor samt Stefans kapell (1919) samt O. Mannström, Adolf Fredriks kyrka och S. Olovs kapell (1924) i ser. »Sveriges kyrkor».

folkmängd anses vara för liten i förhållande till den nu fastställda organisationen. Inför utsikten till ytterligare folkmängdsminskning vid den beslutade regleringen av stadsplanen för nedre Normalm¹ kan det därför ifrågasättas, huruvida icke en bättre organisation av detta arbete vunnit genom att sammanföra församlingen med någon av grannförsamlingarna, Jakob eller dotterförsamlingen Adolf Fredrik. Mot det förra alternativet talar, att Jakob i än högre grad än Klara är föremål för folkminskning, och att de båda församlingarna även tillsammans torde i folkmängdshänseende komma att understiga gränsen för en rimlig pastoratsenhet. Uppehållande av gudstjänstordningen i de två församlingskyrkorna får anses kräva en organisation av fem präster, och det är uppenbart, att denna för en folkmängd på omkring 10 000 och därunder är ur församlingsvårdssynpunkt oproportionerligt stor. En förening med den 3 à 4 gånger folkrikare Adolf Fredriks församling synes mera lämplig. Härigenom skulle vinnas en pastoratsenhet med omkring 21 000 medlemmar, vilket tal i varje fall icke torde komma att nämnvärt ökas. Med hänsyn till den långa tid församlingarna varit skilda och den starka församlingskänslan i såväl Klara som Adolf Fredrik kan man dock vid dylik ändring bibehålla församlingarna såsom sådana; därigenom skulle frångås hittillsvarande praxis, att varje Stockholmsförsamling skall bilda eget pastorat. Huruvida en sådan lösning kommer att blott bliva ett steg på vägen till en fullständig förening av församlingarna torde framtiden få utvisa. Anses ett tvåförsamlingspastorat icke lämpligt, synes mig en fullständig förening av båda församlingarna böra ske.

Adolf Fredriks församlingsområde omfattar nordvästliga delen av stadsdelen Norrmalm och sydligaste delen av stadsdelen Vasastaden. I söder gränsar det till Klara församling (i Tunnelgatan och Norra Bantorget), i sydväst till Kungsholms församling (i Barnhusviken), i norr till Gustav Vasa församling (i Tegnér-, Dala- och Kungstengatorna) samt i öster till Johannes församling (i Malmskillnads- och Döbelngatorna). Den kyrkskrivna befolkningen utgjorde den 31 december 1943 16 105, därav 390 främmande trosbekännare, samt den 31 december 1944 15 984. Den preliminära uppgiften för den 31 december 1945 redovisar 15 619 personer. Den mantalsskrivna folkmängden vid nämnda tidpunkter uppgick till 16 177 resp. 16 003 och 15 815. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget uppgick enligt 1944 års taxering till 734 026 kronor och det kyrkliga till 724 083. Motsvarande siffror enligt 1945 års taxering äro 754 077 och 743 302. I pastoratet äro enligt den för tiden 1946—1965 gällande provisoriska löneregleringen av den 30 november 1945 anställda fyra präster, kyrkoherde, två komministrar och en kyrkoadjunkt. Den ena komministertjänsten, som vakanssatts enligt Kungl. Maj:ts

¹ I samband med Sveavägens beslutade framdragande till Klarabergsgatan och Hamngatan och den planerade saneringen och regleringen söder om nämnda gator beräknas ett avsevärt antal bostadslägenheter komma att försvinna (jfr stadsfullmäktiges beslut 18 juni 1945).

beslut den 7 juli 1939, uppehålles genom vikarie. Beträffande den andra, av komministern K. E. Wallstersson innehavda tjänsten har Kungl. Maj:t den 30 november 1945 anbefallt domkapitlet anmäla, då ledighet inträffar.

Folkmängden har sedan 1910 befunnit sig i långsamt sjunkande, men denna tendens är för närvarande icke så markerad, att man för en tjuguarig löneregleringsperiod behöver räkna med större nedgång än 5 à 10 procent. Tillräcklig anledning till ändring av församlingsindelningen skulle därför icke ur församlingens egen synpunkt föreligga. Någon önskan om dylik ändring har ej heller framförts. Skäl, som ovan angivits, tala emellertid för församlingens förening med Klara till ett pastorat. Ehuru denna fråga formellt sett ligger vid sidan av mitt utredningsuppdrag, har jag ansett frågorna äga sådant sammanhang, att konsekvenserna av en pastoratsbildning av angivet slag böra här beröras.

Fråga uppkommer vid en pastoratsförening, vilken av de båda församlingarna skall betraktas såsom moderförsamling, och inom vilken kyrkoherden skall få sin bostad. Den förra frågan synes numera sakna rättslig betydelse — vid gemensamma kyrkstämmor i landet i övrigt föres ordet av ordföranden i den folkrikaste församlingen (12 § LFS). Beträffande den senare frågan läser Kungl. Maj:t meddela beslut i samband med fastställelse av lönereglering för prästerskapet i ett nybildat pastorat. Enligt 3 § lagen om församlingsstyrelse utövas i ärende, som är gemensamt för två eller flera församlingar, vilka icke utgöra en kyrklig samfällighet, beslutanderätten å gemensam kyrkostämma med församlingarna. Motsvarande stadgande saknas i lagen om församlingsstyrelse i Stockholm. I 4 § av lagen heter det emellertid:

»Erfordras särskilda föreskrifter om tillämpning av denna lag med avseende å handläggning av ärenden, som äro gemensamma för två eller flera församlingar, meddelas sådana föreskrifter av Konungen.»

Efter 1942 års lagändring tillhöra frågor om prästerskapets kontanta löneförmåner och härför avsedda andra tillgångar än bostadsboställen församlingsdelegerades handläggning; bostadsboställen finnas varken i Klara eller Adolf Fredrik. De med en pastoratsförening sammanhängande gemensamma frågorna för de båda församlingarna skulle därför icke bliva av ekonomisk natur utan väsentligen vara inskränkta till avgivande av yttranden till myndigheter i fråga om den prästerliga organisationen. Att införa en särskild representation för pastoratet synes därför icke påkallat, men däremot erfordras föreskrift, huru nämnda pastoratsangelägenheter skola handläggas. Enligt motiveringen för 4 § i lagen (k. prop. 100 år 1930 s. 158) kunde det, företrädesvis vid delning av församling, finnas behov av särskilda former för handläggning av ärenden, som vore gemensamma för två eller flera församlingar. En form för fattande av beslut i dylika ärenden anvisades i kapitlet om församlingsdelegerade. Emellertid vore det i vissa fall önskvärt dels att äga tillgång till enklare sätt för utövande av församlingarnas beslutande-

rätt än genom (de då föreslagna) församlingsdelegerade, dels ock att kunna anordna gemensam förvaltning för två eller flera församlingar. Att med hänsyn härtill intaga särskilda bestämmelser i lagen syntes emellertid icke erforderligt. Det borde kunna överlämnas åt Kungl. Maj:t att meddela nödiga föreskrifter i ämnet. Bemyndigande härutinnan intogs alltså i lagrummet. Administrativa föreskrifter av angiven art torde emellertid ännu icke ha meddelats.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit synes Kungl. Maj:t äga förordna om formerna för handläggning av gemensamma angelägenheter inom ett av Klara och Adolf Fredriks församlingar nybildat pastorat. Att följa allmänna församlingsstyrelselagens anvisning om gemensam kyrkostämma torde icke vara lämpligt. Gemensamt sammanträde av församlingarnas kyrkofullmäktigekorporationer, som för närvarande var för sig handlägga dylika angelägenheter, erbjuder uppenbarligen en lämpligare form. Förslagsvis förordas följande stadgande:

I ärende, som rör Klara och Adolf Fredriks församlingar i deras egenskap av pastorat, skall beslutanderätten utövas å gemensamt sammanträde med församlingarnas kyrkofullmäktige. Vid sådant sammanträde föres ordet av ordföranden i kyrkofullmäktige i den till folkmängden största av församlingarna eller, vid förfall för honom, av vice ordföranden i samma församlings kyrkofullmäktige. Är även han hindrad, äga fullmäktige vid sammanträdet utse annan till ordförande valbar person att vid tillfället föra ordet.¹

Till allmänna församlingsstyrelselagens stadgande (40 §), att där två eller flera församlingar bilda ett pastorat, de skola, med bibehållande av rätten att utse särskilda kyrkoråd, hava ett gemensamt kyrkoråd för vård om pastoratets angelägenheter, saknas motsvarighet i lagen om församlingsstyrelse i Stockholm. Något behov av gemensamt kyrkoråd i förevarande fall synes icke föreligga. De uppgifter, som väsentligen vila å pastoratskyrkoråd utom Stockholm, tillhöra här församlingsdelegerade och dess beredningsutskott samt delegerades kassaförvaltare.

Det förutsättes, att i det nybildade pastoratet komma att vara anställda fyra präster. Pastoratsbildningen torde kunna genomföras så snart någon av de nuvarande kyrkoherdarna avgår. Detta torde inträffa senast år 1948. Kyrkoherden Bokander i Klara är född den 2 januari 1879 samt utnämnd år 1917, kyrkoherden Ström i Adolf Fredrik den 13 januari 1878 och utnämnd år 1938. I avvaktan å ledighetens inträffande synes förordnande böra meddelas om vakanssättning av tjänsterna i den mån de bliva lediga.

¹ Jfr 12 § LFS och 30 § LFS i Stockholm.

Jakobs, Johannes, Gustav Vasa och Matteus församlingar.¹

Jakobs församlingsområde motsvarar sydöstligaste delen av stadsdelen Norrmalm jämte stadsdelen Skeppsholmen, vari inräknas holmen Kastellholmen. Den senare stadsdelen är helt omfluten av vatten och upptages av flottans anläggningar samt bostäder för personal, som i huvudsak tillhör den personella Skeppsholms församling. I övrigt gränsar *Jakobs* församling i väster till Klara församling (i Malmtorgs- och Malmskillnadsgatorna), i norr till Johannes församling (i Kungsgatan) och i öster (nordost till Hedvig Eleonora församling (i Birger Jarlsgatan). Den kyrkskrivna befolkningen utgjorde den 31 december 1943 4 650 varav 84 främmande trosbekännare samt den mantalsskrivna 6 500. Vid 1944 års utgång hade den kyrkskrivna folkmängden sjunkit till 4 578 och den mantalsskrivna till 6 345. Den preliminära uppgiften för kyrkskriven folkmängd den 31 december 1945 redovisar 4 421 personer; den mantalsskrivna utgjorde 5 881. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget uppgick enligt 1944 års taxering till 1 168 350 och det kyrkliga till 1 134 893 skattekronor. Motsvarande siffror enligt 1945 års taxering utgöra 1 066 966 och 1 033 177.

I församlingen äro enligt den för tiden 1946—1965 gällande provisoriska löneregleringen av den 30 november 1945 anställda kyrkoherde och komminister; därjämte skall kyrkoherden beredas biträde av en för Klara pastorat och *Jakobs* pastorat gemensam kyrkoadjunkt. Komministertjänsten, som vakanssatts enligt Kungl. Maj:ts beslut den 28 juni 1940, uppehålls genom vikarie. Enda gudstjänstlokal är *Jakobs* kyrka, som enligt pastorsämbetet har 900 sittplatser. Kyrkoherden i församlingen Arthur Jonsson har meddelat, att prästerna i församlingen för omkring 20 år sedan på anmodan av ärkebiskop Söderblom åtagit sig svara för en daglig aftongudstjänst. För närvarande hölles en nattvardsgudstjänst varje tisdag. En inskränkning av denna verksamhet vore att beklaga med hänsyn till *Jakobs* kyrkas uppgift och betydelse såsom centrumkyrka. Tjänstförrättande vice pastor, t. f. komminister, G. Bureus, har i ett yttrande den 4 juli 1944 till kammarkollegiet i ärende ang. lönereglering för prästerskapet betonat att för åstadkommande av en tillfredsställande församlingsvård erfordrades »utvidgning av församlingens gränser och därmed följande utökning av dess folkmängd, så att de prästerliga tjänsterna ej alltför mycket behövde reduceras». I nu förevarande sammanhang har kyrkoherden muntligen framfört tanken att genom överflyttning av områden från Johannes, Hedvig Eleonora och Engelbrekts församlingar tillföra *Jakobs* församling en med c:a 5 700 personer ökad folkmängd. Kyrkoadjunkten D. Svenungsson har givit uttryck åt enahanda önskemål. (»Pieteten gentemot en gammal traditionsrik församling bör vara större än

¹ Angående församlingarnas historia se Wohllins betänkande s. 100 ff. ävensom Alice Quensel m. fl., S. *Jakobs* och S. *Johannes* kyrkor samt S. *Stefans* kapell (1928) i ser. »Sveriges kyrkor».

pieteten mot en stor församlings område, om denna genom en mindre gränsreglering skulle få avstå något.»)

Ett år efter delningen av Jakobs och Johannes församling i två, vid utgången av år 1907, hade Jakobs församling en kyrkskriven folkmängd av 8 360 personer. Efter en svag stegring under de närmaste därpå följande åren (1910: 8 670) har folkmängden befunnit sig i sjunkande (1920: 7 906, 1930: 6 618, 1940: 4 865, 1943: 4 650, 1944: 4 578). Skillnaden mellan siffrorna för den mantalsskrivna och kyrkskrivna befolkningen torde till största delen hänföra sig till flottstationens personal, som tillhör Skeppsholms personella församling (av 6 345 för 1945 mantalsskrivna personer inom Jakobs församlingsområde voro 1 700 skrivna å Skeppsholmen med Kastellholmen).

Den relativt höga gudstjänstfrekvensen, som är jämförlig med Storkyrkans, torde i avsevärd mån bero på församlingskyrkans representativa karaktär och gynnsamma läge. För församlingens eget behov är den uppenbarligen för stor.

År 1924, då den t. o. m. år 1945 gällande löneregleringen fastställdes (den 20 juni 1924), uppgick ännu den kyrkskrivna folkmängden till 7 991 personer och den mantalsskrivna till 9 551 (den 31 december 1923). Det nuvarande befolkningstalet och de utsikter i avseende å befolkningsutvecklingen, som nu råda, kunna i och för sig knappast motivera mer än en präst i en församling av Jakobs omfattning. Då en så nedskuren organisation redan med den föreskrivna gudstjänstordningen icke kan anses funktionsduglig, måste för att församlingen skall kunna bestå såsom eget pastorat en avsevärd utvidgning från annan församling äga rum. En tillfredsställande sådan synes redan med hänsyn till folkmändens ringhet icke kunna vinnas genom överförande av någon del av Klara eller genom sammanslagning av denna och Jakob, vilka icke ens tillsammans fylla minimimåttén för en normal Stockholmsförsamling. Från Johannes församling kan icke med bibehållande av dess kyrka inom eget församlingsområde vinnas mera än några kvarter (intill David Bagares gata) med c:a 1 200 invånare (den 31 december 1943). Emellertid har Johannes församling sitt eget speciella indelningsproblem, avseende bildande av en ny församling kring S:t Stefanskyrkan i Vanadislundén. Om Odengatan bleve gräns för en sådan församling, skulle en folkmängd på c:a 13 000 personer (den 31 december 1943) frångå Johannes. Denna församlings därefter återstående folkmängd, 7 000 à 8 000 personer, skulle icke motivera församlingens bestånd såsom självständigt pastorat. Av de grannförsamlingar, från vilka något område lämpligen skulle kunna tilläggas Jakob, återstår Hedvig Eleonora. Ett överförande av områden från denna församling skulle innebära icke blott överskridande av den i Birger Jarlsgatan gående gamla stadsdelsgränsen mellan Norrmalm och Östermalm samt brytande av en flerhundraårig församlingstradition utan ock överflyttning av områden, vilkas invånare ha närmare till Hedvig Eleonora kyrka än till Ja-

kobs. Då härtill kommer att Hedvig Eleonora församling har en ur församlingsarbetets synpunkt lämpligt avpassad folkmängd, som icke befinner sig i tillväxt, synes även denna utväg böra lämnas å sido.

Under sådana förhållanden återstår knappast något annat alternativ än att återförena Jakobs församling med Johannes församling i dess helhet eller del därav vare sig till ett pastorat med församlingsenheterna bibehållna eller ock till en församling. Detta torde kunna ske, så snart någon av kyrkoherdetjänsterna i församlingarna blir ledig (senast år 1949). Kyrkoherden Jonsson i Jakob är född den 11 april 1878 och utnämnd år 1940, kyrkoherden Arbin i Johannes född den 13 september 1892 och utnämnd år 1939. En ytterligare nedgång i folkmängdssiffrorna åtminstone för Jakob under en tjuguarig löne-regleringsperiod synes ofrånkomlig. Stadsplanekontoret beräknade år 1943 den framtida (mantalsskrivna) folkmängden i Jakob till 5 000 — vilket efter avdrag för Skeppsholmsförsamlingens medlemmar inom Jakobs territorium torde motsvara c:a 3 500 kyrkskrivna — och i Johannes till 17 000. Då vidare känslan för den så sent som år 1907 brutna gamla församlingsgemenskapen fortfarande torde vara levande, synas övervägande skäl tala för enförsamlingsalternativet. Härtill kommer att den i samband med församlingsdelningen 1907 skedda fördelningen av donationsfonderna i den dåvarande Jakobs och Johannes församling ej längre svarar mot fördelningen av de behov, för vilka fonderna äro avsedda.

Johannes församlingsområde motsvarar nordöstligaste delen av stadsdelen Norrmalm. I söder gränsar det till Jakobs församling (i Kungsgatan), i väster till Klara, Adolf Fredriks, Gustav Vasa och Matteus församlingar (i Malm-skillnads-, Döbelns- och Odengatorna samt Sveavägen och dennas förlängning över Sveaplan ut i Brunnsviken), i norr till Brunnsviken samt i öster till Engelbrekts församling (från Brunnsviken i Birger Jarlsgatan och gränsen mot stadsdelen Östermalm). Församlingen har två gudstjänstlokaler, församlingskyrkan med 1 100 platser (enl. pastorsämbetet) och den i Vanadislundens år 1904 uppförda S:t Stefanskyrkan med 448 platser. (En år 1945 gjord framställning om Stefanskyrkans förklarande för församlingskyrka har ännu icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.)

Den kyrkskrivna folkmängden utgjorde den 31 december 1943 20 623 personer, varav främmande trosbekännare 364, och den mantalsskrivna 20 892. Vid 1944 års utgång hade den kyrkskrivna folkmängden sjunkit till 20 596 och den mantalsskrivna sjunkit till 20 754. Den preliminära uppgiften för den kyrkskrivna folkmängden den 31 december 1945 redovisar 20 375 personer; den mantalsskrivna utgjorde 20 304. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget utgör enligt 1944 års taxering 704 798 skattekronor, det kyrkliga 693 842. Av det förra belöper enligt 1944 års taxering på området norr om Odengatan omkring 333 000 skattekronor (c:a 47 procent) och av folkmängden vid 1943

års utgång 13 335 personer (64 procent). Skatteunderlaget i församlingen enligt 1945 års taxering utgör för den borgerliga kommunen 732 738 och för den kyrkliga 720 766 skattekröner. I församlingen äro enligt den för tiden 1946—1965 gällande provisoriska lönereglerna av den 30 november 1945 anställda fyra präster, kyrkoherde, två komministrar och en kyrkoadjunkt.

Kyrkoherden i församlingen har muntligen framhållit tre olika alternativ till lösning av församlingens indelningsfråga: 1) församlingens bibehållande med ökning av dess område genom överflyttningar från Gustav Vasa och Matteus församlingar, 2) sammanslagning av Jakobs och Johannes församlingar oförändrade, 3) nybildning i Johannes församlingens norra del kring S:t Stefanskyrkan, därvid en nybildad S:t Stefans församling borde från Matteus församling tillföras kvarteren mellan Norrtullsgatan och Sveavägen. Återstoden av Johannes församling, nämligen området söder om Odengatan, kunde vid detta tredje alternativ sammanslås med Jakobs församling.

Vid utgången av det första året efter delningen av Jakobs och Johannes församling hade den nybildade Johannes församling 24 098 kyrkskrivna invånare (31 december 1907). År 1920 hade detta tal stigit till 25 240 men därefter har en sjunkande rörelse inträtt (1930: 22 992, 1940: 20 885, 1943: 20 623, 1944: 20 654, 1945: 20 375). Skillnaden mellan siffrorna för mantals- och för kyrkskrivna är oväsentlig. Utsikterna tyda på en fortsättning av den nedgående befolkningsrörelsen.

Vad beträffar de berörda tre alternativen för lösning av Johannes församlingens indelningsfråga synes det första, som förutsätter att församlingen fortfarande består såsom egen enhet, utgöra ett hinder för lösning av Jakobs församlingens indelningsfråga. Jag har därför icke ansett mig kunna förorda detta alternativ. Av de återstående anknyter det tredje till tidigare framställda förslag. Den norra delen av församlingen (norr om Surbrunnsgatan) kring S:t Stefanskyrkan ansågs redan av de för behandling av 1920-talets serie av prästlönerogleringar tillsatta församlingsskommittéer böra avskiljas till egen församling (betänkande 1922). I överensstämmelse med en även av Wohlin delad uppfattning bör under angivna förutsättning denna kyrka bilda kärnan i en nybildad församling. Enligt Wohlin borde gränsen mot Johannes församling gå i Frejgatan, varigenom S:t Johannesgården, som är belägen vid gatans södra sida (nr 41—43) skulle stanna inom den gamla församlingen. Av flera skäl synes emellertid en sådan gräns böra förläggas till Odengatan. Johannes församling har två församlingshusbyggnader, dels en vid Kammakaregatan mitt emot Johannes kyrka (Kammakaregatan 12), inrymmande bl. a. pastorsexpedition och församlingssal, dels en, även den med församlingssal, i fastigheten Frejgatan 31, alltså mellan Frej- och Odengatorna. Denna fastighet är avsedd för norra delen av församlingen. Byggnaden synes böra i händelse av ny församlingssbildning tilläggas den nya Stefansförsamlingen och bör givetvis under sådana förhållanden helst ligga inom försam-

lingens eget område. S:t Johannesgården torde kunna bibehållas såsom gemensam för båda församlingarna. Men för den händelse den södra Johannesdelen sammanlægges med Jakob, där det redan finnes ett hem för gamla vid Blasieholmsgatan (nr 4 B),¹ skulle S:t Johannesgården kunna reserveras för medlemmar av S:t Stefans församling. Odengatan fyller väl kravet på en tydlig och i allmänna medvetandet lätt fasthållen församlingsgräns samt skiljer dessutom två områden, som både ur bebyggelse- och befolkningssynpunkt äro olikartade. Avskildes sålunda den norra delen från Johannes församling (den 31 december 1943 13 335 mantalsskr. inv.), komme att i den södra återstå endast omkring 7 500 invånare (den 31 december 1943 7 557 mantalsskr. inv.). Lika litet som Jakobs församling skulle en sådan minskad Johannes församling lämpligen kunna utvidgas från grannförsamlingarna. Ett undantag borde dock göras. Den del av Gustav Vasa församling, som ligger öster om Observatorielunden mellan Sveavägen och Döbelnsgatan (kvarteren Planeten, Kometen, Stjärnfallet, Sandgropen, Palmträdet och Sjölejonet) har ett geografiskt avskilt läge från sin församling i övrigt. Folkmängden var vid 1943 års utgång 2 880 personer. Inom området ligger församlingens hem för gamla (Rehngatan 16). Då dispositionen av detta emellertid icke påverkas av dess territoriella indelning, skulle denna omständighet icke lägga hinder i vägen för en lämplig arrondering av Johannes församling, så mycket mindre som Gustav Vasa församling möjligen kan komma att få mottaga en tillökning från Matteus (se nedan) men även därförutan utan större olägenhet kan tåla en jämkning. Men även med en dylik överflyttning till Johannes församling kan dennas folk mängd icke motivera en egen församlingsbildning. Överflyttningen är t. o. m. erforderlig för att bringa upp den förordade församlingsbildningen Jakob-Johannes till en tillfredsställande befolkningsstorlek. En förening av nämnda område samt Johannes södra del med Jakobs församling till en ny församling, lämpligen kallad »S:t Jakob och Johannes», skulle resultera i en församling med c:a 15 000 invånare (den 31 december 1943: 4 650 kyrkoskr. + 7 557 mantalsskr. + 2 880 mantalsskr. = 15 087). Därest blott de två sydligaste kvarteren i Gustav Vasaområdet (Palmträdet och Sjölejonet) söder om Rehngatan medtoges (folk mängd 1 035), finge den nya församlingen c:a 13 000 medlemmar. Toge man blott sikte på de anspråk, uppehållandet av gudstjänstordningen i två så stora och krävande kyrkor som Jakobs och Johannes ställer på prästerskapet, skulle, med de synpunkter som torde ha anlagts vid den senaste löneregleringen för Jakob och Klara, denna församlingsbildning med ett medlemstal av 15 000, resp. 13 000 förutsätta en organisation av fem präster, vilken ur folk mängdsynpunkt synes alltför stor. Med hänsyn särskilt till befolkningstendensen i Jakobsdelen av den blivande församlingen finge man dessutom för en 20-års

¹ I församlingens fastighet Lästmakaregatan 30 äro även lägenheter uthyrda till gamla på enahanda villkor, som tillämpas vid hemmen för gamla.

d. v. s. en löneregleringsperiod räkna med en nedgång av befolkningen på åtminstone 1 000 personer.

Sistnämnda omständighet giver anledning att överväga, huruvida ej — med övergivande av den gamla tanken på bildande av en församling kring Stefanskyrkan — det andra alternativet av de tre, förening av Jakobs och Johannes församlingar i deras helhet, borde givas företräde. En sålunda nybildad församling skulle få ett invånartal (f. n. c:a 25 000), som under överskådlig tid kan antagas ligga väsentligt över 15 000. Vid sådant förhållande skulle i och för sig någon överflyttning från Gustav Vasa och Matteus församlingar icke för närvarande behöva ifrågakomma. Den geografiska figuren bleve visserligen osedvanligt långsträckt och predikolokalerna ej mindre än tre, varav två församlingskyrkor med därav följande relativt omfattande prästerlig organisation. För lösningen talar emellertid, att därigenom minsta möjliga ingrepp gjordes i församlingstraditionerna.

Matteus församlingsområde erbjuder det måhända mest komplicerade indelningsproblemet. Området motsvarar nordligaste delen av stadsdelen Vasastaden och begränsas av S:t Görans församling i Karlbergssjön, av Gustav Vasa församling i S:t Eriks- (öster) och Odengatorna (söder), Hälsingegatan (öster) och Frejgatan (söder), av Johannes församling i Sveavägen (öster) samt av Solna stad och församling (norr). Den kyrkskrivna folkmängden utgjorde den 31 december 1943 49 639 personer, varav 492 främmande trosbekännare, och den mantalsskrivna 50 171. Vid 1944 års utgång hade den kyrkskrivna folkmängden nedgått till 49 383 personer och den mantalsskrivna till 49 798. Den preliminära uppgiften för kyrkskriven folkmängd den 31 december 1945 redovisar 48 719; den mantalsskrivna utgjorde 49 126. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget utgjorde enligt 1944 års taxering 1 374 852 skattekronor, det kyrkliga 1 364 587, de uppgå enligt 1945 års taxering till 1 429 934 resp. 1 419 578 skattekronor. I församlingen äro enligt den för tiden 1946—1965 gällande provisoriska löneregleringen av den 30 november 1945 anställda sex präster, kyrkoherde, tre komministrar och två kyrkoadjunkter. En komministertjänst, som vakanssatts enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 september 1941, skall återbesättas (Kungl. Maj:t den 30 november 1945).

Från prästerskapets sida har framhållits såsom ett önskemål, att församlingen måtte delas.

Församlingskyrkan, som ombyggdes av församlingen åren 1923—1925, har enligt uppgift av pastorsämbetet 1 000 sittplatser, vartill kommer en kyrksal med 300 platser, och är belägen i hörnet av Vanadisvägen och Dalagatan. Församlingshuset, som färdigställdes år 1915, är beläget i kyrkans närhet vid Västmannagatan (nr 92). Församlingsområdet var vid dess utläggning 1905 tämligen väl avpassat med huvudmassan av befolkningen boende

i kyrkans närhet. Den s. k. Birkastaden söder om Karlbergsvägen och norr om Rödabergspartiet var ännu obebyggd. Genom den senare tillkomna utbyggnaden av Birkastaden kring Karlbergsvägen och S:t Eriksgatan har emellertid tyngdpunkten i befolkningshänseende kommit att förskjutas västerut. Av församlingens c:a 49 000 invånare bo numera över hälften eller c:a 27 000 väster om S:t Eriksgatan och av dessa c:a 18 000 på det 1906 ännu obebyggda området söder om Karlbergsvägen. Församlingskyrkan och församlingshuset ligga mindre lämpligt till för denna del av församlingen, där annan gudstjänstlokal icke finnes än en förhyrd församlingssal i fastigheten Norrbackagatan 64 (platsantal 93). Det synes önskvärt att denna församlingsdel bättre tillgodoses än nu är fallet.

I församlingens östra del finnes en församlingssal i huset Norrtullsgatan 30 B (180 platser); samma fastighet, som rymmer 204 bostadslägenheter, är i övrigt disponerad för Matteusgården (hem för gamla). Till Matteusgården hör även en fastighet, Norrbackagatan 64—66, med 97 lägenheter. Såsom ytterligare gudstjänstlokal disponeras en sal (60 platser) i Blomsterfondens fastighet Rödabergsgatan 3.

I stadsplanekontorets P. M. av 1943 räknas visserligen med en nedgång i folkmängden inom det nuvarande församlingsområdet till omkring 43 000 personer, men även detta befolkningstal torde få anses för högt för att sammanhållas i en församling. Härtill kommer den ovan anmärkta bristande koncentrationen av församlingens areal och folkmängd. Det har därför synts mig ofrånkomligt att reducera församlingens omfattning. Två huvudutvägar erbjuda sig härvid, dels uppdelning av den nuvarande församlingen i två, dels överflyttning av sydvästliga församlingsområden till annan församling — Gustav Vasa församling lär vara den enda som kommer i fråga. En kombination av angivna metoder är också tänkbar. En nybildning inom den nuvarande församlingens ram lär kräva kyrkobyggnad. För ändamålet torde kunna påräknas utrymme inom det ännu obebyggda kvarter i Rödabergsgatans förlängning, »Solvändan» mellan Torsgatan och Norrbackagatan, som i gällande stadsplan reserverats för kyrkligt byggsbehov. Efter närmare granskning av möjligheterna härutinnan har jag uppställt två olika huvudalternativ, A och B, till lösningen av Matteus församlings indelningsfråga; det förra alternativet innebär utbrytning av en ny församling i väster, det senare frågans lösning uteslutande genom överflyttningar till den föreslagna S:t Jakob och Johannes församling samt till Gustav Vasa församling.

Gustav Vasa församlingsområde motsvarar den mellersta delen av stadsdelen Vasastaden och begränsas i norr av Matteus församling (i Frej-, Hålsinge-, Oden- och S:t Eriksgatorna), i söder av Kungsholms församling (i Barnhusviken) och Adolf Fredriks församling (i Tegnér-, Dala- och Kungstensgatorna) samt i öster av Johannes församling (i Döbelnsgatan). Den

kyrkskrivna folkmängden utgjorde den 31 december 1943 22 833 personer, varav 387 främmande trosbekännare, samt den mantalsskrivna 23 068. Vid 1944 års utgång hade den kyrkskrivna folkmängden sjunkit till 22 650 och den mantalsskrivna till 22 800. Den preliminära uppgiften för kyrkskriven folkmängd den 31 december 1945 redovisar 22 312 personer; den mantalsskrivna utgjorde 22 562. Skatteunderlaget enligt 1944 års taxering utgör för den borgerliga kommunen 675 194 skattekronor, för den kyrkliga 665 989. Av det förra belöper på området öster om Observatorielunden (med 2 880 inv.) c:a 66 000 skattekronor och av detta å de två sydligaste kvarteren, Palmträdet och Sjölejonet (med 1 035 inv.), c:a 27 000. Motsvarande siffror enligt 1945 års taxering äro för hela församlingen 705 678 och 696 193.

I församlingen äro enligt den för tiden 1946—1965 gällande provisoriska löneregleringen av den 30 november 1945 anställda fyra präster, kyrkoherde, två komministrar och en kyrkoadjunkt.

Församlingskyrkan, som har ett centralt läge vid Odenplan i det hörn, som bildas av de stora trafiklederna Odengatan och Karlbergsvägen, torde rymma omkring 1 750 fasta sittplatser och vara tillräcklig även för en väsentligt utökad församling. Någon annan ordinarie gudstjänstlokal finnes icke, men i Gustav Vasagården (hem för gamla) hållas andaktsstunder av församlingens präster. På Sabbatsbergs sjukhus, Sabbatsbergs vård- och ålderdomshem samt Hagahemmet hållas gudstjänster av särskilt anställda prästmän. Folkmängdsrörelsen i församlingen har en svag tendens till minskning. Enligt stadsplanekontorets promemoria kommer församlingsområdets folkmängd att sjunka till c:a 21 000.

Alternativ A. Den nya församling, som skulle utbrytas från Matteus, har jag — med hänsyn till önskvärdheten att få ett geografiskt samlat område — tänkt mig omfatta området väster om Torsgatan. Jag utgår härvid från att den nya församlingen icke bör bli större än den minskade gamla. Församlingskyrkans läge bleve visserligen icke idealiskt, men någon annan plats än Solvändan torde icke stå till buds. Församlingens namn synes lämpligen kunna bli *Birkastadens* församling, efter den del av stadsdelen Vasastaden som så allmänt benämnes (söder om Karlbergsvägen) samt Birkagården, belägen i det västligaste kvarteret på Karlbergsvägens norra sida. Detta församlingsområde hade vid 1944 års ingång en beräknad folkmängd av 22 406 mantalsskrivna personer (vid 1945 års ingång 22 254) samt ett skatteunderlag enligt 1944 års taxering av c:a 580 000 skattekronor, d. v. s. 25 à 26 skattekronor per invånare. Även en rätt radikal sanering av områdets bebyggelse — varom man för närvarande saknar möjlighet att döma — kan knappast komma att medföra en minskning av folkmängden under 18 000. Resten av Matteus församling med 27 765 invånare och 798 000 skattekronor, d. v. s. 29 à 30 per person skulle med den föreliggande utsikten till en så småningom skeende nedgång i folkmängden — kanske till 20 000 — kunna anses vara relativt

väl avpassad. Man finge därvid förutsätta, att engångskostnaderna för den nya församlingens bildande, i den mån de icke bestredes av den kyrkliga samfälligheten, finge fördelas på den odelade Matteus församlings skatteobjekt.

Inom en sålunda reducerad Matteus församling finnes emellertid ett område, vars geografiska läge och kommunikationer närmast hänvisar befolkningen till Gustav Vasa församlings kyrkliga institutioner. Området begränsas i öster av sistnämnda församling i Hälsingegatan, i söder likaledes av Gustav Vasa församling i Odengatan, i väster av Torsgatan (mot den tänkta Birkastadens församling) och i norr av Karlbergsvägen—Sigtunagatan—Frejgatan. Inom området fanns vid 1944 års ingång en befolkning av 5 352 personer och ett skatteunderlag av c:a 138 000 skattekronor eller 25 à 26 per person. Utökad med det triangelformiga kvarteret Gjutaren Mindre mellan S:t Eriks- och Torsgatorna samt S:t Eriksplan med 512 invånare och c:a 22 000 skattekronor — vilket ovan hänförs till Birkastadens församling — skulle sagda område även i kartbilden väl ansluta sig till Gustav Vasa församlingsområde i dess helhet. För en sådan överflyttning talar ock, att Gustav Vasakyrkan har betydligt större utrymme än Matteuskyrkan. Då jag emellertid stannat för att icke i detta sammanhang föreslå någon överflyttning från Matteus till Gustav Vasa församling, har skälet icke varit någon särskild hänsyn till Matteus församlings ekonomi — en uppgift att området i fråga skulle representera ett särskilt starkt skatteunderlag har visat sig icke vara riktigt. Anledningen har i stället varit principen att icke utan fullgiltiga skäl rubba på den nuvarande indelningen, vartill också kommer en viss osäkerhet om den framtida folkmängdsutvecklingen i Matteus.

Alternativ B. Man kan givetvis hysa olika meningar, huruvida en utbrytning av en ny Birkastadens församling på sätt ovan angivits är av ett verkligt behov påkallad. Skulle Matteus nuvarande församlingsområde framdeles underkastas en radikal sanering, vilken nedbragte dess folkmängd till exempelvis 35 000 personer, kan man göra gällande att förutsättningar saknas för en dylik nybildning. För min del håller jag visserligen en så stark reducering, som angivits, för osannolik, men anser mig skyldig behandla frågan även från motsatt utgångspunkt. För det fall att den föreslagna nybildningen av Birkastadens församling icke anses böra komma till stånd, synes Matteus församlings indelningsfråga böra lösas så, att området öster om Birkagatan och dess förlängning vinkelrätt mot Karlbergssjöns strandlinje samt söder om Karlbergsvägen—Sigtunagatan—Frejgatan (10 927 inv. den 31 december 1943; c:a 340 000 skattekronor (enl. 1945 års tax.) tillägges Gustav Vasa församling. Den minskade Matteus församling skulle med detta alternativ få 39 244 invånare (den 31 december 1943) och c:a 1 080 000 skattekronor (1945 års tax.). Alternativet innebär en ur geografisk synpunkt föga tillfredsställande avgränsning av Matteus församling.

De båda alternativen bli alltså:

Alt. A.

Matteus minskade församling omfattar församlingsområdet öster om Torsgatan och dennas förlängning över Torsplan i Solna- bron och Solnavägen; folkmängd den 31 december 1943	27 765
Birkastadens församling omfattar Matteus församlings nu- varande område väster om Torsgatan; folkmängd den 31 december 1943	22 406
	Summa 50 171 ¹

Alt. B.

Matteus församlings område begränsas av Frejgatan, Sigtuna- gatan, Karlbergsvägen, Birkagatan och dess förlängning vinkelrätt mot Karlbergssjöns strandlinje samt därefter den nuvarande försam- lingsgränsen i Karlbergssjön samt mot Solna och Johannes försam- lingar; folkmängd den 31 december 1943	39 244
Området söder om Frejgatan, Sigtunagatan och Karlbergsvägen samt öster om Birkagatan tillägges Gustav Vasa församling; folk- mängd den 31 december 1943	10 927
	Summa 50 171 ¹

Gustav Vasa församling komme under förutsättning av ge-
nomförandet av detta alternativ att ökas med 10 927 personer
(23 068 + 10 927) till 33 995
(efter senaste kyrkskrivningssiffror omkring 33 000 personer)

Då Matteus församling med denna lösning skulle få en alltför stor
folkmängd, synes det lämpligt att till Jakob och Johannes överflytta
det öster om Hagagatan och söder om Ynglingagatan belägna försam-
lingsområdet, som vid 1944 års ingång hade en mantalsskriven folk-
mängd av 3 173 personer och enligt 1944 års taxering ett skatteunder-
lag av 96 000 skattekronor. Matteus församling skulle vid sådant för-
hållande och med angivna utgångspunkter räkna en folkmängd av 36 071
(efter senaste kyrkskrivningssiffror omkring 35 000 personer)

Församlingsindelningen inom de nuvarande Jakobs, Johannes, Gustav
Vasa och Matteus församlingsområden skulle alltså bli följande.

¹ I framställningen redovisas den mantalsskrivna folkmängden, som för hela Matteus för-
samling 31 dec. 1943 överstiger den kyrkskrivna med c:a 1 procent (50 171 mot 49 639).

<i>Under förutsättning att A-alternativet för Matteus församling genomföres:</i>	Ungefärlig kyrkskriven folkmängd		Antal skatte-kronor enl. tax. 1945
	1946 c:a	1970 c:a	c:a
S:t Jakobs och Johannes församling	24 800	20 000	1 754 000
Gustav Vasa församling	22 300	20 000	696 000
Matteus församling	27 500	22 000	816 000
Birkastadens församling	22 000	20 000	603 000

Under förutsättning att B-alternativet genomföres:

S:t Jakobs och Johannes församling	27 900	23 000	1 854 000
Gustav Vasa församling	33 000	26 000	1 036 000
Matteus församling	35 000	33 000	979 000

I avseende å fördelningen av skatteunderlaget bör observeras, att S:t Jakobs och Johannes församling med sina två stora församlingskyrkor — vilka torde böra bibehålla denna egenskap — samt dessutom S:t Stefanskyrkan skulle härutinnan få mer än dubbel börda mot var och en av de övriga församlingarna. De till de båda kyrkorna knutna icke prästerliga befattningshavarna torde därför komma att i huvudsak bibehållas.

Ingen av de nu föreslagna indelningsändringarna synes komma att föranleda någon sådan förskjutning av de därav berörda församlingarnas ekonomiska ställning — i form av höjd uttaxering — att utgörande av skattersättning från en till annan församling kan anses motiverad. För de skattskyldiga i Johannes församling skulle däremot en icke oväsentlig lindring i uttaxeringen inträda.

EKONOMISKA UPPGÖRELSER.

Jakob och Johannes.

Föreningen med Jakobs församling av Johannes församling medför, i den mån icke annorlunda varder av Kungl. Maj:t förordnat, jämlikt 10 och 36 §§ lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, att församlingarnas samtliga tillgångar och skulder samt andra förbindelser bliva gemensamma för den utvidgade församlingen.

För *Jakobs församling* redovisas enligt senaste bokslut, den 31 december 1944, följande e g n a t i l l g å n g a r (gemensamt bokslut för kyrko- och skolråden):

Kassabehållning samt på postgiro och bankräkningar		35 945: 63
Fastigheter:		
Kyrkan med gravkor	100 000: —	
Fastigheten nr 1 och 2 i kv. Jakob Större (församlingshuset Jakobsg. 2 & 4)	330 000: —	
Fastigheten nr 8 i kv. Stuten (Lästmakareg. 30 delvis barnkrubba, delvis uthyrt)	150 000: —	
Lägenheten Koholmen 1 ¹ i Gryts socken, Söderm. l. (skollovskoloni)	40 000: —	
Lägenheten Gläntan i Österåkers socken, Stockholms l. (skollovskoloni)	40 000: —	660 000: —
Inventarier		10 000: —
Obligationer å nom.	202 000: —	152 581: 25
Inteckningar å tills.	725 000: —	515 000: —
Församlingens gemensamma donationsfonder II (fordran på donationernas konto II)		1 296: 18
	Summa kronor	1 374 823: 06

Skulderna upptagas under följande poster:

Diverse skulder		259: 18
Kapital svarande mot bundna tillgångar (i fastigheter och inventarier)		670 000: —
S:t Jakobs församlingsfond		500 000: —
S:t Jakobs församlings skattutjämningsfond		152 960: 53
Överskott		51 603: 35
	Summa kronor	1 374 823: 06

Församlingens donationsfonder¹ hava bokförts fristående i två grupper, I och II.

Under »donationsfonder I» (25 fonder)

redovisas i tillgångar (obligationer och bankräkning)	428 600: 54
medan under skulder upptagas de olika fonderna, var och en med sitt kapital, tillhopa	428 600: 54

Under »donationsfonder II» (34 fonder)

redovisas i tillgångar (obligationer och bankräkning)	191 928: 85
samt under skulder de olika fonderna, var och en med sitt kapital, tillhopa	190 632: 67
samt gruppens skuld till kyrkokassan (uppkommen genom övertärde hos obligationerna)	1 296: 18
	191 928: 85

¹ Se närmare urkundssamling i »Donationer förvaltade av kyrkorådet i S:t Jacobs församling» (Sthlm 1944).

Vid granskning av donationsbestämmelserna har konstaterats, att något hinder icke finnes för att vid en sammanslagning med Jakob av Johannes församling donationerna komma hela den utökade församlingen till godo; de flesta donationerna hava tillkommit före skilsmässan mellan Jakob och Johannes.

För *Johannes församling* redovisas vid senaste bokslut, den 31 december 1944, följande tillgångar (gemensamt för kyrko- och skolråden):

Johannes kyrka och kyrkogård	700 000:—	
S:t Stefanskyrkan	360 000:—	
Gravkapellet vid Johannes kyrka	9 500:—	
Fastigheten nr 56 i kv. Hägerberget (församlingshuset Kammakaregatan 12)		257 000 —
Fastigheten nr 21 i kv. Geten (församlingshuset Frejgatan 31)		225 000:—
Fastigheten Stora Carlslund i Hosjö, Vika socken, Kopparb. l. (skollovskoloni)		15 000:—
Diverse lösegendom		1:—
Aktier tillhörande donationsfonderna	12 250:—	
Inteckningar tillhörande donationsfonderna	310 000:—	
Obligationer tillhörande donationsfonderna	400 000:—	722 250:—
Fordran hos Johannes skollovskoloniförening ..		16 700:—
Å kapitalräkning hos AB Diskontobanken		6 632: 05
Hos AB Svenska Handelsbanken å checkräkning	7 202: 44	
» » » » kapitalräkning	120 000:—	127 202: 44
Hos skatteverket, överståthållarämbetet		6 984: 81
Kontant i kassan		108: 88
		<hr/>
Summa kronor		1 376 879: 18

Skulderna upptagas sålunda:

Obligationslånefonden (uppsamlingsfond för amorteringsbelopp å nedanstående amorteringslån		57 403: 22
Förnyelsefonden (reparationer m. m.)		39 441: 77
Reserverade donationsanslag		4 350:—
R. Cadiers minnesfond	60 553: 71	
Lindbergs donationsfond	48 800:—	
Wissnells minnesfond	5 000:—	
S:t Stefans barnavärn	7 000:—	121 353: 71

Donationer till understöd åt fattiga	372 197: 28	
» » skollovskolonierna	36 726: 96	
» » skolbarns bispisande	37 783: 49	
» » kläder m. m. åt skolbarn	31 000 —	
» » värnlösa flickor	7 000: —	
» » nattvardsbarn	500: —	
» » särskilda institutioner	24 900: —	
» » gravars underhåll	19 856: 67	529 964: 40
Skolkassans och bibliotekets konto		11 006: 50
K. Generalpoststyrelsen, amorteringslån		272 596: 78
Kapital		269 492: 68
Överskott från föregående år	382: 35	
Årets överskott	70 887: 77	71 270: 12
		<hr/>
	Summa kronor	1 376 879: 18

Församlingens donationer, vilka ingå i ovanstående redovisning, äro följande.¹

- a) Donationer knutna till Johannes kyrka och kyrkogård:
Sjömans fond (test. 1860); vid delningen av Jakob och Johannes 1907 överlämnades kronor 2 000:— till Johannes församling; av räntan å detta belopp bör $\frac{1}{2}$ användas till beklädnad av fattiga skolbarn och $\frac{1}{2}$ till underhåll av grav på Johannes kyrkogård .....
 2 000:— || Andra gravdonationer, 25 st. (för gravars underhåll) ..... | 17 856: 67 |

b) Allmänna donationer till understöd av behövande:
Lindgrens fond (test. 1865); vid församlingsdelningen 1907 delades fonden, då på kronor 1 000:—, lika mellan församlingarna; räntan skall utdelas såsom premier till fattiga och hövande skolflickor .....
 500:— || *Stahres fond* (test. 1882); vid församlingsdelningen 1907 delades fonden, som då utgjorde 78 500 kronor, lika mellan församlingarna. Räntan skall användas för behövande änkor eller ogifta personer, företrädesvis av prästfamilj eller släktingar till donatorerna ..... | 40 000:— |
| *Gustaf Erik och Helena Catharina Lilljeborgs fond* (test. 1882); vid församlingsdelningen 1907 tillades Jakobs försam- | |

¹ Urkunderna till en del av dessa äro intagna i den år 1944 tryckta urkundssamlingen »Donationer — — — i S:t Jacobs församling 31 dec. 1943».

Donationerna redovisas här närmare för den eventualiteten, att en delning av Johannes församling skulle komma till stånd.

ling 15 000 kronor av fonden. Räntan skall användas för orkeslösa, fattiga men väl kända änkor med barn eller åldriga ogifta för redbar vandel kända kvinnor	45 000: —
<i>Ruckmans fond</i> (test. 1887); vid församlingsdelningen 1907 tillades Jakobs församling 10 000 kronor. Räntan skall användas till pensioner åt (4) obemedlade över 60 år gamla och för en hedrande vandel kända fruntimmer, vare sig änkor eller ogifta	10 000: —
<i>Fru Olena Franckes donation till fattiga familjer</i> (test. 1895); årliga räntan efter visst avdrag för kapitalisering disponeras vid jultiden varje år till understöd av fattiga familjer	22 072: 88
<i>Fru Olena Franckes donation för vårdande av fattiga sjuka i deras hem</i> (test. 1895); årliga räntan efter visst avdrag till kapitalisering skall användas till bekostande av fattiga sjuka församlingsmedlemmars vårdande i deras hem	5 744: 07
<i>Ebba Lilliecreutz', född Cederlund, fond</i> (st. 1930) avkastningen utbetalas till en ensamstående moder	5 000: —
<i>Ulrica Eleonora Sebalfts donationsfond</i> (test. 1797 och 1801) för premier åt en skolgosse samt understöd åt två civila ämbetsmäns änkor och sex fattiga änkor	83 333: 33
<i>Carl Smitts fond</i> (test. 1920); räntan skall utgå till behövan- des nytta	25 000: —
<i>Ludvig Wengelins minne</i> (st. 1930, test. 1921); avkastningen skall årligen utdelas till behövande fattiga i det område som utgör nuvarande Johannes församling	120 000: —
<i>Fru Alma Lybergs donationsfond</i> , för en kräftsjuk kvinna ..	9 080: —
<i>Signe och Henrik Lybergs donationsfond</i> ; avkastningen ut- delas till 10 pauvres honteux	18 160: —
<i>Nordlunds donation</i> av år 1893; avkastningen disponeras för utdelning av julunderstöd åt fattiga	10 000: —
<i>Anna och Gustaf Bellströms minnesfond</i> (st. 1944); behållna avkastningen skall utdelas till 5 st. behövande i de gamlas hem	10 357: —
<i>Friherrinnan De Geers donation</i> (st. 1783); avkastningen skall användas till understöd av pauvres honteux	2 250: —
<i>Brandells donation</i> (st. 1795); avkastningen skall utgå till understöd av änkor och ogifta personer	2 700: —
<i>Noréns donation</i> (st. 1837) för understöd åt fattiga	1 500: —
<i>Godlundska testamentsfonden</i> (st. 1868); avkastningen skall användas till understöd av fattiga och orkeslösa inom för- samlingen	4 000: —
<i>Hammarströms donation</i> (st. 1929), för understöd åt fattiga	3 000: —

- c) **Donationer för nattvårdsbarn:**
Lundblads fond (test. 1865), årliga räntan skall enligt testamentet utdelas till en gosse och en flicka av Jakobs församlings nattvårdsbarn, som äro mest fattiga; vid församlingsdelningen 1907 delad lika mellan Jakobs församling och Johannes församling ..... 500:—
- d) **Donationer för barnkrubbor:**
Johanna Lindbergs donation år 1882; avsedd för upprättande av vårdanstalt för sjuka barn, avkastningen har utgått såsom hyresbidrag till den i hemmet för barn och gamla Frejgatan 43 inrymda Johannes församlings barnkrubba ..... 48 800:—
S:t Stefans barnavårns fond; avkastningen utgår såsom hyresbidrag till Johannes församlings barnkrubba ..... 7 000:—
- e) **Allmänna donationer för ungdomsvård:**
Nödhjälpsfonden för värnlösa flickors uppfostran (gåvobr. 1870); räntan skall enligt gåvobrevet användas till förmån för tre värnlösa flickor från Jakobs och Johannes församlingar, vilka vid diakonissinrättningens barnhem i staden skola åtnjuta vård, kläder och uppfostran. Vid församlingsdelningen 1907 erhöll Jakobs församling kronor 3 600:— av fonden. Årsavkastningen har reserverats i avbidan på nya bestämmelser om fondens avkastning ..... 7 000:—
Sörensens donation av år 1925 å 30 000 kronor; årsavkastningen utbetalas till Johannes skyddsförening ..... 30 000:—
Sörensens donation av år 1925 å 5 500 kronor; årsavkastningen utbetalas till Stefanskyrkans ungdomskrets ..... 5 500:—
Hovpredikanten Wissnells minnesfond; avkastningen går till Johannes norra arbetsstuga eller Johannes församlings småbarnsskola ..... 5 000:—
Syskolefonden (st. 1870); avsedd för syskola ..... 1 000:—
- f) **Donationer för skolbarnsbespisning:**
Fru Olena Franckes donationer år 1889 och 1891 för skolbarns bespisande ..... 10 000:—
Fru Olena Franckes donation år 1895 för skolbarns bespisande (test. 1895); årliga räntan skall användas till fattiga folkskolebarns bespisande 16 583: 49
Fonden för fattiga skolbarns bespisning av 1893 ..... 1 200:—
Gustaf och Sophie Unmans fond (test. 1892); avkastningen skall användas till bespisande och beklädnad av fattiga skolbarn inom församlingen ..... 10 000:—

g) Donationer till kläder, böcker, material, premier m. m. för skolbarn:

Sjömans fond, se ovan under a).

Lagerströms beklädnadsfond (test. 1883); vid församlingsdelningen 1907 erhöll Jakobs församling av fonden kronor 2 500:— . Räntan skall användas till anskaffande av kläder åt fattiga skolbarn . . . . . 2 500:—

Gustaf och Sophie Unmans fond (test. 1892); se ovan under f).

Lindgrens donation av 1865 . . . . . 500:—

Godlundska beklädnadsfonden (test. 1868); avkastningen skall av skolrådet användas till beklädnad av fattiga barn, som besöka folkskolan . . . . . 4 000:—

J. G. Lundbergs donation av 1878 (test. 1878); avkastningen disponeras för fattiga skolbarns beklädnad . . . . . 2 000:—

Anna Helena Dimanders donationsfond (test. 1873); räntan skall användas till kläder och skodon åt fattiga barn i skolans nedre avdelning (årsavkastningen disponeras för skolbarns beklädnad) . . . . . 6 000:—

Erik Zettersteens donationsfond (test. 1836); donationen given »till S:t Jacobi och Johannis fri- och fattigskola» . . . . . 15 000:—

h) Donationer för skollovskolonier:

Wennbergs donation (test. 1886; se Jakobs förs. donationstryck s. 42). Vid församlingsdelningen 1907 tillades Jakobs församling kronor 5 000:— av donationen. Årliga avkastningen skall användas till skollovskolonier för obemedlade barn inom församlingen . . . . . 5 000:—

Fru Olena Franckes donation år 1889 till skollovskolonier . . . . . 5 000:—

Fru Olena Franckes donation år 1895 till skollovskolonier (test. 1895); årliga räntan skall användas för skollovskoloniernas befrämjande . . . . . 16 733:—

Heckschers donation (test. 1908); räntan av kapitalet skall användas till skollovskolonier för fattiga barn 7 693: 96

En 70-åringars donation av 1893 . . . . . 500:—

En okänds donation av 1897 . . . . . 500:—

Wallentins donation av 1892 . . . . . 800:—

Thuns donation av 1908 . . . . . 500:—

Cadièrs minne (test. 1901); av räntan skall årligen $\frac{1}{10}$ läggas till kapitalet, resten skall användas till bestridande av kostnader för skollovskolonier på landet 60 553: 71

(10 procent av avkastningen lägges till kapitalet, resten utdelas till Johannes skollovskoloniförening).

- i) Speciella donationer för vissa institutioner:
1. *J. G. Lundbergs donation* (test. 1878); vid församlingsdelningen 1907 erhöll Jakobs församling tillhopa 14 000 kronor. Av årsavkastningen 1944 utbetalades 70 kronor till envar av följande fyra institutioner: Idiothemmet i Stockholm, Försörjnings- eller arbetshem för blinda och dövstumma, Malmqvistska barnuppfostringsanstalten, AB Stockholms praktiska hushållsskola, varemot anslag, som skolat utgå till Räddningshemmet för fattiga flickor vid Sjötorp, ej kunnat utdelas i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut om ändrade bestämmelser för fondens avkastning ..... 10 000:—
  2. *Beronius fond* (test. 1938); avkastningen utgår till Johannes församlingshem för gamla »för de gamlas bästa» ..... 9 400:—

Matteus—Birkastaden—Gustav Vasa—S:t Jakob och Johannes.

Den föreslagna regleringen av Matteus församling påkallar såväl enligt A- som B-alternativet en uppgörelse rörande församlingens tillgångar och skulder.

Matteus församlings kyrkoråd redovisade vid bokslut per 31 dec. 1944:

1. Prästerskapets avlöningskassa		
Tillgångar (fordran av kyrkokassan)		19 757: 75
Skulder: Fond utgörande ersättning för mistad boställsjord	12 500:—	
Överskott från 1943 efter avdrag av underskott 1944	7 257: 75	19 757: 75
2. Kassen för allmän kyrkoavgift		
Tillgångar (fordran av kyrkokassan)		48 202: 87
Skulder (överskott från 1943 efter avdrag av underskott 1944)		48 202: 87

Båda dessa kassar skola enligt kyrkorådets beslut den 13 mars 1945 överföras till kyrkokassans överskottsmedel. Fonden för mistad boställsjord skall under detta namn överföras till kyrkokassan.

3. Kyrkokassan		
Tillgångar: Matteuskyrkan (Dalag. 80 och Vanadislvägen 35), taxeringsvärde 685 000:—		1:—
Församlingshuset (Västmannag. 92) tax.värde 450 000:—		1:—
Inventarier		1:—
Investerade medel i obligationer	318 628:—	

I banker och fordringar av uppbördsverket	52 322: 07
Räntefordringar (ej förfallna)	1 803: 33
Räntefria in-teckningslån till föreningen Matteusgården ..	120 000: —
	<hr/>
Summa kronor	492 756: 40

Skulder: Prästerskapets avlöningsskassa (se ovan)	7 257: 75
Prästerskapets avlöningsskassa för medel tillhörande fon-	
den för mistad boställsjord	12 500: —
Kassan för allmän kyrkoavgift (se ovan)	48 202: 87
Diverse kreditorer	10 604: 54
Kapitalbehållning In-teckningslån, se ovan	120 000: —
Kapital	273 862: 02
Överskott från 1943 efter avdrag av underskott för 1944	20 329: 22
	<hr/>
Summa kronor	492 756: 40

4. Fondförvaltning

Tillgångar: Investerade fondmedel; obligationer och aktier	571 812: 44
Bankräkning	768: 44
Upplupna, ej förfallna räntefordringar	3 082: 28
	<hr/>
Summa kronor	575 663: 16

Skulder: Fonder förvaltade av kyrkorådet:

Fondkapital	573 497: 72
Outdelad fondavkastning	1 947: 54
Fondmedelsräntor	217: 90
	<hr/>
Summa kronor	575 663: 16

Matteus församlings skolråd redovisade per 31 dec. 1944:

Tillgångar: Egna tillgångar:

Fordran av uppbördsverket samt bankmedel	61 534: 17
Fondmedel (obligationer och bankmedel samt	
räntefordringar)	20 489: 80
	<hr/>
Summa kronor	82 023: 97

Skulder: Egen behållning:

Kapital	16 067: 30
Överskott från 1943 och 1944	44 984: 71
Ej utdelade utdelningsmedel	445: 48
Diverse kreditorer	36: 68
	<hr/>
Fonder förvaltade av skolrådet	20 370: 42
Fondmedelsräntor	94: 38
Diverse kreditorer	25: —
	<hr/>
Summa kronor	82 023: 97

Matteus församlings biblioteksstyrelse redovisade per 31 dec. 1944:
(särskild utdebitering å församlingen)

Tillgångar: Fordran av uppbördsverket samt inne-			
stående i bank	16 486: 91		
Böcker	1: —		
Inventarier	1: —	16 488: 91	
		<hr/>	
	Summa kronor	16 488: 91	

Skulder: Kapital			
	10 728: 89		
Överskott för 1943 efter avdrag av underhåll			
för 1944	5 760: 02	16 488: 91	
		<hr/>	
	Summa kronor	16 488: 91	

De av kyrkorådet förvaltade donationsfonderna äro följande (kapital kronor 573 497: 72):

Kapital
31/12 1944
kr.

1. *Adolf Fredriks f. d. kyrkskolas fond* (gåva 1888 av okända personer till Adolf Fredriks församling); fonden, ursprungligen 800 kronor, delades vid församlingsdelningen 1906 med 400 kronor till vardera av Gustav Vasa och Matteus församlingar (k. br. den 25 augusti 1905) ..... 400: —
2. *Beklädnadsfonden för fattiga skolbarn*; ursprungligen brandstodsersättning för vid brand i mindre skolbyggnaden i kv. S:ta Anna (Sveavägen 41, 43) uppbrunna persedlar. Enligt beslut av Adolf Fredriks kyrkoråd 1885 skulle beloppet, 800 kronor, utgöra en särskild fond, varav räntan skulle användas för fattiga barns beklädnad. Vid församlingsdelningen 1906 tillades fonden i dess helhet Matteus församling ..... 800: —
3. *Bryggaren N. Hartmans testamentsfond* (test. 1837); ursprungligen 1 000 rdr banko (1 500 kronor), avkastningen avsedd för »inköp av böcker och nödvändiga kläder för fyra av de mest flitiga, fattiga barn» vid Adolf Fredriks församlings skola. Fonden, som vid församlingsdelningen 1906 utgjorde 2 200 kronor, fördelades med 700 kronor till Adolf Fredriks, 750 kronor till Gustav Vasa och 750 kronor till Matteus församling ..... 750: —
4. *Änkefru Margareta Lindbergs donationsfond* (test. 1858 å 133 rdr b:co till Adolf Fredriks församling); årliga räntan skall användas »till beklädnad av fattiga skolbarn» i församlingen. Vid församlingsdelningen 1906 tillskiftades donationen i dess helhet Matteus församling ..... 200: —

5. *Handlanden M. F. Wallins fond* (gåvobrev 1884 å 2 000 kronor till Adolf Fredriks församling); avkastningen avsedd till »premier vid undervisningens avslutning vårterminen varje år i penningar, böcker eller kläder till ett eller flera fattiga för flit och goda seder vitsordade skolbarn i Adolf Fredriks församlings folk- eller slöjdskola», ägande församlingens *skolråd* att på förslag av vederbörande lärare över användandet bestämma. Vid församlingsdelningen 1906 fördelades fonden med 600 kronor till Adolf Fredrik och 700 kronor till envar av Gustav Vasa och Matteus ..... 700: —
6. *Kammarrättsrådet A. J. Grundéns fond*; test. 1888 av fröken Wilhelmina Grundén till Adolf Fredriks församling med föreskrift att, sedan kapitalet stigit till 5 000 kronor, av räntevkastningen årligen skall utdelas 75 kronor till några verkligt behövande ogifta fruntimmer inom Adolf Fredriks församling. Överskott å räntan lägges till kapitalet (fonden bildad 1901). Vid församlingsdelningen 1906 delades fonden, som ursprungligen uppgick till 900 kronor, lika mellan Adolf Fredrik, Gustav Vasa och Matteus. Enligt beslut av kyrkorådet i Matteus 1942 10/12 § 15 skall utdelning ej ske förrän avkastningen av Matteus delfond uppgår till minst 75 kronor 1 867: 10
7. *Fru Lotten Norlunds fond* (test. 1922); avkastningen skall utdelas »till fattiga änkor eller andra ensamstående äldre kvinnor, som äro sjuka, samt till fattiga änkor eller andra ensamstående gifta kvinnor, som hava minderåriga barn att försörja» ..... 20 000: —
8. *Fröken Charlotta Vilhelmina Probsts donation* (gåvobrev 1867 till Adolf Fredriks församling); avkastningen skulle årligen utdelas till fyra verkligt behövande hantverksborgares änkor eller döttrar inom församlingen. Fonden, ursprungligen å 7 000 kronor, delades vid församlingsdelningen 1906 med 3 500 kronor till Adolf Fredrik, 1 750 kronor till Gustav Vasa och 1 750 kronor till Matteus. Den förstnämnda skulle utdela två och envar av de senare ett understöd. År 1929 lades i Matteus 50 kronor av avkastningen till kapitalet .... 1 800: —
9. *Fröken Augusta Åkerlunds fond* (test. 1882 till Adolf Fredriks församling); fonden, ursprungligen å 3 000 kronor, delades vid församlingsdelningen 1906 lika mellan Gustav Vasa och Matteus. Räntan skall årligen utdelas till »tvenne hederliga fruntimmer, som äro 50 år fyllda» ..... 1 500: —

10. *Ludvig Hallstedts hjälpfond* (test. 1923 av ingenjören Ludvig Hallstedt); av årliga räntan skola halvårsvis utdelas understöd till »inom församlingen boende välkända och behövande änkor ävensom ogifta mödrar med minderåriga barn» .... 15 000: —
11. *Makarna Fälths fond* (gåvobrev 1923 av fastighetsägaren Claës Fälth med tillägg 1929); avkastningen utdelas genom församlingens kyrkoherde till »fattiga, sjuka, barnrika familjer eller ensamma sjukliga gamla — gärna man och hustru». I 1923 års gåvobrev stadgas att, därest Matteus församling delas, fonden skall odelad tillfalla den församling inom vilken Matteuskyrkan blir församlingskyrka 10 206: 68
12. *Ingas och Carolinas fond* (överl. år 1923; test. 1919 av grosshandl. Edvard Pettersson); avkastningen av fonden skall, så länge donators dotter fru Carin Giavasis i Athen lever, tillfalla henne samt efter hennes död utdelas till »s. k. bättre fattiga inom församlingen», med vilket uttryck avses »aktningstvårda personer, som leva i fattiga omständigheter efter att förut hava sett bättre dagar». Utdelningen skall ske vid jul och med minst 100 kronor till var och en 44 519: 12
13. *Fröken C. J. Jernbergs fond* (test. 1901 till Adolf Fredriks församling); fonden, ursprungligen 3 600 kronor, delades lika mellan Adolf Fredrik, Gustav Vasa och Matteus vid församlingsdelningen 1906. Avkastningen skall utdelas genom församlingens kyrkoherde efter hans bästa beprövande »bland de mest fattiga och sjuka inom församlingen» ..... 1 200: —
14. *Henrik och Linnéa Sandbergs donation* (gåvobrev 1927); fonden avser att bereda medel till »understöd åt välfredjade fattiga inom församlingen, kvinnor och män, vilka på grund av framskriden ålder eller sjukdom äro ur stånd att genom arbete förskaffa sig en nödortftig bärning». Understöden skola utgå med ett belopp av 400 kronor per år och understödstagare samt utbetalas 2 gånger årligen vid jul och nyår med 200 kronor åt gången. »Understöd må tilldelas endast sådana fattiga, som uppfylla ovan angivna betingelser, som hava hemortsrätt i Stockholm och som hava bott och varit mantalsskrivna i Matteus församling minst två på varandra följande år, det år, då understöd sökes. Under för övrigt likställda förhållanden äga — — — de s. k. pauvres honteux företräde.» Så länge någon av donatorerna lever utgår till dem ränta å fonden med 6 000 kronor. (Ränteinkomst 1944 4 200: —, utdelning 6 000: —.) ..... 120 000: —

15. *Reuterskiöldska donationsfonden* (test. 1904 av apotekaren B. E. G. Reuterskiöld och hans hustru Jenny Olivia Reuterskiöld, f. Lindberg, å 15 000 kronor till Adolf Fredriks församling); fondens avkastning skall enligt testamentet användas till sådana välgörande ändamål, som ej direkt falla under den allmänna fattigvården, särskilt till beklädnad av fattiga barn samt utdelning av ved åt fattiga inom församlingen. Skulle Adolf Fredriks församling komma att delas, skulle fonden fördelas på de nya församlingarna. Legatet utbetalt 1932 med lika belopp till Adolfs Fredriks, Gustav Vasa och Matteus församlingar 5 056: 25
16. *Per Arvid Reinh. Wickholms donation* (test. 1850 till Adolf Fredriks församling); fonden, ursprungligen å 6 500 kronor, delades vid församlingsdelningen 1906 med 2 100 kronor till Adolf Fredrik samt 2 200 kronor till en var av Gustav Vasa och Matteus församlingar. Avkastningen skall utdelas bland församlingens behövande . . . . . 2 200: —
17. *Fru Lydia Nikolaussons gåvomedel* (gåvobrev 1936); räntan utdelas årligen såsom »understöd till de mest behövande sjuka, företrädesvis sockersjuka, kyrkskrivna och boende inom S:t Matteus församling». Kyrkoherden äger att bestämma, vilka personer, som skola komma i åtnjutande av understöd . . . . . 25 000: —
18. *Matteus Arbetsförenings hjälpfond* (gåvobrev 1936 av Matteus arbetsförening); årliga avkastningen av donationen skall användas som bidrag till sommarvistelse åt behövande församlingsbor, företrädesvis sömmerskor, och förbehåller sig arbetsföreningen, så länge den bedriver verksamhet inom församlingen, rätt att genom sin styrelse till kyrkorådet inkomma med uppgift å de behövande sömmerskor, som stå i föreningens arbete och böra ifrågakomma . . . . . 12 000: —
19. *Fröken Emma Ullbergs fond* (gåvobrev 1937); räntan av fonden skall årligen utdelas till 10 behövande gamla inom församlingen med lika belopp till var och en . . . . . 9 000: —
20. *Kyrkoherden Alfred Berglunds fond* (test. 1928); avkastningen utdelas årligen till jul genom kyrkoherdens försorg till »församlingens behövande pauvres honteux». Till utdelning 1944 kronor 350: — . . . . . 10 000: —
21. *Anna Enanders donationsfond* (gåva 1940 av lärarinnan A. E.); »avkastningen bör användas till beredande av som-

- marvistelse åt pauvres honteux i Matteus församling eller ock, om kyrkorådet så skulle finna lämpligt, till lindrande av hyra åt dylika personer» 7 128: 86
22. *Hilda Lundins och Diken Sundborgs fond för fattiga familjer* (test. 1937 av f. folkskolelärarinnan Hilda Karolina Lundin); avkastningen skall utbetalas såsom hjälp till fattiga familjer inom församlingen. År 1942 överlämnades kronor 22 586: 30. År 1944 överlämnades slutredovisning med kronor 762: 32 23 348 62
23. *Emelie och Jonas August Håkanssons fond* (test. 1939 av änkefru Emelie Håkansson); avkastningen utdelas årligen »till gamla behövande inom Matteus församling» ..... 10 000:—
24. *Hedvig och Rudolf Lindhes minnesfond* (test. 1932 av fru Hedvig Lindhe; avkastningen skall utdelas vid jul »till fattiga inom Mattei församling efter kyrkoherdens i församlingen prövning» ..... 10 000:—
25. *Carl Smitts donation* (test. 1920 av direktör Carl Manuel Smitt); avkastningen skall utdelas av församlingens pastorer under kyrkorådets kontroll »till behövandes nytta» ..... 30 000:—
26. *Franzine Albertine Svenssons testamente* (test. 1932 av änkefru F. A. S.); avkastningen skall utdelas till behövande inom Matteus församling» 7 520: 71
27. *Wickholmska fonden* (test. 1907 med tillägg 1920 av fru Mathilda Wickholm, f. Feght); räntan skall årligen tillställas församlingens skyddsförening för att utdelas till behövande församlingsmedlemmar ..... 10 000:—
28. *Fröken Johanna Segerbergs testamentsfond* (test. 1934); avkastningen skall utdelas »bland församlingens fattiga» 8 620: 78
29. *Grosshandlaren B. E. Cervins donationsfond* (test. 1935); avkastningen skall till julen utdelas »åt fattiga inom församlingen» 4 426: 31
30. *Anna och Axel Sjöbergs donationsfond* (gåvobrev 1938); avkastningen skall utdelas vid jul »bland församlingens fattiga efter kyrkoherdens och församlingsdiakonissornas förslag» Fattigvårdsunderstöd får ej utgöra hinder för understöd ur fonden ..... 10 000:—
31. *Nordenstolpeska fonden* (gåva 1772 av Elias Magnus Nordenstolpe och hans hustru Christina Sophia N., f. Svalding); avkastningen skall vid jul utdelas till fattiga inom försam-

lingen med företräde för änkor och barn efter Rörstrandsarbetare. Ur »Handlingar rörande församlingsdelningen 1906»: »300 daler k:mt delas mellan 10 av de fattigaste i S. Olofs församling i synnerhet sådana som äro sängliggande. — — — Inom församlingen varande fattiga och sängliggande porslinsarbetare vid Rörstrand, deras änkor och barn äga företräde till sådant understöd» . . . . .

500: —

32. *Disponenten Albert Hising's fond* (test. 1926 av fröken Katarina Mathilda Hising); avkastningen utdelas vid jul »såsom hjälp åt behövande inom Matteus församling», av kyrkoherden enligt hans prövning . . . . . 10 000: —
33. *Alma och Richard Lundahls minnesfond* (test. 1941 av godsägaren Rich. Lundahl); avkastningen skall utdelas »till fattiga inom församlingen helst vid juletid» . . . . . 10 000: —
34. *Änkefru Mathilda Eckhoff's fond* (test. 1927); avkastningen skall årligen vid jultiden utdelas till »behövande inom församlingen» 10 610: 41
35. *Adolf Fredriks församlings barnkrubbas fond*; fonden ursprungligen 1 200 kronor, bildad genom överskott av medel, insamlade för dem, som av brand inom Adolf Fredriks församling år 1856 blivit lidande. Fonden skulle enligt kyrkorådets beslut 5/4 1872 förräntas till förmån för Adolf Fredriks församlings barnkrubba. Vid församlingsdelningen 1906 fördelades fonden med 400 kronor till envar av Adolf Fredriks, Gustav Vasa och Matteus församlingar . . . . . 400: —
36. *Änkefru Louise Heurlins donation* (test. till bl. a. Adolf Fredriks församling 1895 med tillägg 1898), fonden avsedd till understöd åt barnhem och barnkrubbor inom församlingen. Vid församlingsdelningen 1906 delades fonden, som då uppgick till 5 000 kronor, med 1 700 kronor till Adolf Fredrik samt 1 650 kronor till vardera av Gustav Vasa och Matteus församlingar. Till Matteus församlings andel skulle enligt beslut av kyrkorådet 1929 av överskottsmedel läggas ett belopp av 150 kronor . . . . . 1 800: —
37. *Fröken Betty Ulrika Nymalms fond* (gåvobrev 1908 av Augusta och J. A. Norblad); »fondens årsränta skall tilldelas den under bildning varande barnkrubban i församlingen. — — — Skulle ifrågavarande barnkrubba ej komma till stånd eller av en eller annan anledning upphöra, skall fondens av-

- kastning användas till något annat behjärtansvärt ändamål inom församlingen, vilket av kyrkorådet prövas lämpligt, dock helst i syfte att komma församlingens fattiga barn till godo. Om församlingen i framtiden kommer att delas, skall denna fond överflyttas till den nya församling, vari Rörstrands porslinsfabrik är eller har varit belägen.» . . . . . 2 000: —
38. *Johanna Lindbergs donationsfond* (test. till Adolf Fredriks församling 1889 av fröken Johanna Lindberg, efter vilken arvskifte förrättades 1928); donationen avsedd till uppriktande av en vårdanstalt för sjuka barn. Adolf Fredriks församlings andel synes hava vid arvskiftet fördelats mellan de tre successionsförsamlingarna. Räntan lägges till kapitalet 32 335: 80
39. *Fröken Ebba de Laval's gåvomedel* (gåvobrev 1933, överl. 1934 av Ebba de Laval); avkastningen skall, med undantag av $\frac{1}{10}$ som lägges till kapitalet, disponeras för församlingens söndagsskola eller, om den nedlägges, till annan kristlig fostran av barn och ungdom 3 137: 04
Fonden har, enligt testamente 1940, år 1944 ökats med 7 000 kronor; i räkenskapen för 1944 (efter avdrag av arvsskatt) redovisade med ett belopp av 6 226: 03 9 363: 07
40. *Fröken Ebba de Laval's hjälpfond* (test. 1940, överl. 1944); Donationen avsåg 8 000 kronor; föreskrift att kapitalet skall fonderas samt årliga avkastningen utdelas som hjälp åt mindre bemedlade (företrädesvis ensamstående kvinnor), som genom en aktningvärd vandel gjort sig förtjänta därav och som ej åtnjuta fattigvård (absolutister, helst organiserade, böra hava företräde). Fonden redovisas, efter avdrag av arvsskatt, i räkenskaperna för 1944 med 7 115: 46
41. *August och Anna Højers donationsfond* (test. 1928); av avkastningen skall årligen utbetalas 500 kronor till föreningen Matteuspojarna för orkesterns räkning; $\frac{1}{2}$ av återstoden skall utdelas till flitiga, skötsamma fattiga barn i folkskolan, återstående hälft skall varje jul utdelas till fattiga, sjuka gamla, samt änkor med många barn 54 460: 62
42. *Fondernas regleringskonto* har bildats av kursvinst å sålda obligationer tillhörande olika donationsfonder. Avkastningen användes till reglering av utdelningar (bl. a. från Henrik och Linnea Sandbergs donation, där utgående livränta f. n. med 1 800 kronor överstiger fondens årsavkastning) 31 667: 93

Av Matteus skolråd förvaltas följande donationer
(kapital kronor 20 370: 42):

1. *Bespisningsfonden* (gåvobrev 1893 till Adolf Fredriks församling av styrelsen för föreningen för fattiga skolbarns bespisning); avkastningen skall användas för fattiga skolbarns bespisning. Vid församlingsdelningen 1906 erhöilo Gustav Vasa och Matteus församlingar vardera 400 kronor och Adolf Fredriks församling kronor 376: 56 ..... 431: 24.
2. *Besparade räntors fond*; besparade räntemedel från olika fonder 2 671: 91
3. *Isaak Hirschs donationsfond* (bildad 1917; test. 1914), avkastningen skall användas till »skolbeklädnad och sommarutrustning åt flitiga, fattiga folkskolebarn inom Matteus församling» 5 134 43
4. *Claes R. Schwartz' stiftelse* (test. 1861 av kontrollören C. R. S. till Adolf Fredriks församling); avkastningen avsedd till förbättrande av undervisningen i församlingens flickskola på sätt bäst och nyttigast syntes. Vid församlingsdelningen 1906 delades fonden, som då utgjorde 2 000 kronor, med 600 kronor till Adolf Fredrik samt 700 kronor till vardera av Gustav Vasa och Matteus församlingar 755 41
5. *Fröken Ulrica Timells fond* (test 1825, tillägg 1831); donation till Adolf Fredriks församlings flickskola (utan särskilda föreskrifter). Vid församlingsdelningen 1906 delades fonden, som ursprungligen uppgick till 1 500 kronor, med 500 kronor till envar av Adolf Fredrik, Gustav Vasa och Matteus 539: 05
6. *Kamreraren H. G. Bäärnhjelm's fond* (test. med tillägg 1875 av H. G. Bäärnhjelm); donation till »Adolf Fredriks församlings arbetsskola» å 1 000 kronor. Enligt beslut 1890 av skolrådet skulle den årliga räntan utdelas till gossar och flickor såsom belöning för goda framsteg i slöjd. Vid församlingsdelningen 1906 delades fonden med 300 kronor till Adolf Fredrik samt 350 kronor till envar av Gustav Vasa och Matteus församlingar 378: 32
7. *Kyrkoherden N. J. Ekdahls fond*; fonden uppkommen genom medel, som 1871 insamlats till minnesvård å kyrkoherden N. J. Ekdahls grav å Nya kyrkogården, 265 kronor. Minnesvården kom till stånd på annat sätt, och medlen jämte ränta överlämnades 1883 med kronor 304: 55 till Adolf Fredriks skolråd. Beloppet hade å en av teckningslistorna angivits vara avsett för att användas till församlingens slöjdskola. Vid

- församlingsdelningen 1906 delades fonden, som då uppgick till 300 kronor, lika mellan de tre successionsförsamlingarna 110: 54
8. *Edvard och Sophie Heckschers donationsfond* (test. 1908; fonden överlämnad 1918); avkastningen avsedd till skollovs-kolonier för fattiga barn inom Matteus församling 7 932: 69
9. *Leo Karlssons och Fritiof Sundins premiefond vid Matteus folkskola* (gåvobrev 1940 av sällskapet Skolkamraterna till erinran om två lärare, medlen 2 000 kronor insamlade genom frivilliga bidrag av sällskapets medlemmar). Enligt reglemente för fonden skall av varje års avkastning, i den mån den samma förslår därtill, utgå ett premium å 50 kronor till en gosse företrädesvis i klass VII av Matteus folkskola, som under sin skoltid visat belöningsvärda dygder, såsom ovanlig flit, självupppoffring, hjältemod eller människokärlek eller som handikapad av fattigdom eller svåra psykiska eller fysiska lidanden, väl fullgjort sin skolgång. Vad därefter återstår lägges till kapitalet. Skulle fondens årliga avkastning komma att uppgå till 100 kronor eller däröver, skall avkastningen uppdelas i skilda premier å 50 kronor. Sker väsentlig reducering av penningvärdet under 1940 års nivå, utdelas endast ett premium till närmast under årsavkastningens totalbelopp lig-gande jämna 5- eller 10-tal kronor. Om Matteus församling skulle komma att uppdelas på flera församlingar, skall fon-den i dess helhet tillhöra den församling som den nuvarande folkskolebyggnaden vid Norrtullsgatan (nr 18) kommer att tillhöra. Skulle den församling, som sålunda kommer att handhava fonden, erhålla annat namn, skall också fondens namn undergå däremot svarande ändring. Därest fastigheten Norrtullsgatan 18 skulle komma att användas för annat ändamål än folkskoleundervisning, skall fonden tilldelas den folkskola, som kommer att utgöra närmaste motsvarighet till Matteus folkskola 2 135: 81
10. *Fondernas regleringskonto*; fonden uppkommen på enahanda sätt som den lika benämnda av kyrkorådet förvaltade fonden 281: 02

Donationer

förvaltade av andra än Matteus kyrkoråd och skolråd.

1. *Possessionaten Samuel Enanders fond* (test. t. Adolf Fredriks församling av possessionaten E. Enander 1890 med 2 tillägg 1898; donator avliden 1900); donationen förbunden med

- skyldighet för Adolf Fredriks församling att för all framtid underhålla den å församlingens kyrkogård varande kommerserådet P. E. Filéens och hans rättsinnehavares familjegrav samt att använda återstoden av räntan företrädesvis till nytta för församlingens barnhem. År 1901 meddelade kyrkorådets ordf., att testator såsom sin önskan uttalat, att räntan huvudsakligen måtte användas till understödjande av den frivilliga verksamheten bland församlingens fattiga och sjuka, som utövades av församlingssystrarna. I k. br. 25/8 1905 om församlingsdelningen stadgades, att fonden skulle *tills vidare förvaltas av Adolf Fredriks församling*, dock med skyldighet att, sedan då utg. livränta utgått och gravunderhållet fullgjorts, av återstående ränteavkastning årligen lämna $\frac{1}{3}$ till Gustav Vasa församling och $\frac{1}{3}$ till Matteus församling . . . . . [111 142: 06]
2. *Byggmästaren Axel Westins fond för fattiga barns bekläd-
nad* (test. år 1885 av A. W. till Adolf Fredriks församling, donator avliden 1889); avkastningen avsedd till »utdelning varje julafton till fattiga barns beklädnad». Enligt k. br. 25/8 1905 skulle fonden, vars enda tillgång utgjordes av egendomen nr 18 Vallingatan, *tills vidare förvaltas av Adolf Fredriks församling*, dock med skyldighet för denna att av den behållna avkastningen årligen utbetala $\frac{1}{3}$ till Gustav Vasa församling och $\frac{1}{3}$ till Matteus församling . . . . . [90 578: 92]
3. *Byggmästaren Axel Westins fond för ålderstigna* (test. 1885 till Adolf Fredriks församling, donator avliden 1889); avkastningen avsedd till »utdelning årligen på donators dödsdag av 50 kronor till envar av 20 behövande ålderstigna välfrejdade fattiga inom församlingen». Enligt k. br. 25/8 1905 angående församlingsdelning skall fonden *tills vidare förvaltas av Adolf Fredriks församling* dock med skyldighet för denna att av den årliga ränteavkastningen utbetala till Gustav Vasa församling $\frac{1}{3}$ och till Matteus församling $\frac{1}{3}$, dock på det sätt att till vardera av dessa församlingar utgöres under två år 350 kronor och under det tredje året 300 kronor. Kapitalet skall förräntas efter 5 procent. Donationen inestår i den Westinska fonden för fattiga barns beklädnad tillhöriga fastigheten nr 18 vid Vallingatan . . . . . [20 866: 25]
4. *Makarna Hööks donation* (test. 1883 till Adolf Fredriks församling); avkastningen avsedd till 1) underhåll av de å Adolf Fredriks kyrkogård belägna kyrkvärden, handlanden C. J.

Risbecks och hans dotter änkeprostinnan A. C. Swahns arvingar tillhöriga familjegravar, 2) återstoden till årliga understöd åt »fattiga blinda, ofärdiga eller annars av svår sjukdom hemsökta personer inom Adolf Fredriks församling». Enligt k. br. 25/8 1905 angående delning av Adolf Fredriks församling skall fonden *tills vidare förvaltas av Adolf Fredriks församling*, dock med skyldighet för denna att av den ränteavkastning, som återstår, sedan viss livränta utgått (upphörd 1909) och gravarna hållits i prydligt och fullgott skick, årligen lämna $\frac{1}{3}$ till Gustav Vasa och $\frac{1}{3}$ till Matteus församlingar . . . . . [5 000: —]

5. *Johan Gustaf och Maria Christina Ruckmans donation* (st. 1887); räntan skall tillfalla Adolf Fredriks barnhem för flickor eller, om det upphör, annan dylik inrättning inom församlingen. Genom k. br. 25/8 1905 angående delning av Adolf Fredriks församling bestämdes, att donationen skulle behållas av Adolf Fredriks församling, dock att, om barnhemmet upphörde, donationen skulle delas med $\frac{1}{3}$ till envar av Adolf Fredriks, Gustav Vasa och Matteus församlingar. (Barnhemmet uppehålls fortfarande.) . . . . . [20 000: —]

6. *M. F. och Emma Wallins donationsfond* (st. 1879); sedan viss livränta upphört att utgå, skulle den årliga räntan tillfalla Adolf Fredriks församlings barnhem. Skulle barnhemmet upphöra eller överlämnas åt kommunens omsorger, ägde kyrkorådet bestämma, för vilket ändamål räntemedlen skulle användas, dock blott till sådant, vartill medel, vare sig av staten eller kommunen eller församlingen annars icke kunde erhållas eller där sådana annorstädes ifrån erhållna medel befundes otillräckliga för ändamålet, och alltid helst till barnuppfostran. Genom k. br. 25/8 1905 angående delning av Adolf Fredriks församling meddelades föreskrift av samma innehåll som för föregående fond . . . . . [20 000: —]

7. *Kniggeska skolfonden*, som leder sitt ursprung från ett den 7 juni 1822 av änkefru Anna Maria von Balthasar Knigge, f. Thorson, upprättat testamente, skall enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 september 1940 förvaltas av direktionen för Stockholms undervisningsverk. Sedan $\frac{1}{10}$ av fondens årliga avkastning lagts till kapitalet (1940: 11 394 kronor 97 öre), skall enligt Kungl. Maj:ts beslut av återstoden $\frac{1}{3}$ utbetalas till ett vart av skolråden i Adolf Fredrik, Gustav Vasa och Matteus att av respektive skolråd efter samråd med veder-

börande överlärare utdelas såsom gratifikationer till lärare eller lärarinnor vid församlingens folkskola, vilka nedlagt belöningsvärd möda i frivilligt arbete till nytta för elever eller förutvarande elever i skolan . . . . . c:a [11 600: —]

8. *Alfred och Alma Christensens minne*; förvaltad av Oskars och Matteus församlingars kyrkoråd, stiftad genom testamente den 11 januari 1941 av direktören Alfred Ludvig Christensen och överlämnad den 1 mars 1944. Enligt testamentet skall fonden, som den 31 december 1944 utgjorde 222 822 kronor 66 öre, så långt avkastningen förslår i olika poster om 300 eller 250 kronor utdelas till mindre bemedlade och oförvitliga i Stockholm bosatta kvinnor, »vilka efter dessa kyrkoråds beprövande anses komma i fråga till en dylik uppmuntran». Av fonden anses hälften belöpa på vardera församlingen . . . . . [111 411: 33]

Vid delningen av Adolf Fredriks församling funnos, förutom Adolf Fredriks kyrka, både Gustav Vasakyrkan och Matteuskyrkan, varför i Kungl. Maj:ts beslut om delningen, den 2 juni 1905, förordnades, att nämnda kyrkor skulle utgöra församlingskyrkor för de tre delförsamlingarna. Vidare förordnades, att Adolf Fredriks minskade församling skulle övertaga $\frac{5}{8}$ och Gustav Vasa församling $\frac{3}{8}$ av den odelade församlingens skuldbörda vid delningen, därvid om vid sagda tid församlingshus ej blivit uppförda i församlingarna, i skulder skulle inräknas bl. a. kostnad för församlingshus i de tre församlingarna. Adolf Fredrik och Gustav Vasa skulle bl. a. avsätta dels till en fond för uppbyggande av ny församlingskyrka i Matteus eller till annat församlingsändamål, varöver församlingen hade laglig rätt att besluta, 100 000 kronor och dels till en fond för utgörande av ersättning för mistad boställsjord till kyrkoherden i Matteus 12 500 kronor, av vilka belopp Adolf Fredrik skulle utgöra $\frac{5}{8}$ och Gustav Vasa $\frac{3}{8}$. Församlingshus färdigställdes i Matteus år 1915; kostnaden täcktes dels av ett av den odelade församlingen avsatt belopp av 175 000 kronor, dels av Matteus församling själv. Till- och ombyggnad av Matteuskyrkan verkställdes 1923—1925, kostnaden täcktes blott delvis av det avsatta beloppet av 100 000 kronor.

Enligt båda de nu framlagda alternativen torde Matteuskyrkan och församlingshuset jämte inventarier böra behållas av den minskade Matteus församling.

Vid genomförandet av *A-alternativet* är att beakta följande. Såväl kyrka som församlingshus för en ny församling i Birkastaden saknas och man lär få utgå från att den odelade församlingen bör svara för kostnaderna för dylika byggnader eller, om byggnaderna ej äro färdigställda vid delningen,

delförsamlingarna bära ansvara i förhållande till sitt skatteunderlag vid delningen.¹ Enahanda grund synes bära följas vid fördelningen av ansvaret för den odelade församlingens skulder samt av kassabehållningen i den odelade församlingens kassor. Matteus församlings nuvarande ordinarie befattningshavare av icke prästerlig tjänsteställning torde bära kvarstå i tjänst hos den minskade församlingen. Någon särskild bestämmelse härom erfordras icke. Enligt gällande utgiftsstat för Matteus församling utgår en årlig pension av 600 kronor till blott en f. d. befattningshavare (fru Alma Gottschalk). Anledning att överflytta någon del av ansvaret härför till Birkastadens församling synes icke föreligga.

Fonden för mistad boställsjord, vars avkastning torde tillkomma den kyrkliga samfälligheten, kan lämpligen kvarstå under den minskade församlingens förvaltning. En fördelning av donationsfonderna i förhållande till folkmängden synes i regel stå i överensstämmelse med fondernas ändamål. Denna princip synes också i stort sett ha tillämpats vid 1906 års församlingsdelning. Då de föreslagna delförsamlingarna kunna antagas bliva ungefär lika stora i folkmängdshänseende, synes en hälftindelning bära bliva regel. Med hänsyn till donationsbestämmelserna torde emellertid makarna Fälths fond (kyrkorådet nr 11), August och Anna Höijers donationsfond (nr 41) samt Leo Karlssons och Fritiof Sundins premiefond vid Matteus folkskola (skolrådet nr 9) bära med hänsyn till donationsbestämmelserna kvarbliva hos *Matteus* minskade församling samt Nordenstolpeska fonden (kyrkorådet nr 31) och Fröken Betty Ulrika Nymalms fond (kyrkorådet nr 37) såsom anknutna till Birkastadens område bära odelade tilläggas *Birkastadens* församling. Det är vidare av praktiska skäl — avkastningens relativt ringa belopp — önskvärt, att smärre fonder, förslagsvis under 3 000 kronor, undantagas från delning och i stället ett skifte av dessa fonder — dock med undantag för Besparade räntors fond och Fondernas regleringskonto (skolrådet nr 2 och 10) — äger rum mellan delförsamlingarna på sådant sätt, att envar av dessa övertager en grupp av fonder som står i ungefärlig proportion till det angivna delningstalet. Med tillämpning av denna grundsats föreslås, att *Matteus* församling behåller av kyrkorådets fonder Adolf Fredriks f. d. kyrkskolas fond (nr 1), Beklädnadsfonden för fattiga skolbarn (nr 2), Änkefru Margareta Lindbergs donationsfond (nr 4), Fröken Charlotta Wilhelmina Probsts donation (nr 8), Fröken Augusta Åkerlunds fond (nr 9), Adolf Fredriks barnkrubbas fond (nr 35) och Änkefru Louise Heurlins fond (nr 36) om tillhoppa 6 900 kronor kapital samt av skolrådets fonder Bispingsfonden (nr 1), Fröken Ulrica Timells fond (nr 5) och kyrkoherden N. J. Ekdahls fond (nr 7) med ett kapital av tillhoppa 1 080 kronor 83 öre, samt att *Birkastadens* församling tillføres av kyrkorådets fonder

¹ Att såsom fördelningsnorm använda skatteunderlaget vid tiden för varje utgift synes mindre lämpligt såsom ägnat medföra osäkerhet om den slutliga kostnadsfördelningen.

Bryggaren N. Hartmans testamentsfond (nr 3), handlanden M. F. Wallins fond (nr 5), kammarrättsrådet A. J. Grundéns fond (nr 6), fröken C. J. Jernbergs fond (nr 13), och Per Arvid Reinhold Wickholms donation (nr 16) med ett sammanlagt kapital av kronor 6 717: 10 ävensom av skolrådets fonder Claes R. Schwartz' stiftelse (nr 4) och kamreraren H. G. Bäärnhjelmss fond (nr 6) med ett sammanlagt kapital av 1 133 kronor 73 öre.

Beträffande de av andra organ än Matteus församling förvaltade fonderna (nr 1—8) synes böra föreskrivas, att Birkastadens församling skall, i den mån icke annorlunda föreskrivits i donationsbestämmelserna, äga rätt till hälften i de anslag, som må komma Matteus församling till del.

Så länge hem för gamla saknas i Birkastadens församling, synas dennas medlemmar böra vara lika berättigade med Matteus församlings vid upplåtelse av bostadslägenheter i Matteusgården.

Ett genomförande av *B-alternativet* innebär en minskning av Matteus församlings folkmängd med över 13 000 personer, varav till Gustav Vasa över 10 000 eller mer än $\frac{1}{5}$ av Matteusbefolkningen, samt en däremot svarande nedgång av skatteunderlaget med c:a 440 000 skattekröner. Men kyrkokassans utgifter torde icke tillnärmelsevis kunna minskas med det belopp, som av skatteuppbörden belöper på de bortgående områdena. Man torde i stället kunna räkna med någon höjning i uttaxeringen, vilken, med beaktande av möjligheter till reduceringar i utgiftsstaterna, kan beräknas till omkring 4,3 öre per skattekröna. Gustav Vasa församling, vilken för närvarande har 6,5 öre högre utdebitering per skattekröna än i Matteus, torde däremot kunna räkna med en sänkning av uttaxeringen såsom följd av regleringen och därmed följande överflyttning av skatteobjekt. Under dylika förhållanden anser jag mig icke kunna föreslå att Matteus församling skall avstå några *egna* tillgångar (utom donationer) till Gustav Vasa församling. Därav torde följa, att församlingen bör behålla ansvaret för eventuella skulder.

Annorlunda ställer det sig i fråga om Matteus församlings donationsfonder. Det synes skäligt att till Gustav Vasa församling, vars fondkapital vid 1944 års utgång (kronor 303 390: 79) ej uppgick till mer än ungefär hälften av Matteus församlings, överföras fonder, som svara mot befolkningsöverflyttningen, eller c:a 22 procent av de fonder, som icke äro förbundna med visst annat område än det överflyttade (se ovan). Gustav Vasa församlings andel skulle alltså motsvara 22 procent av c:a 525 000 kronor, i runt tal 115 500 kronor. Nybildning genom delning av fonder under 3 000 kronor bör dock undvikas. Det synes lämpligt, att överföringen främst kommer att avse delar från tiden före 1906 års församlingsdelning samt den ännu icke i anspråk tagna Johanna Lindbergs donationsfond. Dessa överförda fonder kunna lämpligen sammanföras med delar av enahanda ursprung i Gustav Vasa. Med dessa utgångspunkter föreslår jag att följande donationsfonder överföras från Matteus till Gustav Vasa:

Från kyrkorådsfonderna:

1. Adolf Fredriks f. d. kyrkskolas fond	400:—	
2. Beklädnadsfonden för fattiga skolbarn	800:—	
3. Bryggaren N. Hartmans testamentsfond	750:—	
4. Änkefru Margareta Lindbergs donationsfond ..	200:—	
5. Handlanden M. F. Wallins fond	700:—	
6. Kammarrättsrådet A. J. Grundéns fond	1 867: 10	
7. 22 procent av fru Lotten Norlunds fond	4 400:—	
8. Fröken Charlotta Wilhelmina Probsts donation	1 800:—	
10. 22 procent av Ludvig Hallstedts hjälpfond	3 300:—	
12. 22 procent av Ingas och Carolinas fond, avrundat belopp	10 000:—	
13. Fröken C. J. Jernbergs fond	1 200:—	
14. 22 procent av Henrik och Linnea Sandbergs donation	26 400:—	
16. Per Arvid Reinhold Wickholms donation	2 200:—	
17. 22 procent av fru Lydia Nikolaussons gåvomedel	5 500:—	
18. 22 procent av Matteus Arbetsförenings hjälpfond	2 640:—	
20. 22 procent av kyrkoherden Alfred Berglunds fond	2 200:—	
25. 22 procent av Carl Smitts donation	6 600:—	
27. 22 procent av Wickholmska fonden	2 200:—	
30. 22 procent av Anna och Axel Sjöbergs donationsfond	2 200:—	
34. 22 procent av änkefru Mathilda Eckhoffs fond, avrundat belopp	2 300:—	
35. Adolf Fredriks församlings barnkrubbas fond	400:—	
36. Änkefru Louise Heurlins donation	1 800:—	
38. Johanna Lindbergs donationsfond	32 335: 80 ¹	112 192: 90

Från skolrådsfonderna:

4. Claes R. Schwartz stiftelse	755: 41	
5. Fröken Ulrica Timells fond	539: 05	
6. Kamreraren H. G. Bäärnhelms fond	378: 32	
7. Kyrkoherden N. J. Ekdahls fond	110: 54	
8. 22 procent av Edvard och Sophie Heckschers donationsfond ² , avrundat belopp	1 745:—	3 528: 32

Summa kronor 115 721: 22

¹ Denna torde av Gustav Vasa församling kunna efter Kungl. Maj:ts medgivande disponeras på enahanda sätt som skett med den församlingen redan förut tillfallna Johanna Lindbergs fond, nämligen för Gustav Vasa skollovskoloniförening.

² Motsvarande fond i Gustav Vasa utgör kronor 8 000:—.

En överflyttning av ovan omförmälda område öster om Hagagatan och söder om Ynglingagatan från Matteus till Jakob och Johannes synes icke påkalla någon ekonomisk uppgörelse. Varken folkmängd eller skatteunderlag i området äro av den storleksordning, att en uppdelning av tillgångar och skulder bör ske. Ingen av Matteus församlings donationsfonder synes vara särskilt knuten till området.

Den förskjutning i församlingarnas ekonomiska ställning, som skulle för-
anledas av de ovan berörda indelningsändringarna, synes icke motivera
utgivande av skatteersättning från en till annan församling.

III. Östermalm, Ladugårdsgärdet, Djurgården, Hjorthagen och Brunnsviken.

Stadsdelen *Östermalm* omfattar området mellan Nybrohamnen, Birger Jarlsgatan, Roslagsplan och dess östra gränslinje, utdragen i sjön Brunnsviken, samt därifrån i Valhallavägen till planerad öppen plats i Gärdesgatan, en linje därifrån till Djurgårdsbrunnsviken strax väster om Källhagen samt slutligen en linje i Djurgårdsbrunnsviken, Ladugårdslandsviken och Nybroviken till Nybrohamnen; stadsdelen *Hjorthagen* området mellan Lidingövägen, Storängsvägen, Gasverksvägen till Fiskartorpsvägen, en linje därifrån ut i Husarvikens sydvästra del samt i Husarviken och Lilla Värtan; stadsdelen *Ladugårdsgärdet* södra delen av Norra Djurgården samt Värtahamnen med gräns åt norr och väster i Lidingöbron och Ropsten samt Lidingövägen, i söder och väster mot stadsdelen *Östermalm* i Valhallavägen samt ovan nämnda öppna plats i Gärdesgatan och en linje därifrån till Djurgårdsbrunnsviken, i söder mot en linje i Djurgårdsbrunnsviken och Djurgårdsbrunnskanalen samt i öster mot en linje i Stora och Lilla Värtan; stadsdelen *Brunnsviken* återstående norra delen av Norra Djurgården med gräns mot ovan omförmälda stadsdelar ävensom i sjön Brunnsviken, Ålkistekanalerna och Lilla Värtan; stadsdelen *Djurgården* Valdemarsön eller Kungl. Djurgården söder om en linje i Djurgårdsbrunnsviken och Djurgårdsbrunnskanalen. Dessa stadsdelar äro uppdelade mellan tre församlingar, Hedvig Eleonora samt dess år 1906 utbrutna dotterförsamlingar Oskar och Englebrect. De indelningsproblem, som föreligga för dessa, beröra varandra inbördes, och det synes därför lämpligt att församlingarna behandlas i ett sammanhang.

Wohlin föreslog icke någon ändring i indelningen av Hedvig Eleonora församling men däremot delning av Oskars församling i två, Oskars och

Ladugårdslands församlingar, med inbördes gräns i Erik Dahlbergsgatan—Karlplan—Karlavägen—Oxenstiernsgatan—Valhallavägen till den planerade öppna platsen i Gärdesgatan och linjen därifrån till Djurgårdsbrunnsviken väster om Källhagen samt i Djurgårdsbrunnsviken och Djurgårdsbrunnskanalen. Härigenom skulle Gustav Adolfskyrkan komma att ligga inom den nya Ladugårdslands församling. Ytterligare en kyrka skulle denna församling erhålla genom att dit också fördes en del av Engelbrekts församling, Hjorthagen, där Hjorthagskyrkan vore belägen. Genom att de denna församling tillhörande Hjorthagen och Värtan (det senare området inom stadsdelen Ladugårdsgärdet) tillades Ladugårdslands församling komme denna att redan från början erhålla en lämplig folkmängd (22 332 enligt siffrorna för 31 december 1938), som å ena sidan vore tillräckligt stor för en nybildad församling och å andra sidan för en tid framåt medgäve en icke obetydlig folkökning. De minskade Oskars och Engelbrekts församlingar skulle enligt siffrorna för den 31 december 1938 erhålla en folkmängd av resp. 22 854 och 25 617 personer. Engelbrekts församling finge en något minskad men i allt fall försvarligt stor folkmängd.

Engelbrekts och Hedvig Eleonora församlingar borde enligt *stadsplane-kontorets promemoria* 1943 bli oförändrade så när som på en sådan reglering av gränsen mellan dessa församlingar, att denna flyttades till Sturegatan. Därmed skulle den beräknade framtida befolkningen i Hedvig Eleonora kunna höjas till 23 000 och samma folkmängd i Engelbrekt begränsas till 25 000. Oskars församling skulle liksom enligt Wohlins förslag delas. Till skillnad från detta förslag hade man tänkt sig två nya församlingar förutom moderförsamlingen, nämligen Ladugårdslands och Kaknäs, med gemensam gräns i Värtavägen. Ladugårdslands församling skulle omfatta befolkningen på »Gärdet», omkring 20 000 personer. Församlingen kunde beräknas i framtiden få omkring 24 000 invånare. Kaknäs församlings framtida folkmängd beräknades till 23 000. Moderförsamlingen finge enligt förslaget c:a 26 000 invånare, vilket befolkningstal i framtiden kunde antagas nedgå till 25 000.

Hedvig Eleonora, Oskars och Engelbrekts församlingar.¹

Hedvig Eleonora församlings område omfattar den mellersta delen av stadsdelen Östermalm, mellan Nybroviken, Skeppargatan, Valhallavägen, Brahegatan, Humlegårdsgatan, Grev Turegatan, Birger Jarlsgatan, Nybroplan och Nybrohamnen. Den kyrkskrivna folkmängden utgjorde den 31 december 1943 21 467 personer, därav 313 främmande trosbekännare, och den mantalskrivna 22 067. Vid 1944 års utgång hade den kyrkskrivna folkmängden

¹ Angående församlingarnas historia se Wohlins betänkande s. 103 ff ävensom E. Lundmark Hedvig Eleonora kyrka (1919) i ser. »Sveriges kyrkor».

nedgått till 21 291 och den mantalsskrivna till 21 785. Den preliminära uppgiften för kyrkskriven befolkning den 31 december 1945 redovisar 21 536 personer och den mantalsskrivna utgjorde 21 499. I stadsplanekontorets promemoria 1943 har den framtida folkmängden beräknats till 21 000 personer. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget utgjorde enligt 1944 års taxering 914 519 skattekronor, det kyrkliga 886 952. Motsvarande siffror vid taxeringen 1945 äro 940 479 och 913 199.

I församlingen äro enligt den för tiden 1946—1965 gällande provisoriska löneregleringen av den 30 november 1945 anställda kyrkoherde, två komministrar och en kyrkoadjunkt. Enda ordinarie gudstjänstlokal utgöres av församlingskyrkan med (enligt Wohlin) 2 000 bänkplatser. Under kyrkans till i oktober 1944 pågående reparation höllos gudstjänsterna i församlingshemmet Jungfrugatan 2, vilken lokal rymmer 250 sittplatser samt, om en bredvidliggande lokal användes, ytterligare 60 platser. Kyrkoherden i församlingen E. Bergman har uttalat en önskan, att församlingsgränsen mot Engelbrekt måtte framflyttas till Sturegatan—Birger Jarlsgatan i stället för den nuvarande i Brahegatan—Humlegårdsgatan—Grevturegatan. Ett därigenom tillkommet område skulle innefatta ett välkommet tillskott i församlingens folkmängd gentemot den begynnande citybildningen.

Oskars församlings område omfattar den sydöstligaste delen av stadsdelen Östermalm bortom Skeppargatan samt dessutom största delen av stadsdelen Ladugårdsgärdet (med undantag för Värtaområdet med Norra och Södra kajerna, som tillhör Engelbrekts församling) ävensom stadsdelen Djurgården. Den kyrkskrivna folkmängden utgjorde 31 december 1943 45 731 personer, varav 671 främmande trosbekännare, samt den mantalsskrivna 48 051. Vid 1944 års utgång hade den kyrkskrivna folkmängden stigit till 46 116 och den mantalsskrivna till 48 329. Den preliminära uppgiften för kyrkskriven befolkning den 31 december 1945 redovisar 45 728 personer; den mantalsskrivna utgör 47 940. I stadsplanekontorets promemoria 1943 har den framtida folkmängden beräknats till 72 000 personer. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget utgjorde enligt 1944 års taxering 2 022 004 skattekronor — varav inom stadsdelen Östermalm c:a 1 080 000 — och det kyrkliga 1 939 560. Motsvarande siffror utgöra enligt 1945 års taxering 2 085 845 för det borgerliga och 2 003 593 för det kyrkliga skatteunderlaget.

I församlingen äro enligt den för tiden 1946—1965 gällande provisoriska löneregleringen av den 30 november 1945 anställda kyrkoherde, tre komministrar och två kyrkoadjunker. Ordinarie gudstjänstlokaler äro församlingskyrkan (1 350 fasta sittplatser), Gustav Adolfskyrkan, som torde utgöra en stiftelse men för närvarande disponeras av församlingen (450 fasta sittplatser) — båda kyrkorna inom stadsdelen Östermalm — samt Djurgårdskyrkan å kronan tillhörig tomt vid Djurgårdsslätten i stadsdelen Djurgården (166 fasta sittplatser).

Engelbrekts församlingsområde omfattar *dels* nordvästra delen av stadsdelen Östermalm, området avgränsat mot Hedvig Eleonora församling av Brahegatan, Humlegårdsgatan och Grev Turegatan, *dels* stadsdelen Brunnsviken, *dels* stadsdelen Hjorthagen och *dels* Värtaområdet av stadsdelen Ladugårdsgärdet (norr om Frihamnen). Den kyrkskrivna folkmängden utgjorde den 31 december 1943 29 398 personer, varav 657 främmande trosbekännare. Den mantalsskrivna utgjorde vid samma tidpunkt 30 086, varav i Hjorthagen 5 292, i Brunnsviken 3 080, i Värtaområdet 205; alltså skulle inom stadsdelen Östermalm vara boende 21 509. Vid 1944 års utgång hade den kyrkskrivna befolkningen i församlingen sjunkit till 29 143 och den mantalsskrivna till 30 028. Den preliminära uppgiften för kyrkskriven befolkning den 31 december 1945 redovisar 29 085 personer; den mantalsskrivna utgör 29 680. I stadsplanekontorets PM 1943 har den framtida folkmängden beräknats till 28 000. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget utgjorde enligt 1944 års taxering 1 378 544 skattekronor, det kyrkliga 1 338 423. Motsvarande siffror enligt 1945 års taxering äro 1 399 208 och 1 356 424.

I församlingen äro enligt den för tiden 1946—1965 gällande provisoriska löneregleringen av den 30 november 1945 anställda kyrkoherde, två komministrar och en kyrkoadjunkt, den senare bosatt i Hjorthagen. Ordinarie gudstjänstlokaler utgöra församlingskyrkan (enligt Wohlin 1 483 sittplatser) inom stadsdelen Östermalm, Hjorthagskyrkan (med kyrksal) i stadsdelen Hjorthagen (enligt Wohlin 500 sittplatser) samt Ekhagens kyrksal (förhyrd lokal) i stadsdelen Brunnsviken (c:a 75 platser). Kyrkoherden i församlingen J. Lindgren har såsom sin mening uttalat, att Hjorthagen, som genom allt mer växande bebyggelse »så småningom inte får något som helst direkt samband med Engelbrekt», borde såsom kapellförsamling med kapellpredikant och egen kyrkobokföring överföras till en ny Gärdesförsamling eller Oskars församling, med vilka Hjorthagen mer och mer växte samman till ett. Där- emot vore, anförde kyrkoherden vidare, det en synnerligen känslig sak att från Engelbrekt bryta ut vissa kvarter, såsom föreslagits beträffande området mellan Sturegatan och Brahegatan. Dessa kvarter hörde till de områden inom Engelbrekt, som vore allra mest sammanväxta med församlingens liv i Engelbrekt. Dessa kvarters utbrytning skulle uppväcka mycket missnöje hos de tvångsutbrutna. En sådan utbrytning skulle ock ha med sig, att Engelbrektskyrkan komme att ligga alldeles i församlingens utkant. Församlingen ginge åt andra hållet ända till Solna och Danderyd. Överförandet av en hel stadsdel, som genom växande bebyggelse kommit alldeles på avstånd från tidigare centrum, vore mycket lättare än utbrytning av vissa kvarter, som utgjorde en från församlingssynpunkt med församlingens huvuddel mycket fast sammanvuxen avdelning. Ifrågasvarande kvarter hörde till de i församlingens liv mest aktiva områdena inom Engelbrekts församling.

Mot Wohllins indelningsförslag synes den erinran kunna riktas, att Engelbrekts församlings nuvarande folkmängd kan antagas nedgå med något tusental personer, varför något trängande behov av församlingens minskning icke torde föreligga, att Hjorthagen visserligen utgör en stadsdel för sig både topografiskt och bebyggelsemässigt, men att dess sammanhang med Ladugårdsgärdet knappast är närmare än med Engelbrekt, att därför ett sammanförande av Hjorthags- och Norra Värtaområdena med Ladugårdsgärdet icke är påkallat av något tvingande skäl, att gränslinjen för den föreslagna Ladugårdslands församling i förslaget fått en varken av topografiska eller befolknings-skäl påkallad utvikning in i stadsdelen Östermalm, synbarligen i syfte att inom församlingens gränser rymma Gustav Adolfskyrkan, samt att namnet Ladugårdslands församling såsom tidigare buret av den ursprungliga Hedvig Eleonora församling icke synes lämpligen böra komma till användning i nu avsett sammanhang. Med anledning av vad kyrkoherden Lindgren anfört beträffande Hjorthagen tillåter jag mig dels hänvisa till vad sålunda erinrats, dels påpeka att en utbrytning av Hjorthagen till eget kyrkobokföringsområde utan svårighet torde kunna genomföras utan att området kyrkligt-kommunalt skiljes från Engelbrekt.

Beträffande det i stadsplanekontorets PM framförda förslaget synes den förordade gränsregleringen mellan Hedvig Eleonora och Engelbrekt, utvidgningen av den förra församlingens område till Sturegatan, såväl geografiskt-topografiskt som ur synpunkten av en lämplig befolkningsfördelning vara välmotiverat. Den mantalsskrivna folkmängden i kvarteren mellan Sturegatan och Hedvig Eleonora församlings gräns utgjorde den 31 december 1943 3 380 personer. Visserligen skulle Engelbrekts församling därvid mista en väsentlig del av sitt borgerligt kommunala skatteunderlag, c:a 240 000 skattekronor år 1944, men då likväl församlingens skatteunderlag komme att motsvara 36 skattekronor per person kan det icke göras gällande, att den komme i något prekärt ekonomiskt läge. Emellertid bär församlingen med sina två kyrkor och relativt vidsträckta område en förhållandevis större ekonomisk börda än Hedvig Eleonora, vilket också avspeglas i den högre uttaxeringen (för närvarande 24 öre i Engelbrekt mot 17 i Hedvig Eleonora). Något tvingande skäl för ändringen läser icke heller kunna åberopas, varför jag har stannat vid att icke framlägga något förslag härom. Emellertid upptages här nedan en dylik ändring såsom ett andra alternativ (B).

Vad beträffar avgränsningen av en blivande ny församling — lämpligen benämnd *Ladugårds* församling — från Oskar synes gränsen böra följa skillnaden mellan den gamla och nya bebyggelsen samt stadsdelarna Östermalm och Ladugårdsgärdet i Valhallavägen. För erhållande av lämplig kyrkplats i den nya församlingen torde man vara hänvisad till ett område på Kampementsbacken strax öster om Värtavägens krök åt norr. I denna trakt torde man kunna räkna med en ny bostadsbebyggelse med 2 000 å 3 000 eld-

städer. Att nu uppdraga gränsen för en framtida Kaknäs församling synes icke lämpligt. Gränsen lär givetvis icke kunna dragas i Värtavägen, snarare torde skiljelinjen böra förläggas till Gärdesgatan norr om Valhallavägen samt därifrån i Lindarängsvägen utefter Frihamnens södra gräns. Den med den nuvarande Gärdesbebyggelsen sammanhörande bebyggelsen utefter Tegelluddsvägen och Sandhammsgatan skulle därigenom sammanhållas i en församling. Däremot synes i avvaktan på en framtida, ännu icke planerad utveckling av Kaknäsområdet — vilket representerar en folkmängd av blott 276 personer (31 december 1943) samt ett skatteunderlag (1944 års taxering) av 10 363 skattekronor — detta område böra kvarbliva i Oskars församling i stället för att förenas med en ny Ladugårds församling. En olägenhet härav skulle ligga däri, att lämpligheten av den nu skisserade gränslinjen mot sistnämnda församling icke kan med någon större grad av säkerhet bedömas, en fördel däri att det stöd en framtida Kaknäs församling skulle vid sitt konstituerande kunna påräkna av sin moderförsamling under angivna förutsättning skulle bli starkare än eljest.

En sådan reglering synes emellertid böra genomföras mellan den nya Ladugårds församling och Engelbrekts församling, att den gemensamma gränsen inom stadsdelen Ladugårdsgärdet följer Lidingövägen, tills denna skär järnvägsspåren till Värtan och Frihamnen, samt därifrån längs de norra spåren fortsätter ut i Inre Bassängkajen i Värtahamnen. De områden, som härigenom skulle överföras från Engelbrekts till Ladugårds församling, rymma en folkmängd, som vid 1943 års utgång utgjorde 190 personer med ett skatteunderlag (1944) av 35 549 skattekronor.

Med angivna utgångspunkter skulle församlingsindelningen inom nu ifrågavarande stadsdelar bli följande.

	Kyrkskriven folkmängd 31/12		Skatteunderlag i skattekronor enl. taxeringen
	1945	1970 c:a	1945
<i>Alternativ A.</i>			
<i>Hedvig Eleonora församling</i> (oförändrat område)	21 536	21 000	913 199
<i>Oskars församling,</i> <i>dels stadsdelen Östermalm öster om</i> <i>Skeppargatan, dels stadsdelen Ladu-</i> <i>gårdsgärdet öster och söder om Gär-</i> <i>desgatan, Lindarängsvägen och Fri-</i> <i>hamnens södra gräns, dels ock stads-</i> <i>delen Djurgården . . . . .</i>	c:a 25 000	27 000	1 100 000

Ladugårds församling,

stadsdelen Ladugårdsgärdet med undantag för Värtahamnen norr om hamnbassängen samt området öster och söder om Gärdesgatan, Lindarängsvägen och Frihamnens Södra gräns . . . . .

c:a 21 700 24 000 c:a 935 000

Engelbrekts församling,

församlingens nuvarande område med undantag för Värtahamnen söder om hamnbassängen . . . . .

c:a 28 900 25 000 c:a 1 321 000

*Alternativ B.**Hedvig Eleonora församling,*

stadsdelen Östermalm mellan Sturegatan, Stureplan, Birger Jarlsgatan, Nybroplan, Nybrohamnen, Nybroviken, Skeppargatan och Valhallavägen . . . . .

c:a 24 900 23 000 c:a 1 163 000

Oskars församling,

(= Alt. A) . . . . .

c:a 25 000 27 000 c:a 1 100 000

Ladugårds församling,

(= Alt. A) . . . . .

c:a 21 700 24 000 c:a 935 000

Engelbrekts församling,

stadsdelen Östermalm väster om Sturegatan, stadsdelen Ladugårdsgärdet norr om Värtahamnens hamnbassäng samt stadsdelarna Brunnsviken och Hjorthagen . . . . .

c:a 25 500 22 000 c:a 1 071 000

Ekonomisk uppgörelse i samband med genomförande av de föreslagna indelningsändringarna lärer, vid bifall till mitt förslag i avseende å indelningen, endast vara påkallad mellan Oskars och Ladugårds församlingar. Det område, som skulle överflyttas från Engelbrekts till Ladugårds församling, är av så ringa betydelse i ekonomiskt och befolkningsmässigt hänseende, att någon delning av Engelbrekts församlings tillgångar och skulder med anledning av denna överflyttning icke torde vara motiverad. Med min ovan angivna inställning till frågan om överflyttning från Engelbrekt till Hedvig Eleonora (B-alternativet) har jag saknat anledning till övervägande upptaga frågan om ekonomisk uppgörelse mellan dessa församlingar.

Oskars församlings tillgångar och skulder äro bokförda särskilt för kyrkokassan och skolkassan. Under kyrkokassan lydte vid 1944 års utgång följande tillgångar:

1. Oskarskyrkan med gravkor (stadsdelen Östermalm kv. Stallmästaren nr 1, 2, 3, 12, 13)	tax.värde kr. 650 000:—	650 000:—
2. Djurgårdskyrkan (stadsdelen Djurgården, kv. Masten nr 5), å ofri grund	tax.värde kr. 10 000:—	10 000:—
3. Två församlingshus (stadsdelen Östermalm, kv. Stallmästaren nr 11 och Hornblåsaren nr 34)	tax.värden kr. 650 000:— resp. 875 000:—	1 525 000:—
Från fastigheterna inflyta hyror med 104 650:—		
4. Kontanta medel och värdepapper		179 691:27
		<u>S:a kr. 2 364 691:27</u>

Skulderna utgjorde

1. Amorteringslån i statens pensionsanstalt (period 1907 30/6 1947) upptaget för församlingshuset i kv. Stallmästarnr 11		78 831:44
2. Amorteringlån i postsparbanken (period 1/2 1933—1/8 1962), upptaget för församlingshuset i kv. Hornblåsaren nr 34		731 513:91
3. Egna fonder: pensionsfond	1 119:48	
försäkringsfond	80 334:78	
kassaförlagsfond	74 330:13	155 784:39
		<u>966 129:74</u>
Behållning		1 398 561:53
		<u>S:a kr. 2 364 691:27</u>

Under kyrkokassan lydte ett antal donationsfonder, placerade i värdepapper:

Behållning 31/12 1944

Brandelska donationen	33 333:33 (st. 1867)	för understöd åt behövande samt åt fattiga skolbarn
J. A. Lindholms fond	17 409:32 (st. 1894)	för bidrag till uppehälle och uppfostran av i församlingen födda oäkta barn under 16 år
Otto och Augusta Lindstrands fond	20 000:— (st. 1896)	för »obemedlade, ålderstigna aktningvärdade fruntimmer»

Axel och Victory Roos fond	10 357: 76 (st. 1919)
Didringska fonden	128 232: 71 (st. 1919)
Samuel Fries' minnesfond	21 000: — (st. 1918)
Samuel Fries' psalmboks- fond	1 721: 79 (st. 1919)
Ornamentsbildhuggaren K. P. Söderströms och hans hustrus fond	12 334: 24 (st. 1915)
Johanna Lindbergs fond	30 347: 08 (st. 1889)
Herman Billings donations- fond	15 235: — (st. 1928)
Klingbergska donationsfon- den	15 500: — (st. 1929)
Carl Smitts fond	20 500: — (st. 1931)
Lindebladiska fonden	10 000: — (st. 1929)
Alfhild Julia Sporres fond	5 000: — (st. 1936)
Elna Paulssons donations- fond	40 000: — (st. 1938)
John Wulffs donation	10 000: — (st. 1938)
Linnanderska fonden	67 463: 75 (st. 1940)
Systrarna Petersons fond	170 392: 96 (st. 1941)
Emma Amanda Petersons fond	14 572: 88 (st. 1942)
John och Karin Nilssons donationsfond	49 975: 71 (st. 1941)
Anders Frödings fond	8 000: — (st. 1944)
John G. Carlssons fond	19 595: 94 (st. 1944)
Widingska fonden	645: — (test. 1814)
Sjöstedtska fonden	3 520: 90 (test. 1856)

för »i församlingen boende gamla fruntimmer» (pauvres honteux) för »barn mellan 13 och 20 år för deras yrkesutbildning» röntan utgår f. n. till änkan efter kyrkoh. S. Fries, efter hennes död skall röntan ställas till skyddsföreningens förfogande för lindrande av nöden bland församlingens hjälpbehövande medlemmar till inköp av psalmböcker till Oskarskyrkan för faderlösa och föräldralösa barn

avsedd för understöd av en vårdanstalt för sjuka barn; röntan lägges f. n. till kapitalet för understöd åt pauvres honteux i församlingen för understöd åt pauvres honteux i församlingen för behövande inom Oskars församling för meddellösa åldringar i Oskars församling för julgåvor åt fattiga inom Oskars församling för understöd åt inom församlingen boende fattiga användes t. v. för Oskars barnkrubba för behövande inom församlingen med företräde för pauvres honteux för pauvres honteux i församlingen företrädesvis till förmån för församlingens hem för gamla för behövande personer boende inom församlingen för pauvres honteux i församlingen (»några fattiga borgare eller kvinnor») för behövande inom församlingen att utdelas av kyrkoherde Valdus Bengtson; synes avsedd att helt konsumeras för premier åt fattiga skolbarn på Djurgården kr. 2 000: — för småbarnsskolan å Östermalm; kr. 1 000: — för barnkrubban å Östermalm

Änkefru Erica Nybergs fond	3 000: — (st. 1888)	för fattiga i församlingen
Barnkrubbans fond	1 333: 33 (st. 1892)	för barnkrubban å Östermalm
Morbergiska fonden	679: 85 (test. 1885)	för beklädnad av fattiga välartade barn vid deras första nattvardsgång
Stenhuggeriidkaren Carl Anderssons och hans hus-trus fond	2 566: 67 (test. 1890)	för hjälp och understöd åt församlingens fattiga, i främsta rummet till änkor efter fattiga arbetare
Änkefru L. Heurlins fond	1 666: 67 (test. 1898)	för barnkrubban å Östermalm
Johannes och Augusta Kastmans fond	3 000: — (test. 1902)	för fattiga vid julen
Kassör Sten Herlog Widboms donation	500: — (test. 1900)	för två fattiga sjuka medlemmar av församlingen
Edgrenska fonden	3 333: 33 (test. 1903)	för fattiga inom församlingen
Bröllopsgåvefonden	2 194: 47 (st. 1908 o. 1909)	för en inom församlingen kyrkskriven brud på hennes bröllopsdag
Carl Fredrik och Carolina Christina Piehls fond	5 000: — (st. 1912)	för inköp av ved till behövande
Knut Östergréns fond	1 666: 66 (st. 1913)	för fattiga inom församlingen
Daniela Östergréns fond	1 666: 67 » »	» » » »
Johan Gustaf Westerlunds och Christina Wilhelmina Westerlunds fond	1 325: 11 (st. 1920)	för barnkrubban på Östermalm
Maria Elisabet Lundvalls fond	1 000: — (st. 1920)	»för ett ärbart obemedlat fruntimmer»

S:a kr. 754 071: 13

Tillgångarna i skolkassan i penningar och värdepapper uppgåvos till kr. 31 885: 21, varav kr. 19 020: 16 utgjorde kassaförlagsfond och återstoden överskott från åren 1943 och 1944.

Under Oskars församlings *skolkassa* voro dessutom vid 1944 års utgång redovisade följande donationsfonder:

Flickskolans slöjdförenings fond	2 239: 57	bildad av gåvomedel, varav avkastn. för närv. utgår till arbetsstugan å Östermalm
P. Petterssons fond	3 310: 51 (test. 1890)	avsedd för böcker och premier åt behövande barn vid Djurgårdsskolan
Makarna Nybergs fond	4 189: 09 (test. 1868)	för beklädnad vid julen åt fattiga, flitiga och välartade barn tillhörande Djurgårdens folkskola
C. O. Lundbergs fond	3 035: 31 (test. 1897)	för premier till gossar vid folkskolan, vilka visat flit och läraktighet
A. G. Bratts Djurgårdsfond	8 554: 32 (test. 1905)	för beklädnadshjälp åt fattiga och välartade skolbarn från Djurgården
S. H. Widboms fond	1 694: 24 (test. 1900)	till bespisande av fattiga folkskolebarn
Isaak Hirschs fond	6 832: 91 (st. 1917)	för beklädnad åt fattiga folkskolebarn
Makarna Heckschers fond	10 154: 77 (st. 1918)	för församlingens skollovskolonier

J. G. Lindgrens fond 45 391: 25 (test. 1882)

för inköp av kläder och skodon åt
fattiga skolbarn i församlingen

S. L. Selenius' fond 1 632: 07 (test. 1865)

för fattiga och välartade skolbarn
som åtnjuta undervisning vid folk-
skolor i församlingen

S:a kr. 87 034: 04

Donation ställd under revision av Oskars församling men förvaltd av särskild styrelse samt under Oskars församlings skyddsförenings vård ställda donationer upptages ej här liksom ej heller donationer, av vilka Stockholms domkapitel utdelar avkastningen efter förslag av stadens kyrkoherdar. Där- emot har jag ansett mig böra redogöra för två av bankinrättningar förvaltade fonder, av vilka Oskars församling njuter inkomst.

Lotten Lindbergs testamentsfond. Genom testamente 1931 föreskrev fröken Augusta Charlotta Rosali (Lotten) Lindberg bl. a. att hos Stockholms Enskilda Banks notariatavdelning skulle deponeras 50 000 kronor; ränteavkastningen skulle utbetalas till en testatrix' tjänare under hennes livstid. Efter dennas död skulle beloppet lika fördelas mellan Adolf Fredriks, Engelbrekts, Oskars, Sofia och Brännkyrka församlingar att användas till församlingarnas fattiga, på sätt resp. kyrkoherdar och skyddsföreningar bestämde. I händelse av församlingsdelning avsåges härmed *den församling, inom vilka moderkyrkan komme att ligga.* Fonden torde även förvaltas av banken ..... [10 000: —]

Systrarna Z. R. J. Sjöbergs välgörenhetsfond.

Genom testamente den 28 februari 1922 förordnade fröken Rosalie Charlotta Sjöberg, vid sin död bosatt i Oskars församling, att vissa legat skulle av hennes kvarlåtenskap utgå »till olika ändamål». Allt vad som därefter återstode, sedan alla kostnader och avgående poster blivit betalda, skulle tillfalla en fond under namn av Systrarna Z. R. J. Sjöbergs välgörenhetsfond, vars ändamål skulle vara att lämna bistånd åt behövande fruntimmer, som vore födda eller bodde inom Maria församling i Stockholm eller, i händelse av denna församlings uppdelning inom den eller de sålunda nybildade församlingarna och tillhörde klassen »Pauvres Honteux» med företräde för testatrix' släktingar, oberoende av födelseort och bostad. Vissa årsunderstöd skulle utgå till namngivna personer även utom Maria församling. Skulle det inträffa, att det kapitalbelopp, som komme att överlämnas till nämnda fond, översköte 300 000 kronor, skulle den årliga räntan å överskjutande kapitalet årligen utdelas under i övrigt enahanda villkor till behövande fruntimmer inom O s k a r s f ö r s a m l i n g. Fondens tillgångar skulle överlämnas till säker banknotariatavdelning i Stockholm att där förvaras och förvaltas under tillsyn och kontroll av en styrelse bestående av tre personer

av vilka två personer nominerades i testamentet och den tredje skulle utses av Maria församlings kyrkoråd. Vid behov av komplettering skulle Maria församlings kyrkoråd utse ny ledamot.

Ladugårds församling synes lika med den minskade Oskars församling böra taga del i de anslag ur fonden, som tillkomma den odelade Oskars församling. Fondens kapitalbehållning utgjorde den 31 december 1944 kronor 1 434 877: 31.

Tillika må erinras om den fond, som under namnet *Alfred och Alma Christensens* minne förvaltas av Oskars och Matteus församlingars kyrkoråd, för vilken fond redogörelse ovan lämnats under Matteus församling. Av fondens belopp anses på Oskars församling belöpa kronor 111 411: 33. Ladugårds församling synes böra lika med Oskars församling taga del i de anslag ur fonden, som tillkomma den odelade Oskars församling.

Följande uppgörelse föreslås i anledning av församlingsdelningen.

Oskars församlings kyrka och församlingshus torde böra bibehållas av den minskade församlingen samt den odelade församlingen sörja för uppförande av kyrka och församlingshus i Ladugårds församling.

Då Oskars församlings egna tillgångar väsentligen överstiga dess skulder, synes den minskade församlingen skäligen böra behålla ansvaret för de senare. Församlingens egna fonder — pensions-, försäkrings- och kassaförslagsfonder — synas böra lika fördelas mellan den minskade Oskars församling och Ladugårds församling men övriga tillgångar, som icke här nedan nämnas och förbindelser behållas av den minskade församlingen. Efter enahanda grund synas donationsfonderna böra delas. Härvid lär dock undantag böra göras för följande fonder:

1) de som äro lokaliserade till den minskade församlingens område böra odelade behållas av denna: Samuel Fries psalmboksfond, Widingska fonden, P. Petterssons fond, Makarna Nybergs fond, A. G. Bratts Djurgårdsfond, Sjöstedtska fonden, Barnkrubbans fond, Änkefru L. Heurlins fond, Johan Gustaf Westerlunds och Christina Wilhelmina Westerlunds fond; 2) Flickskolans slöjdförenings fond och den åt församlingens hem för gamla ägnade Emma Amanda Petersons fond torde böra behållas av den minskade församlingen, dock med rätt för medlemmar av Ladugårds församling att, intill dess ett hem för gamla inrättas i Ladugårds församling, komma i fråga vid upplåtelse av bostadslägenheter i Oscarshemmet samt anslag från sistnämnda fond lika med medlemmar av Oskars församling; 3) de fonder, från vilka utdelning skall ske blott till en person, synas böra behållas odelade av den minskade församlingen: Bröllopsgåvefonden och Maria Elisabet Lundvalls fond; 4) av de genom samma gåva och för samma ändamål bildade Knut Östergréns fond och Daniela Östergréns fond synes den förra böra kvarbliva hos den minskade församlingen och den senare tilläggas Ladugårds försam-

ling; 5) andra fonder under 3 000 kronor torde vara alltför små för delning, varför av dem stenhuggeriidkaren Carl Anderssons och hans hustrus fond, Morbergska fonden och kassör Sten Herlog Widboms donation till fattiga sjuka böra behållas av den minskade församlingen samt S. H. Widboms fond för fattiga folkskolebarn och S. L. Selenius fond övertagas av Ladugårds församling; 6) John G. Carlssons fond, som är ställd till nuvarande kyrkoherdens förfogande, synes böra bibehållas hos den minskade församlingen; 7) Lotten Lindbergs testamentsfond lär i enlighet med testamentsbestämmelserna i sinom tid komma att stanna hos Oskars minskade församling.

Någon anledning till omplacering av de icke prästerliga befattningshavarna i de nuvarande församlingarna synes icke föreligga i vidare mån än att ett skrivbiträde vid Oskars pastorsexpedition torde kunna överflyttas till Ladugårds församling. Vid sådant förhållande synes den minskade församlingen böra behålla ansvaret för pensioner som utgå till f. d. befattningshavare, för närvarande f. d. kyrkokamreraren Ivar Niberger, f. d. diakonissan Elsa Könsberg och f. d. städerskan Hilma Eckhard.

Utgivande av särskild skatteersättning från någondera församlingen till den andra synes icke motiverad.

IV. Södermalm, Långholmen, Reimersholme och Norra Hammarby.

Stadsdelen *Södermalm* — i äldre tid *Åsön* — sammanfaller med det av vatten kringflutna området mellan Pårsundet, Mälaren, Söderström och Saltsjön i norr samt Långholmsviken, Liljeholmsviken, Årstaviken och Hammarbysjön i väster, söder och öster. Mellan Pårsundet och Långholmsviken i söder samt Mälaren i väster, norr och öster ligger holmen *Långholmen* som bildar egen stadsdel. Stadsdelarna innesluta de gamla församlingarna Maria Magdalena med den år 1925 utbrutna dotterförsamlingen Högalid och Katarina med den år 1917 utbrutna dotterförsamlingen Sofia, den senare i samband med inkorporering från Nacka socken fr. o. m. år 1930 ökad med ett område på fastlandet; det Sofia församling tillagda området motsvarar i huvudsak stadsdelen *Norra Hammarby*. Denna stadsdel delas av Sickla kanal i två områden, det ena i norr med gräns i öster mot Nacka socken och med kommunikationer till den inre staden över Danviksbron och Danvikstull, det andra i väster med gräns mot stadsdelarna Södra Hammarby och Johanneshov i Enskede församling samt med kommunikationer över Skanstullsbron och Skanstull. År 1940 utökades stadsdelen *Norra Hammarby* med ett mindre område i Enskede församling, så att stadsdelsgränsen i väster och söder följer Nynäsvägen, Hammarbybacken, Hammarby Fabriksväg och dess förlängning till gränsen mot

Nacka. Söder om Långholmen och väster om Södermalm mellan Mälaren, Långholmsviken och Liljeholmsviken ligger holmen *Reimersholme*, vilken även den bildar egen stadsdel; den ingår för närvarande i Brännkyrka församlings område.

Den folkmängdsfördelning, på vilken de år 1924 fastställda prästlöneregleringarna för nu ifrågavarande församlingar byggde, redovisades i församlingskommitterades betänkande 1922 enligt siffrorna den 1 januari 1921 för kyrkskriven befolkning på följande sätt:

Maria Magdalena	23 619
Högalid	29 564
Katarina	42 156
Sofia	17 144

Av uppgifterna för den 31 december 1944 framgår, att Maria Magdalena sedan dess undergått någon minskning (till 22 625), Högalid ökats med över 33 procent (till 40 660), Katarina likaledes ökats med över 33 procent (till 56 582) och Sofia ökats med över 50 procent (till 26 305). Stadsområdet och stadsplanen ha undergått vissa förändringar, som påkalla mindre justeringar av församlingsindelningen.

Församlingskommitterade förordade i sitt förslag 1922 delning av Katarina församling (folkmängd 42 156) i två efter en linje Folkungagatan—Götgatan—Skånegatan samt av Maria Magdalena församling (folkmängd 53 183) i två, de nuvarande Maria Magdalena och Högalids församlingar.

Sedan enligt Kungl. Maj:ts beslut den 25 april 1930 Enskede församling utbrutits från Brännkyrka, ingick kammarkollegiet den 22 september 1932 till Kungl. Maj:t med en framställning om *överflyttning från Sofia till Enskede* av den väster om Sickla kanal belägna delen av det från Nacka socken införlivade området (dåvarande stadsägorna 8493 A, 18494—98 samt del av stadsägan 8493), men fann Kungl. Maj:t den 9 december 1932 vad i ärendet förekommit ej föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. (Skäl torde ej ha ansetts föreligga för att mot Sofia församlings bestridande genomföra överflyttningen.)

År 1936 gjorde 159 på *Reimersholme* bosatta personer hos Kungl. Maj:t framställning om utredning och förslag till överförande av stadsdelen *från Brännkyrka till Högalids församling*. Stadsdelen hade vid 1936 års utgång en folkmängd av 401 personer på en areal i land av 14,9740 hektar. Såsom motivering för sin framställning anförde sökandena, att Reimersholme låge alldeles skild från den övriga delen av Brännkyrka församling. För att komma till församlingens kyrka, skolor, församlingshus eller pastorexpedition måste de på ön bosatta gå genom Högalids församling. Följden hade också blivit, att deras barn ginge i Högalids folkskola och konfirmerades i Högalids kyrka, samt att det församlingsliv, som funnes,

mera utginge från Högalid än från Brännkyrka. Sedan det område, som hittills upptagits av Stockholms yllefabrik, numera vore avsett att exploateras till bostadsbebyggelse och alltså inom en snar framtid Reimersholme komme att få en talrik befolkning, framstode angelägenheten av en förnuftig och effektiv församlingsindelning i ännu klarare ljus. — Brännkyrka församling och dess kyrkoherde avstyrkte framställningen väsentligen därför, att de påtalade olägenheterna av den rådande indelningen ej vore av den betydelse, som sökandena gjort gällande; Brännkyrka-Enskede kommunalförening avstyrkte likaledes, huvudsakligen på grund av den minskning av Brännkyrka församlings skattekraft, som ett bifall till framställningen då befarades skola medföra. Högalids församling och dess kyrkoherde tillstyrkte, och stadskollegiet hade intet att erinra mot bifall. Domkapitlet, som förklarade sig anse frågan om en översyn över erforderliga ändringar av huvudstadens indelning i församlingar inom en snar framtid böra upptagas till övervägande, ansåg sig icke böra tillstyrka bifall till framställningen. Överståthållarämbetet avstyrkte bifall på de av domkapitlet anförda skäl samt enär frågan om överförande av Reimersholme från Brännkyrka församling till annan församling lämpligen borde upptagas till bedömande i samband med en allmän reglering av församlingsindelningen i Stockholm och icke för sig behandlas. Kammarkollegiet ansåg de av sökandena anförda skälen utgöra tillräcklig grund för bifall till framställningen. Vad beträffade frågans lösning i samband med en allmän reglering av församlingsindelningen i Stockholm, kunde en sådan reglering väntas taga lång tid i anspråk; och den föreliggande frågan utgjorde en jämförelsevis obetydlig detalj, som icke gärna kunde väntas komma att förskjuta den större frågans lösning och ej heller i det större sammanhanget få någon annan lösning än den föreslagna. Kollegiet tillstyrkte därför ansökningen. Den 9 november 1937 gjorde därefter domkapitlet i Stockholm framställning om utredning angående erforderliga ändringar i församlingsindelningen i Stockholm — vilket gav anledning till den av Wohlin verkställda utredningen — och den 30 december 1937 fann Kungl. Maj:t ansökningen angående Reimersholme ej föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. (De av överståthållarämbetet anförda skälen refererades i Kungl. Maj:ts beslut.)

Wohlin föreslog med utgångspunkt från att folkmängden i Katarina församling (31/12 1938: 58 159) vore så stor, att en uppdelning vore ofrånkomlig, att församlingen måtte delas efter en linje Götgatan—Åsögatan—Östgötagatan, varvid den nya församlingen, förslagsvis benämnd Helgalundens församling, skulle få Allhelgonakyrkan till församlingskyrka. I fråga om Maria och Högalids församlingar föreslogs gränsen flyttad till Ringvägen — varigenom folkmängden för dessa båda församlingar bleve bättre avvägd — framför allt i avseende å Högalids församling, vars folkmängd då finge anses vara i största laget (31/12 1938: 37 894 mot 22 779 i Maria). Samtidigt före-

slogs, att Reimersholme överflyttades från Brännkyrka till Högalid. En sådan överflyttning finge dock icke någon nämnvärd betydelse i befolkningshänseende (folkmängd å Reimersholme 417 invånare) utan motiverades av läge och förbindelse med Högalidsområdet. I övrigt hade Wohlin inga önskemål beträffande indelningen av nu ifrågavarande stadsdelar.

I *stadsplanekontorets promemoria* år 1943 föreslogs utökning av Högalids församling med Reimersholme samt flyttning av Maria församlings södra gräns till Skånegatan. I sammanhang därmed skulle församlingens västra gräns mot Högalid flyttas till Ringvägen, som därefter skulle följas till Rosenlundsgatan, vilken intill Maria Bangata skulle bilda ny församlingsgräns. Härigenom skulle det centrala Södermalm — genom minskning av Katarina och Högalid — erhålla en församling — Maria — av sådan omfattning, c:a 30 000 invånare, att någon utökning av antalet församlingar i denna stadsdel ej behövde bli nödvändig. Högalid skulle få en folkmängd på c:a 38 000 invånare. Återstående delar av Södermalm kunde genom Skånegatan uppdelas i två församlingar, Katarina och Sofia med resp. 39 000 och 40 000 invånare, varjämte stadsdelen Norra Hammarby skulle överföras till en föreslagna Johanneshovs församling i södra ytterområdet. Enligt nyindelningen komme församlingarna på Södermalm med undantag för Maria att få en folkmängd, som skulle uppgå till 38 000 à 39 000 personer. Befolkningstalet för Maria bleve c:a 30 000 och det beräknade framtida för envar av samtliga nu ifrågavarande församlingar omkring 28 000. Denna lösning av indelningsfrågan skulle enligt förslaget vinnas, förutom genom den ovan omförmälda ökningen av Maria, genom en omflyttning av Katarina- och Sofiaområdena på sådant sätt, att norra delen av det nuvarande Sofiaområdet tillades Katarina församling och det nuvarande södra Katarinaområdet Sofia församling.

I en till kammarkollegiet ställd skrivelse den 18 augusti 1943 har *fastighetsregisterföraren i Stockholm* anmält, att, sedan församlingsgränserna i Stockholm blivit bestämda, det stadsplanlagda området förändrats så, att åtskilliga byggnadskvarter lagts över vissa församlingsgränser samt tomtindelning rättsligen genomförts inom några av dessa kvarter, varigenom församlingsgränserna numera sträckte sig tvärs över vissa tomter. Inom nu ifrågavarande stadsdelar berördes härav Högalids och Katarina, Sofia och Enskede församlingar. Sålunda vore 1) envar av tomterna nr 5 och 8 i kvarteret Kornet samt nr 2 i kvarteret Stativet, allt i stadsdelen Södermalm, belägna inom Högalids och Katarina församlingar, 2) var och en av tomterna nr 5 och 6 i kvarteret Fredriksdal i stadsdelen Norra Hammarby belägna inom Sofia och Enskede församlingar. Vidare vore 3) ett ännu icke tomtindelade område i kvarteret Kornet beläget inom Högalids och Katarina församlingar. Då det av flera skäl syntes vara lämpligt att församlingsgräns droges så, att särskilt en rättsligt bildad tomt bleve belägen inom endast en församling, anhöll fastighetsregisterföraren, att kollegiet måtte vidtaga de åtgärder, som kunde

anses påkallade av sålunda relaterade förhållanden. Enligt en den 26 november 1943 av fastighetsregisterföraren lämnad kompletterande uppgift är jämväl tomten nr 1 i kvarteret Mårtensdal — i stadsdelen Norra Hammarby — belägen inom två församlingar, Sofia och Enskede. Handlingarna har kollegiet den 10 januari 1945 överlämnat till mig för den åtgärd, som må på mig ankomma i sammanhang med verkställande av föreliggande utredning.

Maria Magdalena, Högalids, Katarina och Sofia församlingar.¹

Gränsen mellan Maria och Högalid drogs genom Kungl. Maj:ts beslut den 20 juni 1924 från Riddarfjärden i Torkel Knutsonsgatan samt därifrån i Volmar Yxkullsgatan, Rosenlundsgatan och Maria Bangata, varifrån den skulle följa järnvägen till gränsen mot Katarina församling. *Maria* församlingsområde gränsar i norr till Riddarfjärden, i öster till Katarina församlingsområde (i Götgatan) samt i söder till samma område (en linje i Högbergsgatan till Banbrinken samt därifrån, efter södra gränsen för kvarteret Dykärret Större, i Fatburgsgatan till Timmermansgatan). Blott en ordinarie gudstjänstlokal finnes nämligen församlingskyrkan (1 447 sittplatser enligt pastorsämbetet). I kyrksalen, Kvarngatan 1, hållas emellertid månatliga veckopredikningar och i S:ta Mariahemmet, Högbergsg. 63—65 (hem för gamla), gudstjänst en gång i månaden. I den s. k. Högbergsgården, Högbergsg. 121 (ett barnrikehus), där församlingen disponerar vissa lokaler, hålles söndagsskola en gång i veckan. De kyrkliga föreningarna mötas i församlingshuset, Ragvaldsgatan 10. *Högalids* församlingsområde gränsar i öster, förutom till Maria församlingsområde i först angivna sträckning, dessutom till Katarina församlingsområde i den förutvarande gränslinjen (före 1925) mellan denna och Maria församling (i Timmermansgatan söder om järnvägen till Timmermansplan samt därifrån över kvarteret Stativet, Ringvägen och kvarteret Kornet samt Eriksdalslunden ut i Årstaviken). I norr, väster och söder följer församlingen Södermalms och Långholmens gränser. Blott en predikolokal finnes, församlingskyrkan (1 118 platser enligt pastorsämbetet). Folkmängden utgjorde den 31 december 1943 i Maria 22 725 kyrkskrivna (358 främmande trosbekännare) och 23 016 mantalsskrivna samt i Högalid resp. 40 628 (352 främmande trosbekännare) och 40 855. Den 31 december 1944 utgjorde folk­mängden i Maria 22 625 kyrkskrivna och 23 042 mantalsskrivna samt i Högalid 40 660 resp. 40 924. Den preliminära uppgiften för kyrkskriven folk­mängd den 31 december 1945 redovisar för Maria 22 741 och för Högalid 40 695; den mantalsskrivna utgjorde 22 893 resp. 40 659. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget utgjorde enligt 1944 års taxering 566 066 skatte­kronor i Maria och 975 769 i Högalid, det kyrkliga

¹ Angående församlingarnas historia se Wohllins betänkande s. 100 ff ävensom E. Lundmark, S. Maria Magdalena kyrka (1934) i ser. »Sveriges kyrkor».

557 884 resp. 964 705. Motsvarande siffror utgöra enligt 1945 års taxering 591 720 för Maria och 1 014 594 för Högalid, resp. 583 038 och 1 002 943.

Enligt de för tiden 1946—1965 gällande provisoriska löneregleringarna äro anställda i Maria kyrkoherde, två komministrar och en kyrkoadjunkt, i Högalid kyrkoherde, två komministrar och två kyrkoadjunker.

Gränsen mellan Katarina och Sofia församlingar drogs enligt Kungl. Maj:ts beslut den 10 juni 1912 från Saltsjön över Stadsgården i Renstiernas gata, Ringvägen och Götgatan till Skanstull, varför *Sofia* församlings område i övrigt kom att gränsa till Saltsjön samt Nacka socken vid Danviken och i dåvarande Hammarbysjö. Genom 1930 års inkorporering utökades området med stadsdelen Norra Hammarby. *Katarina* församling, som behöll sina gamla gränser i söder och norr samt väster, kom att intaga mitten av Södermalms område. Folkmängden utgjorde den 31 december 1943 i Katarina 56 582 kyrkskrivna (645 främmande trosbekännare) och 57 322 mantalskrivna personer samt i Sofia 26 037 kyrkskrivna (300 främmande trosbekännare) och 26 377 mantalsskrivna. Den 31 december 1944 utgjorde folk-mängden i Katarina 56 582 kyrkskrivna och 57 170 mantalsskrivna samt i Sofia 26 305 resp. 26 628. Den preliminära uppgiften för kyrkskriven befolkning den 31 december 1945 redovisar 55 584 för Katarina och 26 576 för Sofia; den mantalsskrivna utgjorde 56 268 resp. 26 832. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget utgjorde enligt 1944 års taxering 1 397 950 skatte-kronor i Katarina och 630 079 i Sofia, det kyrkliga 1 374 472 resp. 620 000 skatte-kronor. Motsvarande siffror utgöra enligt 1945 års taxering 1 460 128 för Katarina och 671 449 för Sofia, resp. 1 439 853 och 661 667.

I Katarina och Sofia församlingar äro enligt den t. o. m. år 1946 gällande löneregleringen anställda kyrkoherde, tre komministrar och två kyrko-adjunker, respektive kyrkoherde, två komministrar och en kyrkoadjunkt. Ordinarie gudstjänstlokaler äro i Katarina församlingskyrkan (1 618 sitt-platser enligt pastorsämbetet) och den i Helgalunden belägna, Sällskapet för kyrklig själavård tillhöriga men av församlingen disponerade Allhelgona-kyrkan (400 platser),¹ i Sofia församlingskyrkan (1 333 platser).

De av mig uppställda grundläggande principerna för församlingsregle-ringen göra det omöjligt att godtaga det i stadsplanekontorets promemoria framställda förslaget, såvitt fråga är om den föreslagna omflyttningen av Katarina och Sofia församlingsområden. De befolkningsmätt, som kontoret utgått ifrån, synas också höga. Det både av Wohlin och kontoret framlagda förslaget om överflyttning från Brännkyrka till Högalid av Reimersholme (1 465 invånare 31/12 1943 och 1878 31/12 1944, skatteunderlag 1944 52 014

¹ Allhelgonakyrkans tomt, c:a 745 kvm, uppläts genom kontrakt den 25 februari 1916 av Stockholms stads drätsel-nämnd till Katarinakretsen av Sällskapet för främjande av kyrklig själavård till uppförande av en mindre kyrkobyggnad av trä så länge området användes för avsett ändamål. Det förutsattes att området skulle kunna användas för permanent församlingskyrka. Angående Katarina församlings ställning till kyrkan se Kungl. Maj:ts utslag 20 mars 1935 (R. Å. ref. 15).

och 1945 68 828 skattekronor) samt Wohllins förslag om utvidgning av Mariaområdet ävensom den av fastighetsregisterföraren begärda gränsjusteringen söder därom mot Katarina torde däremot vara förtjänta av bifall; dock synes Högalidsområdet mellan stambanan, Ringvägen och Katarinagränsen, som topografiskt sammanhänger med västra Katarinaområdet samt har blott 1 200 invånare (31/12 1943) och ett skatteunderlag (1944) av 18 512 skattekronor, lämpligen böra tillföras en från Katarina utbruten ny församling och icke Maria. Församlingsgränsen från Ringvägen söderut till Årstaviken bör följa västra sidan av kvarteret Kornet i dess raka sträckning samt förlängningen av denna över Eriksdalslunden ut i Årstaviken. Därigenom skulle de under 1) och 3) redovisade önskemålen av fastighetsregisterföraren bli tillgodosedda. Även i norr synes en gränsreglering erforderlig. Gränsen mellan Maria och Katarina från Götgatan till Timmermansgatan synes böra över Medborgarplatsen dragas längs stambanan norr om Södra stationens godsstation. Kvarteret Nederland skulle därigenom komma att höra till Maria församling (för närvarande i Katarina). Genom den sålunda föreslagna regleringen skulle enligt mantalsskrivningen för 1944 (31/12 1943) *Maria* församling få en folkmängd av 30 265 (23 016 + 6 915 från Högalid + 334 från Katarina) samt *Högalid* 34 235 (40 885 + 1 465 från Brännkyrka — 6 915 till Maria — 1 200 till Katarina). Ett skatteunderlag av 217 410 skattekronor enligt 1944 års taxering skulle tillföras Maria från Högalid och 6 463 från Katarina (18 512 skattekronor skulle tillföras den nya församlingen från Högalid). Folkmängdssiffrorna kunna väntas i huvudsak bli stabila dock med en höjning av 2 000 à 3 000 för Högalid genom ökad bebyggelse på Reimersholme. Någon nedgång kommer måhända att göra sig gällande i Maria. En eventuell sanering av bostadsbeståndet och därmed minskning av antalet eldstäder kan komma att medföra en minskning även i Högalid, men denna kan antagas väsentligen bli motvägd av nybebyggelse, framför allt på Reimersholme. Uteslutet är ej heller, att Långholmen kan komma till förändrad användning och därmed bli föremål för bostadsbebyggelse. I nu förevarande sammanhang kan man emellertid icke räkna därmed.

Beträffande övriga församlingar synes av skäl, som nedan skola närmare utvecklas beträffande indelningen av Enskede församling, från *Sofia* församling böra till en nybildad Johanneshovs församling överföras den del av stadsdelen Norra Hammarby, som ligger väster om Sickla kanal (söder om Hammarby sjö och Hammarbyleden) med en för 1944 mantalsskriven folkmängd av 60 personer och ett skatteunderlag av 28 424 skattekronor (28 392 enligt taxeringen 1945). Därigenom skulle tillgodoses det under 2) redovisade önskemål av fastighetsregisterföraren, som ovan omförmäls. *Sofia* församlings folkmängd skulle alltså reduceras med blott 60 personer. För täckande av den förlust, som skulle uppstå för *Sofia* församling genom bortfallet av nämnda skatteunderlag, torde erfordras en ökning av utdebiteringen med

c:a 1 öre per skattekrone. Den del av Norra Hammarby, som ligger norr och öster om Sickla kanal (535 invånare i december 1944), har sina förbindelser med det inre stadsområdet över Danviksbro och Sofia församlingsområde i övrigt. För församlingen i dess helhet har i stadsplanekontorets promemoria räknats med en folkmängdsminskning av c:a 5 000 personer. Sannolikt är detta tal för högt beräknat.

Vad slutligen beträffar *Katarina* församling synes det uppenbart, att dess nuvarande folkmängd är alltför stor för att lämpligen kunna sammanhållas i en församling. Även med en i stadsplanekontorets PM kalkylerad — men knappast sannolik — nedgång till 40 000 invånare torde en delning av församlingen vara av nöden. I församlingen finnas såsom ovan nämnts två kyrkolokaler, församlingskyrkan med 1 618 fasta sittplatser och den Sällskapet för kyrklig själavård tillhöriga på Stockholms stads grund uppförda Allhelgonakyrkan i Helgalunden med 400. Sistnämnda kyrkas taxeringsvärde utgör 200 000 kronor; vid en den 19 februari innevarande år verkställd särskild värdering har byggnadsvärdet uppskattats till 170 000 kronor. Sällskapet har på förfrågan förklarat sig villigt överlåta sin rätt till kyrkan jämte inventarier på Katarina församling mot en ersättning av 20 000 kronor.¹ Jag förutsätter, att församlingsdelegerade skola vara beredda att gälda denna ersättning till fyra femtedelar. Då Katarina kyrka är ett av huvudstadens största tempel samt Allhelgonakyrkan på grund av sitt knappa tomtutrymme och byggnadsplatsens beskaffenhet icke kan avsevärt utvidgas, synes det riktigast att avstå från tanken på en jämn fördelning av folkmängden mellan de två planerade församlingarna samt då Katarina kyrkas underhåll, uppvärmning och belysning alltid kommer att draga betydligt större kostnader än Allhelgonakyrkans, även från en lika fördelning av skatteunderlaget. Med dessa utgångspunkter har jag stannat vid att föreslå Götgatan såsom gräns mellan den gamla och den nya församlingen. Med denna fördelning av församlingsområdet skulle på den östra, Katarina församling, komma 40 121 invånare (mantalsskrivningen för 1944) samt ett skatteunderlag enligt 1944 års taxering av omkring 1 000 017 skattekronor och på den västra, Helgalundens församling, till vilken skulle föras ett ovan omförmält område av Högalids församling, 18 067 (31/12 1944: 18 122) invånare (16 867 + 1 200 från Högalid) samt ett skatteunderlag av c:a 400 000 (376 214 + 18 512) skattekronor; med hänsyn till 1945 års taxeringsresultat torde sistnämnda skatteunderlag kunna uppskattas till c:a 415 000 skattekronor. Det kan antagas, att en folkmängdsminskning under en instundande 20-årsperiod kommer att äga rum i den föreslagna nya Katarina församling med högst 10 000 personer. Inom Helgalundens församling torde man, om vissa hittills icke utnyttjade områden bebyggas för bostäder, kunna räkna med någon ökning, förslagsvis till 20 000 invånare.

¹ Byggnadskostnaderna ha enligt uppgift uppgått till c:a 100 000 kronor.

Ekonomiska uppgörelser.

De sålunda förordade indelningsändringarna påkalla övervägande i vad mån särskilda ekonomiska uppgörelser mellan de berörda församlingarna äro motiverade. Vad först angår frågan, huruvida den ekonomiska ställningen för någon av dessa kan antagas bli så avsevärt försämrad, att det kan bli fråga om utgörande av skatteersättning, torde så icke vara fallet. För Högalid skulle dess folkmängd minskas med c:a 10 procent till omkring 36 000 och dess skatteunderlag enligt 1944 års taxering nedgå med c:a 17 procent; därvid beräknas, att församlingen tillföres stadsdelen Reimersholme med en folkmängd och ett skatteunderlag, motsvarande 5 à 6 procent av Högalids. Man kan därför räkna med ett skatteunderlag enligt 1945 års taxering av c:a 835 000 skattekröner. Med denna utgångspunkt kan det bli fråga om en förhöjning i uttaxeringen för kyrkokassans del av omkring 3 öre per skattekröna. Jag utgår därvid från att anslaget till Högalids östra barnkrubba vid Torkel Knutsonsgatan (1945 och 1946: kronor 4 000:—) bortfaller, samt att vissa andra för det nuvarande församlingsområdet avsedda poster minskas med 15 à 20 procent. Uttaxeringen till skolkassan (9 öre enligt 1945 och 1946 års stater) torde icke behöva ökas; man läser få förutsätta att, med en folkmängdsminskning av c:a 10 procent, utgiftsbehovet kommer att nedgå med motsvarande belopp. Folkmängden i Maria kan antagas bli ökad med 7 000 à 8 000 till omkring 30 000 personer samt skatteunderlaget med omkring 223 000 skattekröner till 803 000 (enligt 1945 års taxering). Uttaxeringshöjningen i Högalid skulle motsvaras av en sänkning i Maria, uppskattad till högst 5 öre per skattekröna; härav skulle följa en god utjämning av den nuvarande differensen i skattekvot (22 öre i Högalid mot 31 öre i Maria). I detta sammanhang må erinras, att skatteunderlaget i Högalid jämte Reimersholme i jämförelse med förhållandet i Maria är starkt progressivt.

Högalids församlings tillgångar och skulder redovisas per 31 december 1944 under konton »Prästlönekassan» (balanserande å kronor 45:35), »donationsfonderna» (balanserande å kronor 193 198:29), »kyrkokassan» och »skolkassan». Kyrkokassans tillgångar i fast egendom utgöras av Högalidskyrkan (kv. Templet nr 1), prästgård och församlingshus (kv. Templet nr 1) samt urnlund invid kyrkan, samtliga byggnader uppförda på Stockholms stad tillhörig mark, för vilken erlägges årlig tomträttsgåld av 2 300 kronor. Bortsett från dessa tillgångar balanserade kyrkokassan å ett belopp av kronor 522 571:63. För skolkassan redovisas i tillgångar (bank) kronor 48 944:72 samt i skulder kronor 48 944:72 varav till donationer kronor 30 901:93. Församlingen har inga amorteringslån. Ingen av dess donationsfonder är lokaliserad till de områden, som skulle frångå församlingen. Vid församlingsdelningen 1925 fördelades de donationsfonder, som då gingo till delning mellan Maria och Högalid, efter hälftdelningsprincipen. Syftet med den nu förordade regleringen är att återställa balansen

i folkmängdsfördelningen, och någon anledning att ändra 1925 års fond-
delning eller överflytta annan del av Högalids tillgångar i sammanhang med
en återflyttning till Maria torde därför ej föreligga. Ej heller överflyttningen
från Högalid till den föreslagna Helgalundens församling synes giva anled-
ning till fördelning av Högalids församlings tillgångar. Någon ekonomisk
reglering synes ej heller påkallad för *Maria* församlings del.

Katarina församlings tillgångar redovisas enligt bokslutet per 31 dec.
1944 på följande sätt:

tax.värden		brandförs.värde	bokf.värde
3 050 000: —	Katarina kyrka (kv. Häck- lefväll)	2 600 000: —	—
	Egendomen stadsäga 276 (Högbergsg. 13) f. d. skol- hus, numera bostäder bl. a. för församlingssystem, uppfört på 1600-talet . . .	100 000: —	—
100 000: —	Egendomen Pelarbacken mindre nr 9 (Kapellgränd 9)		
	hyresfastighet, barnkrub- ba m. m. förvärvat genom köp år 1912	180 000: —	110 000: —
550 000: —	Egendomen Ritaren nr 6 (Assessorsg. 10 och Ble- kingegatan 22), hyresfas- tighet bl. a. med prästbo- stad, in-teckningsskuld å 215 000: — kr. (185 000: — + 30 000: —). förvärvat år 1906 genom köp från Sällskapet för kyrklig själavård; försam- lingslokal i huset	865 000: —	430 000: —
1 300 000: —	Egendomen Sturen mindre nr 10 (Högbergsg. 15—17, Östgötagatan 15), in-teck- ningsskuld 31 dec. 1944 440 212: 17 (380 212: 17 + 60 000: —), amorte- ringsplaner t. o. m. 1962		

resp. 1950. Fastigheten uppförd år 1933 av församlingen å gamla församlingshusets tomt; pastors-expedition, församlingslokaler, prästbostäder	1 485 000: —	1 200 000: —
Inventarier	190 000: —	1: —
Föreningen Hem för gamla i Katarina u. p. a.		1: —
Katarinastiftelsen (se s. 155 nedan)		1: —

Obligationer för Medel till gravars underhåll		24 925: 26
» » » » kyrkans inre prydnade		12 000: —

Banktillgodohavanden:

Skånska Banken checkräkning	10 446: 16	
» » sparkasseräkning	260: 24	
» » kapitalräkning	117 823: 84	
Skandinaviska Banken, checkräkning	1 676: 28	130 207: 02
Lager av ved och koks		5 400: —
	S:a kr.	1 912 535: 28

Församlingens skulder hava redovisats sålunda:

Fastighetslån:

Sturen mindre nr 10 kapital . . .	440 212: 17	
ränta . . .	9 505: 32	449 717: 49
Ritaren mindre nr 6 (rätteligen 215 000: —)	205 000: —	654 717: 49

Övriga lån:

K. Statskontoret (till kyrkans restaurering)		41 000: —
--	--	-----------

Fonder m. m.

Medel för gravars underhåll	26 926: 62	
» » kyrkans inre prydnade	11 380: 24	38 306: 86
Ersättning för gatumark		25 000: —
Donationsräntor		2 240: —
Beviljat anslag till Hem för gamla		50 000: —
Reserverade medel för ej avslutade reparationsarbeten		4 400: —
Överskott å 1943 års stat		28 350: 02
» » 1942 » »		65 193: 77
Kapitalbehållning		1 003 327: 14
	S:a kr.	1 912 535: 28

Donationsfonderna äro i huvudsak redovisade i urkundssamlingen »Katarina församlings fondbok» (Sthlm 1931) samt den likaledes tryckta excerptsamlingen »Utdrag ur Katarina församlings fondbok 1937» (Sthlm 1937). Senare tillkomna donationer redovisas i en särskilt förd »donationsbok», innehållande avskrifter av urkunder. Till dessa samlingar hänvisas.

Katarina församlings tillgångar och skulder synas böra fördelas på följande sätt. Egendomen Ritaren nr 6, som är belägen inom området för den föreslagna Helgalundens församling och bokförts till ett värde av 430 000 kronor (tax.värde 550 000: —) tillägges jämte däri befintliga, Katarina församling tillhöriga inventarier samt däri intecknad skuld, 215 000 kronor, Helgalundens församling. I fastigheten, vari redan finnes en församlingssal, torde lokaler för pastorexpedition och andra församlingsbehov kunna beredas. Den odelade församlingens egna tillgodohavanden på bank och i kontanter vid delningen— oberäknat donationsmedel samt medel för gravars underhåll och kyrkans inre prydnade— synas skäligen böra fördelas mellan den gamla och den nya församlingen i förhållande till då gällande skatteunderlag. I övrigt skulle den minskade Katarina församling behålla de tillgångar, som icke bestå av enskilda donationsfonder, ävensom sina skulder. Jag förutsätter härvid, att den del av lösensbeloppet för Allhelgonakyrkan, som icke gäldas av den kyrkliga samfälligheten, bestrides av den odelade församlingen. Möjligen kan kyrkan anses behöva en restaurering, innan den tages i bruk för sitt ändamål.

I avseende å donationsfonderna har jag efter granskning av donationsurkunderna ansett mig böra avgiva nedan intagna förslag, varvid i princip folkmängdsproportionen utgjort norm för fördelningen av fonderna, i runda tal $\frac{3}{4}$ till Katarina och $\frac{1}{4}$ till Helgalunden. Emellertid har jag funnit mig nödsakad att utom lott fördela vissa fonder efter anknypningen till viss del av den nuvarande församlingen, varjämte jag ansett fond, för vilken förbud mot delning gäller, samt fond med kapitalbehållning av 3 000 kr. och därunder på grund av dess relativt ringa avkastning icke böra delas, såvitt icke särskilda skäl föreligga. Ett sådant skifte av dessa smärre fonder, att vissa av dem tilläggas Helgalundens församling och andra stanna hos moderförsamlingen, har jag ansett mig kunna förorda, i den mån fonderna icke äro knutna till visst ändamål eller viss organisation. Då moderförsamlingen i följd av den lokala anknypningen av ett stort antal donationer till denna kommer att vara oproportionerligt gynnad, har jag ansett rättvist, att småfonderna av annat slag gruppvis fördelas ungefär lika mellan de båda församlingarna. Med denna utgångspunkt föreslår jag, att Katarina församling behåller fonder av sistnämnda kategori med ett sammanlagt kapital av 12 900 kr. (Fröknarna Malanders donation, Carl Fredrik Spångbergs donation, Juliana Charlotta Törnqvists donation, Okänds donation, H. C.

Richters och hans hustrus donation, Carl Törnquists donation, Rosalie Fredenholms fond för fattiga skolbarn samt Fröknarna Edla och Augusta Roséns donation) samt Helgalundens församling erhåller fonder av sådant slag med ett sammanlagt kapital av 12 950 kr. (Bibelfonden, Fru Ragnhild Hedmans fond, Fru Anna Elfrida Werners minne, Gustafva Charlotte Gjörckes fond, Rosalie Fredenholms fond för ogifta fruntimmer, C. W. Hagmans donation, Bagarmästaren Johan Hanssons donationsfond, F. A. Hammarstrands donation och Gurli Lundholms donation.)

A. Följande fonder förvaltade av *kyrkorådet* synas böra bibehållas hos den minskade församlingen:

	Kapital: ¹
1. <i>Änkefru Catharina Godus donation</i> (1791); 31/12 1945	8 500: —
avsedd för understöd av behövande änkor, vilka »i Katarina församling förbliva boende» (vid donationens tillkomst torde Helgalundsområdet i huvudsak ha varit obebyggt)	
2. <i>Collega Scholæ Gråbergs fond</i> (1815); 31/12 1945	500: —
årliga räntan utgår till Katarina realskola	
3. <i>Bankokamreraren Carl Adam Tengströms donationer</i> (1868); 31/12 1945	15 075: —
avsedda för vård av donators grav, Katarina kyrkas reparation och underhåll samt underhåll av Katarina dåv. skolas byggnad	
4. <i>Beklädnadsfonden för fattiga nattvardsbarn</i> (1869, 1885); 31/12 1945	400: —
avsedd för kläder åt fattiga nattvardsbarn i Katarina församling	
5. <i>Johanna Fredrika Branders donation</i> (1883); 31/12 1945	2 100: —
ändamål: »såsom gåva till någon gammal sjuklig, behövande och redbar tjänare vid kyrkan».	
6. <i>Anton och Dorotea Bexelius' fond</i> (1891, 1910); 31/12 1945	1 400: —
årliga räntan till Katarina barnkrubbor (1891: »barnkrubba»); ursprungligen avsedd för barnkrubban i Katarinadelen	
7. <i>John Söderbergs donation</i> (1892); 31/12 1945	12 000: —
gravfond, knuten till Katarina kyrkogård	
8. <i>Fröknarna Malanders donation</i> (1901); 31/12 1945	2 000: —
»åt fyra behövande till julen» (fonden under 3 000: —)	

¹ Siffrorna äro i huvudsak hämtade ur »Utdrag ur Katarina församlings fondbok 1937» (Sthlm 1937), kompletterade ur »Katarina församlings fondbok» (Sthlm 1932) samt den skrivna »donationsboken». Där fond bokförts för sig angives dess kapitalbelopp för 31 dec. 1945.

9. *Systrarna Charlotte och Johanna Söderbergs minne* (1904);
31/12 1945 ..... 326 064: 45
fonden avsedd dels för vård av systrarna S:s grav å Nya
kyrkogården i Stockholm, dels till utdelning av understöd
åt behövande
(förbud i test. 1902 mot skingring eller minskning av fonden;
vid delning av Katarina församling skall den församling,
inom vilken fastigheten St. Glasbruksgatan nr 11 är belägen,
vara rätt innehavare av donationen odelad)
10. *Emilie Neumüllers donation* (1906); 31/12 1945 ..... 2 500: —
avsedd för Katarina församlings gamla barnkrubba (varmed
torde avses barnkrubban Kapellgränd 9)
11. *Fru Dorothea Walls donation* (1912); 31/12 1945 ..... 2 800: —
»att lika fördelas mellan två i församlingen skrivna medel-
lösa fruntimmer med förmånsrätt för behövande inom vår
släkt».
Med hänsyn till ordalagen delas fonden icke, men skall
kyrkorådet ha skyldighet att taga hänsyn även till behövande
inom Helgalundens församling.
12. *Elina Bays donation* (1916); 31/12 1945 ..... 10 000: —
överlämnad till kyrkorådet för förvaltning av Föreningen
för sjukvård hos fattiga inom Katarina församling under
förbehåll av 5 % ränta årligen
13. *Lovisa Regina Rånlunds donation* (1916); 31/12 1945 ..... 600: —
donationen avsedd för »Katarina församlings i Stockholm
Barnkrubba»; räntan tilldelas f. n. båda barnkrubborna
(under 3 000: —)
14. *C. J. W. Carlqvists donation* (1918); 31/12 1945 ..... 1 000: —
donationen avsedd för »Katarina församlings barnkrubba»;
räntan tilldelas f. n. båda barnkrubborna (under 3 000: —)
(jfr don. av Chr. Wilhelmina Westerlund till västra Barn-
krubban under C nedan)
15. *Katarina Arbetsförenings fond* (1920, 1937); 31/12 1945 20 000: —
överlämnad av arbetsföreningen till kyrkorådet för förvalt-
ning; räntan till föreningen.
16. *Katarina sjukvårdsförenings fond* (1921); 31/12 1945 .... 10 000: —
överlämnad av sjukvårdsföreningen till kyrkorådet för för-
valtning; räntan till föreningen
17. *Luras fond* (1926); 31/12 1945 ..... 20 000: —
kapitalet skall utgöra en »särskild fond» (testamente 1908),
»till utdelning i form av understöd åt fattiga, som sett bättre

dagar med företräde för sådana, som hava svag syn. För att kunna komma i åtanke fordras att antingen vara född i Katarina församling eller att därstädes hava bott under en tidrymd av minst fem år i följd ». Med hänsyn till testamentets formulering, som synes innebära ett förbud mot delning, delas fonden icke men bör kyrkorådet äga skyldighet att taga hänsyn till även behövande inom Helgalundens församling.

18. *Amanuensen Marcus Jonzons donationsfond* (1931); 31/12 1945 ..... 2 000: —
 »till fattig och sjuk medlem av församlingen » (blott ett understödsrum finnes)
19. *John och Hilda Westergrens minnesfond* (1932); 31/12 1945 17 000: —
 Avkastningen skall användas för underlättande av Katarinagårdens verksamhet eller liknande ändamål (test. 1929). (Katarinagården torde ha företrädesrätt till avkastningen.)
20. *Johan och Matilda Svenssons fond* (1932); 31/12 1945 ..... 9 550: —
 När fondens kapital stigit till 10 000 kronor och räntan uppgår till 500 kr. skall avkastningen utdelas till julen till fattiga änkor, tillhörande Katarina församling med 50 kr. till var och en. Så länge komminister Gyberg finns i församlingen, skall han äga utse dem.
 En fonddelning skulle för lång tid uppskjuta möjligheten till utdelning.
21. *Alfred Svenssons och Erika Näströms donationsfond för värnlösa barns vård* (1935); 31/12 1945 ..... 10 000: —
 Räntan skall årligen utbetalas till Katarina församlings Norra barnkrubba (Kapellgr. 9) att av barnkrubban användas till befrämjande av densammas verksamhet
22. *Klara Dahlins testamentsfond* (1937); 31/12 1945 ..... 12 422: 80
 Räntemedlen skola utgå i form av stipendier, ett under vårterminen och ett under höstterminen varje år 1 mars och 1 sept., till teol. studerande vid Uppsala universitet, som utbilda sig till präster och som tillhöra Katarina församling. Stipendierna skola sökas hos Katarina församlings kyrkoråd, som har att pröva inkomna ansökningar, utfärda bestämmelser rörande desamma samt utnämna stipendiat. Skulle någon termin stipendium ej utgå, läggas upplupna räntemedel till kapitalet (test. 1925).
 Behålles odelad men med ansökningsrätt även för medlemmar av Helgalundens församling.

B. Följande av Katarina skolråd förvaltade fonder synas böra bibehållas hos den minskade församlingen:

1. *Carl Fredrik Spångbergs donation* (1823) ..... 1 400: —
 »till kläder åt fattiga faderlösa barn i församlingens fattigskoleinrättning»
 (fonden under 3 000: —)
2. *Juliana Charlotta Törnqvists donation* (1827) ..... 1 300: —
 »Till belöningar för den i Katarina församlings flickskola intagna ungdom, som genom flit och anständigt uppförande därav gjort sig förtjänt»
 (fonden under 3 000: —)
3. *Okänds donation* (1829) ..... 500: —
 »till premier åt några av de barn, som synnerligen utmärka sig för sedighet och flit i Katarina församling inrättade skola för fattiga flickor»
 (fonden under 3 000: —)
4. *H. C. Richters och hans hustrus donation* (1832) ..... 1 000: —
 »att av årliga räntan upphandlas nya testamenten, så att vart barn får det som sin egendom och vad som överbliver av räntan till någon helbibel eller andra böcker.» (Till Katarina församlings flickskola)
 (fonden under 3 000: —)
5. *Carl Törnquists donation* ..... 2 000: —
 »till församlingens slöjdskola för flickor». (1865, test. 1861)
 (fonden under 3 000: —)
6. *Erik Boman Ericsons donation* (1888) ..... 15 000: —
 »till inrättande av en fri läro- och arbetsanstalt för fattiga barn, hantverksgeärer och lärgossar i församlingen»; räntan utgår till Katarina församlings arbetsstuga, Nytorgsg. 40 (med hänsyn till ändamålet, »en arbetsanstalt», lämnas fonden odelad)
7. *Rosalie Fredenholms fond* (1895) ..... 2 000: —
 »till beklädning av fattiga skolbarn inom Katarina församling» (fonden under 3 000: —)
8. *Fröknarna Edla och Augusta Roséns donation* (1908) ..... 2 700: —
 Räntan å kapitalet skall användas »till kläder åt några fattiga barn, som få under sommaren komma ut på en skollovskoloni»
 (fonden under 3 000: —)

9. *Fröken Ebba Maria Söderholms donationsfond* (1916) ....
 »till föda och kläder åt fattiga och nödställda skolbarn»
 i Katarina, företrädesvis faderlösa (test. 1914)
 (fonden icke ännu konstituerad)
10. *L. P. Peterssons donation* (1918) ..... 5 000:—
 »till skollovskolonien i Katarina församling»; kapitalet skulle
 icke få minskas.
 (lämnas odelad med hänsyn till förbudet mot minskning av
 kapitalet)

C. Följande av Katarina församlings *kyrkoråd* förvaltade fonder över-
lämnas till Helgalundens församling.
(fonderna 3 000:— och därunder)

1. *Bibelfonden* (1881, 1883), 31/12 1945 ..... 700:—
bildad genom konserter för välgörande ändamål, avsedd för
inköp av biblar åt fattiga nattvardsbarn
2. *Christina Wilhelmina Westerlunds donation till Katarina
Västra Barnkrubba* (1919); 31/12 1945 ..... 2 600:—
(Barnkrubban belägen Åsög. 91 inom området för Helga-
lundens församling)
3. *Fru Ragnhild Hedmans fond* (1930); 31/12 1945 ..... 1 000:—
till kaffebjudning vid jul- och nyårstiden för fattiga åldringar
inom församlingen
4. *Fru Anna Elfrida Werners minne* (1937, test. 1930); 31/12 1945 1 200:—
räntan skall årligen utdelas i form av pensioner till fattiga
sjuka änkor i församlingen
5. *Rosalie Fredenholms fond till ogifta fruntimmer* (1895); 31/12
1945 ..... 3 000:—
avkastningen skall disponeras »till tre ålderstigna nödställda
ogifta fruntimmer med god frejd och av hederlig vandel»

D. Följande av Katarina församlings *skolråd* förvaltade fonder överlämnas
till Helgalundens församling (under 3 000:—)

1. *Gustafva Charlotte Gjörckes fond* (1878) ..... 2 000:—
avkastningen skall utgå »till ett eller högst två fattiga mo-
derlösa barn, vilka begagna sig av undervisningen i folk-
skolan»
2. *C. W. Hagmans donation* (1897, test. 1895) ..... 700:—
»att med sin lilla skärv bidra till fattiga skolbarns bekläd-
nad varje år före julhelgen»

3. <i>Bagarmästaren Johan Hanssons donationsfond</i> (1902)	1 550: —
avkastningen skall användas till inköp under höstterminen av läderskodon åt fattiga välartade barn vid Katarina folkskola	
4. <i>Gurli Lundholms donation</i> (1914)	1 800: —
räntan å kapitalet skall användas till församlingens skollovskoloni	
5. <i>F. A. Hammarstrands donation</i> (1910)	1 000: —
till församlingens skollovskolonier	

E. Följande av Katarina församlings *kyrkoråd* förvaltade fonder synas till angivna delar böra överlämnas till Helgalundens församling:

a) en fjärdedel (i förhållande till folkmängden) av

1. <i>J. L. Höijers och hans hustrus donationsfond</i> (1863); 31/12 1945: kr. 27 500: —	
»till en ytterligare barnkrubba inom församlingen»	
	6 875: —
2. <i>F. W. Öfwerströms fond</i> (1865); 31/12 1945: kr. 12 500: —	
»till fattiga änkor, som hava barn att försörja, efter gesäller och arbetare, vilka, i livstiden slutligen tillhörande Katarina församling, härstädes avlidit»	
	3 125: —
3. <i>Katarina Barnkrubbors fond</i> (1894, 1908 och 1922); 31/12 1945: kr. 28 000: —	
överl. av styrelsen för barnkrubborna mot skyldighet för församlingen att årligen betala 5 % ränta till Katarina barnkrubbor	
	7 000: —
4. <i>Änkefru Louise Heurlins donation</i> (1900); 31/12 1945: kr. 5 000: —	
för understöd åt inom församlingen bildade barnhem och barnkrubbor	
	1 250: —
5. <i>Joh. Bäckströms donation</i> (1902); 31/12 1945: kr. 10 000: —	
»till Katarina barnkrubba»	
	2 500: —
6. <i>Christina Louisa Calwagens fond</i> (1904); 31/12 1945: kr. 4 000: —	
Ränteavkastningen skall årligen vid jultiden i belopp om 20 kr. till vardera utdelas till inom församlingen kyrkoskrivna ogifta sömmerskor	
	1 000: —
7. <i>B. A. Danelii donation till fattiga familjer</i> (1908); 31/12 1945: kr. 13 400: —	
»till fattiga familjer med 35 à 40 kr. vardera, endera kon- tant eller in natura»	
	3 350: —

8. *Fröken Lovisa Elisabeth Lyckes fond* (1910); 31/12 1945: kr. 10 000: —
 »till beklädning av de fattigaste flickorna av nattvardsbarnen i församlingen vid deras första nattvardsgång» 2 500: —
9. *Anders Bjurholms donation* (1914); 31/12 1945: kr. 6 700: —
 »till underhåll av barnkrubbor och barnhärbärgen inom församlingen» ..... 1 675: —
10. *K. F. Björns donation* (1915); 31/12 1945: kr. 6 800: —
 »till fattiga nattvardsbarns beklädning» ..... 1 700: —
11. *Isaak Hirschs donation* (1918); 31/12 1945: kr. 5 000: —
 »till skolbeklädning och sommarutrustning åt flitiga fattiga folkskolebarn» ..... 1 250: —
12. *Axel Landquists födelsedagsfond* (1918, 1923 och 1928); 31/12 1945: kr. 17 000: —
 avkastningen utdelas till femton ålderstigna personer inom församlingen vilka därav äro i behov; delningen förbindes med en uppdelning av understödsrummen med 11 på Katarina och 4 på Helgalundens församling ..... 4 250: —
13. *Carl August Söderlunds donationsfond* (1919); 31/12 1945: kr. 839 000: —
 Katarina församlings fattigvårdsstyrelse skall årligen uppbära 5 000 kronor att vid julen utdelas åt inom sagda församling boende fattiga. All övrig avkastning av donationsfonden skall användas till hjälp och stöd åt fattiga invalider samt till behövande lungotspatienter för att bereda dem tillfälle till vistelse vid sanatorium (för hela riket med företräde för »Katarinabor och andra Stockholmsbor» 209 750: —
14. *O. H. D:s julgåva till ensamstående kvinnor* (1921); 31/12 1945: kr. 20 000: —
 avkastningen skall i belopp om 50 à 100 kr. utgå som understöd till julen till ensamma gamla fruntimmer ..... 5 000: —
15. *Beda Ljungbergs fond* (1921); 31/12 1945: kr. 5 000: —
 räntan skall årligen utdelas till obemedlade inom församlingen, vilka icke åtnjuta fattigvård ..... 1 250: —
16. *Norlundska fonden* (1921); 31/12 1945: kr. 10 000: —
 avkastningen skall utdelas till behövande änkor med barn samt sjuka änkor ..... 2 500: —
17. *Fru Lotten Norlunds fond* (1923); 31/12 1945: kr. 18 000: —
 avkastningen skall utdelas till fattiga änkor eller andra ensamstående äldre kvinnor, som äro sjuka, samt till fattiga änkor eller andra ensamstående gifta kvinnor, som hava minderåriga barn att försörja ..... 4 500: —

18. *Fröken Johanna Lindbergs donation* (1928); 31/12 1945: kr. 94 171: 27
 »till vårdanstalter för sjuka barn»
 (årliga räntan lägges f. n. till kapitalet) 23 542: 82
19. *Carl Smitts donation* (1930); 31/12 1945: kr. 35 000: —
 räntan användes »till behövandes nytta» ..... 8 750: —
20. *Fil. doktor Axel Wallströms fond* (1935); 31/12 1945: kr. 4 300: —
 Årliga räntan av fonden skall utdelas till sjuka — företrädesvis obotligt sjuka — medellösa äldre och ensamman kvinnor inom församlingen. Räntan får icke användas för ändamål, som det åligger stat eller kommun att bekosta (test. 1934) ..... 1 075: —
21. *E. L. D:s hjälpfond* (1935); 31/12 1945: kr. 10 050: —
 Fondens avkastning skall, sedan 10 % lagts till kapitalet och intill dess annorlunda bestämmes, i poster om 20 kr. vid julen utdelas till understöd åt nödställda församlingsbor 2 512: 50
22. *Familjen J. Lindbergs fond* (1936); 31/12 1945: kr. 29 000: —
 Årliga räntan av 7 000 kr. lämnas till skyddsföreningen inom Katarina församling till inköp av ved för de inom församlingen boende fattiga, av 3 000 kr. skall användas till kyrkosångens höjande inom Katarina församling, av 5 000 kr. skall vid jultiden utdelas till ensamman obemedlade fruntimmer med god vandel, tillhörande Katarina församling i poster ej understigande 25 kr. och ej överstigande 50 kr., av 6 000 kr. skall användas till bestridande av kostnader för skollovskolonier för fattiga skolbarn inom Katarina församling, av 8 000 kr. skall användas till inköp av strumpor och skodon åt fattiga skolbarn inom Katarina församling att utdelas vid julen (test. 1922, 1936) ..... 7 250: —
 Förhållningsreglerna för fördelningen av avkastningen tillämpas med proportionell nedsättning av utdelningen för olika ändamål i vardera församlingen.
23. *Maria Lovisa och Erik Hellmans minnesfond* (1937); 31/12 1945: kr. 20 000: —
 Årliga räntan skall årligen utdelas vid jultiden till behövande inom församlingen ..... 5 000: —
24. *Typografen L. G. A. Nyströms donationsfond* (1937); 31/12 1945: kr. 10 000: —
 »till Katarina fattiga» (ofullst. test. 1932); stadgar antagna av kyrkorådet 19/2 1942: »Den årliga räntan utbetalas vid jultiden till behövande inom församlingen» ..... 2 500: —

25. *Lova och J. Ludv. Högbergs donationsfond* (1937); 31/12 1945: kr. 15 600: —
 Av avkastningen skall 1/10 läggas till kapitalet och 9/10 av densamma användas till understöd till gamla behövande personer av medelklassen med företräde åt gamla behövande hantverkare och hantverkareänkor inom Katarina församling eller vilka under sin krafts dagar haft sin verksamhet inom församlingen » (test. 1933) ..... 3 900: —
26. *Vinhandlaren Johan Anders Bengtssons understödsfond* (1938); 31/12 1945: kr. 31 200: —
 Räntan skall användas till förmån för i små omständigheter varande burskapsägande borgare eller deras änkor eller föräldralösa barn, de senare intill fyllda 21 år. Understöds-tagare skola äga god frejd och föra en hedrande vandel samt vara och under en tid av minst 3 år tillbaka hava varit i Katarina församling boende. Minst 4 pensioner à 300 kr. skola årligen utgå. Återstoden av räntan lägges till kapitalet. Utdelning får ej ifrågakomma förrän räntan är tillfyllest för 4 pensioner.
 Katarina minskade församling bör tilläggas rätt att disponera över 3 och Helgalundens församling över 1 understödsrum ..... 7 800: —
27. *Frans och Emilie Tystbergs minnesfond* (1939), 100 st. aktier i AB Svenska Handelsbanken; 31/12 1945: kr. 10 000: —
 avkastningen utdelas årligen vid jultiden i minimiposter av 50 kr. till inom församlingen boende behövande änkor med oförsörjda barn, som ej åtnjuta fattigvårdsunderstöd ..... 2 500: —
28. *Föreningen Mjölkdroppens fond* (1940); 31/12 1945: kr. 57 000: —
 I sammanhang med stadens övertagande av den åt barnavården ägnade föreningens uppgifter upplöstes dess lokalavdelning för Katarina och Sofia, varvid viss del av dennas tillgångar överlämnades till kyrkorådet för användande för barnavårdscentralerna i församlingen (Kyrkofullm. 9/10 1940 § 7). Årliga räntan från fonden överlämnas till vederbörande distriktsläkare ..... 14 250: —
29. *Frida och Hugo Tystbergs julfond* (1940), 100 st. aktier i AB Svenska Handelsbanken; 31/12 1945: kr. 10 000: —
 samma bestämmelse som för Frans och Emilie Tystbergs minnesfond ..... 2 500: —

30. *Mathilda och Eric Larssons minnesfond* (1941; test. 1938),
31/12 1945: kr. 16 491: 69
årliga räntan utdelas vid jul till behövande medlemmar av
Katarina församling 4 122: 92
31. *Fröken Mathilda Brincks donation* (1945) 31/12 1945: kr.
10 000: —
beloppet skall förvaltas av kyrkorådet i Katarina såsom
en fond, vars årliga behållna avkastning genom kyrko-
rådets försorg skall utdelas till församlingens fattiga .... 2 500: —

b) tre tiondelar av

Direktören Harald Thelanders donationsfond (1932); 31/12 1945:
kr. 10 000: —

»Årliga räntan av fonden skall fördelas i 10 lika delar för att
vid juletid utdelas åt lika många gamla hederliga hjälpbehö-
vande församlingsbor» (test. 10/2 1925).

Med hänsyn till donationsbestämmelserna torde fördelning få
ske så, att likheten i understödsbeloppen kan uppehållas .... 3 000: —

c) hälften av

1. *B. A. Danelii donationsfond till Katarina norra och västra
barnkrubbor* (1908); 31/12 1945: kr. 10 000: —
hälften av kapitalet donerat till Katarina norra och hälften
till Katarina västra barnkrubba ..... 5 000: —
2. *Carl och Maria Björkvalls donation* (1920); 31/12 1945: kr.
2 000: —
hälften av kapitalet avsett för Katarina norra och hälften för
Katarina västra barnkrubba ..... 1 000: —
3. *G. Th. Gustafssons donation* (1922); 31/12 1945: kr. 10 000: —
kapitalet donerat till lika fördelning mellan Katarina försam-
lings barnkrubbor ..... 5 000: —

F. Följande av Katarina församlings *skolråd* förvaltade fonder synas till
en fjärdedel (i förhållande till folkmängden) böra överlämnas till
Helgalundens församling:

1. *Petter Gjöthmans donation* (1818 och 1864) kr. 3 500: —
Räntan skall disponeras »till understöd av kläder m. m.
för fattiga flickor i Katarina församlings fattigskola» (test.
1818). Årliga räntan överlämnas till Katarina församlings
folkskola ..... 875: —

2. *Gustaf Bångs donation* (1869) kr. 3 000: —
Räntan skall användas till inköp av kläder och skodon åt de mest behövande ibland skolgossarna, varvid behörigt avseende bör fästas å barnens flit och uppförande (gåvobrev 1854) ..... 750: —
3. *Katarina folkskolas fond för skollovskolonier* (1887, 1890, 1893, 1896 och 1900) kr. 9 700: —
Räntan skall användas såsom bidrag till utrustande av skollovskolonier för fattiga, sjukliga barn från församlingens folkskola eller till utackordering av fattiga sjukliga folkskolebarn på landet under sommarmånaderna .... 2 425: —
4. *John Söderbergs donation* (1892) kr. 18 400: —
Räntan skall användas »till beredande av kostnadsfri middagsspisning årligen under tiden från oktober månads början till april månads utgång åt sådana uti församlingens folkskola intagna fattiga barn, som därav kunna vara i behov» (test. 1886) ..... 4 600: —
5. *Jenny Meyers donation* (1894) kr. 25 000: —
Räntan skall användas till middagsspisning under tiden 1 okt.—1 maj åt fattiga skolbarn vid Katarina folkskola (gåvobr. 1894) ..... 6 250: —
6. *Katarina församlings fond för arbetsstugor* (1896, 1900, 1920, 1922) kr. 12 000: —
anslagen av föreningen för Katarina församlings arbetsstugor. Räntan skall användas till underhåll av arbetsstugor i församlingen ..... 3 000: —
7. *Mathias Lundins fond för premier av kläder åt fattiga skolbarn* (1901) kr. 5 000: —
Räntan skall användas »till inköp av kläder att årligen vid vårterminens slut utdelas till premier åt fattiga skolbarn, som därav gjort sig förtjänta» (test. 1894) ..... 1 250: —
8. *O. E. Neumüllers fond* (1904) kr. 5 000: —
Räntan skall användas till församlingens skollovskolonier 1 250: —
9. *B. A. Danelii donation* (1908) kr. 10 000: —
gåva av B. A. Danelius å kr. 15 000: — med villkor att räntan användes »att dagligen under skoltiden förse 50 fattiga och svaga folkskolebarn med frukost, bestående av 1/3 liter varm mjölk jämte ett rågbröd, och bör sådana barn härtill utses, som ej komma i åtnjutande av annan måltid på församlingens bekostnad» (gåvobrev 1908). Av donationen tilldelades Sofia församling 1/3 vid dess utbrytning.

- Gåvobrevets bestämmelser om antalet skolbarn torde böra jämkas i proportion till delfondernas storlek . . . . . 2 500: —
10. *Direktör och Fru Heckschers donation* (1908) kr. 8 500: —
Avkastningen skall användas till skollovskolonier för fattiga barn . . . . . 2 125: —
11. *P. H. Hesslers och hans hustrus donation* (1910) kr. 6 000: —
Räntan skall användas av och till Katarina församlings skollovskolonier för skolbarns uppehåll på landet . . . . . 1 500: —
12. *Grosshandlaren och Fru John Lovéns fond till Katarina skollovskolonier* (1910) kr. 6 700: —
Räntan skall användas till underhåll av församlingens skollovskolonier . . . . . 1 675: —
13. *Fru Amalia Ericsons donation* (1913) kr. 3 600: —
Räntan skall användas till understöd åt församlingen tillhörande fattiga barn, antingen genom bidrag till skollovskolonier åt sådana barn eller på annat sätt efter vederbörande församlingsmyndigheters beprövande . . . . . 900: —
14. *Anders Bjurholms donation* (1914) kr. 7 500: —
Räntan skall användas till skollovskolonier för fattiga barn, tillhörande församlingen . . . . . 1 875: —
15. *Carl och Maria Björkvalls donation* (1920) kr. 5 000: —
Skall användas till förmån för församlingens skollovskolonier . . . . . 1 250: —
16. *Axel Brusiins donation* (1927) kr. 12 000: —
»till Katarina församlings skollovskolonier» (test. 1923) 3 000: —

G. Avkastningen från *fonder, som icke förvaltas av Katarina församlings organ*, synes böra disponeras såväl för Helgalundens församling som för Katarina minskade församling såvitt angår följande fonder:

1. *H. C. Richters och hans hustrus donation* (1828) »till stipendier åt behövande välartade kvinnliga elever vid Katarina folkskola» (kapital kr. 4 000: —, förvaltas av Evangeliska Brödräfsamlingen).
2. *Gustaf Bångs donation* (1869) »till kläder och skodon åt de mest behövande ibland skolgossarne, varvid behörigt avseende bör fästas å barnens flit och uppförande» (test. 1854) (kapital kr. 7 500: — förvaltas av Katarina fattigvårdsstyrelse).
3. *Axel Burmans donation* (1908) till sjuka och fattiga barn inom församlingen (kapital 12 500: —, förvaltas av Stockholms stads drätselnämnd).

4. *Axel N. Anderssons testamentsfond* (1915) till »understöd åt välartade och medellösa skolbarn, vilka i minst fem år tillhört församlingen (test. 1912) (kapital 33 333: 33, förvaltas av Stockholms stads drätselnämnd).
5. *G. Th. Gustafssons donation till Katarina skollovskolonier* (1922, test. 1915) »till Katarina församlings skollovskolonier» (kapital 10 000: —, förvaltas av Stockholms Enskilda Banks aktiebolag).
6. *Ida och Wilhelm Möllers fond* (test. 1930, 1939). Under viss förutsättning skall Katarina församling årligen erhålla 500 kr. att av församlingen utdelas till jul åt de fattiga (särskild fondförvaltare, f. n. advokaten Sven Fagræus).

H. Av *K. A. Wallenbergs donation* (1913) å kr. 10 000: — (förvaltad av Stockholms Enskilda Banks aktiebolag) skall avkastningen i första hand användas för underhåll av den Wallenbergska graven å Katarina kyrkogård samt återstoden till fattiga skolbarns inom församlingen beklädnad. Med hänsyn till anknytningen till Katarina kyrka synes anledning saknas att göra Helgalundens församling delaktig i avkastningen.

I. En utfäst men *ännu icke konstituerad fond* enligt inbördes testamente 1922 mellan f. d. trädgårdsmästaren C. Hj. T. Gustafsson, Götgatan 28 (Maria församling) och hans efterlevande syster fröken Edla Sofia Gustafsson beröres icke här, då det synes ovisst om något överskott i boet efter utbetalning av vissa legat kommer att finnas. (Boets behållning kr. 39 915: 45 vid bouppteckning 1941, legat till mer än 20 000 kr.; överskottet skall delas lika mellan Maria, Katarina och Sofia församlingar.)

Enligt gällande utgiftsstat för Katarina församling äro av församlingen avlönade tre församlingssystrar, en värmeledningsskötare och fyra städerskor, varjämte årliga pensioner om tillhopa 4 062 kr., rörliga tillägg oberäknade, utgå till två församlingssystrar och tre städerskor. Det synes antagligt, att en av församlingssystrarna lämpligen kan övertagas av Helgalundens församling. Helgalundens församling torde gent emot Katarina församling böra deltaga i ansvaret för pensionerna i förhållande till skatteunderlaget.

Föreningen Hem för gamla i Katarina har öster om Götgatan uppfört två hem med adressnummer Skånegatan 75 och Bondegatan 40 (210 hyreslägenheter); församlingen har själv ett dylikt hem, »Katrinastiftelsen», Åsögatan 95, väster om Götgatan (183 hyreslägenheter). Med hänsyn till folkmängdsfördelningen och hemmens omfattning böra båda de nya församlingarnas medlemmar vara likaberättigade vid upplåtelse av hyreslägenheter i hemmen.

Den föreslagna överflyttningen från *Sofia* församling till en ny Johannes-hovs församling är av så obetydlig omfattning att anledning ansetts icke föreligga, att någon ekonomisk uppgörelse i anledning därav skulle komma ifråga.

Församlingsindelningen inom nu ifrågavarande stadsdelar skulle alltså bli följande:

	Kyrkskriven folkmängd 31/12 1945 c:a	Beräknad ungefärlig folkmängd 1970	Skatteunderlag i skattekronor enligt taxer- ingen 1945 c:a
<i>Maria Magdalena församling,</i> stadsdelen Södermalm mellan Göt- gatan, Medborgarplatsen, Stamba- nan, Ringvägen och Riddarfjärden	30 000	28 000	803 000
<i>Högalids församling,</i> dels församlingens nuvarande om- råde i stadsdelen Södermalm väs- ter om Ringvägen med en justering av gränsen från Ringvägen till Årstaviken på sätt ovan nämnts, dels stadsdelen Långholmen, dels stadsdelen Reimersholme	36 000	35 000	835 000
<i>Katarina församling,</i> församlingens nuvarande område i stadsdelen Södermalm öster om Götgatan	38 500	34 000	1 035 000
<i>Helgalundens församling,</i> stadsdelen Södermalm mellan Göt- gatan, Ringvägen, Stambanan och Medborgarplatsen	17 400	20 000	415 000
<i>Sofia församling,</i> församlingens nuvarande område inom stadsdelen Södermalm även- som stadsdelen Norra Hammarby öster och norr om Sickla kanal . . .	26 516	22 000	634 000

Sådan förskjutning i någon församlings ekonomiska ställning, som skulle kunna motivera utgivande av särskild skatteersättning, läser icke föranledas av de föreslagna indelningsändringarna.

Någon anledning till omplacering av icke-prästerliga befattningshavare i de nuvarande församlingarna synes icke föreligga.

V. De södra förorterna.

De s. k. södra förorterna tillhöra det gamla Brännkyrka sockenområde. Detta utökades fr. o. m. år 1930 med ett från Nacka socken överflyttat område, i huvudsak motsvarande stadsdelen Södra Hammarby. Brännkyrka församling delades enligt Kungl. Maj:ts beslut den 25 april 1930 fr. o. m. år 1931 i två församlingar, Brännkyrka och Enskede; dessa blevo fr. o. m. den 1 maj 1931 särskilda pastorat (Kungl. Maj:t 23 januari 1931), till en början i ekonomisk gemenskap. Denna upphörde fr. o. m. år 1933 (Kungl. Maj:t 9 september 1932). Gränsen skulle följa en mellan Årstaviken och sjön Magelungen dragen linje; det från Nacka överflyttade området kom härigenom att tillhöra Enskede församling. Bebyggelsemässigt föreligger fortfarande det sammanhanget mellan de båda församlingarna, att av stadsdelen Årsta, som befinner sig i rask utveckling, större delen tillhör Brännkyrka och en mindre del Enskede; detta har givit upphov till vissa av fastighetsregisterföraren påtalade oregelbundenheter i indelningen.

Vidare har enligt stadsfullmäktiges beslut den 29 januari 1945, fastställt av överståthållarämbetet den 28 mars s. å., sådan ändring ägt rum av gränserna mellan stadsdelen Örby i Brännkyrka och stadsdelen Stureby i Enskede, att från Örby till Stureby överflyttats stadsägorna å Brännkyrka nr 2582 B, 2585 E, 2594 A, 2595, 3726, 3726 B, 3727, 3727 A, 3892, 3892 A, 3892 B, 3893, 3893 A, 3893 B, 8854, 8854 A, 8875—8877 samt kvarteren Forstmästaren, Trätuggaren och Björkfaneret ävensom delar av kvarteren Kärnvirket, Masoniten och Skogvaktaren, varefter sistnämnda tre kvarter i sin helhet tillhöra Stureby. Det synes givet att överflyttningen, som torde omfatta ännu obebyggda områden, bör iakttagas även i församlingshänseende.

B r ä n n k y r k a församling omfattade vid 1945 års ingång stadsdelarna Liseberg, Östberga, Örby (med församlingskyrkan), Älvsjö, Västberga, Långbro, Herrängen, Långsjö, del av Årsta, Liljeholmen, Nybohov, Gröndal, Aspudden (med S:t Sigfrids kapell), Midsommarkransen, Hägersten, Mälarhöjden (med Mälarhöjdens kapell), Jakobsberg och Sätra samt Reimersholme. Under år 1945 tillkom en ny stadsdel, Solberga, genom utbrytning från Västberga och Älvsjö. **E n s k e d e** församling omfattar stadsdelarna Gamla Enskede (med församlingskyrkan), Johanneshov, Södra Hammarby, Enskede gård, Enskedefältet, Enskededalen, Stureby, Svedmyra, Tallkrogen, Skarpnäck, Pungpinan, Gubbängen, Fagersjö, Hökarängen, Sköndal, Farsta, Farstanäset, Orhem, Flaten och Skrubba samt del av Norra Hammarby¹ och del av Årsta. Såsom ovan nämnts avslög Kungl. Maj:t år 1937 en framställning om överflyttning av Reimersholme från Brännkyrka till Högalid.

Wohlin föreslog i sitt betänkande (s. 86) beträffande Brännkyrka och

¹ Stadsdelen Norra Hammarby tillhörde ursprungligen i sin helhet Sofia församling men år 1940 utökades stadsdelen med ett område i Enskede församling.

Enskede församlingar ingen annan ändring än att Reimersholme skulle överföras från Brännkyrka till Högalids församling. För det dåvarande vore det knappast motiverat att företaga någon uppdelning av de södra förortsförsamlingarna (mantalsskriven folkmängd den 31 december 1938 i Brännkyrka 33 982, Reimersholme undantagen, i Enskede 27 835). Vid fortskridande exploatering därstädes komme dock säkerligen en sådan uppdelning inom en snar framtid att aktualiseras i fråga om såväl Brännkyrka som Enskede församling. Flera från varandra mycket avvikande uppdelningsprojekt kunde därvid tänkas komma i fråga. I det ovissa läge, vari exploateringsverksamheten ännu befunne sig, saknades dock tillräckliga utgångspunkter för uppgörande av ens en preliminärt skisserad framtida regleringsplan för dessa två församlingar.

I den av *fastighetsregisterföraren* i Stockholm år 1943 gjorda, ovan omnämnda framställningen om åtgärd för reglering av vissa församlingsgränser anfördes, förutom vad ovan nämnts i fråga om Sofia och Enskede församlingar, att var och en av tomterna nr 1 i kvarteret Anten, 1 i kvarteret Sundsborg, 1 i kvarteret Rottnen, 1 och 2 i kvarteret Flen och 1 i kvarteret Rusken — allt inom stadsdelen Årsta — vore med olika delar belägna i såväl Brännkyrka som Enskede församlingar. Vidare vore vart och ett av de ännu icke tomtindelade kvarteren Bullaren, Gullmaren och Ymsen — likaledes inom stadsdelen Årsta — belägna inom de sistnämnda två församlingarna.

Enligt ett i *stadsplanekontorets PM* år 1943 framställt förslag borde Brännkyrka församling uppdelas i fyra församlingar, varav till Brännkyrka församling skulle höra stadsdelarna Västberga, Östberga, Liseberg, Herrängen, Långbro, Långsjö, Älvsjö och Örby med en sammanlagd dåvarande folkmängd av c:a 11 000 personer. Mälardalens församling skulle omfatta stadsdelarna Hägersten, Mälardalshöjden, Jakobsberg och Sättra med ett invånarantal av omkring 8 000 personer. Stadsdelarna Gröndal, Liljeholmen, Aspudden, Nybohov och Midsommarkransen borde sammanföras till S:t Sigfrids församling med en folkmängd som för det dåvarande uppginge till c:a 21 000 personer. Stadsdelen Årsta slutligen borde enligt förslaget utgöra en egen församling. Då de fyra församlingarnas folkmängd icke var för sig hade en sådan storlek, att de för ögonblicket kunde ensamma bilda egna församlingar, hade de förslagsvis till en början sammanförts två och två, varvid moderförsamlingen tillsammans med Mälardalshöjdens bildade en samt S:t Sigfrids och Årsta en församling med c:a 19 000 och 22 000 invånare. Det framtida befolkningstalet i de fyra föreslagna församlingarna beräknades för Brännkyrka och S:t Sigfrid till omkring 38 000 vardera och för Mälardalshöjdens och Årsta till c:a 30 000 vardera.

Enskede församling skulle enligt förslaget delas i tre församlingar, Enskede, Sköndal och Johanneshov. Enskede församling skulle därvid omfatta stadsdelarna Enskede Gård, Enskedefältet, Stureby, Gamla Enskede, Enskede-

dalen, Svedmyra, Tallkrogen, Skarpnäck och Pungpinan, vilka tillsammans för det dåvarande hade en folkmängd av omkring 23 000 personer. Den blivande Sköndals församling skulle utgöras av stadsdelarna Gubbängen, Sköndal, Orhem, Flaten, Skrubba, Fagersjö, Hökarängen, Farsta och Farstanäset med en sammanlagd dåvarande befolkning av 1 300 personer. Till Johanneshovs församling skulle räknas stadsdelarna Norra Hammarby, Södra Hammarby och Johanneshov, där för det dåvarande bodde omkring 10 000 personer. Redan om något år kunde Johanneshovs församling antagas ha vuxit till en omfattning, som motiverade att området avskildes från moderförsamlingen. I de föreslagna tre församlingarna Enskede, Sköndal och Johanneshov beräknades den framtida befolkningen komma att uppgå till resp. 31 000, 33 000 och 29 000 personer.

Brännkyrka församling.

Den kyrkskrivna folkmängden uppgick i Brännkyrka församling den 31 december 1943 till 48 712 personer, varav 165 främmande trosbekännare, den mantalsskrivna till 49 777. Vid 1944 års utgång hade den stigit med c:a 10 000 till 58 438 kyrkskrivna och 60 512 mantalsskrivna. Ökningen faller i huvudsak på Västberga och Årsta samt Hägersten. Den preliminära uppgiften om kyrkskrivna folkmängd den 31 december 1945 redovisar 72 421 personer; den mantalsskrivna utgjorde 75 160. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget uppgår enligt 1944 års taxering till 1 028 731 skattekronor, det kyrkligt kommunala till 1 020 144. Enligt 1945 års taxering utgöra motsvarande siffror 1 330 272 och 1 317 145.

Den mantalsskrivna folkmängden — den verkliga vid 1943 resp. 1944 års utgång och den beräknade år 1970 — samt det borgerligt kommunala skatteunderlaget enligt 1944 och 1945 års taxeringar fördelas på de olika stadsdelarna (Solberga inräknad i Västberga och Älvsjö) i runda tal sålunda:¹

¹ Variationen i församlingen mellan det borgerliga och kyrkliga skatteunderlaget utgör liksom mellan den mantalsskrivna och kyrkskrivna folkmängden mellan 3 och 4 procent.

	Folkmängd			Skatteunderlag i skattekronor enl. taxering	
	31/12 1943	31/12 1944	1970 (1939 års beräkning)	1944	1945
Liseberg	753	754	1 100	12 005	13 523
Västberga	1 684	4 250	18 000	35 100	74 142
Östberga	19	18	1 300	359	501
Långbro	2 066	2 577	4 100	42 442	53 230
Herrängen	1 282	1 343	1 500	22 071	25 255
Långsjö	1 263	1 272	1 500	22 412	24 409
Älvsjö	1 544	1 527	3 000	39 165	42 316
Örby	3 265	3 540	8 400	60 059	72 038
	11 856	15 281	38 900	233 613	305 414
Årsta (del av)	2 688	5 305	30 000 ²	45 068	97 650
Aspudden	4 979	5 134	10 000	84 266	89 950
Gröndal	4 238	4 658	6 000	65 363	78 015
Liljeholmen	1 942	1 942	2 000	59 976	47 944
Nybohov	49	155	5 000	2 920	4 781
Midsommarkransen	12 799	14 332	15 000	274 259	374 820
	24 007	26 221	38 000	486 784	595 510
Mälarhöjden	2 791	2 945	3 500	56 681	61 790
Hägersten	6 894	8 802	20 000	137 863	183 247
Jakobsberg	21	21	2 700	361	404
Sätra	55	59	4 500	796	1 614
	9 761	11 827	30 700	195 701	247 055
Reimersholme	1 465	1 878	2 800	52 014	68 828
Utan känd fördelning ²	—	—	—	3 161	15 815
S:a	49 777	60 512	140 400	1 028 731	1 330 272

I Brännkyrka församling äro enligt den t. o. m. år 1951 gällande löne-regleringen anställda kyrkoherde, två komministrar och två kyrkoadjunkter. Församlingen är i förhållande till folkmängden relativt knappt utrustad med gudstjänstlokaler. Församlingskyrkan (i stadsdelen Örby) har blott 282 fasta sittplatser, S:t Sigfridskapellet (i stadsdelen Aspudden) 250 och Mälarhöjdens kapell (i stadsdelen Mälarhöjden) 176. De två senare byggnaderna tillhöra icke församlingen, det förra Sällskapet för kyrklig själavård, det senare Mälarhöjdens kyrkostiftelse. Det förra disponeras emellertid av församlingens prästerskap, vid det senare är anställd särskild, evangeliska brödräfsamlingen tillhörande prästman. En gång i månaden hålles guds-

¹ Hela stadsdelen Årsta.

² Väsentligen belöpande på vattenlednings-, elektricitets- och gasverken. Antagas vara ungefärligen fördelade på de olika stadsdelarna i förhållande till folkmängden.

tjänst där genom Brännkyrka församlings präster. Söndagsskola i församlingen hålles förutom i kyrkorna å sex olika ställen. Församlingshus är uppfört i stadsdelen Liljeholmen invid spårvägslinjen.

Med hänsyn till *den nuvarande* bebyggelse- och folkmängdsfördelningen inom Brännkyrka församling ansluter jag mig i princip till stadsplane-kontorets framtidsförslag om församlingens fyrdelning, vilket förutsätter att Reimersholme skulle överföras till Högalid och Enskededelen av Årsta till Brännkyrka. Någon tvekan har förelegat beträffande stadsdelen Västberga, vars kommunikationer närmast hänvisa till ett samgående med Hägersten eller Midsommarkransen. Men detta skulle omöjliggöra en jämn framtida folkmängdsfördelning inom ramen av en fyrdelning, och då de nuvarande kommunikationerna möjliggöra en jämförelsevis god förbindelse även med församlingskyrkan och prästgården i Brännkyrka har jag i nuvarande läge ansett stadsdelen i fråga böra höra samman med den gamla församlingen. I enlighet med förslaget skulle alla de blivande församlingarna så småningom erhålla minst 30 000 invånare och två komma att fullbyggda närma sig 40 000. Topografiska och andra skäl göra det svårt att tänka sig en fullständigt jämn folkmängdsfördelning.

De nuvarande huvudkommunikationernas, spårvägs- och busslinjernas, sträckning tala dock för att Årsta under övergångstiden kvarbliver i den minskade Brännkyrka församling samt de planerade Mälärhöjdens och S:t Sigfrids församlingar under övergångstiden sammanhållas såsom en. Visserligen bleve i sådant fall med utgångspunkt från dagsläget i avseende å folkmängdsfördelningen (den 31 december 1945) denna rätt ojämn, c:a 30 000 i Brännkyrka—Årsta och c:a 42 000 i S:t Sigfrid—Mälärhöjden; det kan dock antagas att, innan en sådan indelningsändring hunnit genomföras, den förras folkmängd hunnit över 40 000.

Den närmast aktuella församlingsindelningen efter den ungefärliga kyrkskrivna folkmängden vid 1943 resp. 1944 års utgång samt det kyrkliga skatteunderlaget enligt taxeringarna 1944 och 1945 skulle bliva:

Brännkyrka församling 14 000, resp. 20 000 invånare; c:a 270 000, resp. c:a 407 000 skattekrönor.¹

S:t Sigfrids församling 33 000, resp. 38 000 invånare; c:a 658 000, resp. c:a 850 000 skattekrönor.

Båda församlingarna skulle i avseende å skatteunderlagets förhållande till folkmängden vara något så när likställda (19,2 och 19,8 resp. 20,2 och 22,4 skattekrönor per invånare). Det kan antagas, att vid en växande folkmängd det totala skatteunderlaget kommer att undergå en däremot svarande ökning.

För 1945 års utgång beräknas den mantalsskrivna folkmängden i det förra

¹ I beloppet inräknas 62 resp. 48 personer samt 1 286 resp. 1 212 skattekrönor från Enskededelen av Årsta.

församlingsområdet till 30 656 och i det senare till 42 015. På stadsdelen Årsta kommer 10 187.

Enligt 1943 års beräkning skulle Brännkyrka minskade församling framdeles rymma c:a 39 000, Årsta 30 000, S:t Sigfrids 38 000 och Mälarhöjdens c:a 31 000, sammanlagt 138 000 personer

Under år 1945 har genom stadsfullmäktiges beslut den 29 januari 1945, fastställt av överståthållarämbetet den 28 mars s. å., en ny stadsdel bildats inom Brännkyrka församling nämligen *Solberga*, till vilken lagts delar av stadsdelarna Västberga och Älvsjö. Denna förändring har lika litet som gränsgreningen mellan Örby i Brännkyrka och Stureby i Enskede avspeglats i ovan införda statistiska uppgifter. Under arbete — preliminärt förslag är utarbetat — befinner sig frågan om utläggande av nya stadsplaneområden inom dessa och andra stadsdelar i Brännkyrka, varjämte planerats ett stadsplaneområde i Östberga, sträckande sig in i Enskede församling (stadsdelen Enskedefältet). Ytterligare har planerats en utvidgning av stadsplaneområdet inom stadsdelen Stureby i Enskede utöver gränsen för stadsdelen Örby i Brännkyrka. En justering av stadsdelsgränserna i överensstämmelse härmed torde, om ändringarna genomförs, draga med sig en ändring av församlingsgränserna, vilken dock lämpligen kan genomföras för sig och icke kan antagas medföra någon avsevärd inverkan på de båda församlingarnas nu aktuella inre indelningsfrågor.

Det preliminära förslaget till nya stadsplaneområden i Brännkyrka och Enskede sammanhänger med den utvidgade exploateringen för bebyggelseändamål och redovisar för Brännkyrka församlings nuvarande område ett antal eldstäder av c:a 176 000, vilket torde få anses svara mot ungefär samma tal i befolkningshänseende. Därest denna plan genomfördes, skulle tydligen ramen för den i 1943 års promemoria skisserade fyrdelningen av församlingen sprängas och en fem- eller sexdelning bli erforderlig. Huru en sådan skulle utformas blir tydligen beroende på i vad mån den uppgjorda planen kommer att följas. Utan erfarenhet av huru planeringsarbetet och därmed kommunikationsnätet kommer att gestaltas synes det omöjligt att nu taga ställning till den framtida indelningsfrågan; man är hänvisad att utgå från den nuvarande folkmängdsfördelningen och de nuvarande kommunikationsledningarna. Församlingens folkmängd är alltför stor för att tillåta ett uppskov med delningsfrågan över huvud. Den ovan förordade tvådelningen skulle, synes det, icke nämnvärt försvåra en anpassning av församlingsindelingen till en framtida bebyggelse och befolkningsutveckling i enlighet med de nu aktuella planerna. Enligt dessa skulle den nu förordade Brännkyrka (minskade) församling rymma c:a 110 000 och S:t Sigfrids församling c:a 66 000 eldstäder. Inom stadsdelen Västberga skulle helt eller delvis förläggas sex bebyggelseområden med tillhoppa 29 900 eldstäder, nämligen Västertorp

(11 000), Västbergafältet (900), Västbergahöjden (3 000), Södra folkparken (2 500), Korp mossen (2 000) och Hägerstensåsen (10 500); Hägerstensåsen är emellertid till större delen belägen inom nuvarande stadsdelen Hägersten och Västertorp skulle innesluta delar av Hägersten och nuvarande stadsdelen Mälärhöjden. Av nämnda planområden skulle Hägerstensåsen, Korp mossen och Västertorp betjänas med spårvägslinje samt Södra folkparken, Västbergahöjden och Västbergafältet med omnibus. Ett fastställande av de nya stadsplanerna komme givetvis att draga med sig en reglering av stadsdelsindelningen. Det synes antagligt, att under dylika förutsättningar området för den nuvarande stadsdelen Västberga skulle komma att, då tiden blir mogen för ytterligare församlingsbildning, i sådant hänseende regleras i sammanhang med såväl Brännkyrka som S:t Sigfrids församlingar. Under dessa förhållanden har jag ansett det ur indelningsteknisk synpunkt riktigtast, att stadsdelen i dess helhet för närvarande sammanhålles med Brännkyrka församling och alltså icke till någon del förenas med S:t Sigfrids församling. Det måste anses vålla mindre olägenhet att framdeles, om så skulle visa sig erforderligt, överflytta en del av stadsdelens område till en ny församling än att återflytta en annan del till Brännkyrka församling.

I viss mån enahanda är förhållandet med stadsdelen Årsta, där bebyggelsen enligt det föreliggande preliminära förslaget skulle till sitt omfång inskränkas till området öster om stambanan. Vid en framtida ny församlingsbildning torde man, om förslaget genomföres, få utgå från att den nuvarande stadsdelens område väster om stambanan kommer att sammanföras med S:t Sigfrids församling.¹

Kyrkoherden i Brännkyrka åtnjuter prästgård enligt ecklesiastik boställsordning å prästbostället i församlingen. Frågan om dispositionen av prästgården lär ankomma på beslut i samband med ny pastoratsindelning och lönereglering för prästerskapet.

I Brännkyrka församling finnes ett förutvarande klockarboställe, Klockargården nr 1 eller stadsågan nr 2515 å Brännkyrka, beläget omedelbart intill församlingskyrkan; bostället disponerades av klockaren till år 1941, då en ny lönereglering genomfördes. Från fastigheten har mot avgäld upplåtits viss mark till kyrkogård, varjämte för allmänt ändamål finnes uppfört ett Stockholms stad tillhörigt konvalescenthem för alkoholister. Någon skriftlig upplåtelse lär icke föreligga, utan staden har vid församlingens införlivning övertagit av församlingen förut disponerade byggnader. Genom lagakraftvunnen resolution den 1 juli 1941 fastställde stiftsnämnden i Uppsala jämlikt klockarboställslagen den 9 december 1938 boställskapital (till 24,7059 har) och avkastningsprocent (till 3 procent) beträffande avlöningstillgångarna vid

¹ I en till Kungl. Maj:t ställd ansökning den 8 april 1946 har Brännkyrka församling anhållit, att den del av stadsdelen Årsta, som begränsades av församlingens östra gräns mot Enskede, Årstaviken, södra stambanan samt stadsdelen Östberga, måtte från och med den 1 januari 1947 bilda eget kyrkobokföringsdistrikt.

klockartjänsten i Brännkyrka klockardistrikt. Saluvärdet av lönefastigheten upptogs därvid till 42 000 kronor samt värdet av fastighetens årsavkastning till 1 248 kronor. På förslag av kammarkollegiet förordnade Kungl. Maj:t den 26 november 1943, att fastigheten skulle av Brännkyrka församling övertagas i enlighet med bestämmelserna i 5 § 3 mom. nämnda lag; ankommande det på stiftsnämnden, att där nämnden funne förhållandena sådant påkalla, till tryggnad av vederbörandes nyttjanderätt, på sätt i åberopade författningsrum avsåges, innan lönefastigheten av församlingen övertoges, reglera upplåtelsen av ovanberörda å lönefastigheten för annat allmänt ändamål än församlingsändamål redan i anspråk tagna område. Något beslut av stiftsnämnden i sistnämnda avseende har, enligt uppgift av församlingens kyrkoherde, ännu icke meddelats. Fastigheten i fråga disponeras numera, jämlikt 5 § 3 klockarboställslagen, av församlingen på sätt om kommunal egendom är stadgat, och för det mot fastighetens värde svarande boställskapitalet står församlingen i ansvar gent emot den kyrkliga samfälligheten.

Förutom kyrkogården vid församlingskyrkan har församlingen en särskilt inköpt begravningsplats med gravkapell inom stadsdelen Västberga (stadsäga). Brännkyrka församling har vidare ett i stadsdelen Liljeholmen å fria stadsägan 8491 (Liljeholmsvägen 31) uppfört församlingshus, taxerat till 550 000 kronor, varav markvärde 57 000 kronor och byggnadsvärde 493 000 kronor. I hyror och värmeavgifter inflöto 1944 16 714 kronor; fria lokaler utgjordes av bostäder för två komministrar, diakonissa, del av vaktmästarbostad, pastorsexpedition samt salar och smårum. Inventarier i fastigheten ha värderats till kronor 50 000: —.

Församlingens organ förvaltade vid 1944 års utgång följande *fonder*:

I. Under kyrkorådet:	Kapital
A. Donationer	31/12 1944
<i>Brita Maria Selenius' fonder</i> (test. 1865); ena hälften av avkastningen skall tilldelas »sådana personer av fattigvårdens i församlingen klientel, som prövas vara i synnerligt behov av den särskilda hjälp, bidraget ur avkastningen skulle innebära»; andra hälften skall tilldelas »om undervisningen förtjänt lärare eller lärarinna vid folkskola i församlingen såsom bidrag till täckande av kostnad för resa i studiesyfte eller eljest för studier till gagn för undervisningen i folkskolan» (k. br. 21/2 1936)	3 477: 35
<i>Gustava Scharps fond</i> (test. 1865); inflytande räntemedel skola användas till »inköp av beklädnad åt fem fattiga men välar-tade och beskedliga barn i Brännkyrka församling, då de första gången skola begå Herrans Heliga Nattvard»	3 262: 50

<i>Eduard och Sophie Heckschers fond</i> (st. 1919, test. 1908); avkastningen skall användas till skollovskolonier för fattiga barn	5 040: —
<i>Lotten Norlunds fond I</i> (st. 1921); räntan skall utdelas till behövande änkor med barn samt sjuka änkor	6 535: 64
<i>Lotten Norlunds fond II</i> (test. 1922); avkastningen skall årligen utdelas till fattiga änkor eller andra ensamstående äldre kvinnor, som äro sjuka, samt till fattiga änkor eller andra ensamstående gifta kvinnor, som hava minderåriga barn att försörja	16 892: 58
<i>Ungdomsföreningens biblioteksfond</i> (ursprung okänt). Enligt uppgift har fonden uppkommit genom testamente av en i Stockholm avliden dam, som testamenterat sitt bibliotek samt 1 500 kronor till dettas underhåll och utökning att tillfalla någon förening eller institution i en fattig Stockholmsförsamling, där det finnes behov av ett bibliotek. Genom kyrkoherden J. Lindskogs förmedling erhöll Älvsjö kyrkliga ungdomsförening biblioteket och penningmedlen	1 866: 58
<i>Carl Smitts testamentsfond</i> (test. 1920); räntan skall årligen direkt utdelas och användas till behövandes nytta	21 847: 22
<i>C. J. och Fredrika Gimbergs fond</i> (test. 1921). Det testamenterade beloppet utgjorde kr. 3 000: —, med skyldighet för församlingen att för all framtid underhålla M. F. Gimbergs familjegrav. Den del av avkastningen, som icke åtginge för gravplatsens vård finge av kyrkorådet disponeras »till välgörande ändamål, ankommande på församlingen om den vill öka fonden med någon del av avkastningen». Kyrkorådet har 1933 beslutat, att av fondens kapitalbelopp 1 000 kr. skall tillsvi- vidare avdelas och ställas under kyrkogårdsnämndens förvaltning för gravunderhållet. Avkastningen av återstående 2 000 kr. användes för välgörande ändamål	2 006: 08
<i>Oskar och Linda Bolanders fond</i> (test. 1933); räntan å fonden skall »årligen utdelas till mindre bemedlade barn, vilka genomgått Blommensbergs folkskola (i stadsdelen Gröndal) såsom hjälp till kläder då de skola för första gången begå Herrans Heliga Nattvard»	4 564: 42
B. Andra fonder.	
<i>Pastoraliefonden</i> , bildad av besparade lönedel i Brännkyrka församling för tiden före 1 maj 1921, får efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall disponeras för kyrkliga ändamål	111 729: 46
<i>Kyrkorådets skatteutjämningsfond</i>	56 530: 35
<i>Gåvomedel till Brännkyrka kyrkas prydnade</i> (givna år 1944)	2 551: 37

II. Under skolrådet:

<i>Slöjdskolefonden eller Vougtska fonden</i> (test. 1881); avkastningen skall användas för slöjdskolans räkning	10 020: —
<i>Axel och Eugenie Auréns fond</i> (test. 1916) för bespisning av fattiga barn; avkastningen plägar av skolrådet överlämnas till Brännkyrka arbetsstuguförening	3 721: 58
<i>Skatteutjämningsfonden</i>	8 590: 40
Under kyrkogårdsnämnden	
58 st. <i>gravfonder</i> ¹ med en sammanlagd behållning av	76 747: 19

III. Under andra förvaltningsorgan än församlingen:

Bengt Forsbergs minnesfond (gåvobr. 1907)

förvaltas av Stockholms stads drätselnämnds första avdelning men räntemedlen utdelas av Brännkyrka skolråd. Avkastningen skall användas för fattiga barn inom Brännkyrka kommun, där kommunen icke är skyldig ingripa såsom till anordnande av skollovskolonier eller till annan rekreation åt klenare barn, till understöd åt mera begåvade barn för fortsatta studier eller till andra liknande ändamål, som kunna bereda barnen nytta och glädje. Vid församlingsdelningen bestämdes, att av avkastningen 63/100 skulle tillkomma Brännkyrka församling och 37/100 Enskede församling ..... c:a [20 000: —]

Lotten Lindbergs testamentsfond (1933; test. 1931);

förvaltas av Stockholms Enskilda banks notariatavdelning. Avkastningen skall utgå till viss tjänarinna, så länge hon lever. Efter hennes död skall beloppet lika fördelas mellan Adolf Fredriks, Engelbrekts, Oscars, Sofia och Brännkyrka församlingar att användas till församlingarnas fattiga, på sätt resp. kyrkoherdar och skyddsföreningar bestämma. »I händelse av församlingsdelning avses härmed städse den församling inom vilken moderkyrkan kommer att ligga.» ..... [10 000: —]

Kyrkokassans tillgångar redovisades vid 1944 års utgång under följande huvudposter (sammandrag):

Fastigheter: Brännkyrka kyrka	100 000: —	
Kyrkoherdebostället	80 000: —	
Klockaregården	12 000: —	
Nya begravningsplatsen	14 500: —	
Materialbod	1 280: —	
Församlingshuset	734 007: 25	
<u>Inventarier</u>	<u>5: —</u>	941 792: 25

¹ Specifikation i publikationen »Brännkyrka församling. Sammanställning av donationer och fonder» etc. (Sthlm 1938).

Fonder	236 303: 55
Övriga tillgångar:	
Å bank och postgiro, i obligationer och fordringar (inkl. skattemedel) samt kassabehållning	125 550: 46
	<u>S:a kr. 1 303 646: 26</u>

Häremot svarande skulder voro:

Lån i Stockholms läns sparbank, rest å amorteringslån 1919 å 3 1/2 % för kyrkoherdens prästgård, utlöpande år 1949	5 612: 04	
K. Pensionsstyrelsen, rest å amorteringslån 1923 å 4 3/4 % för församlingshusets byggande, utlöpande år 1958	<u>327 281: 10</u>	332 893: 14
Fonder, ovan nämnda		236 303: 55
Övriga skulder: reserverade medel för avkortningsändamål och försäkringsavgifter samt diverse skulder		32 944: 81
Överskjutande kapitaltillgångar		608 899: 11
Överskott åren 1943 och 1944		92 605: 65
		<u>S:a kr. 1 303 646: 26</u>

Skolkassans tillgångar redovisades under följande huvudposter (sammandrag):

Fonder:		
Banktillgodohavanden och obligationer		23 012: 66
Övriga tillgångar		
Bank, postgiro, obligationer, fordringar (bl. a. skattemedel) och kassabehållning		25 485: 60
		<u>S:a kr. 48 498: 26</u>
Skulderna:		
Fonder, ovan nämnda		23 012: 66
Övriga skulder:		
Reserverade medel för avkortningsändamål	1 945: 92	
Diverse skulder	6: 72	
Överskott 1943 och 1944	<u>23 532: 96</u>	25 485: 60
		<u>S:a kr. 48 498: 26</u>

För kyrkogårdsnämnden redovisas (i sammandrag) följande tillgångar:

Begravningskapell, bisättningskammare och inventarier ...	35 585: 98
Fonder (gravfonder)	76 747: 19
Övriga tillgångar (i bank och kassa)	16 233: 68
	<u>S:a kr. 128 566: 85</u>

Skulder:

Diverse gravfonder	76 747: 19
Kyrkogårdsarbetarnas familjepensionsfond	105: 02
Kapitaltillgångar	35 585: 98
Summa överskott	16 128: 66
	S:a kr. 128 566: 85

Den nuvarande innehavaren av den ordinarie organisttjänsten samt kyrkovaktmästaren vid församlingskyrkan torde böra kvarstå hos den minskade Brännkyrka församling; klockaren, vars huvudsakliga tjänstgöring är förlagd till församlingshuset i Liljeholmen, samt första kontorsbiträdet vid pastorexpeditionen torde böra erhålla valrätt mellan de båda nya församlingarna. Av övriga befattningshavare med fast anställning torde vaktmästaren vid församlingshuset böra övergå i den nya församlingens tjänst, varemot ansvaret för till en f. d. befattningshavare, f. d. bokföraren O. L. Johansson, utgående årlig pension av 500 kr. synes böra fördelas mellan församlingarna. Då den minskade församlingen inom sitt område skulle få både kyrkogården och den nya begravningsplatsen, synes den böra behålla dessa jämte begravningskapell, bisättningskammare och inventarier samt därmed även krykogårdsvaktmästarebefattningen. Den nybildade församlingens medlemmar torde böra tillförsäkras samma rätt som den minskade församlingens till upplåtelse av gravplatser. Vid upplåtelse av bostadslägenheter i det inom stadsdelen Jakobsdal belägna hemmet för gamla torde båda församlingarnas medlemmar böra, så länge dylikt hem saknas inom någondera församlingen, vara likaberättigade.

Församlingskyrkan med vad därtill hörer — jämväl rätten till vin- och byggnadssäd — torde böra behållas av den minskade församlingen men församlingshuset i Liljeholmen och dispositionen av S:t Sigfrids kapell med tillhörande inventarier tilläggas S:t Sigfrids församling. Den odelade församlingen bör, i den utsträckning Kungl. Maj:t bestämmer, vara skyldig att sörja för uppförande av ny kyrka för den nybildade församlingen samt församlingslokaler för den minskade församlingen.

Den för klockaren fastställda lönen bestrides av den kyrkliga samfälligheten. Då boställskapital och boställsränta balansera varandra, synas de vid församlingsdelningen böra bibehållas vid den av delförsamlingarna, inom vars område fastigheterna äro belägna. Dispositionen av kyrkoherdens prästgård torde ankomma på beslut i samband med löneroglering för prästerskapet.

Donationsmedlen och pastoraliefonden synas böra i stort sett lika delas mellan de nya församlingarna i proportion till den hittills antagna framtida folkmängden i de nya församlingarna såsom fullbyggda. Av skäl som tidigare anförts i fråga om andra församlingsdelningar borde en gruppfordelning ske.

beträffande fonder med kapital av 3 000 kronor och därunder. Härvid bör emellertid undantag göras för gåvomedlen till församlingskyrkans prydnade, Ungdomsföreningens biblioteksfond samt Oskar och Linda Bolanders fond, vilka med hänsyn till sin lokala anknytning böra tilläggas, de två första Brännkyrka minskade församling och den tredje S:t Sigfrids församling. Avkastningen av Lotten Lindbergs testamentsfond bör av enahanda skäl tilläggas Brännkyrka minskade församling. Då såväl kyrkogården som begravningsplatsen i Västberga skulle behållas av den minskade Brännkyrka församling synes med samtliga gravfonder, däri inberäknad den av kyrkogårdsnämnden förvaltade delen av C. J. och Fredrika Gimbergs fond, böra förfaras på enahanda sätt. Med sådana reservationer skulle till grupp fördelning återstå blott den andra delen av sistnämnda fond (för välgörande ändamål), vilken med hänsyn till förbindelsen med gravunderhållet synes böra behållas av de minskade församlingen.

Skatteutjämningsfonderna torde böra mellan de båda församlingarna fördelas i proportion till skatteunderlaget vid delningens genomförande. Efter enahanda grund synes överskott i församlingens kassor samt ansvaret för församlingens skulder böra fördelas. Undantag synes dock böra göras för det år 1958 utlöpande amorteringslånet för församlingshuset i Liljeholmen. Då fastigheten i väsentlig mån är av finansförmögenhets natur, torde ansvaret för lånet böra följa fastigheten.

Enskede församling.

Den kyrkskrivna folkmängden uppgick i Enskede församling den 31 december 1943 till 43 800 personer, varav 292 främmande trosbekännare; den mantalsskrivna till 44 982. Vid 1944 års utgång hade den kyrkskrivna folkmängden stigit till 49 127 och den mantalsskrivna till 50 734. Ökningen faller i huvudsak inom stadsdelen Johanneshov. Den preliminära uppgiften om kyrkskriven befolkning den 31 december 1945 redovisar 52 016 personer; den mantalsskrivna utgjorde 53 457. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget uppgår enligt 1944 års taxering till 892 662 skattekröner, det kyrkliga till 869 727. Siffrorna vid 1945 års taxering utvisa 1 063 138 resp. 1 038 190 skattekröner.

Den mantalsskrivna folkmängden — den verkliga vid 1943 och 1944 års utgång samt den beräknade omkring år 1970 — ävensom det borgerligt kommunala skatteunderlaget enligt 1944 och 1945 års taxeringar fördelas på de olika stadsdelarna sålunda:¹

¹ Variationen mellan det borgerligt kommunala skatteunderlaget och det kyrkliga inom församlingen i dess helhet utgör 2 å 3 procent, mellan den mantalsskrivna och kyrkskrivna folkmängden likaledes mellan 2 å 3 procent.

	Folkmängd			Skatteunderlag (skattekoronor) enl. taxering	
	31/12 1943	31/12 1944	1970 (1939 års beräkning)	1944	1945
Gamla Enskede ...	7 789	7 916	7 700	154 063	165 776
Svedmyra	755	744	3 500	14 879	15 893
Tallkrogen	2 999	3 326	3 400	48 218	55 105
Enskededalen	2 941	3 018	3 500	61 790	64 948
Skarpnäck	948	938	5 000	19 141	20 516
Pungpinan	390	397	400	6 841	7 223
Enskede gård	3 532	3 772	2 700	63 050	72 672
Enskedefältet	2 019	2 017	2 000	33 573	35 984
Stureby	3 566 24 939	3 655 25 783	3 600 31 800	63 672 465 227	69 527 507 644
Hökarängen	48	47	10 000	552	621
Gubbängen	376	390	15 000	5 822	6 919
Fagersjö	186	188	3 000	4 006	4 266
Sköndal	227	233	200	3 260	4 367
Farsta	484	475	5 000	11 713	13 349
Farstanäset	—	—	—	—	—
Orhem	66	59	100	1 333	1 326
Flaten	8	11	100	222	299
Skrubba	59 1 454	55 1 458	100 33 500	1 186 28 094	1 470 32 611
Johanneshov	5 255	9 258	11 000	126 422	220 357
Södra Hammarby .	13 272	14 187	16 000	261 485	291 645
Norra Hammarby .					
(del av)	— 18 527	— 23 445	— 27 000 ²	688	693
Årsta (del av)	62	48	— ³	1 286 389 881	1 212 513 907
Utankänd fördelning ⁴				9 460	8 970
S:a	44 982	50 734	92 300	892 662	1 063 138

I Enskede församling äro enligt den t. o. m. år 1951 gällande löneregleringen anställda kyrkoherde, två komministrar och två kyrkoadjunkter. Församlingen är, liksom Brännkyrka, i förhållande till folkmängden knappt utrustad med predikolokaler. Församlingskyrkan (i stadsdelen Gamla Enskede) rymmer 345 fasta sittplatser och aulan i Hammarbyskolan, där högmässogudstjänster hållas varje söndag, 275 platser. Församlingshus finnes icke, men har beslut fattats om uppförande av dylikt för en beräknad kostnad av 480 000 kronor på Fågelkärrsberget inom stadsdelen Gamla Enskede. Församlingsdelegerade ha beviljat bidrag med 384 000 kronor. Inom stads-

² Summan torde komma att väsentligt överskridas, därest planerad ytterligare bostadsbebyggelse inom Södra Hammarby kommer till stånd.

³ Summan för Årsta i dess helhet redovisas under Brännkyrka.

⁴ Väsentliga inkomster för vatten-, elektricitets- och gasverken.

delen Hökarängen är Sköndals diakonanstalt med tillhörande kapell (tillhörigt Svenska kyrkans diakonistyrelse) belägen.

Den i stadsplanekontorets P. M. förordade indelningen, som torde innebära att de föreslagna församlingarna Enskede och Sköndal tills vidare skulle vara förenade, kan jag i huvudsak biträda, dock att av skäl, som förut anförts, blott den del av stadsdelen Norra Hammarby, som ligger väster och söder om Sickla kanal (den 31 dec. 1943 60 invånare och enligt 1944 års taxering ett skatteunderlag av 28 424 skattekröner), bör överföras till den föreslagna Johanneshovs församling. De skäl, som år 1932 kunnat föreligga mot en överflyttning till Enskede församling, lära icke kunna återopas gent emot den nu förordade. För den nya Johanneshovs församling torde böra uppföras en kyrka, för vilken plats torde kunna beredas på f. d. kole-rakyrkogården (stadsägan nr 47 å Brännkyrka), i huvudsak belägen inom stadsdelen Johanneshov närmast väster om Hammarbybacken intill spår-vägs- och busslinjer. Reservation må göras för den ännu ej aktuella frågan om namn å den planerade Sköndals församling, där Sköndal knappast kan bli något centrum i församlingen.

Kyrkskriven folkmängd vid 1944 resp. 1945 års ingång och kyrkligt skatteunderlag enligt 1944 och 1945 års taxeringar i de närmast aktuella två delförsamlingarna, Enskede och Johanneshov, fördela sig enligt ovanstående sålunda:

Enskede församling

omfattande det nuvarande församlingsområdet med undantag för stadsdelarna Johanneshov och Södra Hammarby samt till den nuvarande församlingen hörande delar av stadsdelarna Årsta och Norra Hammarby . . .

c:a 25 000 resp. 27 500 inv.; c:a
450 000 resp. 538 000 skattekröner

Johanneshovs församling

omfattande stadsdelarna Johanneshov och Södra Hammarby samt den väster och söder om Sickla kanal belägna delen av stadsdelen Norra Hammarby (i Sofia och Enskede församlingar) . . .

c:a 22 500 resp. 24 500 inv.; c:a
400 000 resp. 528 000 skattekröner¹

Båda församlingarna synas för närvarande vara beträffande skatteunderlagets förhållande till folkmängden tämligen likställda (20 resp. 22 skattekröner per invånare).

¹ I beloppet ingår skatteunderlaget för Sofiadelen av Norra Hammarby väster och söder om Sickla kanal men icke skatteunderlaget för Enskededelen av Årsta.

För 1945 års utgång beräknas den mantalsskrivna folkmängden i det förra församlingsområdet till 28 307 och i det senare till 25 158.

Enligt stadsfullmäktiges beslut den 29 januari 1945, fastställt av överståthållarämbetet den 28 mars s. å., har ändring ägt rum *dels* av gränserna för stadsdelarna Gubbängen och Tallkrogen i Enskede (överflyttning till Tallkrogen av kvarteret Träklotsen samt delar av kvarteren Drögen, Varpaspelaren, Slungbollen, Pärkkarlen och Rugbyn), vilket icke påverkar den nu förordade församlingsdelningen, *dels ock* på sätt ovan nämnts av gränserna mellan stadsdelen Stureby i Enskede och stadsdelen Örby i Brännkyrka genom viss överflyttning från den senare till den förra stadsdelen, vilket påkallar ändring i församlingsindelningen.

Vidare planeras, på sätt ovan nämnts, ytterligare regleringar mellan å ena sidan stadsdelen Östberga i Brännkyrka och stadsdelen Enskedefältet i Enskede, å andra sidan stadsdelen Stureby i Enskede och stadsdelen Örby i Brännkyrka, vilka ändringar, om de genomföras, torde påkalla reglering av församlingsindelningen.

Liksom för Brännkyrka föranleder den utvidgade exploateringen för bebyggelsebehov utläggande av nya stadsplaneområden. Enligt det inom stadsplanekontoret utarbetade preliminära förslaget skulle inom Enskede nuvarande församlingsområde rymmas omkring 133 000 eldstäder, vilket torde svara mot enahanda befolkningstal. Det är möjligt ehuru icke säkert, att även här ett genomförande av en dylik plan skulle spränga ramen för en tredelning av den nuvarande församlingen. Inom området för den nu förordade Johanneshovs församling skulle framdeles helt inrymmas sju stadsplaneområden med tillhoppa 34 600 eldstäder, där folkmängden 1 januari 1944 uppgick till sammanlagt 18 600 i runt tal: Västra Johanneshov (6 000), Östra Johanneshov (1 800), Skärmarbrink (3 200), Nytorp (800), Södra Hammarby (9 000), Hammarbyhöjden (3 200) och Östra Hammarby (10 600), samt delvis ett i övrigt inom den nuvarande stadsdelen Enskededalen fallande stadsplaneområde, Kärrtorp, med 6 900 eldstäder (folkmängd 1 jan. 1944 500). Anledning synes under nuvarande förhållanden saknas att frångå det ovan förordade förslaget; först om och när stadsplan för Kärrtorpsområdet fastställts och stadsdelsindelningen ändrats i överensstämmelse härmed, torde uppkomma anledning till övervägande, huruvida området bör överföras till annan församling.

Genomförande av den närmast aktuella församlingsdelningen torde påkalla en ekonomisk uppgörelse mellan den minskade Enskede församling och den nya Johanneshovs församling.

Enskede nuvarande församlings tillgångar och skulder äro bokförda särskilt för kyrkokassan och särskilt för skolkassan. Under *kyrkokassan* voro vid 1944 års utgång redovisade följande tillgångar:

1. Församlingskyrkan (i stadsdelen Gamla Enskede, fastighetsregisterbeteckn. »åbyggnad å allmän plats»), tax.värde kr. 70 000: —, bokfört värde	27 600: —
2. Inventarier	9 984: 50
3. Innestående i bank	141 766: 80
4. » på postgiro	637: 61
5. Obligationer	95 067: 23
6. Oredovisad uppbörd 1944	4 875: —
7. Kassabehållning	39: 40
8. Fonders medel (i bank och obligationer)	68 346: 25
9. Pastoraliefonden (i d:o), bildad av besparade löne-medel i dåvarande Brännkyrka församling före 1/5 1921, får efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall användas för kyrkliga ändmål	121 638: 98
	<u>S:a 469 955: 77</u>

Såsom skulder redovisades

1. Heckschers testamentsfond (st. 1919, test. 1908); avkastningen till skollovskolonier för fattiga barn, kapital	2 960: —	
ränta	119: 15	3 079: 15
2. Lotten Norlunds donationsfond I (st. 1921); räntan utdelas till behövande änkor med barn samt sjuka änkor kapital	3 734: 78	
ränta	359: 21	4 093: 99
3. Lotten Norlunds donationsfond II (test. 1922); avkastningen utdelas årligen till fattiga änkor eller andra ensamstående äldre kvinnor, som äro sjuka, samt till fattiga änkor eller andra ensamstående gifta kvinnor, som hava minderåriga barn att försörja, kapital	9 648: —	
ränta	80: 59	9 728: 59
4. Carl Smitts testamentsfond (test. 1920); räntorna utdelas årligen till behövande, kapital	11 100: —	
ränta	781: 86	11 881: 86

5. Johanna Fotmeijers fond (st. 1936); avkastningen till konfirmandkostymer åt behövande gossar i Enskede församling; vid utbrytning av ny församling skall donationen oavkortad tillfalla den gamla församlingen.	kapital	5 000: —	
	ränta	772: 52	5 772: 52
6. Teresia och Konrad Anderssons fond (test. 1937); räntan skall användas till lindrande av nöden bland de fattiga i församlingen	kapital	27 070: —	
	ränta	999: 16	28 069: 16
7. J. G. Erikssons donation (st. 1939); till förbättring och förskönande av belysningsanordningarna m. m. i kyrkan,	kapital	5 720: 98	5 720: 98
			68 346: 25
8. Pastoraliefonden			121 638: 98
9. Övriga:			
Reserverade medel för avkortning		38 478: 44	
Kapitalkonto		37 584: 50	
Fond för uppförande av församlingshus		101 317: 65	
Fond för underhåll av kyrkan		7 445: 96	
1943 års överskott		52 838: 55	
1944 » »		42 305: 44	279 970: 54
			S:a kr. 469 955: 77

Under *skolkassan* hava redovisats följande tillgångar:

1. Fonders medel (i bank, obligationer och kassabehållning)	8 702: 83
2. Övriga medel (i bank, på postgiro, i oredovisad uppbörd och i kassabehållning)	23 564: 14
	S:a kr. 32 266: 97

Såsom skulder hava uppgivits:

1. Slöjdskolefonden (test. 1881); avkastningen användes för slöjdskolans räkning,	kapital	5 811: 96	
	ränta	138: 49	5 950: 45
2. Axel och Eugénie Auréns fond (test. 1916), för bespisning av fattiga barn; avkastn. plägar överlämnas till Enskede arbetsstugeförening,	kapital	2 142: 94	
	ränta	81: 72	2 224: 66

3. Bengt Forsbergs minnesfond (st. 1907); kapitalet 25 000 kr. förvaltas av Stockholms stads drätsel-nämnd, avkastningen, varav 63 % gå till Brännkyrka och 37 % till Enskede, skall användas för fattiga barn inom församlingen, där kommunen icke är skyldig ingripa, såsom till anordnande av skollovskolonier eller till annan rekreation åt klenare barn, till understöd åt mera begåvade barn för fortsatta studier el. dyl.,

ränta	527: 72	527: 72	8 702: 83
-------------	---------	---------	-----------

4. Övriga fonder:

reserverade medel för avkortning			3 290: 41
överskott från 1943 och 1944			20 273: 73
		S:a kr.	32 266: 97

Några låneskulder hade icke församlingen.

Vid den ekonomiska uppgörelsen mellan Brännkyrka församling och Enskede församling (Kungl. Maj:ts beslut 9 september 1932) i anledning av församlingsdelningen föreskrevs bl. a., att för församlingens skulder skulle med visst undantag Brännkyrka församling svara. Denna skulle behålla församlingskyrkan i Brännkyrka med inventarier och kyrkan tillkommande ersättning för vin- och byggnadssäd ävensom, med vissa nedan angivna undantag, all annan församlingarna gemensamt tillkommande egendom. Enskede församling, å vilken kyrkan i Enskede och nyttjanderätten till kyrkområdet övergick, skulle svara för viss skatteersättning till Nacka församling på grund av införlivning av del av Hammarby gård (ersättningstiden numera utlupen). Vissa reserverade medel, donationsfonder m. m., skulle fördelas med 63/100 på Brännkyrka och 37/100 på Enskede men rätten till utskyldsrestantier efter debiteringsorten. Delningsgrunden stod närmast i proportion till skatteunderlaget i de båda församlingarna men anslöt sig också tämligen nära till folkmängdsfördelningen.

Fonderna för uppförande av församlingshus och underhåll av Enskede kyrka samt medel, som enligt beslut av kyrkofullmäktige avsatts till hem för gamla, torde vid ny församlingsdelning bära bibehållas av den minskade församlingen. En fördelning i nu förevarande läge av övriga fonder efter folkmängden synes stå bäst i överensstämmelse med fondernas ändamål. Anledning synes föreligga att i fråga om pastoraliefonden och de enskilda donationsfonderna lägga de beräknade framtida i stället för de nuvarande i snabb förändring varande folkmängdstalen till grund. En relativ säkerhet angående den framtida folkmängdens fördelning föreligger också. Av sådan anledning torde den minskade Enskede församling bära tilläggas 2/3 och

Johanneshovs församling 1/3 av tillgångar av angivna slag, som böra bliva föremål för delning. Johanna Fotmeijers fond och J. G. Erikssons donation synas emellertid böra med hänsyn till donationssyftet odelade behållas av den minskade Enskede församling. I avseende å övriga fonder är det av praktiska skäl (avkastningens relativt ringa belopp) samt enligt av kyrkorådet uttalad önskan lämpligt, att sådana under 10 000 kronor undantagas från delning. I stället bör, där så kan ske, ett skifte av dessa fonder mellan del-församlingarna äga rum på sådant sätt, att dessa få vardera en grupp av fonder, vilken står i ungefärlig proportion till de angivna relationstalen, 2/3 resp. 1/3. Med tillämpning av denna grundsats skulle Lotten Norlunds donationsfond I ävensom Axel och Eugénie Auréns fond kunna odelade tilläggas Johanneshovs församling samt Heckschers testamentsfond och Lotten Norlunds donationsfond II Enskede minskade församling. Överskott i den odelade församlingens kassa synes liksom ansvaret för eventuella skulder böra fördelas i förhållande till skatteunderlaget vid församlingsdelningen.

Beträffande den odelade församlingens tillgångar i övrigt torde kyrkan jämte det blivande församlingshuset samt tillhörande inventarier böra behållas av den minskade församlingen. Detsamma bör gälla inventarierna i den nuvarande pastorsexpeditionen samt ansvaret för hyreskontrakt rörande expeditiionslokalerna. Den odelade församlingen bör vara skyldig sörja för anskaffande av kyrka jämte församlingslokaler i övrigt samt inventarier därtill för den nya församlingen. Likställighet bör beredas båda församlingarnas medlemmar vid upplåtelse av bostadslägenheter i det hem för gamla, som må komma att uppföras i Enskede.

VI. Kungsholmen, Brommalandet samt Lilla och Stora Essingen.

Från Jakobs församling utbröts på 1670-talet Kungsholmslandet till egen församling under namn av Kungsholms eller Ulrika Eleonora församling.

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 20 juni 1924 delades församlingen fr. o. m. år 1925 i två, den ena benämnd *Kungsholms eller Ulrika Eleonora* församling och den andra *S:t Görans* församling. Församlingarna skulle fr. o. m. den 1 maj 1925 var för sig utgöra egna pastorat och tillsvidare hava gemensam ekonomi. Den 23 augusti 1929 förordnade emellertid Kungl. Maj:t, på framställning av församlingarna själva, om upphörande av den ekonomiska gemenskapen.

Den ö, som Kungsholmslandet bildar, är numera uppdelad i fem stadsdelar, av vilka den östra, *K u n g s h o l m e n*, till större delen upptages av Kungsholms och till en mindre del av *S:t Görans* församling. Stadsdelen av-

gränsas i väster av Igeldammsgatan, Mariebergsgatan, Drottningholmsvägen, Fridhemsgatan och en från dennas ändpunkt till Norr Mälarstrand dragen linje. Gränsen mellan de båda församlingarna följer, i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut, Inedals-, Park-, Kronobergs-, Hantverkare- och S:t Eriks-gatorna samt den senare gatans förlängning ut i Mälaren. S:t Görans församling innesluter, förutom angivna del av stadsdelen Kungsholmen, stadsdelarna Marieberg, mellan Norr Mälarstrand, Fridhemsgatan, Drottningholmsvägen, Viktor Rydbergs gata, Rålambsvägen, allmänna platsen mellan kvarteren Bäckahästen och Signalisten, Stagneliusvägen, Atterbomsvägen samt Fredhällsparken, Fredhäll, söder om Drottningholmsvägen och väster om Marieberg, Kristineberg, norr om Drottningholmsvägen och sydväst om Lindhagensgatan, samt Stadsnagen, mellan Lindhagensgatan, Drottningholmsvägen, Mariebergsgatan och Igeldammsgatan.

Brommalandet är delat i 23 stadsdelar, Bromma kyrka, Bällsta, Mariehäll, Riksby, Eneby, Beckomberga, Norra Ängby, Södra Ängby, Ålsten, Höglandet, Olofslund, Abrahamsberg, Åkeslund, Åkeshov, Nockeby, Nockebyhov, Äppelviken, Smedslätten, Alvik, Traneberg, Stora Mossen, Ulvsunda och Ulvsunda industriområde. Dessa bilda jämte öarna Stora och Lilla Essingen, vardera utgörande en stadsdel, *Bromma församling*, vilken icke undergått någon territoriell förändring sedan år 1909, då Sundbybergs församling utbröts därifrån.

Wohlin, som icke föreslog någon ändring av Kungsholms församlings område, anförde i sitt betänkande (s. 85) beträffande S:t Görans församling, som den 31 december 1938 hade en mantalsskriven befolkning av 50 443 personer, följande:

S:t Görans församling hade i planen föreslagits uppdelad efter en rät linje i Karlfeldtsvägen och dess förlängning. Den nya församlingen (25 934 inv.), som borde benämnas Fredhälls församling, skulle komma att omfatta även Essingeöarna, vilka uppenbarligen i följd av sina landförbindelser finge anses mera naturligt höra till dessa områden än till Bromma, dit de då hörde. (Den minskade S:t Görans församling skulle enligt förslaget få 32 318 inv.). Fredhälls församling skulle enligt den föreslagna regleringsplanen bliva den enda församling, som komme att sakna kyrkobyggnad inom sitt territorium. Här finge man därför räkna med nödvändigheten att uppföra en ny kyrka, vilken för så fall syntes lämpligast böra förläggas till ett centralt inom församlingen beläget område, exempelvis inom eller intill stadsdelen Fredhäll. För Essingeöarna, vilka redan vid dåvarande församlingsindelning på grund av sin belägenhet haft vissa besvärligheter med avseende å gudstjänstförhållandena, borde eventuellt kunna ordnas med en särskild predikolokal av enklare karaktär. I stället för den uppdelning av S:t Görans församling, som i planen sålunda skisserats, kunde dock även komma till övervägande en uppdelning av församlingen utefter en linje från Norr Mälarstrand följande Fridhemsgatan och Drottningholmsvägen fram till Tranebergssund. Den därvid nybildade församlingen, vilken skulle komma att omfatta stadsdelarna Fredhäll och Marieberg jämte Essingeöarna, skulle onekligen erhålla en mycket naturlig avgränsning. På grund av att bebyggelsen i stadsdelen Marieberg ännu blott vore påbörjad, vore det emellertid vanskligt att bedöma,

i vad mån en sådan församlings folkmängd enligt de uppdragna riktlinjerna kunde komma att visa sig väl avvägd.

I fråga om Bromma församling anförde Wohlin, att denna nått den folkmängdsstorlek, den 31 december 1938 48 276 personer, att en uppdelning även där måste anses nödvändig. Bromma församling borde därför delas i två församlingar, Bromma församling kring församlingskyrkan och Västerleds församling kring Västerledskyrkan. Skiljelinjen skulle komma att gå utefter gränserna mot norr-nordväst av stadsdelarna Nockeby, Olovslund, Abrahamsberg, Stora Mossen och Ulvsunda.

Stadsplanekontorets P. M. 1943 innehåller följande förslag:

Den föreslagna Fredhälls församling avskiljes från S:t Görans och består av stadsdelarna Stora och Lilla Essingen samt Fredhäll och Kristineberg med en nuvarande folkmängd av c:a 34 000 och en framtida av omkring 35 000 personer. Från moderförsamlingen avskiljas dessutom kvarteren öster om S:t Eriksgatan, vilka tilläggas Kungsholms församling. Därigenom erhålles större jämnhet i dessa församlingars framtida befolkningstal. S:t Görans och Kungsholms församlingar få enligt förslaget en nuvarande folkmängd av c:a 24 000 och 39 000 invånare och en beräknad folkmängd av 30 000 invånare vardera.

I Bromma ansluter sig kontorets förslag till Wohlins, varvid Bromma och Västerleds framtida folkmängd beräknas till 35 000 och 37 000 invånare. Befolkningstalet år 1943 var omkring 19 000 och 34 000.

Kungsholms eller Ulrika Eleonora församling samt S:t Görans församling.¹

Folkmängden uppgick den 31 december 1943 till 32 075 kyrkskrivna (472 främmande trosbekännare) och 32 106 mantalsskrivna personer i Kungsholms församling samt 52 079 (550 främmande trosbekännare) resp. 52 512 i S:t Görans församling. Vid 1944 års utgång hade den kyrkskrivna folkmängden i Kungsholms församling minskats till 31 763 och i S:t Görans ökat till 53 450 samt den mantalsskrivna minskats till 31 876 resp. ökat till 53 863. Enligt de preliminära siffrorna för den kyrkskrivna folkmängden vid 1945 års utgång utgjorde motsvarande siffror 31 426 och 53 438; den mantalsskrivna utgjorde 31 592 och 53 665. Skillnaden mellan den mantals- och den kyrkskrivna folkmängden uppgår alltså i Kungsholms till c:a $\frac{1}{3}$ procent och i S:t Görans till c:a $\frac{1}{2}$ procent. I stadsplanekontorets P. M. har den framtida folkmängden inom de nuvarande församlingsområdena beräknats till 26 000 resp. 58 000 personer.

Det borgerligt kommunala skatteunderlaget uppgår enligt 1944 års taxe-

¹ Angående församlingarnas historia se Wohlins betänkande s. 101 ff ävensom M. Olsson, Kungsholms kyrka med S:t Görans kapell (1915) i ser. »Sveriges kyrkor».

ring till 1 192 989 skattekronor i Kungsholms och 1 419 407 i S:t Görans församling, det kyrkliga till 1 175 193 resp. 1 403 517. Enligt 1945 års taxering utgöra motsvarande siffror för Kungsholms församling 1 222 214 och 1 203 445 samt för S:t Görans församling 1 521 524 och 1 505 134. Skillnaden mellan det borgerligt kommunala och det kyrkliga skatteunderlaget utgör alltså i Kungsholms församling 1 à 2 procent och i S:t Görans c:a 1 procent.

Enligt löneregleringar den 30 november 1945, gällande provisoriskt för tiden 1946—1965, äro i Kungsholms församling anställda kyrkoherde, två komministrar och en kyrkoadjunkt, i S:t Görans kyrkoherde, tre komministrar och två kyrkoadjunker. I den förra församlingen finns en ordinarie gudstjänstlokal, församlingskyrkan med 1 500 fasta platser, i den senare en, församlingskyrkan, med 552 platser, församlingssalen inbegripen. Dessutom hållas söndagliga högmässogudstjänster i Kristinebergs folkskolas högtidssal.

Sedan Wohlin avgav sitt betänkande har större möjlighet vunnits att bedöma den kommande utvecklingen i stadsdelen Marieberg, som är föremål för exploatering genom Djurgårdskommissionen. Stadsdelen, som den 31 december 1943 hade 2 286 och den 31 december 1944 3 706 mantals-skrivna invånare, anses kunna fullbyggd giva plats för omkring 14 000. Stadsdelarna Fredhäll och Kristineberg hade vid 1943 års utgång respektive 11 033 och 11 111 invånare, Lilla Essingen 6 367 och Stora Essingen 5 935. Vid 1944 års utgång hade siffrorna stigit till respektive 11 048, 11 137, 6 454 och 6 379. En Fredhälls församling med den omfattning, Wohlin och stadsplanekontoret tänkt sig, skulle med de grundsatser, på vilka nu förevarande utredning bygger, framdeles få en alltför stor folkmängd (c:a 49 000 inv.). Då därtill kommer, att lämpliga utgångspunkter saknas för en framtida delning av en sålunda beskaffad församling, synes det vara att föredraga att antingen låta stadsdelen Kristineberg kvarstanna i S:t Görans församling eller ock begränsa nybildningen till delar av denna med utslutande av Essingeöarna. Ur topografiska och kommunikatoriska synpunkter synes den senare lösningen vara att föredraga. En blivande kyrkplats, som av skäl vilka nedan skola beröras väl får tänkas förlagd till nordvästra delen av Konradsbergsområdet vid Fredhällsplan, erbjuder en naturlig samlingsplats för ett sålunda begränsat församlingsområde, som den 31 december 1944 hade en folkmängd av nära 24 000 personer. Essingeöarna utgöra för sig en naturlig enhet, och ehuru folkmängden för närvarande ännu icke uppgår till 13 000 — den 31 december 1944 kyrkskrivna 12 673 personer — samt knappast lär framdeles komma att nå längre än till 16 000 à 17 000,¹ synes någon naturlig lösning av dessa stadsdelars indelningsfråga knappast vinnas på annat sätt än genom ny församlingsbildning. Att den nya församlingen bör bilda eget pastorat synes icke i och för sig givet men torde pastoratsförbindelse med Fredhälls församling under nuvarande förhållanden knappast

¹ Jfr Stockholms församlingsdelegerades handl. 1945; beredn. utskottets betänk. nr 11 s. 1.

vara lämplig. Till stadsplanekontorets mest angelägna önskemål hör nämligen anläggande av en genomfartstrafiken avlastande »yttre ringväg» från Brännkyrkalandet över Stora Essingen och Brommalandet. Realiserandet av detta önskemål skulle skapa en direkt förbindelse med Bromma församling, som skulle göra en fortsatt pastoratsförbindelse med denna eller någon av dess delförsamlingar mera naturlig. Bromma församling har den 30 november 1944 beslutat att inom kvarteret Klädnypan å Stora Essingen uppföra ett församlingshus och i anslutning därtill kyrkbyggnad med 400 fasta sittplatser, allt för en beräknad kostnad av 965 000 kronor. Församlingshuset skulle ha en kyrksal med plats för c:a 200 personer, så anordnad, att den antingen kunde användas som särskild gudstjänstlokal eller också ansluta till kyrkan. Den 30 oktober 1945 ha församlingsdelegerade beviljat bidrag till detta byggnadsföretag med 772 000 kronor eller $\frac{4}{5}$ av den beräknade kostnaden (oberäknat kostnader för inventarier, belysningsarmatur och konstnärlig utsmyckning, vilka skola bäras av församlingen).

Under angivna förutsättningar synes tillräcklig anledning saknas att, för vinnande av folkmängdsutjämning, från S:t Görans församling till Kungsholms församling överflytta något område. Ur geografisk synpunkt vore måhända S:t Eriksgatan i hela dess sträckning till S:t Eriksbron den lämpligaste församlingsgränsen, vilken därigenom skulle få en i det allmänna medvetandet lätt fasthållen och praktiskt taget rak sträckning. Härigenom skulle dock vållas en ojämnhet i befolkningsfördelningen, som knappast kunde uppvägas av förmånen av bättre gräns. För att i någon mån tillgodose önskemålet härom kunde det tänkas, att kvarteren mellan Inedals- och Kronobergs-gatorna, Inedal och Stenbrottet, med tillhoppa 1 902 invånare den 31 december 1943 och 51 000 skattekrönor enligt 1944 års taxering överflyttas till Kungsholms församling. Tillräckliga skäl synas mig emellertid icke föreligga för att framlägga förslag härom.

Den nya Fredhällsförsamlingen skulle, om den omfattade de tre stadsdelarna Fredhäll, Marieberg och Kristineberg, få en folkmängd av över 24 000 kyrkskrivna personer. Med hänsyn till den beräknade framtida tillväxten av över 10 000 personer inom Marieberg samt ur allmän gränsbestämningssynpunkt synes det lämpligt, att området minskas med de nordost om Rålambshovsleden belägna delarna av stadsdelen Marieberg (bl. a. kvarteren Hemmet, System, Posthornet och Syslomanen) med en mantalsskriven folkmängd den 31 december 1943 av 1 617 och den 31 december 1944 av 1 615 personer samt ett skatteunderlag enligt taxeringen 1944 av tillhoppa 74 014 skattekrönor. Med den nya församlingen torde ock böra förenas den mindre, obebyggda, del av stadsdelen Kungsholmen som ligger sydväst om Rålambshovsleden.

Den minskade S:t Görans församling skulle med dessa utgångspunkter få en folkmängd av över 29 000 personer. En framtida minskning av 4 000 å

5 000 personer är visserligen möjlig men ingalunda säker. Den nu föreslagna Fredhällsförsamlingens område innefattade den 31 december 1944 en folkmängd av 24 276 mantalsskrivna personer. Skatteunderlaget utgjorde enligt 1944 års preliminära uppgifter 477 530 skattekrönor, men kommer givetvis att höjas med den ökade bebyggelsen.

Enligt ett den 4 februari 1937 träffat avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad rörande stadsplanläggning av kronan tillhöriga Konradsbergs- och Mariebergsområdena (k. prop. 290/1937 s. 14)¹ har kronan till Stockholms stad med full äganderätt överlåtits all den kronan tillhöriga mark, som i föreliggande stadsplaneförslag utlagts som gata eller annan allmän plats, dock att mark, vilken enligt stadsplaneförslaget utlagts som gata eller annan allmän plats inom ett å särskild kartbilaga med gul linje och bokstäverna a b c d e f g a avgränsat område, överlåtits till staden allenast under förutsättning att kronan icke före den 1 januari 1947 till staden hemställt om sådan ändring av den enligt avtalet förutsatta stadsplanen i vad avser sagda område, att mark inom detsamma ej får bebyggas med annat än byggnad för allmänt ändamål (§ 1 mom. A). Kronan har vidare förbundit sig att icke före den 1 januari 1947 exploatera inom nämnda avgränsade område belägen kvartersmark. Med sistnämnda bestämmelse har avsetts att möjliggöra ett förläggande till nämnda tomtområde av offentlig byggnad (eventuellt kyrka), därest behov därav skulle uppstå under den närmaste 10-årsperioden (k. prop. s. 2). Nu omförmälda område (a-b-c-d-e-f-g-a), som är beläget nordost om Psykiatriska sjukhusets byggnad (Konradsberg) söder om Drottningholmsvägen vid Fredhällsplans östra sida, synes utgöra en lämplig kyrkplats för en av stadsdelarna Marieberg, Fredhäll och Kristineberg sammansatt församling. Det är därför önskvärt, att frågan om församlingsbildningen och kyrkplatsen blir avgjord i så god tid, att kronan kan före bestämd dag göra vederbörlig anmälan enligt stadsplaneavtalet.

Med angivna utgångspunkter skulle församlingsindelningen å Kungsholmslandet gestalta sig på följande sätt:

	Kyrkskriven folkmängd	Beräknad framtida folkmängd	Antal skatte- kronor enl. taxeringen
	31/12 1943	31/12 1944	1945

*Kungsholms eller Ulrika Eleonora
församling,*

oförändrat område, omfattande
den östra och större delen av
stadsdelen Kungsholmen . . . . .

32 075	31 763	26 000	1 203 445
--------	--------	--------	-----------

¹ Se bil. B.

S:t Görans församling,

omfattande dels återstoden av stadsdelen Kungsholmen med undantag för dess sydväst om Rålambshovsleden belägna område, dels stadsdelen Stadshagen dels ock den nordost om Rålambshovsleden belägna delen av stadsdelen Marieberg (mellan Rålambshovsleden, Fridhemsgatan och Drottningholmsvägen)

c:a 29 200 29 500 24 000 c:a 1 005 000

Fredhälls församling,

omfattande stadsdelarna Fredhäll, Kristineberg och Marieberg med ovan angivna undantag ävensom ovan omförmälda område av stadsdelen Kungsholmen sydväst om Rålambshovsleden.....

22 880 23 950 34 000 c:a 500 000

S:t Görans församlings fastigheter utgöras av församlingskyrkan samt församlingshuset (Arbetaregatan 21).

Såsom *kyrkokassans* tillgångar äro per 31 dec. 1944 redovisade:

I banker och obligationer samt fordringar och kontanter	226 418: 53	
Förskotterade löner	2 900: 50	
S:t Görans församlingshus	750 000: —	
Inventarier	1: —	979 320: 03
		<u>S:a kr. 979 320: 03</u>

Kyrkokassans skulder redovisas på följande sätt:

Familjepensionsfonden	3 271: 84	
Tjänstepensionsfonden	54 042: 35	
Byggnadsfonden	36 135: 69	93 449: 88
Kassaförlagsreservfonden ¹		60 795: 33
Anslag för ritningar till ev. nya församlingsbyggnader		6 052: 92
Disponibla medel för statreglering 1945	21 675: 73	
» » » » 1946	46 745: 17	

¹ Denna fond utgöres av behållningen i prästerskapets avlöningskassa, vars verksamhet fr. o. m. år 1944 övertagits av församlingsdelegerade.

Donationsfonderna	600: —	69 020: 90
Pensionsstyrelsen ¹	89 669: 77	
Kapitalkonto	660 331: 23	750 001: —
	S:a kr.	979 320: 03

De under kyrkorådet stående donationsfonderna 31 dec. 1944 redovisas på följande sätt:

Tillgångar (obligationer, banker och fordran)	237 597: 44
Skulder: Donationsfonderna	236 135: 58
Disponibla medel	1 200: —
Fondernas regleringskonto	261: 86
	237 597: 44

Särskilt förvaltdad fond (Anna och Gustaf Johanssons donationsfond) ..... 55 000: —
 placerad i stadshypotekskassans obligationer 3 1/2 % 1942
 å nom. .... 55 000: —

Skolkassans tillgångar den 31 december 1944 redovisas på följande sätt:

I banker, obligationer samt kontant	54 704: 88
Inteckningskonto	6 000: —
Inventariers konto	156: 91
	60 861: 79

skulderna sålunda:

Skolorådets fond (av f. d. Kungsholms understödsfond)	8 500: —
Makarna Heckschers fond (4 000: —), Isaak Hirschs fond (2 500: —) och makarna Örns fond (10 300: —)	16 800: —
Disponibla medel för 1945	15 218: 01
» » » 1946	19 950: 87
Kapitalkonto	35 168: 88
Regleringskonto	156: 91
Medel till stipendier ur makarna Örns fond	20: —
	216: —
	60 861: 79

Den av särskild styrelse förvaltade, för Kungsholms och S:t Görans församlingar gemensamma *Fonden till minne av civilingenjören August Emil Wilhelm Smitt* för folkskolebarns bespisning redovisas per 31 december 1944 sålunda:

Tillgångar:

Fastigheten nr 3 kv. Herden	325 000: —
I banker och obligationer	57 470: 83
	382 470: 83
	S:a kr.
	382 470: 83

¹ Skulden motsvarar S:t Görans församlings andel i lån hos Kungl. Pensionsstyrelsen för uppförande av församlingshuset (lika stort belopp åvilar Kungsholms församling). Årliga amorteringen utgör kr. 4 964: 21, årsräntan kr. 4 353: 16 (4,6 %).

Skulder:

Grundfonden	200 000: —	
Fondens förkovrans konto	54 623: 37	254 623: 37
Donation av framl. generalkonsulinnan J. W. Smitt	10 000: —	
Kapitalkonto		117 737: 41
Lånekonto		110: 05
		<hr/> S:a kr. 382 470: 83

För församlingen avsedda *donationer* äro följande:

Kapital
31/12 1944
kr.

A. *Förvaltade av kyrkorådet:*

- Eldkvarnsfonden*; stiftad 1903 av F. G. Althainz och överlämnad till Kungsholms församling »att av församlingen för all framtid innehavas på villkor bl. a., att årsräntan, sedan pensioner till vissa namngivna personer utgått, användes till understöd åt inom församlingen boende behövande personer; fonden, som 1 januari 1928 utgjorde kronor 80 220: 40, delades enl. k. br. 23 augusti 1929 sålunda, att Kungsholms församling erhöll 40 000 kronor och S:t Görans församling återstoden; skolande efter delningen gälla, att församlingarna lika deltaga i utbetalandet av pensioner till vissa personer .. 41 000: —
2. *J. W. Smitts donationsfond*; st. genom testamente av generalkonsuln Johan Wilh. Smitt och 1896 överl. till kyrkorådet i i Kungsholms församling »att av kyrkorådet som en stående fond förvaltas och redovisas samt den årliga ränteavkastningen utdelas till behövande inom församlingen»; fonden som den 1 januari 1928 utgjorde kronor 25 772: 17, delades enl. k. br. den 23 augusti 1929 sålunda, att Kungsholms församling erhöll 12 500 kronor och S:t Görans församling resten 13 363: 15
3. *Västermalms kommunalförenings donationsfond*; vid föreningens upplösning år 1911 överlåten till Kungsholms församling »för att av dess kyrkoråd förvaltas och bokföras som en församlingens fond, av vars årliga avkastning omkr. 20 procent läggas till fondens kapital — — — och de övriga omkr. 80 procenten utdelas av kyrkorådet och efter dess beprövande till hjälp åt behövande församlingsbor, vilka oförvållat kommit i misär». Fonden, som 1 januari 1928 utgjorde kronor 5 140: 78, delades enl. k. br. den 23 augusti 1929 sålunda att Kungsholms församling erhöll 2 500 kronor och S:t Görans församling resten 3 452: 83

4. *Sanna Alméns bespisingfond* (för fattiga i Kungsholms församling); fonden överlämnades år 1919 av Ina Almén, Gunhild Almén, Hilma Sterky, född Almén och Carl Edv. Sterky till Kungsholms församlings kyrkoråd, med anhållan att medlen måtte — — — förvaltas såsom en särskild fond — — — med föreskrift tillika, att upplöpande räntemedel skulle överlämnas till Kungsholms skyddsförening eller, därest densamma skulle komma att upphöra, motsvarande sammanslutning för att användas för anordnande årligen av två måltider för fattiga medlemmar av församlingen den 24 januari och den 14 oktober. Fonden, som den 1 januari 1928 utgjorde kronor 6 249: 55, delades enl. k. br. den 23 augusti 1929 sålunda, att Kungsholms församling erhöll 3 000 kronor och S:t Görans församling resten 3 238: 77
5. *Sjösteds donationsfond*; st. genom inbördes testamente år 1815 av åldermannen Olof Sjöstedt och hans hustru Ulrika Sjöstedt, född Bläsing, och given »till Ulrika Eleonora eller Kungsholms församlings ägo» med villkor, att $\frac{2}{3}$ av årsräntan skulle användas till avlöning för en ny tillsättande barnalärare» vid församlingens kyrkskola. Fonden, som den 1 januari 1928 uppgick till kronor 5 046: 34, delades enl. k. br. den 23 augusti 1929 sålunda, att Kungsholms församling erhöll 2 500 kronor och S:t Görans församling resten 2 648: 90
6. *Erik Bohmans donationsfond*; stiftad 1817 av kammarskriveren Erik Bohman »till förmån för Kungsholms församlings fattiga utom fattighuset». Räntan skulle kvartalsvis utdelas »till hälften vardera åt två i församlingen boende torftiga men välfrejdade personer utan avseende på stånd eller kön, de där av ålderdomsbräckligheter eller annan orsak utan eget förvållande blivit oförmögne att sig försörja». Fonden, som den 1 januari 1928 uppgick till 1 700 kronor, delades enligt k. br. den 23 augusti 1929 lika mellan Kungsholms och S:t Görans församlingar . . . . . 850: —
7. *Klerckska donationsfonden*; tillkommen genom ett inbördes testamente 1879 mellan makarna Sven Klerck och Johanna Klerck, enligt vilket, sedan vissa testamentariska förordnanden fullgjorts, allt som i fordringar, obligationer och penningar eller vad det vara kunde återstode av kvarlåtenskapen skulle fördelas mellan Storkyrkoförsamlingens och Kungsholms församlings fattiga, så att vardera församlingens fattiga erhöle hälften. Kungsholms församlings fond, som den

- 1 januari 1928 utgjorde kronor 5 251: 99, delades enl. k. br. den 23 augusti 1929 sålunda, att Kungsholms församling erhöill 2 500 kronor och S:t Görans församling resten 3 068: 06
8. *Maria Sophia Hallgrens donationsfond*; stiftad genom testamente år 1841 av Maria Sophia Hallgren och given åt Kungsholms församling med villkor att årliga räntan »efter val av pastor och kyrkorådet tilldelas ett eller flera behövande fruntimmer, företrädesvis åt sjuka och ofärdiga». Fonden, som den 1 januari 1928 uppgick till 1 500 kronor, delades enligt k. br. 23 augusti 1929 lika mellan Kungsholms och S:t Görans församlingar . . . . . 750: —
9. *Lindblads donationsfond*; stiftad genom testamente 1822 av livmedikus C. A. Lindblad dels till understöd av två torftiga änkor efter avlidna ståndspersoner eller borgare, dels till bokpremier för barn i Kungsholms skola. Fonden, som den 1 januari 1928 utgjorde kronor 2 015: 09, delades enligt k. br. den 23 augusti 1929 sålunda, att Kungsholms församling erhöill 1 000 kronor och S:t Görans församling återstoden 1 023: 33
10. *Lagermans donationsfond*; stiftad genom två av handelsmannen Johan Lagerman åren 1780 och 1781 gjorda testamentariska förordnanden. I 1780 års testamente lämnades 1 000 rdr specie att utgöra ett stående kapital, varå räntan skulle varje år utdelas i Kungsholms och Storkyrkans församlingar »åt sänsliggande fattiga och sådana fader- och moderlösa barn, som äro i betryckt tillstånd och ingen annan tillgång hava att till skola hållas och medan skolegången påstår underhållas». Genom 1781 års testamente lämnades ytterligare 1 000 rdr specie, som för framtiden skulle utgöra ett stående kapital, varå räntan skulle utgå till »sådana, som befinnas vara i betryckta omständigheter, nämligen änkor med barn, som föra ett beskedligt levnadssätt». Fonden, som 1 januari 1928 utgjorde kronor 2 500: —, delades enligt k. br. den 23 augusti 1929 lika mellan Kungsholms och S:t Görans församlingar . . . . . 1 250: —
11. *En okänd välgörares gåva*; fonden uppkommen dels av medel, som före 1868 skänkts av okänd person utan annan föreskrift än att desamma skulle till skolans bästa användas, sedermera ändrad därhän att räntan skulle användas till fattiga värnlösa barns uppfostran, dels av medel (1 000 kronor), som år 1907 insamlats inom Kungsholms församlings lärarekår till understöd åt fattiga barn vid Kungsholms folk-

- skola. Fonden, som den 1 januari 1928 utgjorde 5 000 kronor, delades enligt k. br. den 23 augusti 1929 lika mellan Kungsholms och S:t Görans församlingar ..... 2 500: —
12. *Tidblads donationsfond*; stiftad enligt inbördes testamente 1919 av Anders Emil Tidblad och hans hustru Johanna Elisabet Tidblad med föreskrift att räntan skall årligen utdelas till »äldre fattiga självförsörjande fruntimmer inom Kungsholms församling». Fonden, som den 1 januari 1928 uppgick till 2 000 kronor, delades enligt k. br. den 23 augusti 1929 lika mellan Kungsholms och S:t Görans församlingar 1 000: —
13. *Oxelqvists donationsfond*; stiftad genom samma testamente och för samma ändamål som Tidblads donationsfond. Fonden, som den 1 januari 1928 utgjorde 2 000 kronor, delades enligt k. br. den 23 augusti 1929 lika mellan Kungsholms och S:t Görans församlingar ..... 1 000: —
14. *Folkard-Holmgrens donationsfond*; stiftad år 1928 enligt testamente 1926 av kyrkoherden J. F. Folkard-Holmgren med föreskrift, att räntan skall användas till julgåvor åt församlingens fattiga 5 471: 78
15. *Fru Lotten Norlunds fond*; stiftad genom testamente 1922 av fru Lotten Norlund med föreskrift, att avkastningen av fonden skall årligen utdelas till fattiga änkor eller andra ensamstående äldre kvinnor, som äro sjuka, samt till fattiga änkor eller andra ensamstående gifta kvinnor, som hava minderåriga barn att försörja. Fonden, som den 1 januari 1928 utgjorde 20 000 kronor, delades enligt k. br. den 23 augusti 1929 lika mellan Kungsholms och S:t Görans församlingar 10 000: —
16. *Lennings donationsfond*; stiftad genom testamente den 2 december 1924 av änkefru Anna Maria Johansson i Nässjö med föreskrift, att fonden, 15 000 kronor, skulle förvaltas av Kungsholms församlings kyrkoråd eller myndighet, som kyrkorådet därtill förordnade, samt att räntan skulle tilldelas sådana av församlingens mindre bemedlade personer, som lida av lungtuberkulos och ej åtnjuta fattigunderstöd. Fonden torde i sammanhang med upphävandet fr. o. m. år 1930 av den ekonomiska gemenskapen mellan Kungsholms och S:t Görans församlingar ha fördelats lika mellan församlingarna 7 506: 69
17. *Johanna Lindbergs donationsfond*; stiftad enligt fröken Johanna Lindbergs testamente 1889 och avsedd för upprättande av vårdanstalter för sjuka barn. Fonden, som den 1 januari 1928 utgjorde omkring 50 000 kronor, delades enligt k. br.

- den 23 augusti 1929 lika mellan Kungsholms och S:t Görans församlingar. Den 1 oktober 1943 medgav Kungl. Maj:t sådan ändring av bestämmelserna för den S:t Görans församling tillskiftade delen av fonden, att ränteavkastningen finge användas till att bereda sommarvistelse åt församlingen tillhöriga sjuka och klena barn 28 548: 14
18. *Carl Manuel Smitts donationsfond*; stiftad 1930 enligt testamente 1920 av direktören Carl Manuel Smitt med föreskrift att räntan skall av pastor under kyrkorådets kontroll årligen utdelas och användas till behövandes nytta, samt att ingen del av medlen må överlämnas till föreningar eller sällskap för välgörande ändamål . . . . . 20 000: —
19. *Lindståhls donationsfond*; stiftad år 1932 enligt testamente av arkitekten Emil Lindståhl med föreskrift att avkastningen skall användas till understöd utan fattigvårds karaktär till inom församlingen boende pauvres honteux, dock först efter vissa personers död, vilka personer under sin livstid skola äga uppbära donationens avkastning . . . . . 25 000: —
20. *Anna Lovisa Nilsdotters donationsfond*; stiftad 1934 enligt muntligt testamente 1929 av fröken Anna Lovisa Nilsson med föreskrift, att hela hennes kvarlåtenskap skulle tillfalla S:t Görans församlings fattiga 6 533: 89
21. *Gustafva Saléns donationsfond*; stiftad av fru Gustafva Salén genom gåvobrev 1933 med föreskrift att avkastningen skall användas till behövande gamla vid julen . . . . . 5 000: —
22. *Carl Edvard Jonassons donationsfond*; stiftad år 1936 genom gåva av sterbhusdelägarna efter avlidne fastighetsägaren Carl Edvard Jonasson med föreskrift, att fonden skall användas till kyrklig och diakoniverksamhet inom församlingen . . . . . 5 000: —
23. *Sigfrid Laurins donationsfond*; stiftad 1940 enligt testamente 1938 av musikdirektören Sigfrid Laurin med föreskrift, att avkastningen skall utdelas till behövande pensionärer i församlingens hem för gamla . . . . . 500: —
24. *Carlos Malméns donationsfond*; överlämnad år 1940 av Kungsholms lokalavdelning av föreningen Mjölkdroppen; avkastningen skall disponeras till pension till viss person och bidrag till andra personer samt i övrigt till understöd åt fattiga mödrar med späda barn, boende inom församlingen . . . . . 23 100: —
25. *Alma och Rickard Lundahls donationsfond*; stiftad 1942 enligt testamente 1941 av Rickard Lundahl, med föreskrift att räntan, helst vid juletid, utdelas till fattiga inom församlingen . . . . . 10 000: —

26. *Makarna Anders Gustaf Örns donationsfond* (för behövande gamla); stiftad 1943 enligt testamente 1939 av änkefru Augusta Josefina Örn med föreskrift att fonden skulle disponeras för S:t Görans församlings fattiga till sommarutflykter 14 330: 04

B. *Förvaltade av skolrådet.*

1. *Skolrådets understödsfond*; del av Kungsholms skolråds understödsfond, som enligt kyrkostämmobeslut 1904 var avsedd att användas för folkskolans bästa. Fonden, som den 1 januari 1928 utgjorde 16 450 kronor, delades enl. k. br. den 23 augusti 1929 sålunda, att Kungsholms församling erhöll 8 000 kronor och S:t Görans församling återstoden . . . . . 8 500: —
2. *Makarna Heckschers donationsfond*; del av bankdirektör och fru Heckschers fond, som stiftats genom testamente 1908 med föreskrift att räntan av kapitalet årligen skulle användas till skollovskolonier. Fonden, som den 1 januari 1928 utgjorde kronor 7 693: 96, delades enligt k. br. den 23 augusti 1929 sålunda, att Kungsholms församling erhöll 3 800 kronor och S:t Görans församling återstoden . . . . . 4 000: —
3. *Isaak Hirschs donationsfond*; stiftad enligt testamente 1914 av grosshandlaren Isaak Hirsch »för skobeklädnad och sommarutrustning åt flitiga fattiga skolbarn». Årliga avkastningen skulle utdelas av församlingens skyddsförening eller diakonissor eller, om skyddsföreningen upplöstes, av skolrådet. Fonden, som den 1 januari 1928 utgjorde 5 000 kronor, delades enligt k. br. den 23 augusti 1929 lika mellan Kungsholms och S:t Görans församlingar . . . . . 2 500: —
4. *Makarna Anders Gustaf Örns fond* (för flit och gott uppförande); stiftad 1943 enligt testamente 1939 av änkefru Augusta Josefina Örn med föreskrift att fonden skulle överlämnas till S:t Görans församlings folkskola för att bilda en fond, vars ränta varje vårtermin skulle utdelas till en flicka och en gosse, som utginge från skolan och under skolgången visat god flit och gott uppförande . . . . . 10 300: —

C. *Förvaltade av särskilda styrelser.*

1. *Fonden till minne av civilingenjören A. E. W. Smitt*; stiftad av generalkonsuln W. Smitt genom donationsbrev 1869 och ökad genom Smitts testamente 1896. Medlen skulle utgöra en stående fond att förvaltas av Kungsholms församlings skol-

råd »till ytterligare främjande av skolkökets nyttiga verksamhet». Fonden, som den 1 januari 1928 uppgick till kronor 364 721: 17, lämnades vid hävandet av den ekonomiska gemenskapen mellan Kungsholms och S:t Görans församlingar enligt k. br. den 23 augusti 1929 tills vidare odelad under förvaltning av en styrelse, bestående av *dels* sex personer, av vilka vardera församlingens skolråd bland sina ledamöter skulle utse tre, *dels ock* en ordförande, som skulle vara den till tjänstären äldste av församlingarnas i tjänst varande kyrkoherdar. I fråga om förvaltningen av fonden skulle gälla, att verksamheten skulle bedrivas inom skilda lokaler såväl i Kungsholms eller Ulrika Eleonora församling som i S:t Görans församling, såvida icke vederbörande församlings skolråd annorlunda medgäve. Avkomsten skulle disponeras på sådant sätt, att i mån av behov barn från båda församlingarna i lika utsträckning skulle komma i åtnjutande därav 382 470: 83

2. *Anna och Gustaf Johansons fond*; stiftad 1933 enligt testamente 1930 av änkefru Anna Mathilda Johanson, f. Karlsson. Fonden skall användas på sådant sätt, att hälften av avkastningen skall tillfalla det hem för gamla, som avses i gåvobrev till församlingen den 6 november 1930, samt andra hälften till hjälp för beklädande av fattiga barn inom församlingen. Fondens förvaltning skall handhas av en styrelse om tre personer. Kyrkoherden i S:t Görans församling och överläraren i folkskolan Fleminggatan 81 i samma församling eller, om flera överlärare funnes, den till tjänstären äldste skulle vara självskriven. Vid avsägelse av sådan ledamot skulle platsen fyllas på annat närmare angivet sätt. Tredje ledamot skulle vara grosshandlaren Erik Winnberg. Vid hans avsägelse eller avgång eljest skulle den tredje platsen fyllas av de två andra ledamöterna eller, om dessa ej enades, av Stockholms stads fattigvårdsnämnd 55 017: 29

D. År 1946 överlämnad donation.

Änkefru Lotten Thoréns fond.

Genom ett den 7 januari 1942 dagtecknat, den 12 juni 1945 av kammaradvokatfiskalsämbetet godkänt testamente har Änkefru Lotten Thorén förordnat bl. a. att S:t Görans församling skulle erhålla 100 000 kronor. Kapitalet skulle icke få minskas men avkastningen därav användas på lämpligt sätt för lindrande av sjukdom och nöd bland mindre bemedlade, vilka icke åtnjuta

fattigvård eller tillräcklig sådan, dock att testamentstagaren skall vara skyldig att till fröken Ruth Borg, så länge hon lever, utbetala en årlig livränta av 2 400 kronor ..... [85 670:—]¹

Vid upphörandet av den ekonomiska gemenskapen mellan Kungsholms och S:t Görans församlingar föreskrevs bl. a. (k. br. den 23 augusti 1929), att vid den ekonomiska delningen förefintlig fast egendom jämte inventarier, som tillkomme båda församlingarna gemensamt, skulle fördelas efter belägenhet. Kyrka och församlingshus fanns då i S:t Göran, den förra väsentligen tillkommen på bekostnad av enskilda medel och det senare uppfört på gemensam bekostnad. I nu förevarande fall saknas både kyrka och församlingshus i den föreslagna nya Fredhälls församling. Man får därför utgå från att den odelade församlingen bör sörja för anskaffande av kyrka jämte församlingslokaler i övrigt för Fredhälls församling ävensom inventarier.

Vid den ekonomiska delningen fr. o. m. 1930 föreskrevs vidare, att behållningar i förenade kyrkokassan, prästerskapets avlöningskassa och förenade skolkassan skulle delas lika mellan församlingarna. Detsamma skulle gälla församlingsbibliotekets eventuella kontanta behållning vid bibliotekets tillämnade uppgång i stadsbiblioteket. Förefintlig fordran för oguldna församlingsutskylder skulle övertagas av den församling, inom vilken debiteringen skulle hava skett, om delningen då varit genomförd. I nu förevarande fall torde uppgörelsen böra följa samma linjer, dock att kassabehållningarna torde böra delas i proportion till skatteunderlaget vid delningen. Församlingens egna fonder — bortsett från donationerna — torde böra delas enligt sist angivna regel.

Vid 1930 års delning föreskrevs ytterligare, att för församlingarna åvilande skuld till statens pensionsanstalt skulle Kungsholms församling ansvara, med skyldighet för S:t Görans församling att bidra med hälften av de årliga amorterings- och räntebeloppen. Av församlingarnas skuld till pensionsstyrelsen skulle Kungsholms församling övertaga tre fjärdedelar och S:t Görans församling en fjärdedel. Kungsholms församling skulle till S:t Göran utgiva ett belopp, motsvarande en fjärdedel av vad före 1930 avbetalts å ursprungliga beloppet av denna skuld. Övriga församlingarna gemensamt åvilande skulder skulle delas lika. — S:t Görans församlings numera återstående enda verkliga skuld, till k. pensionsstyrelsen (kronor 89 669:77 den 31 december 1944), motsvarar de oguldna kostnaderna för församlingshuset. Då detta tilltagits större än församlingens egna behov krävt samt därför delvis är avkomstgivande (hyror kronor 9 250:— per år), synes den minskade församlingen böra svara för återstoden av lånet utan bidrag från Fredhälls församling.

¹ Fonden har överlämnats till församlingen under januari 1946 och utgör, efter avdrag av arvsskatt, 85 670 kronor.

De nuvarande befattningshavarna av icke prästerlig tjänsteställning torde böra kvarstå i tjänst hos den minskade församlingen, dock att ett av de vid pastorexpeditionen anställda kvinnliga skrivbiträdena torde kunna, efter bestämmande av kyrkorådet i den odelade församlingen, övergå i tjänst hos Fredhälls församling.

En fördelning av donationsfonderna i förhållande till folkmängden synes i regel stå i överensstämmelse med fondernas ändamål. Anledning synes dock föreligga att lägga de något så när säkra framtida framför de nuvarande i snabb förändring varande folkmängdstalen till grund. Av sådan anledning synas de av kyrkorådet och skolrådet förvaltade donationsfonderna såsom regel böra delas lika mellan S:t Görans minskade och Fredhälls församling. Det är dock önskvärt att smärre sådana, förslagsvis under 3 000 kronor, av praktiska skäl — avkastningens relativt ringa belopp — undantagas från delning och i stället ett skifte av dessa fonder äger rum mellan delförsamlingarna på sådant sätt, att envar av dessa övertager en grupp av fonder, som ungefärligen uppväger den andra gruppen. Med tillämpning av denna grundsats föreslås att Sjöstedts, Erik Bohmans, Maria Sophia Hallgrens, Lindblads, Lagermans och Sigfrid Laurins donationsfonder odelade tilläggas S:t Görans minskade församling samt En okänd välgörarens gåva, Tidblads, Oxelqvists och Isaak Hirschs donationsfonder Fredhälls församling. Bestämmelserna för de av särskilda styrelser förvaltade fonderna torde icke böra undergå andra förändringar än att i styrelserna inrymmas representanter för Fredhälls församling. De sex skolrådvalda ledamöterna i styrelsen för Fonden till minne av civilingenjören A. E. W. Smitt torde böra utses till en tredjedel från envar av Kungsholms, S:t Görans och Fredhälls församlingar samt kyrkoherden i Fredhälls församling kvalificeras för ordförandeskap i styrelsen, varjämte det torde böra föreskrivas, att verksamheten skall bedrivas även i sistnämnda församling.

Någon annan ändring i bestämmelserna för Anna och Gustaf Johanssons fond synes ej erforderlig än att den del av fondens avkastning, som skall disponeras för beklädnad av fattiga barn, skall användas även för Fredhälls församling. I styrelsen torde såsom självskrivnen ledamot böra inträda i stället för kyrkoherden i S:t Göran den till tjänsteåren äldste av kyrkoherdarna i S:t Göran och Fredhäll samt i stället för den till tjänsteåren äldste överläraren i S:t Göran dylik befattningshavare i S:t Göran och Fredhäll.

Så länge hem för gamla saknas för Fredhälls församling, böra dess medlemmar vara likaberättigade med den minskade S:t Görans församlings vid upplåtelse av bostadslägenheter i den för den odelade församlingen avsedda S:t Göransgården.

Bromma församling.

Den kyrkskrivna folkmängden uppgick i Bromma församling den 31 december 1943 till 72 756 personer, varav 618 främmande trosbekännare, den mantalsskrivna till 74 140. Lilla och Stora Essingens kyrkobokföringsdistrikt hade 12 197 resp. 12 302 invånare. Vid 1944 års utgång hade den kyrkskrivna folkmängden ökat till 76 832, varav i nämnda kyrkobokföringsdistrikt 12 673 och den mantalsskrivna till 78 484. Skillnaden mellan den kyrkskrivna och den mantalsskrivna utgör alltså c:a 2 procent. Enligt de preliminära siffrorna för den kyrkskrivna befolkningen vid 1945 års utgång utgjorde denna 81 095 personer; den mantalsskrivna var 82 827. Stadsplanekontoret har (1943) beräknat den framtida folkmängden enbart för Brommalandet till 72 000 personer. Det borgerligt kommunala skatteunderlaget i hela församlingen utgjorde enligt 1944 års taxering 1 926 310 skattekrönor, det kyrkliga 1 896 385. Motsvarande siffror enligt 1945 års taxering äro 2 086 875 och 2 055 066. Variationen mellan borgerligt och kyrkligt skatteunderlag utgör alltså för närvarande omkring 1 1/2 procent.

I församlingen äro enligt den t. o. m. år 1959 gällande löneregleringen anställda kyrkoherde, tre komministrar och fyra kyrkoadjunkter, av vilka senare en är kyrkobokförare i Lilla och Stora Essingens kyrkobokföringsdistrikt. Inom församlingen finnas två ordinarie gudstjänstlokaler, församlingskyrkan med 250 fasta platser inom stadsdelen Bromma kyrka samt Västerledskyrkan med 572 platser inom stadsdelen Äppelviken. Dessutom hållas gudstjänster i olika lokaler med tillhoppa 519 platser (Bällsta församlingshus, Alviks folkskola i stadsdelen Traneberg och enskild lokal å Stora Essingen). Såsom ovan nämnts har beslut fattats om uppförande av kyrka och församlingshus på Stora Essingen.

Med den lösning av Kungsholmslandets och Essingeöarnas indelningsproblem, som ovan förordats, återstår att bedöma frågan om indelningen av det egentliga Brommalandet. De 23 stadsdelar, som tillhöra fastlandet, inneslöto vid 1943 resp. 1944 års utgång en folkmängd av 60 559 resp. 64 159 kyrkskrivna och 61 838 resp. 65 651 mantalsskrivna personer. Enligt ovan nämnda folkmängdsprognoser skulle den totala befolkningen komma att stiga till c:a 72 000. Under förutsättning att en lämplig geografisk fördelning kan vinnas tala redan dessa omständigheter för en delning av Brommalandet i tre församlingar. En delning underlättas av att två av delförsamlingarna skulle kunna var för sig disponera en av de nuvarande kyrkorna. Med tillgodoseende av önskemålen om en i görligaste mån jämn fördelning av befolkning och skatteunderlag samt om en lämplig anpassning efter kommunikationslederna har jag stannat vid följande lösning av indelningsfrågan:

1. Bromma församling, som behåller den gamla sockenkyrkan, består av stadsdelarna:

	Folkmängd			Skatteunderlag i skatte-kronor enl. taxering	
	31/12 1943	31/12 1944	1970 c:a	1944 (avrunda- de tal)	1945
Bromma kyrka	1 581	1 667	2 000	34 000	37 714
Bällsta	738	973	1 400	12 000	14 114
Mariehäll	2 313	2 433	4 000	42 000	48 307
Riksby	5 248	6 703	8 000	94 000	125 625
Eneby	997	1 016	1 000	16 000	17 770
Beckomberga	435	431	500	13 000	12 381
Norra Ängby	5 062	5 134	5 400	106 000	109 871
Södra Ängby	2 304	2 334	3 800	90 000	93 087
Andel av de kommunala ver- kens skatte-kronor					3 586
S:a	18 678	20 691	26 100	407 000	462 455

2. Västerleds församling, som får Västerledskyrkan till församlings-kyrka, består av stadsdelarna:

	Folkmängd			Skatteunderlag i skatte-kronor enl. taxering	
	31/12 1943	31/12 1944	1970 c:a	1944 (avrunda- de tal)	1945
Äppelviken	2 477	2 476	2 500	88 000	89 855
Smedslätten	2 999	3 000	2 700	104 000	107 543
Alvik	1 478	1 499	2 800	51 000	46 918
Traneberg	9 198	9 308	8 500	204 000	218 067
Stora Mossen	1 641	1 634	1 600	65 000	68 320
Ulvsunda	3 353	3 429	5 000	88 000	76 791
Ulvsunda industriområde	1 984	2 173	2 000	44 000	65 044
Andel av de kommunala ver- kens skatte-kronor					5 217
S:a	23 130	23 519	25 100	644 000	677 755

3. N o c k e b y församling, för vilken församlingskyrka bör uppföras å lämplig plats, som kan bliva tillgänglig för ändamålet, består av stadsdelarna:

	Folkmängd			Skatteunderlag i skatte-kronor enl. taxering	
	31/12 1943	31/12 1944	1970 c:a	1944 (avrunda- de tal)	1945
Nockeby	3 599	3 668	3 600	143 000	145 920
Nockebyhov	114	123	1 000	4 000	4 117
Åkeshov	1 705	1 708	1 700	30 000	31 791
Åkeshov	3 861	4 616	4 300	80 000	100 103
Olovslund	687	694	700	14 000	14 737
Abrahamsberg	4 214	4 801	4 000	102 000	121 479
Höglandet	1 606	1 602	1 600	67 000	68 169
Ålsten	4 244	4 229	4 200	148 000	150 853
Andel av de kommunala ver- kens skatte-kronor					5 053
S:a	20 030	21 441	21 100	588 000	642 222

Härtill kommer

4. E s s i n g a r n a s församling¹ med stadsdelarna

	Folkmängd			Skatteunderlag i skatte-kronor enl. taxering	
	31/12 1943	31/12 1944	1970 c:a	1944 (avrunda- de tal)	1945
Stora Essingen	5 935	6 379	5 700	138 000	152 638
Lilla Essingen	6 367	6 454	7 000	145 000	149 171
Andel av de kommunala ver- kens skatte-kronor					2 445
S:a	12 302	12 833	12 700	283 000	304 254

Det för sistnämnda två stadsdelar i statistiska kontorets prognoser beräknade maximala befolkningstalet har redan överskridits; det synes emellertid sannolikt, att omkring 2 000 eldstäder ytterligare samt därmed en sammanlagd befolkning av åtminstone 15 000 personer kunna komma att rymmas där. Såsom ovan nämnts är en ytterligare ökning till 16 000 à 17 000 tänkbar. Huruvida Essingarnas församling bör bilda eget pastorat synes tveksamt. En anknytning i pastoratshänseende åtminstone tills vidare till Västerleds församling är antaglig. Det torde i detta sammanhang böra erinras,

¹ Av språkliga skäl har namnet Essinge församling ansetts icke kunna förordas.

att med en förskjutning uppåt av folkmängdstalen för de tänkta nya församlingarna lärer komma att följa en motsvarande höjning av det totala skatteunderlaget.

För 1945 års utgång uppgives den mantalsskrivna folkmängden till 22 056 i det första, 24 205 i det andra, 23 571 i det tredje och 12 978 i det fjärde församlingsområdet.

Under år 1945 har någon ändring skett av gränserna för vissa stadsdelar inom Bromma församling. Enligt stadsfullmäktiges beslut den 18 december 1944, fastställt av överståthållarämbetet den 31 januari 1945, hava *dels* från Riksby till Åkeshov överflyttats delar av kvarteren Sykorgen, Sömmen och Sånghimmeln, varigenom nämnda kvarter i sin helhet blivit belägna inom stadsdelen Åkeshov och stadsdelsgränsen följer Registervägen, *dels* från Stora Mossen till Abrahamsberg delar av kvarteren Språkläran och Handboken, varigenom nämnda kvarter blivit helt belägna inom stadsdelen Abrahamsberg, *dels* ock från Ulvsunda till Alvik stadsägorna å Bromma nr 854—858 samt kvarteret Grindstugan och del av kvarteret Grindstolpen, varigenom sistnämnda kvarter blivit helt beläget inom stadsdelen Alvik och stadsdelsgränsen följer Tranebergsvägen. Av dessa ändringar påverka de två förstnämnda gränsbestämningen för de föreslagna församlingarna på Brommalandet men, då kvarteren i fråga varit obebyggda, icke fördelningen av folkmängd och skatteunderlag enligt ovan intagna beräkning.

Kyrkoherden i Bromma församling åtnjuter för närvarande fri bostad i en församlingen tillhörig fastighet (»Prästgården»), belägen i stadsdelen Ulvsunda; komministrarna åtnjuta hyresersättning. Pastorsexpedition och församlingslokaler äro förhyrda i en Stockholms stad tillhörig fastighet (medborgarhuset vid Alvik) i stadsdelen Alvik. Med *klockartjänsten* i Bromma församling hava varit förenade vissa inom stadsdelen Bromma kyrka belägna lönefastigheter nämligen stadsägorna nr 18, 22, 23, 24+25 och del av 757 inom församlingens område. Av dessa disponerades intill år 1943 nr 24+25 för sitt ursprungliga ändamål, men enligt lönereglering år 1943 fick klockaren kontantlön. Stadsägan nr 18 om 8 480 kvm är bebyggd med ett Stockholms stad tillhörigt ålderdomshem. Området har upplåtits med nyttjanderätt mot avgäld enligt kungl. brev den 31 januari 1890 och den 14 maj 1909. Stadsägan nr 22 om 4 838 kvm är bebyggd med ett Stockholms stad tillhörigt f. d. skolhus; stadsägan nr 23 om 728 kvm utgöres av vägmark. Båda sistnämnda områden ha upplåtits till församlingen med nyttjanderätt mot avgäld enligt ett Kungl. Maj:ts brev den 15 oktober 1909, vilken nyttjanderätt övergått till staden i samband med dess övertagande av församlingens skolväsen. Avgälden har senast genom överståthållarämbetets utslag den 30 april 1931 fastställts till 9,97 hl spannmål $\frac{1}{2}$ råg och $\frac{1}{2}$ korn att lösas med penningar efter senast för

Stockholms län fastställda pris enligt litt. C i markegångstaxan. Av stadsägan nr 24+25 om c:a 17 400 kvm upptages området 24 av den gamla klockargårdens byggnader, vilka, enligt uppgift i kammarkollegiets utlåtande den 30 januari 1943, numera användas av Bromma församlings kyrkogårdsnämnd (under kyrkofullmäktige) samt området 25 av den nuvarande klockarbostaden, för vilken emellertid tjänstinnehavaren betalar hyra. Del om 15 312,3 kvm av stadsägan nr 757 är upplåten med nyttjanderätt mot avgäld till kyrkogårdsutvidgning jämte väg och vändplan enligt Kungl. Maj:ts brev den 20 december 1889 och den 15 oktober 1909. Genom lagakraftvunnen resolution den 14 oktober 1941 har stiftsnämnden i Uppsala jämlikt klockarboställslagen den 9 december 1938 fastställt boställskapital (till 28 hektar) och avkastningsprocent (till 2,5 procent) för ifrågavarande lönefastigheter. Saluvärdet av fastigheterna har därvid upptagits till 70 000 kronor samt värdet av fastigheternas årsavkastning till 1 760 kronor. På förslag av kammarkollegiet har Kungl. Maj:t den 21 juli 1944 förordnat, att ifrågavarande lönefastigheter skola av Bromma församling övertagas i enlighet med bestämmelserna i 5 § 3 mom. klockarboställslagen. Fastigheterna disponeras numera jämlikt sistnämnda lagrum av Bromma församling på sätt om kommunal egendom är stadgat, och för det mot fastigheternas värde svarande boställskapitalet samt boställsräntan står församlingen i ansvar gent emot den kyrkliga samfälligheten.

I kyrkorådets balansräkning per den 31 december 1944 hava redovisats följande tillgångar:

I. Tillgångar, förvaltade för vissa fonder:

1. Fonderade försäljningsmedel (i obligationer och bank) för försäld prästjord, avkastningen ingår till den kyrkliga samfälligheten		73 857: 98
2. Donationsmedel av olika slag	43 580: —	
3. Henrik Rustiges legat till hem för gamla å Essingen	68 405: 03	111 985: 03

II. Församlingens egna tillgångar:

1. Fastigheter:

Bromma kyrka och gravkapell i stadsdelen Bromma kyrka (stadsäga 757 å Bromma) (tax.v.)	71 000: —
Bromma klockstapel och gamla prästgården i stadsdelen Bromma kyrka (stadsäga 16 + 20 + 21 A å Bromma) (tax.v.)	28 000: —
Gamla och nya klockargården (stads-	

äga 24 + 25 å Bromma i stadsdelen Bromma kyrka (tax.v.) 30 000: —			
	22 000: —		
Bällsta församlingshus (kv. Församlings- huset nr 1 i stadsdelen Mariehäll) (tax.v.)			
	260 000: —		
Barnkrubban i Kratsboda (kv. Hingsten 14 i stadsdelen Mariehäll) (tax.v.)			
	45 000: — ¹		
Prästgården i Ulvsunda (kv. Prästgården nr 1 i stadsdelen Ulvsunda) (tax.v.)			
	90 000: —		
Barnkrubban i Ulvsunda, tomträtt (kv. Handelsboden 11 i stadsdelen Ulvsunda) (tax.-v.) 72 000: —	65 000: —		
Västerledskyrkan, tomträtt (kv. Harsprån- get 1 i stadsdelen Äppelviken) (tax.v.)			
	300 000: —		
Vaktmästarbostaden vid d:o, tomträtt, (kv. Träffen 6 i stadsdelen Äppelviken) (tax.v.) 15 000: —	12 000: —		
Brommagården (Djupvik 15) i Väster- ljungs socken (tax.v.)	45 500: —		
inköpt av kyrkorådet och uthyrt till Bromma skollovskoloniförening för en årlig avgift av kr. 100: —	938 500: —		
2. Inventarier i 22 olika byggnader, bokf- värde	1: —		
3. Allmänna fondens medel	30 000: —		
4. Rörelsemedel	166 858: 82	1 135 359: 82	
		<u>S:a kr. 1 321 202: 83</u>	

Till dessa tillgångar böra läggas ovan omförmälda stadsägor 18, 22 och 23 (av f. d. klockarbostället), nr 18 och 22 taxerade till ett markvärde av resp. kr. 12 000: — och 11 000: —² samt nr 23, icke taxerat.

Under »skulder och eget kapital» redovisas:

1. Fonderade försäljningsmedel för prästjord (räntan till den kyrkl. samfälligheten)	73 857: 98
---	------------

¹ En lekplats till barnkrubban, kv. Hingsten nr 9, är upplåten på arrende av Stockholms stad.

² Byggnaderna, tillhöriga Stockholms stad, taxerade till resp. kronor 15 000: — och 12 000: —.

2. Donationsfonder:

Bromma skolfond (st. 1863) 1/2 räntan årl. till en gosse, 1/2 till en flicka, företrädesvis av årets konfirmationsungdom, vilka äro i behov därav (undantagsvis till en konfirmand),

kapital	1 000: —	
ränta	40: —	1 040: —

Carl Smitts donationsfond i Bromma (st. 1920), räntan till behövandes nytta (jfr Enskede),

kapital	10 000: —	
ränta	400: —	10 400: —

Adolf Fredrik Erikssons donationsfond (st. 1939, test. 1935), räntan till beklädnadshjälp åt fattiga läs barn,

kapital	6 000: —	
ränta	240: —	6 240: —

John B. och Emma Kristina Nilssons donationsfond (st. 1940), räntan till julgåvor åt fattiga,

kapital	5 000: —	
ränta	200: —	5 200: —

Henrik Rustiges donationsfond (st. 1941, test. 1939), avkastn. till beklädnad av fattiga barn,

kapital	20 000: —	
ränta	700: —	20 700: —

Henrik Rustiges legat till hem för gamla å Essingen, avsett att »i sinom tid användas såsom bidrag till kostnaderna för uppförande av ett hem för gamla å Stora Essingen» (st. 1941, test. 1939),

kapital	66 810: 43		
avkastning	1 594: 60	68 405: 03	111 985: 03

3. Lån av

Sundbybergs kyrkoråd (1910—49)	6 026: 79 ¹
Statens pensionsanstalt (1911—51)	8 005: 61 ²
K. pensionsstyrelsen (1923—52)	113 426: 34 ³
Postsparbanken(1931—61)	214 662: 86 ⁴

¹ Avser andel i kyrkobyggnadskostnader i Sundbyberg från tiden för denna församlings utbrytning.

² För uppförande av gravkapell på klockarboställets mark.

³ För uppförande av Bällsta församlingshus.

⁴ För uppförande av Västerledskyrkan.

Carl Smitts donationsfond (tillf.)	2 000: —	344 121: 60
4. Skulder till diverse kreditorer (numera guldna)		38 149: 11
5. Reservationsanslag		1 345: 49
6. Eget kapital		
Statavdelning A: Budgetöverskott för 1943	17 603: 41	
Statavdelning B: » » 1943	11 284: 32	
» » 1944	53 476: 49	
Fastigheter och inventarier	594 379: 40	
Allmän fond	30 000: —	
Kyrkorådets kassaförlags- fond	45 000: —	751 743: 62
		<u>S:a kr. 1 321 202: 83</u>

I en särskild tablå rörande Bromma församlings *förhyrda lokaler* upptagas Arkitektvägen 68—70 (Abrahamsberg), Pastorsexpeditionen m. m. (Alvik), Vaktmästarbostad (Bromma kyrka), Högländsskolan (Högländet), Essinge Brogata 10 och Strålgatan 19 (Lilla Essingen), Brålund 4 (Nockeby), Biografen Ängby folkskola (Norra Ängby), Drottningholmsvägen 336, Riksby folkskola, Spångavägen 50 (Riksby), Essingestråket 17, Essingekapellet och folkskolan (Stora Essingen), Kafé Island (Södra Ängby), Ödmårdsvägen 23, Alviks folkskola (Traneberg), Norrbyvägen 2 (Ulv-sunda industriområde), Tunnländsvägen 41 och 47 (Åkeslund), Ålstens folkskola (Ålsten).

I *skolrådets* balansräkning per 31 dec. 1944 hava redovisats såsom tillgångar

I. Fondmedel (donationer) i bank och obligationer	19 760: —
II. Församlingens egna rörelsemedel (i banker och fordringar för 4. kvartalets restantier)	74 130: 94
	<u>S:a kr. 93 890: 94</u>

(Härtill komma oredovisade restantier kr. 26 803: 73.)

Såsom skulder och eget kapital redovisas:

I. Donationsfonder:

Julie Berglunds donationsfond (1898), årliga räntan skall användas för bidrag till beredande av slöjdundervisning,

kapital	5 000: —	
årets räntemedel	200: —	<u>5 200: —</u>

Edvard och Sophie Heckschers donationsfond (1919, test. 1908), räntan skall användas till »församlingens skollovskoloni»,			
kapital	8 000: —		
årets räntemedel	320: —	8 320: —	
Adolf Fredrik Erikssons donationsfond (1939, test. 1935), till beklädnadshjälp åt fattiga skolbarn			
kapital	6 000: —		
årets räntemedel	240: —	6 240: —	19 760: —
II. Eget kapital:			
Kassaförlagsfond	35 000: —		
Budgetöverskott för 1943	20 360: 08		
» » 1944	18 770: 86	74 130: 94	
		S:a kr.	93 890: 94

Den nuvarande innehavaren av klockare- och organisttjänsten torde bära kvarstå i tjänst hos den minskade församlingen. Detsamma gäller kyrkvaktaren vid Bromma kyrka. Organisten och kyrkvaktaren vid Västerledskyrkan samt det skrivbiträde vid pastorsexpeditionen i Alvik, som kyrkorådet i den odelade församlingen bestämmer, torde bära övergå i tjänst hos den blivande Västerledsförsamlingen, skrivbiträdet vid pastorsexpeditionen på Lilla Essingen hos Essingarnas församling.¹ I övrigt bör beträffande andra icke prästerliga befattningshavare hos församlingen gälla att, i den mån icke annorlunda stadgas, i enlighet med huvudregeln i 10 § indelningslagen de kvarstå i tjänst hos den minskade församlingen. Å församlingens stat utgå löner till en kyrkokassör (3 000: —), en vicevärd (1 800: —), en ungdomssekreterare (7 000: —) och en församlingsdiakonissa (5 500: —). Prästerskapets indelning torde komma att betämmas i samband med nya löneregleringar.

Beträffande den odelade församlingens tillgångar torde Bromma kyrka, klockstapel och gravkapell samt församlingshuset i Bällsta och barnkrubban i Kratsboda bära behållas av den minskade Bromma församling, Västerledskyrkan med vaktmästarbostad och barnkrubban i Ulvsunda av Västerledsförsamling. Enahanda bör gälla de till fastigheterna hörande inventarierna. Den odelade församlingen bör vara skyldig att sörja för anskaffande av kyrkor och, i den mån behov föreligger, församlingslokaler för Nockeby och Essingarnas församlingar samt lokal för pastorsexpedition för Bromma minskade församling ävensom inventarier för dessa lokaler.

¹ De personer, som utöva organistfunktioner i skolan i Traneberg samt kapellet på Stora Essingen äro anställda tills vidare. Detsamma gäller vaktmästaren vid församlingshuset i Bällsta (halvtidssyssla). Kyrkonotarien innehar arvodesbefattning.

Den för klockaren fastställda kontantlönen bestrides av den kyrkliga samsälligheten. Då klockarboställskapital och boställsränta balansera varandra, synas de vid församlingsdelning böra bibehållas vid den av delförsamlingarna, inom vars område fastigheterna äro belägna. Dispositionen av kyrkoherdens bostadsfastighet synes böra ankomma på beslut i samband med ny pastoratsindelning och lönereglering för prästerskapet. För församlingens behov förhyrda lokaler med tillhörande inventarier torde allt efter deras läge böra övertagas av den minskade och de nybildade församlingarna. Brommagården i Västerljung, som är utarrenderad till skollovskoloniföreningen, torde utan olägenhet kunna bibehållas såsom gemensam för delförsamlingarna. Andelstalen synas skäligen kunna, till ungefärlig överensstämmelse med den folkmängdsfördelning, som kan antagas för tiden omkring delningens genomförande, bestämmas till $\frac{1}{7}$ för Essingarnas församling och $\frac{2}{7}$ för en var av de övriga församlingarna. I fråga om Bromma kyrkogård med därtill knutna fonder och andra tillgångar, som förvaltas av en särskild kyrkogårdsnämnd och icke lämnar något överskott till kyrkokassan, torde i avvaktan på att annorlunda övernskommes mellan de blivande församlingarna förvaltningen kunna bibehållas av nämnden under direktion av den minskade Bromma församling med enahanda rätt för de nybildade församlingarnas medlemmar som den minskade församlingens till upplåtelse av gravplatser. Försäljningsmedlen för gamla prästbostället förvaltas för närvarande av kyrkorådet, men församlingen åtnjuter ingen avkastning därav; vid sådant förhållande synes kapitalet lämpligen kunna kvarstå hos kyrkorådet i den minskade församlingen.

Donationsmedlen synas böra delas mellan de olika församlingarna i förhållande till folkmängdstalet vid tiden för delningens genomförande. Undantag synes emellertid böra göras för Bromma skolfond, vilken med hänsyn till sitt ringa belopp lämpligen bör behållas av den minskade församlingen, samt Henrik Rustiges legat till hem för gamla å Essingen, som synes böra överlämnas till Essingarnas församling.

Den odelade församlingens vid delningen kvarstående skulder och andra förbindelser än ovan nämnts synas böra bibehållas av den minskade församlingen och de nybildade församlingarna gent emot denna ansvara för andel i förhållande till skatteunderlaget vid delningens genomförande. Efter enahanda grund torde den odelade församlingens egna medel (allmänna fonden och kassaförlagsfonderna samt kyrko- och skolrådets kassabehållning vid delningen) böra fördelas.

I den mån särskilda hem för gamla saknas för församlingarna enligt den nya indelningen, böra dessas medlemmar vid nyupplåtelse av bostadslägenheter i det nuvarande Brommahemmet vara lika berättigade.

EKONOMISKA KONSEKVENSER AV DEN FÖRESLAGNA REGLERINGEN.

Ett genomförande av den förordade regleringen av den territoriella församlingsindelningen i Stockholm skulle medföra vissa ekonomiska konsekvenser dels för den kyrkliga samfälligheten, dels för de församlingar, som väsentligt beröras av förslaget. Det bör emellertid erinras att det är församlingar med relativt låg uttaxering, som ekonomiskt belastas av förslagen. På samfälligheten ankommer större delen av kostnaderna för uppförande av nya kyrkor och församlingshus i de föreslagna Birkastadens, Ladugårds, S:t Sigfrids, Johanneshovs, Västerleds och Nockeby församlingar ävensom iståndsättande av Allhelgonakyrkan. (För Essingarnas del torde frågan få anses ordnad genom de av församling och samfällighet fattade besluten.) Vidare skulle samfälligheten komma att påföras lönekostnader för kyrko- och församlingsbetjante av olika slag i ovannämnda nya församlingar samt den föreslagna Helgalundens församling. Ehuru frågan om den prästerliga organisationen och löneregleringar för denna ligger på sidan om mitt utredningsuppdrag, har jag ansett mig böra räkna med en ökning av prästerskapets antal såsom en konsekvens av nybildningarna.

Byggnadskostnaderna har jag beräknat efter den normen, att de nya kyrkorna skulle uppföras i anslutning till församlingshus, där så är möjligt, varigenom också en viss elasticitet i avseende å platsutrymmen vid gudstjänsterna skulle kunna vinnas. Den på församling belöpande delen av dessa kostnader skulle utslås på den odelade församlingens skatteunderlag. I fråga om omfattningen och byggnadernas beskaffenhet har jag räknat med genomförande av ett minimiprogram som utgår från en totalkostnad för varje byggnadskomplex av angivna slag om 700 000 kronor. Utgångspunkten har varit att i kyrkan med ev. angränsande församlingssal skall finnas 600 à 800 sittplatser. Kostnadsbeloppet kan måhända synas lågt tilltaget efter Stockholmsförhållanden; den beslutade kyrko- och församlingshusbyggnaden för Essingeöarna i Bromma församling har kostnadsberäknats till 935 000 kronor. Jag tillåter mig dock erinra att i Göteborg församlingskyrka med expeditionslokaler, konfirmationsal, församlingssal, bostäder för diakonissa och vaktmästare ansetts kunna uppföras för 550 000 kronor, varvid medräknats kostnad för orgel och klockor. En dylik kyrka skulle ha 500 fasta sittplatser och angränsande församlingssal 168 (Göteborgs kyrkofullmäktiges handl. 1944 nr 1). Det synes mig riktigt att först beräkna den ofrånkomliga kostnaden och anpassa byggnaderna därefter i stället för tvärtom.

Beträffande de nybildade församlingarnas egna löpande kostnader för gudstjänst, organisation och församlingsvård har jag i de flesta fall haft ledning av beräkningar, upprättade av vederbörande kyrkorådsordförande med biträde av kyrkvårdar eller kyrkokassör. I sakens natur ligger, att mina kalkyler blott kunna vara approximativa, och att den erforderliga uttaxeringen beräknats med utgångspunkt från det senast kända skatteunderlaget. Enligt den av 1945 års riksdag godkända nya uppbördsmetoden skall fr. o. m. år 1947 statsverket svara för att till utdebitering beslutade medel i deras helhet komma församling och den kyrkliga samfälligheten till handa. För restantier svarar alltså statsverket. Detta kommer att för flera församlingar medföra en avsevärd ekonomisk förstärkning och därigenom lindring i de med en indelningsreglering förenade kostnaderna.

Beräkning

av årliga merkostnader i följd av den föreslagna regleringen av församlingsindelningen i Stockholm.

Vid beräkningen har jag ansett riktigt att endast taga i betraktande utgifter, som äro i lag föreskrivna eller kunna anses utgöra en konsekvens av redan åtagna frivilliga uppgifter. Det förutsättes i fråga om de beräknade uttaxeringarna efter genomförd reglering, att det nya uppbördssystemet är genomfört.

Det slutliga fastställandet av den prästerliga organisationen torde komma att ske i samband med lönereglering för prästerskapet. En viss utvidgning av den prästerliga organisationen har jag emellertid ansett mig böra räkna med; vid beräkningen har jag sökt att komma i överensstämmelse med tillämplig praxis i löneregleringsfrågor. Jag förutsätter, att den för närvarande för Klara och Jakobs församlingar gemensamme kyrkoadjunkten placeras i S:t Jakobs och Johannes församlings pastorat.

I. Utgifter som obligatoriskt åvila den kyrkliga samfälligheten

1. <i>Avlöningar m. m. enligt prästlönelagen</i>			
till kyrkoherdar i Birkastadens, Ladugårds, Helgalundens, S:t Sigfrids, Johanneshovs, Fredhälls, Västerleds och Nockeby församlingar (8 st.) à 10 220: —	81 760: —		
till en kyrkoadjunkt i S:t Sigfrids församling	7 447: —		
Hyresersättning till 8 kyrkoherdar (se ovan) à 3 200: —	25 600: —		
Bränslebidrag till d:o à 200: —	1 600: —		
Fast reseanslag till 8 kyrkoherdar à 100: —	800: —	117 207: —	

Avgå beräknade besparingar:

Avlöning till två indragna kyrkoherdetjänster, i Klara- Adolf Fredrik och Jakob-Johannes å	10 220: —	20 440: —	
Bränslebidrag till d:o å 200: —		400: —	20 840: :
			<hr/> S:a kr. 96 367: —

Anm. 1. Det förutsättes, att en komministertjänst och en kyrkoadjunktsbefattning övergå från Katarina till Helgalundens församling, en komministertjänst och en kyrkoadjunktsbefattning från S:t Görans till Fredhälls församling, en komministertjänst och en kyrkoadjunktsbefattning från Oskars till Ladugårds församling, en komministertjänst och en kyrkoadjunktsbefattning från Matteus till Birkastadens församling, en komministertjänst och en kyrkoadjunktsbefattning från Brännkyrka till S:t Sigfrids församling, en komministertjänst och en kyrkoadjunktsbefattning från Enskede till Johanneshovs församling, samt att de nya pastoraten inom Bromma församling förses med komministrar och kyrkoadjunkter från organisationen i den nuvarande församlingen.

Anm. 2. Under förutsättning, att nybildning inom Matteus församling icke kommer till stånd, skulle beräknade kostnaden för en ny kyrkoherdetjänst i Birkastaden (kr. 10 220: —) bortfalla men i stället sannolikt tillkomma en kyrkoadjunktsbefattning i Gustav Vasa (kr. 7 447: —). Ovan beräknade totalkostnad kr. 96 367: — skulle alltså minska med kr. 2 773: — till kr. 93 594: —.

2. Övriga löner och arvoden m. m. samt pensioner o. dyl.

Anm. Dessa upptagas med ungefärliga belopp, då någon normalisering av lönesystemet ännu icke genomförts. I jämförelse med nuvarande lönestandard i allmänhet beräknas lönerna i underkant; det synes antagligt att i vissa fall tjänstekombination sker, varigenom totalkostnaderna kunna nedbringas. Lönekostnader för expeditiönsbiträden upptagas icke; överflyttning torde i regel kunna ske av dylika befattningshavare från minskad till nybildad församling.

9 nya klockare-expeditiönsbiträden: löner å	
7 000: — (klockaren i Johannes kvarstannar i S:t Jakob och Johannes)	63 000: —
8 nya organistbefattningar å 5 000: —	40 000: —
(sådan befattning torde finnas vid Västerleds- kyrkan)	
9 nya kantorsbefattningar å 5 000: —	45 000: —
7 nya kyrkovaktmästarebefattningar å 5 000: —	35 000: —
(sådana finnas f. n. vid Västerledskyrkan, i form av bisyssla även vid S:t Sigfridskyrkan)	

Tillägg till lön vid kyrkovaktmästaresysslan vid vid S:t Sigfridskyrkan	2 882: —	
8 nya kyrkonotariebefattningar à 1 200: —	9 600: —	195 482: —
(befattningen i Johannes indrages)		
		S:a kr. 291 849: —

En uttaxering av 1,4 öre per skattekrone enligt 1945 års taxering (c:a 20 900 000 skattekronor) skulle giva ett debiterat belopp av 292 600 kr.

II. Utgifter som bero på samfällighetens frivilliga åtagande

1. *Uppförande av kyrkor och församlingslokaler*
i Birkastadens, Ladugårds, S:t Sigfrids, Johanneshovs, Fredhälls och Nockeby församlingar, förslagsvis beräknade engångskostnader, 6 st. byggnadskomplex à kr. 700 000: — eller kr. 4 200 000: —, varav 80 % eller 3 360 000: — à samfälligheten; dessa kostnader kunna bestridas medelst ett 30-årigt amorteringslån; annuitet efter 3,5 % årsränta 182 683: —
Anm. Därest församlingsbildning i Birkastaden icke kommer till stånd, bortfaller 1/6 av denna kostnad, kr. 30 447: —.
  2. *Kostnader för anskaffande av kompletterande församlingslokaler för Helgalundens församling* genom ombyggnads- och inredningsarbeten i fastigheten Ritaren nr 6; 80 % av annuiteten för ett 3,5 procentigt 10-årigt amorteringslån à kr. 50 000: — ..... 4 810: —
  3. *Kostnader för inlösen och restaurering av Allhelgonakyrkan*
80 % av annuiteten för ett 3,5 procentigt 10-årigt amorteringslån, förslagsvis à kr. 50 000: — ..... 4 810: —
- S:a kr. 192 303: —

En uttaxering av 1 öre per skattekrone enligt 1945 års taxering skulle giva ett debiterat belopp av 209 000 kronor. I det fall, som avses i anm. under p. 1, minskas årskostnaden med kr. 30 447: — till kr. 161 856: —, föranledande en uttaxering av mindre än 0,8 öre per skattekrone.

III. Utgifter, som ankomma på de särskilda församlingarna

1. *S:t Jakobs och Johannes församling* (Bil. D 1.)
Uttaxering per skattekrone för
1945 i Jakob	17 öre på	1 134 893	skattekronor
1945 i Johannes	41 » »	693 842	»
1946 i Jakob	15 » »	1 033 177	»
1946 i Johannes	41 » »	720 766	»

Försöksstater avseende år 1946 ha upprättats för tidigare föreslagna församlingar, S:t Jakob och Johannes med c:a 1 500 000 skattekrönor och S:t Stefan med c:a 475 000 skattekrönor, Matteusområdet öster om Hagagatan inberäknat. Sammanlagda belopp att uttaxera ha i dessa försöksstater upptagits till 339 750 kr. Vid genomförande av den föreslagna föreningen av Jakobs och Johannes församlingar i deras helhet utan Matteusområdet med ett sammanlagt skatteunderlag av c:a 1 754 000 skattekrönor synes någon besparing i utgiftsposterna kunna göras, vilket skulle möjliggöra att uttaxeringen icke överstege 19 öre per skattekröna; denna uttaxering skulle giva en inkomst av 333 260 krönor. Med Matteusområdet och ett skatteunderlag av 1 854 000 skattekrönor skulle uttaxeringen kunna begränsas till 18 öre.

2. *S:t Matteus församling* (Bil. D 2)

Uttaxering per skattekröna för

1945	17,5 öre på	1 364 587 skattekrönor
1946	18,5 » »	1 419 578 »

Alt. A.

Matteus församling: Försöksstat för

1946	20,5 » »	c:a 816 000 »
------------	----------	---------------

Birkastadens församling: Försöksstat

för 1946	20 » »	c:a 603 000 »
----------------	--------	---------------

Alt. B.

Matteus församling: Försöksstat för

1946	22,8 » »	c:a 979 000 »
------------	----------	---------------

3. *Gustav Vasa församling* (Bil. D 3)

Uttaxering per skattekröna för

1945	26 öre på	665 989 skattekrönor
1946	25 » »	696 193 »

Alt. B. En utvidgad församling

Försöksstat för 1946	17 » »	c:a 1 036 000 »
----------------------------	--------	-----------------

4. *Oscars församling* (Bil. D 4)

Uttaxering per skattekröna för

1945	18 öre på	1 939 560 skattekrönor
1946	18 » »	2 003 593 »

Försöksstater för 1946 i nybildade församlingar:

<i>Oscars församling</i>	18 öre på	c:a 1 100 000 skattekrönor
--------------------------------	-----------	----------------------------

<i>Ladugårds församling</i>	13 » »	c:a 935 000 »
-----------------------------------	--------	---------------

5. *Maria Magdalena och Högalids församlingar* (Bil. D 5)

Uttaxering per skattekröna i Maria Magdalena för

1945	27 öre på	557 884 skattekrönor
1946	31 » »	583 082 »

Uttaxering per skattekrone i Högalid för			
1945	24 öre på	964 705	skattekronor
1946	22 » »	1 002 943	»
Beräknad uttaxering efter föreslagna indelningsändringar			
för Maria Magdalena	26 öre på c:a	803 000	skattekronor
för Högalid	25 » » c:a	835 000	»

6. *Katarina församling* (Bil. D 6)

Uttaxering per skattekrone för			
1945	18 öre på	1 374 472	skattekronor
1946	17 » »	1 439 853	»
Försöksstater för 1946 i nybildade församlingar:			
<i>Katarina församling</i>	18,5 öre på c:a	1 035 000	skattekronor
<i>Helgalundens församling</i>	23 » » c:a	415 000	»

7. *Brännkyrka församling* (Bil. D 7)

Uttaxering per skattekrone för			
1945	18 öre på	1 020 144	skattekronor
1946	18 » »	1 317 145	»
Försöksstater för 1946 i nybildade församlingar:			
<i>Brännkyrka församling</i>	19 öre på c:a	407 000	skattekronor
<i>S:t Sigfrids församling</i>	19 » » c:a	850 000	»

8. *Enskede församling* (Bil. D 8)

Uttaxering per skattekrone för			
1945	16,5 öre på	869 727	skattekronor
1946	21 » »	1 038 190	»
Försöksstater för 1946 i nybildade församlingar:			
<i>Enskede församling</i>	18,5 öre på c:a	538 000	skattekronor
<i>Johanneshovs församling</i>	18 » » c:a	528 000	»

9. *S:t Görans församling* (Bil. D 9)

Uttaxering per skattekrone för			
1945	21 öre på	1 403 517	skattekronor
1946	17,5 » »	1 505 134	»
Försöksstater för 1946 i nybildade församlingar:			
<i>S:t Görans församling</i>	18 öre på c:a	1 005 000	skattekronor
<i>Fredhälls församling</i>	25,5 » » c:a	500 000	»
[framdeles c:a 21 öre i båda församlingarna]			

10. *Bromma församling* (Bil. D 10)

Uttaxering per skattekrone för			
1945	20 öre på	1 896 385	skattekronor
1946	21 » »	2 055 066	»

Försöksstater för 1946 i nybildade församlingar:

Bromma församling	 22	öre på c:a	455 000	skattekronor
Västerleds församling	 20	» » c:a	668 000	»
Nockeby församling	 20,5	» » c:a	632 000	»
Essingarnas församling	 29	» » c:a	300 000	»

Den förordade församlingsregleringen skulle verka någon förhöjning av utdebiteringen för skattebetalarna i flera församlingar, något som icke i och för sig är ägnat att överraska. Det stadigt stigande skatteunderlaget har de sista åren naturnödvändigt fått den verkan på de största församlingarna, att utgifterna kunnat hållas lägre än en tidsenlig indelning skulle ha medfört. De ökade utgifterna kunna därför betraktas såsom föranledda av ett tillgodoseende av hittills uppskjutna behov.

FÖRSLAG TILL BESTÄMMELSER.

Från tid, som Kungl. Maj:t vill framdeles bestämma, skall nedan angivna reglering av församlingsindelningen i Stockholm genomföras:

1. Klara församling, som skall benämnas *S:ta Klara* församling, samt Adolf Fredriks församling skola förenas till ett pastorat i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t vill i samband med beslut om ny löne-reglering för prästerskapet i pastoratet meddela. I ärende, som rör församlingarna i deras egenskap av pastorat, skall beslutanderätten utövas å gemensamt sammanträde med församlingarnas kyrkofullmäktige. Vid sådant sammanträde föres ordet av ordföranden i kyrkofullmäktige i den till folkmängden största av församlingarna eller, vid förfall för honom, av vice ordföranden i samma församlings kyrkofullmäktige. Är även han hindrad, äga fullmäktige vid sammanträdet utse annan till ordförande valbar person att vid tillfället föra ordet. I övrigt skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i lagen om församlingsstyrelse i Stockholm beträffande sammanträde och beslut av kyrkofullmäktige.

2. Med Jakobs församling skall förenas Johannes församling. Den sålunda utvidgade församlingen skall benämnas *S:t Jakobs och Johannes* församling. Jakobs och Johannes kyrkor skola utgöra församlingskyrkor i den utvidgade församlingen.

3. *Alternativ A:* Från Matteus församling skall dess område väster om Torsgatan, Torsplan och Solnabron avskiljas till en ny församling, benämnd *Birkastadens* församling, vilken skall utgöra eget pastorat. För den nybildade församlingen skall inom tid och på plats, som Kungl. Maj:t vill framdeles bestämma, uppföras ny kyrka. Den minskade Matteus församling skall benämnas *S:t Matteus* församling.

Den odelade Matteus församling skall sörja för anskaffande av kyrka och församlingshus för den nybildade Birkastadens församling. Där så icke skett vid församlingsdelningens genomförande, skall denna skyldighet åligga de dåvarande *S:t Matteus* och *Birkastadens* församlingar i förhållande till skatteunderlaget vid delningen. Efter enahanda grund skall behållningen i Matteus odelade församlings egna kassor ävensom ansvaret för dess skulder vid indelningsändringen fördelas.

Av den odelade församlingens donationsfonder skola följande kvarbliva hos den minskade *S:t Matteus* församling nämligen, av kyrkorådets fonder:

makarna Fälths fond, August och Anna Höijers donationsfond, Adolf Fredriks f. d. kyrkskolas fond, Beklädnadsfonden för fattiga skolbarn, Änkefru Margareta Lindbergs donationsfond, Fröken Charlotta Wilhelmina Probsts donation, Fröken Augusta Åkerlunds fond, Adolf Fredriks barnkrubbas fond och änkefru Louise Heurlins fond; av skolrådets fonder: Leo Karlssons och Fritiof Sundins premiefond vid Matteus folkskola, Bispisningsfonden, Fröken Ulrica Timells fond och Kyrkoherden N. J. Ekdahls fond. Birkastadens församling skall av kyrkorådets fonder övertaga: Bryggaren N. Hartmans testamentsfond, Nordenstolpeska fonden, Fröken Betty Ulrika Nymalms fond, handlanden M. F. Wallins fond, kammarrättsrådet A. J. Grundéns fond, fröken C. J. Jernbergs fond och Per Arvid Reinhold Wickholms fond samt av skolrådets fonder: Claes R. Schwartz' stiftelse och kamreraren H. G. Bäärnhjelms fond. Övriga donationsfonder skola fördelas lika mellan de båda församlingarna.

Beträffande andra än av den odelade Matteus församlings organ ensamma förvaltade donationsfonder skall Birkastadens församling, i den mån icke donationsföreskrifterna stadga annorlunda, till hälften taga del i anslag, som enligt nu gällande bestämmelser skola komma Matteus församling till del.

För dispositionen av donationsfonderna skola i övrigt gälla redan meddelade föreskrifter.

Så länge hem för gamla saknas för Birkastadens församling, skola dennas medlemmar vara lika berättigade med medlemmar av den minskade S:t Matteus församling vid upplåtelse av bostadslägenheter i Matteusgården.

3. *Alternativ B* (därest ny församling icke bildas inom Matteus): Från Matteus församling, som skall benämnas *S:t Matteus* församling, skall dels dess område söder och öster om en linje, dragen i Frejgatan, Sigtunagatan och Karlbergsvägen samt Birkagatan och dess förlängning vinkelrätt mot Karlbergssjöns strandlinje överföras till Gustav Vasa församling, dels ock dess område öster om Hagagatan och söder om Ynglingagatan överföras till S:t Jakobs och Johannes församling.

Gustav Vasa församling skall av Matteus församlings donationsfonder övertaga Adolf Fredriks f. d. kyrkskolas fond, Beklädnadsfonden för fattiga skolbarn, Bryggaren N. Hartmans testamentsfond, Änkefru Margareta Lindbergs donationsfond, Handlanden M. F. Wallins fond, Kammarrättsrådet A. J. Grundéns fond, 22 procent av fru Lotten Norlunds fond, Fröken Charlotta Wilhelmina Probsts donation, 22 procent av Ludvig Hallstedts hjälpfond, 10 000 kronor av Ingas och Carolinas fond, Fröken C. J. Jernbergs fond, 22 procent av Henrik och Linnea Sandbergs donation, Per Arvid Reinhold Wickholms donation, 22 procent av Fru Lydia Nikolaussons gåvomedel, 22 procent av Matteus Arbetsförenings hjälpfond, 22 procent av kyrkoherden Alfred Berglunds fond, 22 procent av Carl Smitts donation, 22 procent av Wickholmska fonden, 22 procent av Anna och Axel Sjöbergs donationsfond,

2 300 kronor av Mathilda Eckhoffs fond, Adolf Fredriks församlings barnkrubbas fond, Änkefru Louise Heurlins donation, Johanna Lindbergs donationsfond, Claes R. Schwartz' stiftelse, Fröken Ulrika Timells fond, Kamreraren H. G. Bäärnhjelm's fond, Kyrkoherden N. J. Ekdahls fond, 22 procent av Edvard och Sophie Heckschers donationsfond. För dispositionen av donationsfonderna skola i övrigt gälla redan meddelade föreskrifter.

4. Från Oskars församling — vars namn skall skrivas *Oscars församling* — skall dess område inom stadsdelen Ladugårdsgärdet, med undantag för området öster och söder om Gärdesgatan, Lindarängsvägen och Frihamnens södra gräns, avskiljas till en ny församling, kallad *Ladugårds församling*, vilken skall utgöra eget pastorat. Till denna församling skall från Engelbrekts församling överflyttas ett område av nämnda stadsdel söder om en linje, som följer Lidingövägen, tills denna skär järnvägsspåren till Värtan och Frihamnen, samt därifrån fortsätter längs de norra järnvägsspåren ut i Inre Bassängkajen i Värtahamnen. För den nya församlingen skall kyrka uppföras på den s. k. Kampementsbacken inom tid och på plats, som Kungl. Maj:t vill framdeles närmare bestämma.

Oscars odelade församlings donationsfonder skola lika fördelas mellan Oscars minskade och Ladugårds församling, dock med undantag för Samuel Fries' psalmboksfond, Emma Amanda Petersons fond, John G. Carlssöns fond, Widingska fonden, Sjöstedtska fonden, Barnkrubbans fond, Stenhuggeriidkaren Carl Anderssons och hans hustrus fond, Morbergiska fonden, Änkefru L. Heurlins fond, Kassör Sten Herlog Widboms donation för fattiga sjuka, Bröllopgåvefonden, Knut Östergréns fond, Johan Gustaf Westerlunds och Christina Wilhelmina Westerlunds fond, Maria Elisabet Lundvalls fond, Flickskolans slöjdförenings fond, P. Petterssons fond, Makarna Nybergs fond och A. G. Bratts Djurgårdsfond, vilka skola behållas av Oscars församling, samt Daniela Östergréns fond, S. H. Widboms fond för fattiga folkskolebarn och S. L. Selenius' fond, vilka skola övertagas av Ladugårds församling. I fråga om Lotten Lindbergs testamentsfond skall gälla vad därom är stadgat. Beträffande andra än av den odelade Oscars församlings organ ensamma förvaltade donationsfonder skall Ladugårds församling, i den mån donationsföreskrifterna icke stadga annorlunda, till hälften taga del i anslag, som enligt gällande bestämmelser skola komma Oscars församling till del.

För disposition av donationsfonderna skola i övrigt gälla redan meddelade föreskrifter.

Den odelade församlingens egna pensions-, försäkrings- och kassaförlagsfonder skola lika fördelas mellan de båda församlingarna, varemot den minskade Oscars församling skall behålla andra tillgångar samt ansvaret för från den odelade församlingen utgående pensioner till förutvarande befattningshavare och andra förbindelser.

Kyrkorådet i den odelade församlingen må, där minskning av antalet kvinnliga skrivbiträden vid församlingens pastorsexpedition anses erforderligt, föreskriva, att sådant biträde skall övergå i tjänst hos Ladugårds församling.

Den odelade församlingen skall sörja för anskaffande av kyrka och församlingshus för Ladugårds församling. Där så icke skett vid delningens genomförande, skall denna skyldighet åvila de dåvarande församlingarna i förhållande till skatteunderlaget vid delningen.

Så länge hem för gamla saknas för Ladugårds församling, skola dennas medlemmar vara lika berättigade med medlemmar av den minskade Oscars församling vid upplåtelser av bostadslägenheter i Oscarshemmet samt anslag från Emma Amanda Petersons fond.

5. Till Maria Magdalena församling, som skall benämnas *S:ta Maria Magdalena* församling, skall från Katarina församling överflyttas det område väster om Götgatan, som i söder begränsas av Medborgarplatsen och stambanan, samt från Högalids församling dess område norr om stambanan samt öster om Ringvägen och dennas förlängning norrut i kvarteret Kaninens västra gräns och genom Skinnarviksparken ut i Riddarfjärden.

Från Katarina församling skall dess område i övrigt väster om Götgatan avskiljas till en ny församling, kallad *Helgalundens* församling, vilken skall utgöra eget pastorat. Med denna församling skall förenas Högalids församlings område öster om Ringvägen och söder om stambanan. Vidare skall den nya församlingens gräns mot Högalids församling regleras sålunda, att gränsen söder om Ringvägen följer västra gränsen för kvarteret Kornet i dess raka sträckning samt dennas förlängning genom Eriksdalslunden ut i Årstaviken. Allhelgonakyrkan skall, för att utgöra församlingskyrka i denna nybildade församling, av Katarina församling inlösas från Sällskapet för kyrklig själavård. Till lösensbeloppet, 20 000 kronor, skall Stockholms kyrkliga samfällighet bidra med fyra femtedelar.¹

Helgalundens församling övertager av Katarina församlings tillgångar fastigheten Ritaren nr 6 jämte därtill hörande inventarier och ansvaret för i fastigheten in-tecknad skuld. Katarina odelade församlings egna tillgodohavanden i bank och kontant vid delningen — oberäknat donationsmedel samt medel för gravars underhåll och kyrkans inre prydnad — skola fördelas mellan Katarina minskade församling och Helgalundens församling i förhållande till skatteunderlaget vid församlingsdelningen i Katarina minskade församling och den del av Helgalundens församling, som avskiljes från Katarina församling. Den av församlingssystrarna i Katarina odelade församling, som kyrkorådet bestämmer, skall övergå i tjänst hos Helgalundens

¹ Därest förslaget om bidragsskyldighet icke godkännes av församlingsdelegerade, torde bestämmelsen härom böra utgå.

församling. Denna skall i förhållande till skatteunderlaget gentemot Katarina minskade församling ansvara för till f. d. befattningshavare utgående pensioner. I övrigt behåller den minskade Katarina församling, bortsett från vad nedan stadgas, sina tillgångar och förbindelser.

De av Katarina församlings organ förvaltade eller eljest församlingen tillkommande donationsfonder skola bibehållas av den minskade församlingen med följande undantag:

Beträffande de av Katarina församlings *kyrkoråd* förvaltade fonderna skall Helgalundens församling helt övertaga Bibelfonden, Christina Wilhelmina Westerlunds donation till Katarina västra barnkrubba, Fru Ragnhild Hedmans fond, Fru Anna Elfrida Werners minne och Rosalie Fredenholms fond för ogifta fruntimmer, h ä l f t e n av B. A. Danelli donationsfond till Katarina norra och västra barnkrubbor, Carl och Maria Björkvalls donation till barnkrubborna samt G. Th. Gustafssons donation, t r e t i o n d e l a r av Direktören Harald Thelanders donationsfond, ägande Helgalundens församling förfoga över tre och Katarina församling över sju understödsrum, samt e n f j ä r d e d e l av J. L. Höijers och hans hustrus donationsfond, F. W. Öfwerströms fond, Katarina barnkrubbors fond, Änkefru Louise Heurlins donation, Joh. Bäckströms donation, Christina Louisa Calwagens fond, B. A. Danelii donation till fattiga familjer, Fröken Lovisa Elisabeth Lyckes fond, Anders Bjurholms donation, K. F. Björns donation, Isaak Hirschs donation, Axel Landquists födelsedagsfond, ägande Helgalundens församling att förfoga över fyra och Katarina församling över elva understödsrum, Carl August Söderlunds donationsfond, O. H. D:s julgåva till ensamstående kvinnor, Beda Ljungbergs fond, Norlundska fonden av år 1921, Fru Lotten Norlunds fond av år 1923, Fröken Johanna Lindbergs donation, Carl Smitts donation, Fil. doktor Axel Wallströms fond, E. L. D:s hjälpfond, Familjen J. Lindbergs fond, i avseende å vilken proportionell minskning av utdelningen för stadgade ändamål må ske i vardera församlingen, Maria Lovisa och Erik Hellmans minnesfond, Typografen L. G. A. Nyströms donationsfond, Lova och J. Ludv. Högbergs donationsfond, Vinhandlaren Johan Anders Bengtssons understödsfond, ägande Helgalundens församling att förfoga över ett och Katarina församling över tre understödsrum, Frans och Emilie Tystbergs minnesfond, Föreningen Mjölkdroppens fond, Frida och Hugo Tystbergs julfond, Mathilda och Eric Larssons minnesfond samt Fröken Mathilda Brincks donation.

Vid utdelning från Fru Dorotea Walls donation och Lauras fond skall hänsyn tagas även till behov inom Helgalundens församling. Ansökningsrätt till stipendier från Klara Dahlins testamentsfond skall föreligga även för medlemmar av Helgalundens församling.

Beträffande de av Katarina församlings *skoloråd* förvaltade fonderna skall Helgalundens församling helt övertaga Gustafva Charlotte Gjörckes fond, C. W. Hagmans donation, Bagarmästaren Johan Hanssons donationsfond,

Gurli Lundholms donation och F. A. Hammarstrands donation, en fjärdedel av Petter Gjöthmans donation, Gustaf Bångs donation, Katarina folkskolas fond för skollovskolonier, John Söderbergs donation, Jenny Meyers donation, Katarina församlings fond för arbetsstugor, Mathias Lundins fond för premier av kläder åt fattiga skolbarn, O. E. Neumüllers fond, B. A. Danelii donation till fattiga och svaga folkskolebarn, i avseende å vilken donationsbestämmelserna om antalet skolbarn skola jämkas i proportion till delfondernas storlek, Direktör och Fru Heckschers donation, P. H. Hesslers och hans hustrus donation, Grosshandlaren och Fru John Lovéns fond till Katarina skollovskolonier, Fru Amalia Ericsons donation, Anders Bjurholms donation, Carl och Maria Björkvalls donation till skollovskolonierna och Axel Brusiins donation.

För dispositionen av donationsfonderna skola i övrigt gälla redan meddelade föreskrifter.

Avkastningen från följande fonder, som icke förvaltas av Katarina församlings organ, skall disponeras såväl för Helgalundens församling som för Katarina minskade församling: H. C. Richters och hans hustrus donation av 1828, Gustaf Bångs donation till Katarina fattigvårdsstyrelse, Axel Burmans donation, Axel N. Anderssons testamentsfond, G. Th. Gustafssons donation till Katarina skollovskolonier samt Ida och Wilhelm Möllers fond.

Intill dess annorlunda bliver bestämt skola vid upplåtelse av bostadslägenheter inom nuvarande hem för gamla i Katarina odelade församling, Katarina minskade församlings och Helgalundens församlings medlemmar vara likaberättigade.

6. Med Brännkyrka församling skall förenas den till Enskede församling hörande delen av stadsdelen Årsta och med Enskede församling den till Brännkyrka församling hörande delen av stadsdelen Stureby. Vidare skall av Brännkyrka församlings område stadsdelen Reimersholme förenas med Högalids församling. Från den sålunda minskade Brännkyrka församling skola till en ny församling, benämnd *S:t Sigfrids* församling, avskiljas stadsdelarna Aspudden, Gröndal, Liljeholmen, Nybohov, Midsommarkransen, Hägersten, Mälarhöjden, Jakobsberg och Sätra. För den nya församlingen, som skall utgöra eget pastorat, skall uppföras ny kyrka inom tid och på plats, som Kungl. Maj:t vill framdeles bestämma.

S:t Sigfrids församling skall av Brännkyrka odelade församlings tillgångar övertaga församlingshuset i Liljeholmen och dispositionen av *S:t Sigfrids* kapell jämte därtill hörande inventarier, i den mån kapellet kvarstår vid delningen. Den odelade församlingen skall sörja för uppförande av ny kyrka i *S:t Sigfrids* församling och församlingshus i Brännkyrka minskade församling. Där så icke skett vid delningens genomförande, skall denna skyldig-

het åvila de dåvarande församlingarna i förhållande till skatteunderlaget vid delningen.

Beträffande av Brännkyrka nuvarande församlings organ förvaltade donationsfonder och avkastning av sådana, som förvaltas av andra organ, skola gravfonder, Gåvomedlen för Brännkyrka kyrkas prydnad och Ungdomsföreningens biblioteksfond samt C. J. och Fredrika Gimbergs fond behållas av den minskade församlingen. Oskar och Linda Bolanders fond skall övertagas av S:t Sigfrids församling. Avkastningen av Lotten Lindbergs donationsfond skall helt disponeras för den minskade församlingen. Övriga donationsfonder samt avkastningen av sådana ävensom pastoraliefonden skola delas lika mellan församlingarna. För dispositionen av fonderna skola i övrigt gälla redan meddelade föreskrifter.

Skatteutjämningsfonderna delas mellan församlingarna i förhållande till deras skatteunderlag vid delningen. Efter sistnämnda grund skall kassa-behållning och ansvaret för församlingens förbindelser fördelas; dock skall S:t Sigfrids församling gentemot Brännkyrka församling ansvara för det år 1958 utlöpande amorteringslånet för församlingshuset i Liljeholmen.

Förvaltningen av Brännkyrka kyrkogård och begravningsplatsen i Västberga skall kvarbliva hos den minskade församlingen med skyldighet för denna att använda eventuella överskottsmedel för förvaltningens behov samt att i fråga om upplåtelse av gravplatser tillämpa enahanda villkor för medlemmar i de båda församlingarna.

Så länge hem för gamla saknas för någondera församlingen, skola båda församlingarnas medlemmar vara likaberättigade vid nyupplåtelse av bostadslägenheter å Brännkyrkagården i Jakobsdal.

Den nuvarande klockaren i Brännkyrka odelade församling och nuvarande första kontorsbiträdet vid pastorsexpeditionen skola äga att inom tre månader före församlingsdelningens ikraftträdande bestämma i vilkendera församlingens tjänst, Brännkyrka eller S:t Sigfrids, de vilja stå. Efter utgången av nämnda tid tillkommer beslutanderätten kyrkorådet i den odelade församlingen. Vaktmästaren vid församlingshuset skall övergå i tjänst hos S:t Sigfrids församling.

7. Från Enskede församling skola till en ny församling, benämnd *Johanneshovs* församling, avskiljas stadsdelarna Johanneshov och Södra Hammarby samt den till Enskede församling hörande delen av stadsdelen Norra Hammarby. Med den nya församlingen, som skall utgöra eget pastorat, skall förenas den till Sofia församling hörande del av sistnämnda stadsdel i övrigt, som ligger väster och söder om Sickla kanal. För den nya församlingen skall ny kyrka uppföras å plats och inom tid, som Kungl. Maj:t vill framdeles bestämma.

Av Enskede församlings organ förvaltade donationsfonder skola fördelas

med två tredjedelar till den minskade Enskede församling och en tredjedel till Johanneshovs församling, dock med undantag av Heckschers testamentsfond, Lotten Norlunds donationsfond II, Johanna Fotmeijers fond och J. G. Erikssons donation, vilka skola behållas av den minskade församlingen, samt Lotten Norlunds donationsfond I och Axel och Eugénie Auréns fond, vilka skola övertagas av Johanneshovs församling. Församlingshusfonden, fonden för underhåll av Enskede kyrka och medel, som genom beslut av kyrkofullmäktige avsatts till hem för gamla, bibehållas av den minskade församlingen. Pastoraliefonden och avkastningen från Bengt Forsbergs minnesfond skola fördelas med två tredjedelar till den minskade Enskede församling och en tredjedel till Johanneshovs församling. Den avkastning, som för närvarande må tillkomma Enskede församling av icke här nämnda donationsfonder, förvaltade av andra organ än Enskede församlings, skall disponeras för såväl Enskede minskade församling som Johanneshovs församling. Fördispositionen av fonderna skola i övrigt gälla redan meddelade föreskrifter. Den odelade församlingens kassabehållning vid delningen skall mellan de båda församlingarna delas i förhållande till då gällande skatteunderlag. Efter samma grund skall ansvaret för den odelade församlingen åvilande skuld fördelas.

Den odelade församlingen skall sörja för anskaffande av kyrka och församlingshus för Johanneshovs församling. Där så icke har skett vid delningens genomförande, skall denna skyldighet åvila den minskade och den nybildade församlingen i förhållanden till skatteunderlaget vid församlingsdelningen.

Så snart hem för gamla inom Enskede minskade församling tagits i bruk och så länge dylikt hem saknas för Johanneshovs församling, skola dennas medlemmar vara likaberättigade med Enskede minskade församlings vid upplåtelse av bostadslägenheter inom hemmet.

8. Från S:t Görans församling skola till en ny församling, kallad *Fredhälls* församling, avskiljas dels stadsdelarna Fredhäll och Kristineberg, dels stadsdelen Marieberg med undantag för det nordost om Rålambshovsleden belägna området, dels ock det i stadsdelen Kungsholmen ingående området sydväst om Rålambshovsleden. För den nya församlingen, som skall utgöra eget pastorat, skall ny kyrka uppföras på plats och inom tid, som Kungl. Maj:t vill framdeles bestämma.

Beträffande av S:t Görans församling förvaltade donationsfonder skall gälla,

att Sjöstedts, Erik Bohmans, Maria Sophia Hallgrens, Lindblads, Lagermans och Sigfrid Laurins donationsfonder skola behållas av S:t Görans minskade församling samt En okänd välgörarens gåva, Tidblads, Oxelqvists och Isaak Hirschs donationsfonder övertagas av Fredhälls församling,

att av de sex ledamöter i styrelsen för Fonden till minne av civilingenjören A. E. W. Smitt, som enligt Kungl. Maj:ts beslut den 23 augusti 1929 skola utses av skolråden i Kungsholms och S:t Görans församlingar, skola dessa skolråd samt skolrådet i Fredhälls församling utse vardera två, bärande verksamheten bedrivs i alla tre församlingarna, att styrelsens ordförande skall vara den äldste i tjänst varande av kyrkoherdarna i Kungsholms eller Ulrika Eleonora, S:t Görans och Fredhälls församlingar, att verksamheten skall bedrivs jämväl inom lokal i Fredhälls församling, såvitt icke dess skolråd annorlunda medgiver, samt att i mån av behov barn från samtliga tre församlingar i lika stor utsträckning komma i åtnjutande av avkomsten från fonden,

att i styrelsen för Anna och Gustaf Johanssons fond skola såsom självskrivna ledamöter ingå den till tjänsteåren äldste av kyrkoherdarna och den till tjänsteåren äldste av överlärarna i S:t Görans och Fredhälls församlingar, skolande den del av fondens avkastning, som enligt donationsbestämmelserna skall disponeras för beklädning av fattiga barn, användas för behoven inom båda församlingarna,

samt att övriga donationsfonder, jämte därmed förenade förpliktelser skola delas lika mellan S:t Görans och Fredhälls församlingar.

För dispositionen av donationsfonderna skola i övrigt gälla redan meddelade föreskrifter.

Den avkastning, som för närvarande må tillkomma S:t Görans församling av här icke nämnda donationsfonder, förvaltade av andra organ än S:t Görans församling, skall disponeras såväl för Fredhälls församling som för S:t Görans minskade församling.

Familjepensionsfonden, tjänstepensionsfonden, byggnadsfonden och kassa-förlagsfonden ävensom den odelade församlingens kassabehållning skola fördelas mellan S:t Görans och Fredhälls församlingar i förhållande till skatteunderlaget vid delningens genomförande.

Den odelade församlingen skall sörja för uppförande av kyrka jämte andra församlingslokaler i Fredhälls församling. Där så icke skett vid delningens genomförande, skall denna skyldighet åvila de dåvarande församlingarna i förhållande till skatteunderlaget vid delningen.

Kyrkorådet i den odelade församlingen må, i den mån minskning av antalet kvinnliga skrivbiträden å församlingens pastorsexpedition anses erforderligt, föreskriva att sådant biträde skall övergå i tjänst hos Fredhälls församling.

Så länge hem för gamla saknas för Fredhälls församling, skola dennas medlemmar vid upplåtelser av bostadslägenheter i den nuvarande S:t Göransgården vara likaberättigade med medlemmar av den minskade S:t Görans församling.

9. Från Bromma församling skola tre nya församlingar avskiljas, en benämnd *Västerleds* församling, som skall utgöra eget pastorat, omfattande stadsdelarna Äppelviken, Smedslätten, Alvik, Traneberg, Stora Mossen, Ulvsunda och Ulvsunda industriområde, en benämnd *Nockeby* församling, som skall utgöra eget pastorat, omfattande stadsdelarna Nockeby, Nockebyhov, Åkeshov, Åkeslund, Olovslund, Abrahamsberg, Höglandet och Ålsten, samt en, benämnd *Essingarnas* församling, omfattande stadsdelarna Stora Essingen och Lilla Essingen. Västerledskyrkan skall utgöra församlingskyrka för Västerleds församling. För Nockeby församling skall ny kyrka uppföras på plats och inom tid, som Kungl. Maj:t vill framdeles bestämma. Därest den av Bromma församling beslutade kyrkobyggnaden på Stora Essingen kommer till utförande, skall densamma utgöra församlingskyrka för Essingarnas församling; om så icke sker, vill Kungl. Maj:t framdeles meddela beslut i frågan. Kungl. Maj:t vill framdeles meddela beslut om indelningen i pastorats-hänseende av Essingarnas församling.

Barnkrubban i Ulvsunda och vaktmästarebostaden vid Västerledskyrkan övertagas av Västerleds församling. Brommagården i Västerljung skall vara gemensam för alla de fyra delförsamlingarna. I densamma skall Essingarnas församling äga en sjundedel och envar av de övriga tre församlingarna två sjundedelar. Efter samma grund skola samtliga donationsfonder delas med undantag för Bromma skolfond, vilken behålles av Bromma minskade församling, och Henrik Rustiges legat till hem för gamla, som övertages av Essingarnas församling. För dispositionen av donationsfonderna skola i övrigt gälla redan meddelade föreskrifter. Den avkastning, som för närvarande må tillkomma Bromma församling av donationsfonder, som icke förvaltas av församlingens organ, skall fördelas mellan delförsamlingarna efter den fördelningsgrund som gäller beträffande Brommagården i Västerljung. Med fastigheterna skola följa för desamma använda inventarier. I allmänna fondens och kassaförlagsfondernas medel, församlingens kassabehållning samt amortering och förräntning av församlingens lån ävensom i ansvaret för andra förbindelser skola de nybildade församlingarna gentemot Bromma minskade församling taga del i förhållande till skatteunderlaget vid den församlingsdelning, som först verkställes.

Den odelade församlingen skall sörja för anskaffande av kyrkor och församlingshus för Nockeby och Essingarnas församlingar. Där så icke skett vid delningens genomförande, skall denna skyldighet åvila den minskade och de nybildade församlingarna i förhållande till skatteunderlaget vid den först verkställda delningen.

Förvaltningen av Bromma kyrkogård skall tills vidare bibehållas av den minskade Bromma församling genom kyrkogårdsnämnden med skyldighet för denna att använda eventuella överskottsmedel för förvaltningens eget behov samt att i fråga om upplåtelse av gravplatser tillämpa enahanda vill-

kor för medlemmarna i den minskade och de nybildade församlingarna, dessa obetaget att träffa överenskommelse om annan form för förvaltningen.

Förvaltningen av tillgångar, vilkas avkastning ingår till den kyrkliga samsälligheten, behålles av Bromma minskade församling.

Intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar skola församlingarnas medlemmar vid upplåtelse av bostadslägenheter i det nuvarande Brommahemmet i Äppelviken vara lika berättigade.

Organisten och kyrkvaktmästaren vid Västerledskyrkan samt det av skrivbiträdena vid pastorsexpeditionen i Alvik, som kyrkorådet i den odelade församlingen bestämmer, övergå i tjänst hos Västerleds församling. Skrivbiträdet vid pastorsexpeditionen på Lilla Essingen övergår i tjänst hos Essingarnas församling. I övrigt kvarstå befattningshavarna, i den mån ej annorlunda överenskommes, i tjänst hos den minskade församlingen.

10. Där ovan angivna församlingsgränser följa gator, vatten och andra trafikleder, skola de, i den mån icke annorlunda ovan föreskrivits, anses framgå i trafikledens mitt.

Fordran för ogulden församlingsutskyld, förfallen till betalning före den 1 jan. 1947, övertages av den församling, inom vilken debiteringen skulle hava skett, om indelningsändring, varom ovan förordnats, då varit genomförd.

De för tillsättning av komministertjänster i Katarina och Oscars församlingar gällande särskilda föreskrifter skola äga tillämpning i fråga om motsvarande befattningar i Helgalundens och Ladugårds församlingar.

Twist angående tillämpningen av vad ovan föreskrivits i avseende å fördelning av församlings tillgångar och skulder, bortsett från donationsfonder, skall avgöras av skiljemän, utsedda enligt gällande lag om skiljemän.

Slutligen hemställles, att Kungl. Maj:t ville *dels* före den 1 januari 1947 hos Stockholms stad hemställa om sådan ändring i stadsplanen enligt stadsplaneavtalet mellan kronan och staden den 4 februari 1937 § 1 mom. A rörande kronan tillhöriga Konradsbergs- och Mariebergsområdena, att mark, som inom ett å särskild kartbilaga med gul linje och bostäverna a b c d e f g a avgränsat område villkorligt överlåtits till staden, icke får bebyggas med annat än byggnad för allmänt ändamål, *dels* uppdraga åt domkapitlet i Stockholm att vidtaga erforderliga åtgärder för verkställighet av Kungl. Maj:ts beslut om församlingsskyrkor för de blivande nya församlingarna samt avgiva förslag angående tiden för ikraftträdandet av de beslutade indelningsändringarna, *dels ock* anbefalla kammarkollegiet att, i den mån beslut om dylikt ikraftträdande meddelas, uppgöra och efter vederbörandes hörande inkomma med förslag till nya löneregleringar för prästerskapet i de pastorat, som beröras av Kungl. Maj:ts beslut beträffande församlingsindelningen.

BILAGOR

THE / FOR

Handlingar angående Allhelgonakyrkan.

Katarina Församling.

Stockholms stads drätselnämnd utarrenderar härmed tillsvidare från och med den 1 januari 1916 till Katarinakretsen av Sällskapet för främjande av kyrklig själavård en stadens tomtedel belägen i Helgalunden och innehållande enligt bilagda, däröver upprättade planritning inom bokstäverna a, b, c, d, och a. i areal omkring 745 kvadratmeter att användas till uppförande av en mindre kyrkobyggnad av trä efter av drätselnämndens första avdelning godkända ritningar.

Tomtdelen får av sällskapet disponeras så länge den användes för avsett ändamål, såvida ej området erfordras för uppförande av en permanent församlingskyrka, i vilket fall hyresgästen är skyldig att på egen bekostnad låta bortflytta den uppförda träkyrkan senast ett år efter därom av drätselnämnden gjord tillsägelse.

Årliga arrendet, bestämt till tio (10) kronor, skall före utgången av januari månad varje år erläggas å stadens kassakontor emot kvitto försett med stadskamrerarens namnstämpel.

Hyresgästen är skyldig att ständigt hålla tomtdelen och den därå uppförda byggnaden i prydligt och vårdat skick samt att bekosta all renhållning inom det förhyrda området.

Om drätselnämnden skulle finna, att hyresgästen icke underhåller den uppförda byggnaden i vårdat skick eller i övrigt icke uppfyller i kontraktet stadgade villkor, skall på drätselnämndens prövning bero, huruvida kontraktet skall anses förverkat i vilket fall hyresgästen är skyldig återlämna tomten i avröjt skick ett år efter uppsägning.

Härav är två lika lydande exemplar utfärdade.

Stockholm den 25 februari 1916.

Å drätselnämndens vägnar:

HERM. LAMM

/O. Malm

Ovanstående kontrakt antages till alla delar:

Sven Nilson

Ordf. i Styrelsen för

Sällskapet för främjande av kyrkl. själavård.

Rätt avskrivet intyga:

A. Berlin

G. Gelhaar

Till Sällskapet för kyrklig själavård.

Stockholm.

Undertecknad, som erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa utredning angående reglering av den territoriella församlingsindelningen i Stockholm, har för avsikt att framlägga förslag om utbrytning från Katarina församling av församlingens område väster om Götgatan för att jämte ett mindre område av Högalids församling bilda en

ny församling. En förutsättning härför är emellertid, att sällskapet förklarar sig villigt att till den nya församlingen utan ersättning överlåta Allhelgonakyrkan jämte inventarier med den rätt sällskapet äger till kyrkan och kyrkoplatsen. Jag anhåller fördenskull om yttrande härutinnan, varvid benäget torde fogas avskrift av upplåtelsehandling till sällskapet av kyrkoplatsen.

Stockholm den 14 november 1945.

Erik Schalling

Avskrift.

Utdrag ur *Protokoll*, fört vid sammanträde med Sällskapet för främjande av kyrklig själavård å Diakonistyrelsens sessionsrum den 13 februari 1946.

1.

Förklarades sammanträdet stadgeenligt utlyst.

4.

Upptogs till behandling frågan om Allhelgonakyrkans överlåtande till Katarina församling med anledning av kammarrådet E. Schallings skrivelse i ärendet, å vilken svar begärts före den 1 mars 1946. Sällskapet beslöt utse fem delegerade med full makt att fastställa villkoren för Allhelgonakyrkans överlåtande till Katarina församling samt därom genom protokollsutdrag underrätta kammarrådet Schalling. Till delegerade utsågos följande: Herrar Edman, Hedborg, tillika sammankallande, Garde och Torbjörn samt kyrkoherde Harald Dahl.

Denna paragraf förklarades omedelbart justerad.

Stockholm som ovan.

GÖSTA ANDERSSON

Rätt utdraget betygar:

Gösta Andersson
Skr.

Av avskrift.

Till Sällskapet för kyrklig själavård
Stockholm.

Besiktningens utlåtande.

Undertecknade, som för utrönande av nuvarande byggnadsvärdet, anmodats att besiktiga Allhelgonakyrkan, belägen i Helgalunden, Katarina församling här i staden, får avgiva följande utlåtande:

Tomten äges och skötes av Stockholms stad.

Kyrkobyggnaden uppfördes under åren 1917—18 med grund och källarutrymme av betong å avplanat berg och med yttertrappor av kilad granit. Ytter- och innerväggar, trappor och bjälklag äro av trä. Skorsten av tegel. Yttertaket är täckt med enkupigt, falsat tegel och tornspiran med koppar.

Byggnaden inrymmer: Huvudentré (s. k. vapenhus) med vindfång och trappor till läktare och torn. Läktare, med 44 kvm golvyta, varå c:a 36 lm sittbänkar äro placerade samt c:a 25 kvm golvyta, där orgelverk m. m. är uppställt. Kyrkrum, med c:a 253 kvm golvyta och c:a 167 lm sittbänkar. Kor, med 28 kvm golvyta, med altare och altarring m. m. Tvänne mindre rum, med c:a 28 kvm golvyta, utgörande sakristia, kapprum m. m. Reservutgång, med c:a 10,6 kvm golvyta, med kapprum och vindfång.

Uppvärmningen sker med varmvattensvärmeledning från pannrum i källarvåningen och belysningen är elektrisk.

Byggnaden ger intryck av att i huvudsakliga delar vara omsorgsfullt uppförd och underhållen samt är för närvarande i ett ordinarie skick, dess nuvarande taxeringsvärde utgör 200 000:— kronor, och anser undertecknade att byggnadsvärdet utgör

Kronor Etthundrasjuttiotusen (170 000:—).

Stockholm den 19 februari 1946.

Nils Persson

P. A. Dahlund

Rätt avskrivet intyga:

A. Berlin

G. Gelhaar

Avskrift.

Utdrag ur protokoll, hållet vid sammanträde med av Sällskapet för främjande av kyrilig själavård vid extra möte Onsdagen den 13 februari 1946 utsedda delegerade för fastställande av villkoren för överlåtande av Allhelgonakyrkan till Katarina församling.

Närvarande: Sällskapets 1:e v. ordf. Grosshandlare J. V. Hedborg, Komminister Joel Torbjörn, Banktjänsteman Gustaf Garde samt undertecknad, Sällskapets kassaförvaltare. Från Kyrkoherden i Katarina församling, Harald Dahl, förelåg avsägelse av uppdraget.

1.

Val av ordförande och sekreterare.

Att leda kvällens förhandlingar, vilka ägde rum i undertecknads bostad Karlavägen 55 måndagen den 25 februari 1946 med början kl. 19, utsågs herr Hedborg, varjämte undertecknad anmodades föra protokollet.

5

Beslut.

Beslöto delegerade enhälligt överlämna Allhelgonakyrkan med samtliga fasta och lösa inventarier till Katarina församling mot ett vederlag av Kr. 20 000:—.

Vid protokollet

CARL EDMAN

Justerat d. 27/2 —46

J. V. Hedborg

Rätt utdraget intyga:

A. Berlin

G. Gelhaar

Ur Kungl. Maj:ts proposition nr 290/1937 (sid 14 ff).

I anslutning till den år 1934 mellan Kungl. Maj:t och kronan och Stockholms stad träffade överenskommelsen rörande stadsplanläggning av kronan tillhöriga Konradsbergs- och Mariebergsområdena har mellan djurgårdskommissionen för Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Stockholms stads förhandlingsdelegerade för Stockholms stad, å andra sidan, träffats nedanstående avtal. Detta avtal slutes under förutsättning, att ett inom djurgårdskommissionen i samråd med vederbörande myndigheter i Stockholms stad upprättat och i protokollet vid Stockholms stads byggnadsnämnds sammanträde den 3 februari 1937 under 1 omförmålt förslag till ändring av stadsplanen för Konradsberg-Marieberg och del av Rålambshov m. m. inom stadsdelen Kungsholmen i Stockholm, åskådliggjort å stadsplanekarta märkt pl. 1879, jämte tillhörande stadsplanebestämmelser varder i vederbörlig ordning godkänt av Stockholms stadsfullmäktige och fastställt av Kungl. Maj:t.

Avtal.

1.

Mom. A. Kronan överlåter till Stockholms stad med full äganderätt all den kronan tillhöriga mark, vilken i föreliggande stadsplaneförslag utlagts som gata eller annan allmän plats, dock att mark, vilken enligt stadsplaneförslaget utlagts som gata eller annan allmän plats inom det å den härvid som bilaga A fogade kartan med gul linje och bokstäverna a b c d e f g a avgränsade området, överlåtes till staden allenast under förutsättning, att kronan icke före den 1 januari 1947 till staden hemställt om sådan ändring av den enligt detta avtal förutsatta stadsplanen i vad avser sagda område, att mark inom detsamma ej får bebyggas med annat än byggnad för allmänt ändamål.

Kronan överlåter vidare till staden kronan tillhöriga delar av de i stadsplaneförslaget angivna dels tomt för skoländamål belägen vid Viktor Rydbergs gata, dels ock tomt för offentlig byggnad belägen invid Västerbrons trafikfördelningsplats.

Byggnad, plank och staket å de överlåtna områdena ingå icke i överlåtelsen.

Mom. B. Kronan förbinder sig att icke före den 1 januari 1941 till annan än Stockholms stad överlåta mark inom det å den härvid såsom bilaga A fogade kartan med grön linje och bokstäverna d h i e d avgränsade området.

Mom. C. Kronan förbinder sig att icke före den 1 januari 1947 exploatera enligt föreliggande stadsplaneförslag inom det å sagda kartbilaga A med gul linje och bokstäverna a b c d e f g a avgränsade området belägen kvartersmark.

Tablå över fördelningen av folkmängd och skatteunderlag enligt den föreslagna församlingsindelningen.

Församling	Kyrkoskriven folkmängd		Skatteunderlag skattekr. enl. 1945 års tax. (avrundade tal)	Anm.
	1/1 1946	1970 (beräkn.)		
1. Storkyrkoförsaml.	8 597	8 000	476 000	<p>Under förutsättning av överflyttning från Matteus c:a 1 854 000 skattekronor och 27 900 inv. (¹/₁ 1946)</p> <p>Om nybildning icke sker inom Matteus, utan överflyttning till Gustav Vasa och Jakob Johannes skulle Gustav Vasa få c:a 33 000 inv. och 1 036 000 skattekr. samt Matteus c:a 35 000 inv. och 979 000 skattekr. Man kan räkna med en framtida nedgång av folkmängden i Matteus till 33 000 och i Gustav Vasa till 26 000.</p>
2. S:ta Klara	5 994	4 000	755 000	
3. S:t Jakobs och Johannes	24 796	20 000	1 754 000	
4. Maria Magdalena	c:a 30 000	28 000	803 000	
5. Högalids	c:a 36 000	35 000	835 000	
6. Katarina	c:a 38 500	34 000	1 035 000	
7. Helgalundens	c:a 17 400	20 000	415 000	
8. Sofia	c:a 26 500	22 000	634 000	
9. Kungsholms eller Ulrika Eleonora	31 426	26 000	1 203 000	
10. S:t Görans	c:a 29 400	24 000	1 005 000	
11. Fredhälls	c:a 24 000	34 000	500 000	
12. Adolf Fredriks	15 619	15 000	743 000	
13. Gustav Vasa	22 312	20 000	696 000	
14. Matteus	c:a 27 500	22 000	816 000	
15. Birkastadens	c:a 22 000	20 000	603 000	
16. Hedvig Eleonora	21 536	21 000	913 000	
17. Oscars	c:a 25 000	27 000	1 100 000	
18. Ladugårds	c:a 20 800	24 000	935 000	
19. Engelbrekts	c:a 28 900	25 000	1 321 000	
20. Brännkyrka	c:a 29 100	67 000	407 000	
21. S:t Sigfrids	c:a 40 000	67 000	850 000	
22. Enskede	c:a 27 500	64 000	538 000	
23. Johanneshovs	c:a 24 500	26 000	528 000	
24. Bromma	c:a 21 500	24 000	455 000	
25. Västerleds	c:a 23 500	25 000	668 000	
26. Nockeby	c:a 23 000	23 000	632 000	
27. Essingarnas	c:a 13 000	15 000	300 000	
Summa	658 380	740 000	20 920 000	

Försöksstater m. m. för vissa församlingar enligt ny indelning.

Bil. D 1.

Förslag till stat för Jakobs och Johannes församlingar för år 1946.

<i>Inkomster:</i>	
Överskott	10 000:—
Utdebiterade medel: Skattekronor 1 578 000:— varav beräknas inflyta, å 17 öre, 1 470 000:—	249 900:—
Hyror	33 800:—
Diverse inkomster	2 800:—
Ränteinkomster	44 905:—
	341 405:—
<i>Utgifter:</i>	
Räkenskapsföraren	4 500:—
Vikarier	1 200:—
Kyrkosången	20 000:—
S:t Jacobs Gosskör Inkomster delvis av särskild donation	5 000:—
<i>Pensioner:</i>	
Fröken Åhlund	840:—
f. diakonissan I. Unger	1 000:—
f. kyrkonotarien A. Afzelius. f. skolrådsnotarien A. Afzelius	3 500:—
Fru Mattsson	1 500:—
f. d. lärarinnan E. Eklund	1 000:—
20 % dyrtidstillägg	1 568:—
Diakonissan A. Nilsson	1 260:—
61 % dyrtidstillägg	768:—
Ved, kol o. lyse, kyrka och församlingshus	75 000:—
Ved, kol o. lyse, hem för gaml	20 000:—
Kyrkogårdens underhåll	12 000:—
Hyra för församlingslokalerna i Blasieholmsgatan 4 B	12 000:—
Böcker, tryck, annonser	12 000:—
Diverse utgifter	11 000:—
<i>Diverse bidrag:</i>	
Barnkrubban, smålandskolonien och skollovskolonien	33 350:—
S:t Jacobs skyddsförening omfattande, arbetsbiet, sommarvila åt gamla och fattiga samt sjukvård i fattiga hem etc.	9 000:—
Stiftelsen S:t Jacobs hem för gamla	5 000:—
Föreningen de gamlas hem i S:t Johannes	600:—
Kyrkoherden till understöd åt fattiga	3 000:—
Kläder åt nattvardsbarn	1 500:—
Avgift till diakonissanstalten för en diakonissa	1 200:—

Kostpengar till diakonissan	1 800:—
20 % dyrtidstillägg	360:—
Scoutverksamheten	900:—
Församlingsverksamheten	8 000:—
Unga Kvinnors Värn	8 000:—
Föreningen Barnavärn	500:—
Stiftelsen Stockholms kyrkliga sjömansvård — Sjömansinstitutet	1 200:—
Hjälpkommittén för sjömän	300:—
De blindas förening	300:—
Stockholms blindförening inkl. de blindas lånebibliotek o. semesterkassa	400:—
Dövstumföreningen	200:—
Stockholms Stadsmission	1 800:—
Skyddsföreningen	500:—
Stefansgården	3 000:—
Bidrag till diakonissans pension	78:—
Bidrag till stiftskassan	150:—
Arbetsstugan i Johannes	4 000:—
Ränta å donationer annuitet å amorteringslån	35 000:—
(Räntan betalas av församlingens ränteinkomster) slutbetalas 30/12 1952.	
Ränta å donationer	22 200:—
Bidrag till Johannes kyrkas yttre restaurering obekant. Ännu ej bestämd.	

Skolkassan:

Skolresor	1 800:—
Utrustning för barn vid skolresor	500:—
Skolbiblioteket	300:—
Fjällkolonierna	750:—
Feriebarnsverksamheten	1 200:—
Stockholms Hörselsvagakolonier	300:—
Skolrådsnotariens lön	400:—
20 % dyrtidstillägg	80:—
Oförutsedda utgifter	9 601:—
	341 405: =

Stockholm den 1 november 1945.

ARTHUR JONSSON

Henric Fryckstrand

Anm. I beloppet för oförutsedda utgifter ingå kronor 9 000 för skollovskolonierna. Enligt den av riksdagen i december 1945 antagna nya uppborrdsmetoden kommer statsverket att gent emot församlingarna ansvara för att debiterade utskylder i deras helhet komma församlingarna till godo, och böra förty restantier icke beräknas. I stället torde skatteunderlaget, efter nedgången vid 1945 års taxering, försiktigtvis få beräknas till blott 1 500 000 skattekröner. I följd härav beräknas utdebiteringen i enlighet med försöksstaten till 17 öre per skattekröna. Med hänsyn till sannolikheten att den nya församlingen får vidkännas avsevärda kostnader för reparation av Johanneskyrkan lär man dock försiktigtvis få räkna med en uttaxering av 18, möjligen 19 öre.

Utredningsmannen.

Utkast till utgifts- och inkomststat för en ny S:t Stefans församling.

A. Kyrkokassan.

Inkomster:

Utdebiterade skattemedel (sk.kr. 475 000:—)	63 000:—
Därav beräknas inflyta (sk.kr. 428 000:—)	5 000:—
Inkomst av fastigheten Frejgatan 31	1 000:—
Diverse inkomster	23 000:—
Ränteinkomster	92 000:—
Kronor	92 000:—

Utgifter:

Löner och arvoden.

Kyrkosången	5 200:—
Vakthållning i kyrkan vardagar samt rengöring i kyrkan, tvätt m. m.	840:—
Kyrkokamreraren, lön jämte ålderstillägg	2 856:—
Revisionskostnad	300:—
Kronor	9 196:—

Pensioner.

f. d. föreståndarinnan Hedvig Ekström	1 100:—
f. d. kokerskan Tyra Johansson	300:—
f. d. lärarinnan Hertha Westerstrand	400:—
Kronor	1 800:—
Dyrtidstillägg åt befattningshavare och pensionärer	3 000:—
Ved, kol och lyse till kyrkan	3 000:—
Reparationer och omkostnader för fastigheten och kyrkan	15 000:—
Räntor till donationsfonderna	22 000:—

Bidrag till diakoni- undervisning och välgörenhetsändamål.

Diakonissanstalten för en diakonissa	1 000:—
Kost åt en diakonissa	1 800:—
Till diakoniverksamhet	8 000:—
Till Sjömansmissionen i Stockholms hamnar	200:—
Arbetsbiet	300:—
Föreningen Barnavårn	500:—
Föreningen De Gamlas Hem i S:t Johannes	600:—
Föreningen Sjukvård i fattiga hem	1 000:—
Johannes Barnkrubba	4 500:—
Beklädnadshjälp och böcker åt nattv.-barn	1 500:—
Församlingsaftnar	600:—
För spridande av uppbyggelseblad	1 500:—
Till barn- och ungdomsverksamhet ¹	2 500:—
Kronor	24 000:—

Diverse utgifter.

Engångsutgifter	5 500:—
Diverse	5 004:—
Kronor	10 504:—

Diverse löseegendom.

Engångsutgifter	3 500:—
Kronor	92 000:—

¹ Fördelning: Stefans scoutrörelse 250:—, Stefans söndagsskola 800:—, Stefansgården 1 000:—, Stefanspojarna 150:—, Ungdomsrörelsen i Stefans församling 300:—.

B. Skolkassan.

Inkomster.

Utdebiterade skattemedel (sk.kr. 475 000:—)	
Därav beräknas inflyta (sk.kr. 428 000:—)	26 850:—

Utgifter.

Skolkassans sekreterare	200:—
Räkenskapsföraren	1 200:—
Skolresor	1 000:—
Småbarnsskolan	1 500:—
Småbarnskolonierna	2 000:—
Skollovskolonierna	10 000:—
Fjällkolonierna	250:—
Johannes Eftermiddagshem	4 000:—
Hjälpklassernas skyddsförening	300:—
Församlingsbiblioteket	6 400:—
	<hr/>
	Kronor 26 850:—

För bestridande av föreslagna utgifter böra följande avgifter uttaxeras:

Till allmän kyrkoavgift	28 öre
Till kyrkokassan	15 öre
Till skolkassan	6,5 öre
	<hr/>
	49,5 öre

Stockholm den 31 okt. 1945.

ERIK ARBIN

/E. Bellström

Ann. Enligt den av riksdagen i december 1945 antagna nya uppbördsmetoden kommer statsverket att gent emot församlingarna ansvara för att debiterade utskyldyer i deras helhet komma församlingarna till godo, och böra förty restantier icke beräknas. I följd härav synes skattesatsen kunna beräknas till högst 19 öre per skattekrona (13,1 öre till kyrkokassan och 5,7 öre till skolkassan).

Utredningsmannen

Bil. D 2.

Beräkning av uttaxering efter reglering av Matteus församlings indelning.

Med ledning av 1946 års utgifts- och inkomststat för Matteus församling, folkmängds-siffrornas fördelning vid 1944 års ingång, vilkas totalsumma sedan dess nedgått med c:a 2 procent, samt fördelningen av skatteunderlaget enligt 1944 års taxering, vars totalsumma vid 1945 års ökats med c:a 4 procent, lämnas här nedan en beräkning av förvaltningskostnaderna efter en församlingsdelning (alt. A). Därvid antages, att skatteunderlaget för Matteus utgör 816 000 och för Birkastaden 603 000 skattekronor, att kyrko- och församlingshusbyggnad uppförts för Birkastaden, samt att kostnaden härför till 80 procent bäres av den kyrkliga samfälligheten. Förhållandet mellan de båda nya församlingarna skulle bliva: i avseende å folkmängd Matteus 55 och Birkastaden 45

procent samt i avseende å skatteunderlag Matteus 57 procent och Birkastaden 43 procent. Vid genomförande av det andra alternativet (B), minskning av den nuvarande församlingen genom överflyttning av områden till Gustav Vasa och S:t Jakob och Johannes, beräknas Matteus församling bibehålla 71 procent av sin folkmängd och 62 procent (979 000 skattekronor) av sitt skatteunderlag.

Vid uppställande av försöksstaterna fördelas de nuvarande "fria" (sociala) utgifterna i stort sett i förhållande till folkmängden men kostnader för byggnader, i den mån dessa kostnader skola vara gemensamma, i förhållande till skatteunderlaget. Vid genomförande av det senare alternativet anses de fria utgifterna kunna minskas med c:a 25 procent. I avseende å inkomsterna förutsättes, att det nya uppördssystemet är genomfört och att följaktligen inga restantier behöva uppkomma. Ingående kassabehållningar ha ej beräknats.

Alt. A. Nybildning av Birkastadens församling samt överflyttning av visst område till S:t Stefans församling.

1946 års stat	Kyrkokassans utgifter	Matteus	Birkastaden
	<i>Nybyggnad av församlingshus med kyrka för Birkastadens församling</i> (beräknad byggnadskostnad 700 000 kronor, varav 20 % eller 140 000 kronor antagas belöpa på Matteus och Birkastaden gemensamt; härtill komma kostnader för utsmyckning och inventarier, finansieras genom ett 30-årigt amortelån å 200 000:— å 3½ %) <u>5 984:—</u>	<u>5 984:—</u>	<u>4 896:—</u> <u>4 896:—</u>
29 120:—	<i>Matteuskyrkan</i> (specifikation i 1946 års stat)	29 120:—	
24 000:—	<i>Matteus församlingshus</i> (d:o) <u>24 000:—</u>	53 120:—	
	<i>Birkastadens kyrka och församlingshus</i> ¹		
	Bränsle och lyse		10 000:—
	Underhåll av fastigheten		2 000:—
	Tornur och orgel		500:—
	Städning		1 500:—
	Diverse utgifter		1 000:— 15 000:—
	<i>Församlingssalen Norrtullsgatan 30</i>		
4 000:—	Hyra	4 000:—	
	<i>Scoutlokalen Norrtullsgatan 30</i>		
3 200:—	Hyra	3 200:—	7 200:—

¹ Församlingssalen Norrbackagatan 66 torde icke längre bli erforderlig, varför någon hyresavgift för densamma (2 000:—) icke upptages.

Expedition, förvaltning m. m.

750:—	Auktoriserad revisor	750:—	750:—
345:—	Församlingens revisorer	345:—	345:—
2 400:—	Räkenskapsförare	2 000:—	2 000:—
5 000:—	(2 st.) Församlingssystem (lön 1 500:— bostadsers. 1 000:—	2 500:—	2 500:—
2 000:—	(2 st.) Skatt och spårvägsresor t. församlingssystem	1 000:—	1 000:—
1 200:—	Städning av pastorsexpedi- tionen	1 200:—	1 200:—
1 200:—	Inventarier, inköp, underhåll, avskrivning för d:o	1 200:—	3 200:—
4 800:—	Skrivmaterial, böcker tryck- ning	4 000:—	4 000:—
1 600:—	Telefon	1 500:—	1 500:—
1 000:—	Annonser ..	800:—	800:—
1 800:—	Diverse oförutsedda utgifter .	1 500:—	16 795:—
			1 500:—
			18 795:—

Understöd.

1 400:—	Församlingsblad	1 400:—	1 400:—
600:—	Diakonissornas symöten	300:—	300:—
5 000:—	Församlingsverksamheten (dia- koni)	2 600:—	2 400:—
1 400:—	Söndagsskoleverksamheten ..	700:—	700:—
800:—	Biblar och psalmböcker till konfirmander	400:—	400:—
5 000:—	Beklädnad åt behövande kon- firmander	2 600:—	2 400:—
1 100:—	Matteus ungdomsförening ...	570:—	530:—
1 100:—	Matteuspojkar	570:—	530:—
1 040:—	Gustav Vasa och Matteus ung- domsråd, hyra för lokal	540:—	500:—
700:—	Till de gamlas utfärd	360:—	340:—
200:—	Till behövande blinda	100:—	100:—
4 000:—	Sommarvistelse på landet åt behövande	2 080:—	1 920:—
2 156:—	Bidrag till diakonissanstalten	1 120:—	1 036:—
100:—	Bidrag till sjömansvården i Stockholms hamn	50:—	50:—
300:—	Bidrag till Stockholms stifts- kassa	150:—	150:—
600:—	Pension till fru Alma Gott- schalk	600:—	14 140:—
			12 750:—

Ränteutgifter.

500:—	Ränta å fonden för mistad boställsjord	500:—	500:—
-------	---	-------	-------

Reservationsanslag.

3 000:—	Till kyrkorådets förfogande .	2 000:—	2 000:—	3 000:—	3 000:—
		S:a kr.	99 739:—		54 441:—

Kyrkokassans inkomster:

8 000:—	<i>Hysesinkomster</i>	8 000:—	
10 000:—	<i>Inkomsträntor</i>		
	Fonden för mistad		
	boställsjord	500:—	
	Donationsräntor ...	5 000:—	5 500:—
			4 500:—
			4 500:—
	Inkomst av brandstod	830:—	14 330:—
	Att uttaxera		85 409:—
			49 941:—
	S:a kr.	99 739:—	54 441:—

En utdebitering för Matteus minskade församling av 10,5 öre per skattekrona skulle giva 85 680 kr. och för Birkastadens församling av 9 öre skulle giva 54 270 kr. Ovan beräknade utgifter skulle alltså väl täckas.

Skolkassans utgifter

enl. 1946 års stat 108 000 kronor, fördelas i förhållande till folkmängden:

Matteus	Birkagården
59 400:—	49 600:—

Att uttaxera med c:a 7,5 öre per skattekrona i Matteus (61 200 kronor) och 8,5 öre per skattekrona i Birkastaden (51 255 kronor).

Församlingsbiblioteket,

vars utgifter enligt 1946 års stat beräknas till kronor 32 288:—, synes böra bibehållas gemensamt för de båda nya församlingarna. För den händelse överenskommelse ej kan träffas angående bibliotekets vård och bestridande av utgifterna för detsamma, lärer Kungl. Maj:t jämlikt 4 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm kunna meddela beslut härom. Den nuvarande uttaxeringen, 2,5 öre per skattekrona, torde icke behöva höjas.

Alt. B. *Minskning av Matteus församling genom överflyttning av områden till Gustav Vasa församling samt S:t Jacobs och Johannes församling.*

(Matteus skatteunderlag c:a 979,000 skattekronor.)

Med detta alternativ anses Matteus kyrkokassas utgifter enligt 1946 års gällande stat kunna minskas under rubriken understöd (kronor 25 496:—) med c:a 6 400 kronor. Efter avdrag av på inkomstsidan i 1946 års stat upptagna 18 830 kronor (hysesink., inkomsträntor och ink. av brandstod) skulle med tillämpning av denna stat återstå att uttaxera kronor 109 631:— (134 861:— — 6 400:— — 18 830:—) med ungefär 11,2 öre per skattekrona (109 648:—). *Skolkassans* utgifter (108 000:—) torde i förhållande till folkmängden kunna minskas med c:a 27 000 kronor, varför skulle återstå att uttaxera 81 000 kronor med c:a 8,3 öre per skattekrona (81 257:—). Däremot skulle utgifterna för församlingsbiblioteket (32 288:—) knappast kunna nämnvärt minskas, varför uttaxeringen för detta ändamål skulle bliva c:a 3,3 öre per skattekrona (32 307:—).

Utredningsmannen

Ungefärlig beräkning av Gustav Vasa församlings utgifter och uttaxeringskvot före och efter en eventuell församlingsreglering efter Kammarrådet Schallings förslag.

Före		Efter	
Antal innevånare	22 650	Antal innevånare	30 750
Antal skattekröner	698 000	Antal skattekröner	971 000
		Ökning av innevånareantalet	35,76 %
		Ökning av skattekröner	39,11 %

Kyrkorådets utgifter

Till grund för beräkningarna ligger statförslaget för år 1946.

beräknade inkomster	62 730:—	Till det beräknade årsbehovet	
varav tillfälliga	55 520:—	av kronor	141 223:—
	7 210:—	kommer ökning av vissa anslag,	
beräknade utgifter	178 433:—	huvudsakligast till försam-	
varav tillfälliga	30 000:—	lingens understöds- och hjälp-	
		verksamhet	6 712:—
	148 433:—		147 935:—
behovet för år 1946 alltså ..	141 223:—	vilket skulle föranleda en ut-	
vilket skulle föranleda en ut-		taxering av 17 öre per 971 000	
taxering av 22 öre per 698 000		skattekröner	165 070:—
skattekröner	153 560:—	avkortningsreserv	17 135:—
med avkortningsreserv	12 337:—		147 935:—
	141 223:—		

om ej hänsyn tages till skillnaden mellan tillf. inkomster och utgifter.

Efter församlingsregleringen skulle alltså en minskning i uttaxeringen kunna ske med 5 öre per skattekröna.

Stockholm den 24 november 1945.

GUSTAF ANKAR
kyrkorådets ordf.

Förteckning över ökade anslag i samband med församlingsregleringen.

	nuvarande	ökat med	blivande
Skrivmaterial, böcker, tryck	6 000:—	1 000:—	7 000:—
Telefon, annons, diverse utg.	7 250:—	750:—	8 000:—
Församlingens hjälpverksamhet	4 000:—	1 440:—	5 440:—
Ungdomsverksamheten	2 300:—	828:—	3 128:—
Fattiga barns sommarvistelse	600:—	100:—	700:—
Sommarutflykt för gamla	400:—	144:—	544:—
Församlingsbladet	1 000:—	360:—	1 360:—
Söndagsskolan	1 500:—	540:—	2 040:—
Kläder till konfirmander	800:—	200:—	1 000:—
Böcker till konfirmander	800:—	200:—	1 000:—
Johannes barnkrubba	1 250:—	150:—	1 400:—
Oförutsedda utgifter	2 000:—	1 000:—	3 000:—
	27 900:—	6 712:—	34 612:—

Gustav Vasa, Stockholm den 26 nov. 1945.

GUSTAF ANKAR

Ungefärlig beräkning av Gustav Vasa församlings utgifter och uttaxeringskvot före och efter en eventuell församlingsreglering efter Kammarrådet Schallings förslag.

Före		Efter	
Antal innevånare	22 650	Antal innevånare	30 750
Antal skattekröner	698 000	Antal skattekröner	971 000
		Ökning av innevånareantalet	35,76 %
		Ökning av skattekröner	39,11 %

Skolrådets utgifter.

Till grund för beräkningen ligger statförslaget för år 1946.

beräknade utgifter	32 857:—	Till det beräknade årsbehovet av kröner	22 857:—
varav tillfälliga	10 000:—	kommer en ökning av några anslag med	600:—
	<u>22 857:—</u>		<u>23 457:—</u>
behovet för år 1946 är alltså	22 857:—	vilket skulle föranleda en uttaxering av 4 öre per 698 000 skattekröner	27 920:—
vilket skulle föranleda en uttaxering av 4 öre per 698 000 skattekröner	27 920:—	vilket skulle föranleda en uttaxering av 3 öre per 971 000 skattekröner	29 130:—
med avkortningsreserv	5 063:—	med avkortningsreserv	5 673:—
	<u>22 857:—</u>		<u>23 457:—</u>

om ej hänsyn tages till den tillfälliga utgiften av 10 000:— kröner

Efter församlingsregleringen skulle alltså en minskning i uttaxeringen kunna ske med 1 öre per skattekröna.

Stockholm den 24 november 1945.

GUSTAF ANKAR
Skolrådets ordf.

Förteckning över ökade anslag i samband med församlingsregleringen. Gustav Vasa skolkassa.

	Nuvarande	ökat med	blivande
Feriebarns resor och utrustning	1 100:—	300:—	1 400:—
Fattiga barns skodon	300:—	100:—	400:—
Kläder vid jul åt fattiga skolbarn	500:—	200:—	700:—
	<u>1 900:—</u>	<u>600:—</u>	<u>2 500:—</u>

Gustav Vasa, Stockholm den 26 nov. 1945.

GUSTAF ANKAR

Anm. Beräkningen har gjorts under förutsättning att sex kvarter överflyttas till Jakob och Johannes, om så icke blir fallet bör man kunna räkna med ett skatteunderlag av c:a 1 036 000 skattekröner.

Enligt den av riksdagen i december 1945 antagna nya uppbördsmetoden kommer statsverket att gent emot församlingarna ansvara för att debiterade utskylder i deras helhet komma församlingarna till godo, och böra förty restantier icke beräknas. I följd härav synes skattesatsen kunna beräknas till 17 öre (14,5 öre till kyrkokassan och 2,5 öre till skolkassan).

Ulredningsmannen

Utgifts- och inkomststat (försöksstat) för Oscars församling.

Beräknade kostnader för år 1948 efter församlingsdelning.

Annuiteter.

Annuitet å lån hos Postsparbanken	59 961:50	
„ „ „ för uppförande av kyrka m. m. å Gärdet ...	9 900:—	69 861:50

Avsättning till fonder.

Pensionsfonden		204:—
----------------------	--	-------

Löner, arvoden o. dyl.

Vice värd	3 600:—	
Kyrkokamrerare	5 019:—	
Revisionskostnader	1 000:—	
Tillfälliga avlöningsbehov	500:—	10 119:—

Rörligt lönetillägg		2 585:—
---------------------------	--	---------

Pensionsutgifter		5 700:—
------------------------	--	---------

Skrivmateriel, trycksaker och telefoner		6 000:—
---	--	---------

Inventariers inköp och underhåll		2 000:—
--	--	---------

Onera, såsom utskylder, bränsle, lyse, renhållning, städning o. dyl.

Fast. i kv. Hornblåsaren	28 000:—	
--------------------------------	----------	--

Förs.-huset i kv. Stallmästaren	23 000:—	
---------------------------------------	----------	--

Oscarskyrkan	24 000:—	
--------------------	----------	--

Djurgårdskyrkan	3 000:—	78 000:—
-----------------------	---------	----------

Reparationer		10 000:—
--------------------	--	----------

Kyrkosång och kyrkomusik

Oscarskyrkan	8 200:—	
--------------------	---------	--

Djurgårdskyrkan	2 000:—	10 200:—
-----------------------	---------	----------

Församlingsvård.

Friluftsgudstjänster på Djurgården	1 200:—	
--	---------	--

Församlingshemmet	29 000:—	
-------------------------	----------	--

Diakonissa	5 100:—	
------------------	---------	--

Församlings- och ungdomsarbete	5 000:—	
--------------------------------------	---------	--

Oscars förs. och kyrkl. ungdomsförbunds bibliotek	1 750:—	
---	---------	--

Beklädnad åt nattvardsbarn	1 000:—	
----------------------------------	---------	--

Böcker åt nattvardsbarn	500:—	
-------------------------------	-------	--

Vin och oblater	300:—	
-----------------------	-------	--

Församlingsbladet	5 000:—	48 850:—
-------------------------	---------	----------

Sociala utgifter		27 500:—
------------------------	--	----------

Anslag för oförutsedda behov och för representation		6 320:50
---	--	----------

Kronor 277 340:—

Inkomster.

Hyror m. m.	85 000:—	
------------------	----------	--

Diverse inkomster	5 000:—	90 000:—
-------------------------	---------	----------

90 000:—

Att uttaxera		187 340:—
--------------------	--	-----------

Kronor 277 340:—

Uttaxering: 17 öre per skattekrona.

Anm. Uttaxeringen till skolkassan torde kunna upptagas till oförändrat belopp, 1 öre för skattekrona.

Uredningsmannen.

Utgifts- och inkomststat (försöksstat) för Ladugårds församling.

Beräknade kostnader för år 1948.

Annuiteter.

Annuitet å lån för uppförande av kyrka m. m. å Gärdet ..... 7 400:—

Löner, arvoden o. dyl.

Räkenskapsförare, arvode ..... 3 000:—

Revisionskostnader ..... 1 000:—

Tillfälliga avlöningsbehov ..... 500:— 4 500:—

Pensionsutgifter ..... 4 200:—

Skrivmateriel, trycksaker och telefoner ..... 5 000:—

Inventariers inköp och underhåll ..... 2 000:—

Onera, såsom utskylder, bränsle, lyse, renhållning, städning o. dyl.

Kyrkan ..... 10 000:—

Församlingshuset ..... 10 000:— 20 000:—

Reparationer ..... 5 000:—

Kyrkosång och kyrkomusik ..... 8 200:—

Församlingsvård.

Söndagsskolor ..... 2 000:—

Församlings- och ungdomsarbete ..... 5 000:—

Diakonissa ..... 5 000:—

Beklädnad åt nattvardsbarn ..... 1 000:—

Böcker åt nattvardsbarn ..... 500:—

Vin och oblater ..... 300:—

Församlingsbladet ..... 5 000:— 18 800:—

Sociala utgifter ..... 20 275:—

Anslag för oförutsedda behov och för representation ..... 10 025:—

Kronor 105 400:—

Inkomster.

Kyrkliga förrättningar ..... 100:—

Kronor 100:—

Att uttaxera ..... 105 300:—

Kronor 105 400:—

Uttaxering: 13 öre per skattekrona

Anm. I försöksstaten för Oscars mindre församling är å utgiftssidan under rubriken »Församlingsvård» upptagen en post av kronor 29 000 för församlingshemmet. I denna post ingår beräknad hyra för församlingslokaler i församlingshuset i kv. Hornblåsaren kronor 23 000 samt löner åt föreståndarinnan m. m. kronor 6 000. Hyresbeloppet motsvaras av ett beräknat belopp av samma storlek å inkomstsidan ingående i posten hyror m. m. (85 000:—). I försöksstaten synes för Ladugårds församling å utgiftssidan böra tillfogas ett belopp av kronor 6 000 för div. löner m. m. Det belopp som skulle uttaxeras borde alltså bli 111 300 kronor, motsvarande en uttaxering av 12 öre per skattekrona till kyrkokassan och liksom för Oscars församling 1 öre till skolkassan.

Uredningsmannen

Gränsreglering mellan Maria Magdalena och Högalids församlingar.

På sätt framgår av utredningen sid. 139 skulle genom de föreslagna indelningsändringarna skatteunderlaget i Högalid minskas med c:a 23 % till Maria och Helgalunden men ökas med 5 à 6 % från Brännkyrka (Reimersholme), alltså en nettominskning av 17 à 18 %, vilket antagits föranleda en höjning av uttaxeringen (f. n. 22 öre) med omkring 3 öre per skattekrona. Ökningen i skatteunderlag för Maria (c:a 223 000 skattekronor) har antagits medföra en sänkning av uttaxeringen (f. n. 31 öre) med högst 5 öre per skattekrona.

Förslagsstat för delad Katarina församling.

Kyrkokassan.	Katarina församling	Helga- lundens församling
<i>Utgifter.</i>		
Församlingssystrar	5 900:—	2 600:—
Värmeledningsskötare	1 900:—	1 900:—
Städerskor	4 000:—	2 000:—
Pensionärer	3 500:—	2 000:—
Rörligt tillägg	7 800:—	2 000:—
Kyrkorådets och revisorernas arvoden	800:—	800:—
Förvaltningskostnader	1 000:—	1 000:—
Siffergranskning	1 200:—	600:—
Hyror, präster	10 000:—	6 000:—
Hyror, befattningshavare	1 000:—	1 000:—
Uppvärmning av kyrka och församlingslokaler	12 000:—	8 000:—
Hyror för församlingslokaler	20 000:—	10 000:—
Elektrisk belysning och kraft	2 000:—	1 000:—
Reparation och underhåll av kyrka o. församlingslokaler	8 000:—	4 000:—
Onera	1 500:—	1 000:—
Blommor till altaret	500:—	500:—
Kyrkogårdens underhåll	9 000:—	—
Sång i kyrkan	6 000:—	4 000:—
Beklädnad av konfirmander	2 500:—	1 500:—
Biblar och psalmböcker till konfirmander	500:—	300:—
Beklädnad av konfirmander	2 500:—	1 500:—
Kyrkliga söndagsskolor	400:—	250:—
Omkostnader för församlingssystrarna	750:—	250:—
Sommarvistelse för behövande församlingsbor	4 000:—	3 000:—
Telefoner	1 900:—	1 000:—
Trycksaker	5 000:—	3 000:—
Övriga omkostnader	5 000:—	3 000:—
Amortering och ränta	10 400:—	—
Diverse	3 000:—	2 000:—
	Summa utgifter 132 050:—	64 200:—

Inkomster.

Utdelning från Brandstodsbolaget	775:—	375:—
Gravavgifter, kyrkoavgifter m. m.	900:—	100:—
Räntor	3 000:—	7 000:—
Fastigheternas avkastning, nuvarande	9 500:—	11 000:—
Bidrag till värmeledningsskötarens avlöning	2 750:—	—
Skolrådets bidrag till siffergranskning	600:—	300:—
	<hr/>	<hr/>
	17 525:—	18 775:—
Uttaxering av skattemedel	114 525:—	45 425:—
	<hr/>	<hr/>
	132 050:—	64 200:—

Uttaxeringen torde innebära med nuvarande antal taxeringskronor och om hänsyn ej behöver tagas till någon avkortningsprocent 12 öre för Katarina nya församling och 12 öre för Helgalundens församling.

RICH. ÖRTENDAL

Förslagsstat för delad Katarina församling.

Skolkassan.	Katarina församling	Helga- lundens församling
<i>Utgifter.</i>		
Arvoden till sekr., kassör, lokalhyra m. m.	2 600:—	2 300:—
Pensioner	1 300:—	600:—
Understöd	800:—	400:—
Annonser, trycksaker	700:—	500:—
Räntetillägg till fondkassan	1 200:—	600:—
Skolresor	2 200:—	1 800:—
Bidrag till Barnavårdande institutioner	30 000:—	20 000:—
» » Kolonierna	31 000:—	23 000:—
Diverse anslag	1 200:—	800:—
	<hr/>	<hr/>
	71 000:—	50 000:—
<i>Inkomster.</i>		
Uttaxering av skattemedel	71 000:—	50 000:—

Detta torde innebära med nuvarande antal taxeringskronor och om hänsyn ej behöver tagas till någon avkortningsprocent 8 öre för Katarina församling och 13 öre för Helgalundens församling.

RICH. ÖRTENDAL

Anm. I förslagsstaten har posten »Beklädnad av konfirmander» (2 500:— resp. 1 500:— dubbelförts). Detta inverkar dock icke nämnvärt på uttaxeringen. Inlösen och eventuellt erforderlig restaurering av Allhelgonakyrkan torde få förutsättas ske, innan församlingsdelningen äger rum. Icke heller den på den odelade församlingen belöpande, här förslagsvis till c:a 20 000 kronor beräknade delen av kostnaden (c:a 100 000 kronor) torde behöva bli va den omfattning, att den nämnvärt påverkar uttaxeringen. Den i utredningen gjorda fördelningen av skatteunderlaget hänförs till 1944 års taxering och synes ligga till grund för förslagsstaterna. Med hänsyn till höjningen av skatteunderlaget vid 1945 års taxering kan det antagas, att den blivande uttaxeringen icke behöver överstiga i Katarina på c:a 1 035 000 skatte-kronor 18,5 (11,5+7) öre och i Helgalunden på c:a 415 000 skatte-kronor 23 (11+12) öre per skatte-krona.

Utredningsmannen

Beräkning av uttaxering för de föreslagna Brännkyrka och S:t Sigfrids församlingar.

Med ledning av 1946 års utgifts- och inkomststat för Brännkyrka församling, folkmängdssiffror vid 1945 års ingång 20 586 resp. 38 048, och skatteunderlag enligt 1945 års taxering (preliminära siffror), resp. 406 972 och 849 791 skattekoronor lämnas här för de nya församlingsområdena en beräkning av förvaltningskostnaderna efter en delning. Det räknas därvid med skatteunderlag i avrundade tal av 407 000 resp. 850 000 skattekoronor, att den nuvarande S:t Sigfridskyrkan ersatts av nybyggnad, samt att nytt församlingshus uppförts i Brännkyrkadelen. Relationerna mellan de båda församlingarna skulle alltså bli för Brännkyrka 35,1 % av folkmängden och 32,4 av skatteunderlaget samt för S:t Sigfrid 64,9 av folkmängden och 67,6 av skatteunderlaget. Här nedan avrundas proportionerna till resp. 35 och 32 samt 65 och 68 (procent).

Vid uppställande av försöksstaterna fördelas de nuvarande »fria» (sociala) utgifterna i stort sett i förhållande till folkmängden men kostnader för byggnader (i den mån kostnaderna skola vara gemensamma) i förhållande till skatteunderlaget. Det må emellertid erinras, att vid en framtida utbyggnad av de båda församlingsområdena enligt folkmängdsprognoserna det kan antagas, att de bli i huvudsak jämställda. I avseende å inkomsterna förutsättes, att det nya uppördssystemet är genomfört, och att följaktligen inga restantier behöva beräknas för församlingarnas del. Ingående behållningar i kassorna ha ej beräknats.

Kyrkokassan.

1946 års stat	Utgifter.	Brännkyrka	S:t Sigfrid
	<i>Nybyggnad av församlingshus för Brännkyrka församling.</i>		
	Totalkostnaden beräknas liksom för Enskede till 480 000 kr., varav på den odelade församlingen 20 % eller 96 000 kr. Härtill lägges 34 000 kr. för inventarier och utsmyckning. Hela kostnaden 130 000 kr. tänkes finansierad genom ett 30-årigt amorteringslån å 3½ %, annuitet 7 068:—, 32 % på Brännkyrka 68 % på S:t Sigfrid	2 262:—	4 806:—
	<i>Nybyggnad av kyrka i S:t Sigfrids församling.</i>		
	Totalkostnaden beräknas till 400 000 kr., varav på församlingen 20 % eller 80 000, att jämte kostnad för inventarier och utsmyckning, beräknad till 30 000 kr., bestridas genom ett		

30-årigt amorteringslån å 110 000 kr. (annuitet 5 980:—) 32 % på Brännkyrka 68 % på S:t Sigfrid	1 914:—	4 176:—	4 066:—	8 872:—
<i>Arvoden och pensioner.</i>				
300:— Kyrkvårdar	300:—		300:—	
150:— Kassaförvaltare	150:—		150:—	
1 200:— Bokförare	1 200:—		1 200:—	
624:— Rörligt tillägg 50 %	624:—		624:—	
500:— Pension till O. L. Johansson (32 resp. 68 %)	160:—	2 434:—	340:—	2 614:—
<i>Förvaltningskostnader:</i>				
6 000:— Annons-, skriv- och tryck- ningskostnader m. m.	4 000:—		4 000:—	
1 000:— Telefonavgifter	600:—		800:—	
4 500:— Underhåll, uppvärmning, be- lysning m. m. vid kyrkan .. vid församlingshus i Bränn- kyrka	4 500:—			
D:o vid ny kyrka i S:t Sigfrid (det förutsattes att den nuva- 2 695:— rande kyrkan rivits)			3 000:—	
57 736:— Församlingshuset i Liljehol- men			57 736:—	
4 349:— Prästgården i Brännkyrka ..	4 349:—			
720:— Klockaregården	720:—			
<i>Övriga lokaler.</i>				
300:— Uppvärmning och städning av pastorsexpedition i Älvsjö .	300:—			
300:— D:o av pastorsexpedition i Årsta	300:—			
550:— D:o av konfirmationslokal i Älvsjö	550:—			
350:— D:o av konfirmationslokal i Årsta	350:—			
Uppvärmning och städning av konfirmationslokal i Mälarhög- 300:— den			300:—	
350:— D:o av konfirmationslokal i Västberga			350:—	
3 000:— Lokaler för gudstjänster och övriga sammankomster	700:—	19 369:—	1 300:—	67 486:—
Kronor		25 979:—		78 972:—
<i>Anslag för diverse ändamål</i>				
500:— Mödramöten	175:—		325:—	
2 000:— Religiös pedagogisk verksam- het	700:—		1 300:—	
2 000:— Beklädnad av barn i konfirma- tionsåldern	700:—		1 300:—	

3 000:—	Brännkyrka kyrkosångsällskap	1 050:—		1 950:—	
1 200:—	Brännkyrka skyddsförening .	420:—		780:—	
16 000:—	Brännkyrka daghem (barnkrubbor)	5 600:—		9 400:—	
2 000:—	Brännkyrka ungdomsråd	700:—		1 300:—	
5 000:—	Stiftelsen Midsommargården .	1 750:—		3 250:—	
700:—	Brännkyrka orkesterförening	500:—		500:—	
400:—	Stockholms kyrkliga sjömansvård	140:—		260:—	
1 000:—	Röda korsets Älvsjökreets ...	1 000:—			
1 000:—	» » Liljeholmskrets			1 000:—	
200:—	Stadsmissionens hjälpverksamhet	70:—		130:—	
100:—	Dövtumsföreningen i Stockholm	35:—		65:—	
500:—	Stockholms kyrkliga socialråd	175:—		325:—	
50:—	Domkapitlet för tryckning av cirkulär	50:—		50:—	
75:—	Domkapitlet till kostnader för gemensamma stiftsangelägenheter	75:—	13 140:—	75:—	22 010:—
	<i>Auktoriserad revisor för</i>				
250:—	revision	250:—		250:—	
	<i>Dagtraktamenten</i>				
700:—	till kyrkorådets ledamöter och församlingens revisorer	700:—		700:—	
4 117:—	<i>Diverse utgifter</i> ¹	2 000:—		4 000:—	
14 000:—	<i>Oförutsedda behov</i>	4 811:—	7 761:—	14 680:—	19 632:—
	S:a kr.		46 880:—		120 614:—

Inkomster:

16 814:—	Församlingshuset i Liljeholmen			16 814:—	
1 260:—	Hyra av klockargården	1 260:—			
150:—	Vin- och byggnadssäd	150:—			
2 000:—	Räntor	700:—	2 110:—	1 300:—	18 114:—
	Uttaxering av 11 öre per skattekrona för Brännkyrka och 12 öre för S:t Sigfrid		44 770:—		102 500:—
	S:a kr.		46 880:—		120 614:—

Skolkassan.

1946 års stat	Utgifter.	Brännkyrka	S:t Sigfrid
600:—	<i>Sekreteraren</i> , arvode	300:—	500:—
300:—	» rörligt tillägg		
52 %	.....	156:—	456:—
		260:—	760:—

¹ Avsättning till skatteutjämningsfond har ej upptagits, då det nya uppbördssystemet skulle medföra en väsentlig utjämning.

400:—	Bokföraren, arvode	300:—	400:—	
200:—	» rörligt tillägg			
	52 %	156:—	456:—	208:— 608:—
	<i>Understöd m. m.</i>			
14 000:—	Arbetsstugorna	4 900:—	8 450:—	
50 000:—	Brännkyrka skollovskoloni- förening	17 500:—	32 500:—	
600:—	Stockholms fjällkoloniförening	210:—	390:—	
200:—	» hörselsvagkolo- nier	70:—	130:—	
200:—	Stockholms hjälpskoleförening för sommarvistelse åt hjälp- klassbarn från Brännkyrka..	70:—	130:—	
200:—	Stiftelsen Västra Edsviks flick- skolekoloni	70:—	130:—	
2 000:—	Feriebarns utsändande	700:—	1 300:—	
6 000:—	Skolresor	2 100:—	3 900:—	
	<i>Sång och musik</i>			
1 000:—	Älvsjö folkskolas gossorkester	1 000:—		
1 000:—	Midsommarkransens folkskolas gossorkester		1 000:—	
1 000:—	Blommensbergs folkskolas gossorkester		1 000:—	
1 000:—	Hägerstensåsens folkskolas gossorkester		1 000:—	
	Liljeholmens ungdomsorkester		300:—	
4 500:—	Brännkyrka barnahjälp	1 575:—	2 925:—	
1 200:—	Arbetarnes bildningsförbunds lokalavdelningar i Brännkyrka	420:—	780:—	
50:—	De blindas förening (bibl- verks.)	50:—	50:—	53 980:—
300:—	<i>Dagtraktamenten</i> till skolrådets medlemmar och revisorer ...		200:—	300:—
1 000:—	<i>Diverse utgifter</i> (inkl. arvode till auktoriserad revisor)		1 000:—	1 000:—
3 515:—	<i>Oförutsedda behov</i>		1 688:—	2 852:—
	S:a kr.	32 560:—		59 500:—
	<i>Inkomster.</i>			
	Uttaxering av 8 öre per skatte- krona för Brännkyrka	32 560:—		
	och 7 öre för S:t Sigfrid (inga restantier).....			59 500:—
	S:a kr.	32 560:—		59 500:—

Den sammanlagda utdebiteringen skulle alltså med nuvarande skatteunderlag bli ungefär 19 öre per skattekrona i vardera församlingen, alltså 1 öre högre än enligt gällande stat för år 1946.

Stockholm den 27 december 1945.

Utredningsmannen

Beräkning av uttaxering för de föreslagna Enskede och Johanneshovs församlingar.

Skatteunderlaget för Enskede nuvarande församling utgör enligt 1945 års taxering 1 038 190 skattekrönor. På de nya församlingarna belöpa härav c:a 538 000 skattekrönor på Enskede och 500 000 skattekrönor på Johanneshov. Med tillägg av skatteunderlaget inom Norra Hammarby väster och söder om Sickla kanal kan man för Johanneshov räkna med ett skatteunderlag av c:a 528 000 skattekrönor. I avseende å folkmängd komma de båda församlingarna att under de närmaste åren bli ungefärligen jämställda. Med ledning av 1946 års utgifts- och inkomststat för Enskede församling samt inom kyrkorådet upprättade försöksstater uppgöras följande försöksstater för Enskede minskade och Johanneshovs församlingar. På 1946 års stat har för första gången upptagits ett anslag av 40 000 krönor till den planerade Enskede hemgård (hem för gamla). Då denna utgift torde vara av övergående natur, inräknas motsvarande utgift icke i försöksstaterna här nedan. Med beräkning att båda församlingarna komma att ha egna församlingshus, upptages icke någon post för hyrande av lokaler för det kyrkliga arbetet (1946: 6 000:—). Det förutsättes, att det nya uppördssystemet, som innebär att statsverket svarar för hela utdebiterade beloppet, är genomfört.

Kyrkokassans utgifter.

1946 års stat	Enskede	Johanneshov
<i>Nybyggnad av församlingshus med kyrka för Johanneshovs församling</i> (beräknad byggnadskostnad 700 000:—, varav 20 % eller 140 000:— antagas belöpa på Enskede och Johanneshovs församlingar gemensamt; härtill beräknas komma kostnader för utsmyckning och inventarier 60 000:—, finansieras genom ett 30-årigt amorteringslån å 200 000:— å 3½ %)	5 880:—	5 000:—
<i>Avsättning till fond för reparation och underhåll av Enskede kyrka</i>	3 000:—	
<i>Förvaltning och underhåll.</i>		
Annons-, skriv- och tryckningskostnader (med minskning av folkmängden i Enskede torde följa någon sänkning av den		
4 100:— nuvarande utgiften)	3 300:—	3 300:—
700:— Telefonavgifter	500:—	500:—
100:— Vin och oblater	100:—	100:—

3 000:—	Reparationer å kyrkan; inventarier och deras underhåll ..	3 000:—		1 000:—	
3 000:—	Bränsle och lyse samt städning m. m. för kyrkan	3 000:—		3 000:—	
	Bränsle och lyse samt städning för församlingshus	5 000:— ¹		5 000:—	
200:—	Försäkringsavgifter	800:—		800:—	
200:—	Domkapitlet för tryckning av cirkulär och för stiftskassan .	200:—	15 900:—	200:—	13 900:—
2 300:—	<i>Kyrkosång och musikgudstjänster</i>	1 800:—	1 800:—	1 800:—	1 800:—
7 100:—	<i>Församlingsvård.</i>				
	1. Till kyrkorådets förfogande för predikohjäl, föredrag och församlingsaftnar, beklädnad av konfirmander samt kyrkligt arbete bland barn och ungdom	4 000:—		4 000:—	
	2. Bidrag till verksamheten vid diakonanstaltens kyrka i St. Sköndal	1 000:—	5 000:—		4 000:—
	<i>Anslag till sociala ändamål m. m.</i>				
6 000:—	Enskede barnkrubba	3 000:—		3 000:—	
400:—	Stockholms kyrkliga sjömansvård	200:—		200:—	
2 500:—	Enskede ungdomsråd	1 250:—		1 250:—	
3 000:—	Diakonirådet för viloverksamhet för mödrar	1 500:—		1 500:—	
100:—	Stockholms blindförening u. p. a.	50:—		50:—	
100:—	Dövstumföreningen i Stockholm	50:—		50:—	
100:—	Svenska kyrkans diakonistyrelses dövstumsvårdsråd	50:—		50:—	
300:—	Stockholms kyrkliga socialråd	150:—		150:—	
5 000:—	Hjälpverksamhet inom församlingen (till kyrkorådets förfogande)	2 500:—		2 500:—	
50:—	Tidskriften »Ljus och kraft» .	50:—		50:—	
100:—	Hjälpkommittén för sjömän .	50:—		50:—	
1 500:—	Enskede Rödakorskrets för anställande av hemhjälp vid sjukdomsfall	750:—		750:—	
100:—	Stockholms stifts kyrkliga ungdomsförbund	50:—		50:—	
100:—	Stiftelsen Lekmannatjänst ...	50:—		50:—	
100:—	Föreningen Arbeta för sjuka	50:—	9 750:—	50:—	9 750:—

¹ Upptages här i st. f. nuvarande poster å tillhoppa 7 800 kronor för hyra av pastors-expeditioner i Enskede och Johanneshov samt bränsle och lyse för dessa. Församlingshus för Enskede beräknas vara iordningställt vid församlingsdelningens ikraftträdande.

700:—	<i>Dagtraktamenten till kyrkorådets medlemmar och revisorer samt arvode åt auktoriserad revisor</i>			
	700:—	700:—	700:—	700:—
5 000:—	<i>Diverse utgifter</i>			
		5 000:—		5 000:—
5 365:70	<i>Oförutsedda behov till kyrkofullmäktiges förfogande (högre i den nybildade än i den gamla församlingen)</i>			
	4 080:—	4 080:—	7 370:—	7 370:—
	S:a kr.		51 110:—	47 520:—

Uttaxering av 9,5 öre för Enskede och 9 öre för Johanneshov per skattekrona.

Skolkassans utgifter.

1946 års stat	Enskede	Johanneshov		
<i>Anslag till sociala ändamål m. m.</i>				
6 000:—	Arbetsstugor	3 000:—	3 000:—	
60 000:—	Enskede skollovskoloniförening	30 000:—	30 000:—	
2 500:—	Centralkommittén för feriebarns utsändande	1 250:—	1 250:—	
500:—	Stockholms Fjällkoloniförening	250:—	250:—	
200:—	Stockholms hörselsvagkolonier	100:—	100:—	
6 300:—	Skolresor	3 150:—	3 150:—	
50:—	De blindas förening u. p. a. (biblioteksverksamheten)	50:—	50:—	
6 000:—	Behövande skolbarns beklädning	3 000:—	3 000:—	
300:—	Stiftelsen Västra Edsviks flickskolekoloni	150:—	150:—	
1 400:—	Arbetarnas Bildningsförbund	700:—	700:—	
50:—	Garantiförsäkringspremie för räkningsföraren	50:—	50:—	
200:—	Hjälpklassernas skyddsförening	100:—	100:—	
500:—	Enskede skolidrottsföreningar	250:—	250:—	42 050:—
729:—	<i>Avlöning till sekreteraren</i>	480:—	480:—	
	Rörligt tillägg efter 52 % ...	228:—	228:—	729:—
400:—	<i>Dagtraktamenten till skolrådets ledamöter och revisorer samt arvode åt auktoriserad revisor</i>	400:—	400:—	
400:—	Skrivmaterialier och expenser m. m.	400:—	400:—	
2 000:—	<i>Diverse utgifter</i>	1 000:—	1 000:—	
4 632:58	<i>Oförutsedda behov till kyrkofullmäktiges förfogande</i>	3 841:—	2 941:—	
	S:a kr.	48 420:—	47 520:—	

Uttaxering av 9 öre per skattekrona i Enskede och 9 öre i Johanneshov.

Den sammanlagda uttaxeringen skulle alltså med nuvarande skatteunderlag bliva ungefär 18,5 öre i Enskede och 18 öre i Johanneshov. (Uttaxeringen har för de senaste åren närmast före 1946 stadigt sänkts, från 30,5 öre för 1943 till 20 öre för 1944 och 16,5 öre för 1945. Höjningen för år 1946 till 21 öre har väsentligen föränletts av anslaget till Enskede hemgård).

Stockholm den 2 januari 1946.

Utredningsmannen

Bil. D. 9.

Beräkning av uttaxering för de föreslagna S:t Görans och Fredhälls församlingar.

Med ledning av gällande stat (1946 års) för S:t Görans församling samt uppgifter från kyrkoherde och kyrkvårdar uppgöras följande försöksstater för S:t Görans minskade och Fredhälls församlingar (skatteunderlag enl. 1945 års taxering c:a 1 005 000 resp. 500 000 skattekronor). Det förutsattes, att det nya uppördssystemet, som bl. a. innebär, att statsverket skall ansvara för hela det utdebiterade beloppet, är genomfört.

1946 års stat	<i>Kyrkokassans utgifter.</i>		<i>S:t Göran</i>	<i>Fredhäll</i>
	<i>Löner.</i>			
1 800:—	Städerska för kyrkan och församlingssalen	1 800:—		1 800:—
2 234:—	Städerska å pastorsexpeditionen	2 234:—		2 234:—
2 584:—	En församlingsdiakonissa	2 584:—		2 584:—
3 000:—	Rörligt tillägg 52 % (utgår ej å avgift, 1 000 kr., till diakonissanstanthen)	3 000:—	9 618:—	3 000:— 9 618:—
	<i>Arvoden (utan rörligt tillägg)</i>			
	Räkenskapsförare	600:—		600:—
3 400:—	Kassaförvaltare	2 000:—		1 500:—
	Kassakontrollant	300:—		300:—
	Siffergranskare	300:—		300:—
300:—	Revisorer	300:—	3 500:—	300:— 3 000:—
	<i>Bostadsersättning åt en diakonissa, förslagsvis .....</i>			
	<i>Nybyggnad av församlingshus med kyrka för Fredhälls församling; beräknad byggnadskostnad 700 000 kr., varav 20 % eller 140 000 kr. beräknas belöpa på den odelade församlingen; härtill beräknas komma</i>			

kostnader för utsmyckning och inventarier 60 000 kr.; finansieras genom ett 30-årigt amorteringslån å 200 000 kr. å

3 ½ % .....

7 253:—

3 627:—

Förvaltning och underhåll.

4 000:—	Renhållning och onera	4 000:—	2 000:— ¹
500:—	Kyrkotomtens underhåll	500:—	500:—
10 000:—	Fastigheternas underhåll	10 000:—	2 000:— ¹
2 000:—	Inköp och underhåll av inventarier	2 000:—	2 000:—
20 000:—	Bränsle och lyse	18 000:—	10 000:— ¹
800:—	Dekoration i kyrkan	800:—	800:—
8 000:—	Skriv-, annons- och tryckningskostnader, böcker o. dyl. ...	5 000:— ²	6 000:— ²
5 000:—	Telefon, försäkringar och skatter	5 000:—	3 000:— ¹
3 000:—	Kostnader av flera slag	1 500:— ³	2 000:—
10 000:—	Diverse utgifter	7 000:— ⁴	5 800:—
		53 800:—	34 100:—

Församlingsvård:⁵

10 000:—	Beklädnad av behövande barn i konfirmationsåldern (fördelat i förhållande till folkmängden)	6 000:—	4 000:—
4 000:—	Kyrkosången	4 000:—	2 800:— ⁶
3 000:—	Behövande genom församlingsdiakonissan	1 800:—	1 200:—
4 300:—	Sjukvårdsföreningen	2 500:—	1 800:—
2 500:—	Beredande av vila och vård åt obemedlade	1 500:—	1 000:—
750:—	Sjuksystemen i S:t Göransgården	450:—	300:—
400:—	Barnverksamheten	300:—	200:—
800:—	Ungdomsverksamheten	500:—	300:—
3 500:—	Fester och utflykter för gamla (i förhållande till folkmängden)	2 000:—	1 500:—
		19 050:—	13 100:—

Diverse anslag:⁷

15 000:—	Föreningen S:t Göransgården (i förhållande till folkmängden)	8 700:—	6 300:—
----------	--	---------	---------

¹ S:t Görans kostnader för pastorsexpedition i Fredhäll bortfalla.

Nya byggnader i Fredhäll av betydligt mindre omfattning än i S:t Görans församling.

² Enligt 1946 års stat 8 000:—; antages kunna efter församlingens delning sänkas för S:t Görans till 5 000:—. Med hänsyn till behovet av nyanskaffning i Fredhäll sättes beloppet här till 6 000:—.

³ Enligt 1946 års stat 3 000:—; antages kunna efter församlingens delning sänkas för S:t Görans.

⁴ Motsvarar »oförutsedda utgifter» enligt 1946 års stat, 10 000:—; antages kunna efter församlingens delning sänkas.

⁵ En post 5 500:— för prediko- och expeditjonslokal i Fredhäll bortfaller.

⁶ Nya byggnader av betydligt mindre omfattning än i S:t Görans församling.

⁷ Posterna »skissritningar rörande kyrkans ombyggnad», 2 000:—, »ritningar och kostnadsberäkningar till ett nytt hem för gamla», 20 223:— samt »församlingens första insats för byggande av ett nytt hem för gamla», 25 000:—, utgå.

840:— Ungdomsrådet för städning samt städning av diakonissans expedition (avser vissa lokaler i nuv. församlingshuset)	840:—		
100:— De blindas förening	50:—		50:—
400:— Centrala diakonirådet för sjömansvård (i förhållande till skatteunderlaget)	267:—		133:—
1 000:— Hjälpkommittén för sjömän (d:o)	667:—		333:—
500:— Föreningen Skyddsvärnet (i förhållande till folkmängden)	290:—		210:—
100:— Föreningen Arbeta för sjuka (d:o)	60:—		40:—
300:— Stockholms stiftskassa	200:—	11 074:—	100:—
<i>Annuitet</i> å lån för församlingshuset i S:t Görän		9 320:—	189:—
<i>Extra utgifter</i> ¹		885:—	
S:a kr.		114 500:—	
<i>Inkomst</i> av hyresmedel		9 000:—	
S:a kr.		105 500:—	72 500:—

Uttaxering på c:a 1 005 000 skattekröner i S:t Görän 10,5 öre per skattekröna. Uttaxering på c:a 500 000 skattekröner i Fredhäll 14,5 öre per skattekröna.

Skolrådets utgifter.

Enligt 1946 års stat uppgå dessa till 126 300 kronor. Det kan antagas att dessa kostnader, avrundade uppåt till 130 000 kronor, kunna fördelas i förhållande till folkmängden, och uppföras här

för S:t Görän

75 000:—

motsvarande en uttaxering av 7,5 öre per skattekröna.

för Fredhäll

55 000:—

motsvarande en uttaxering av 11 öre per skattekröna.

Anm. Uttaxeringen skulle alltså med nuvarande skatteunderlag bliva sammanlagt omkring 18 öre per skattekröna för S:t Görän och 25,5 öre per skattekröna för Fredhäll. Det kan emellertid, med en beräknad framtida minskning av folkmängden inom området för den blivande S:t Göräns församling med c:a 18 %, antagas att en nedgång äger rum av skatteunderlaget med c:a 150 000 skattekröner, motsvarande c:a 18 % av skatteunderlaget för fysiska personer, och därmed en höjning av uttaxeringen till c:a 21 öre (12+9), samt att, med en ökning av folkmängden och därmed skatteunderlaget i Fredhälls församling med c:a 40 %, en motsvarande sänkning kan åstadkommas av uttaxeringen där till c:a 18 öre (10+8) per skattekröna.² Vid denna tid komma dock sannolikt ökade utgifter att ha anmälts, både för fastigheter, församlingsvård och skolråd; man torde därför få räkna med ungefär samma uttaxering i Fredhäll som i den minskade S:t Göräns församling.

Stockholm den 31 januari 1946.

Utredningsmannen.

¹ Avsedda för utjämning av utdebiteringsbeloppet (jfr posten »Diverse utgifter» ovan).

² Enligt 1944 års taxering utgjorde skatteunderlaget för juridiska personer i S:t Göränsdelen av den nuvarande församlingen c:a 175 000 skattekröner, under det för Fredhällsdelen motsvarande underlag utgjorde blott c:a 3 500 skattekröner. Beloppen torde icke ha avsevärt förskjutits vid 1945 års taxering.

På Kammarrådet E. Schallings anfordran uppgjorda statförslag för 4 uppdelade Brommaförsamlingar, grundade på 1945 års skatteunderlag.

Kyrkorådets stat.

<i>Utgifter:</i>	Västerled	Essingarna	Bromma	Nockeby	Nuv. försl.
<i>Löner etc.</i>					
Kyrkokassör	1 000:—	600:—	1 000:—	600:—	3 000:—
Vice värd	600:—	600:—	900:—	600:—	1 800:—
Ungdomssekreterare ...	3 000:—	—	1 500:—	2 500:—	7 000:—
Rörl. tillägg (31 %) ...	1 426:—	372:—	1 054:—	1 147:—	3 658:—
Förs. diakonissa	—	3 580:—	—	—	3 580:—
Olycksfallsförsäkring ...	50:—	50:—	50:—	50:—	150:—
S:a kr.	6 076:—	5 202:—	4 504:—	4 897:—	19 188:—
<i>Kyrkl. verks.</i>					
Sång v. gudstjänst	4 000:—	3 000:—	3 500:—	3 000:—	9 000:—
Övr. omkostn.	2 500:—	2 500:—	2 500:—	2 500:—	5 000:—
Ungdomsverks.	1 300:—	600:—	900:—	1 200:—	4 000:—
Konf. underv.					
Biblar	1 800:—	800:—	1 200:—	1 700:—	5 500:—
Premier	35:—	20:—	40:—	20:—	100:—
Bekl. bidr.	900:—	800:—	1 000:—	800:—	3 500:—
Söndagsskoleverks.	1 000:—	600:—	800:—	600:—	3 000:—
Bromma förs. blad	5 000:—	2 000:—	3 500:—	4 500:—	15 000:—
Bidr. t. Br. Skyddsför.	400:—	—	200:—	400:—	1 000:—
Bidr. t. Br. K. F. U. M.	2 500:—	500:—	—	1 000:—	4 000:—
Gåvor t. behövande ...	1 500:—	1 200:—	1 500:—	800:—	5 000:—
Gåvor t. bekl. fatt. barn	—	500:—	500:—	—	1 000:—
Div. omkostn.	100:—	100:—	100:—	100:—	100:—
S:a kr.	21 035:—	12 620:—	15 740:—	16 620:—	56 200:—
<i>Bidr. utom förs.</i>					
Tillsammans	1 300:—	600:—	850:—	1 300:—	4 050:—
<i>Penningförvaltning.</i>					
Tillsammans	12 473:—	5 847:—	8 575:—	12 083:—	38 979:—
<i>Fastighetsförvaltning.</i>					
Hyror o. tomträtsavg.	12 000:—	4 160:—	13 000:—	10 000:—	32 000:—
Boställsränta	—	—	1 750:—	—	1 750:—
Underhåll	10 000:—	10 000:—	8 000:—	8 000:—	40 000:—
Bränsle etc.	5 000:—	5 000:—	5 000:—	5 000:—	23 000:—
Lyse o. el. kraft	1 200:—	1 200:—	1 200:—	1 200:—	3 600:—
Skatter	100:—	100:—	100:—	100:—	400:—
Försäkringar	200:—	200:—	200:—	200:—	600:—
Renhållning etc.	2 500:—	2 500:—	2 500:—	2 500:—	8 000:—
Div. omkostnader	100:—	100:—	100:—	100:—	100:—
Kyrka etc. på St. Ess.	14 400:—	6 750:—	9 900:—	13 950:—	45 000:—
S:a kr.	45 500:—	30 010:—	41 750:—	41 050:—	154 450:—

	Västerled	Essingarna	Bromma	Nockeby	Nuv. försl.
<i>Inventarieförvaltning.</i>					
Underhåll etc.	5 000:—	5 000:—	5 000:—	5 000:—	30 000:—
Div. omkostnader	100:—	100:—	100:—	100:—	100:—
S:a kr.	5 100:—	5 100:—	5 100:—	5 100:—	30 100:—
<i>Expenser.</i>					
Kyrkostämmans etc. ...	2 500:—	2 500:—	2 500:—	2 500:—	7 000:—
Revisionsarvodet	500:—	500:—	500:—	500:—	900:—
Pastorsexped. drift	3 000:—	3 000:—	3 000:—	3 000:—	7 000:—
Telefoner	1 500:—	1 500:—	1 500:—	1 500:—	4 500:—
Div. expenser	100:—	100:—	100:—	100:—	800:—
S:a kr.	7 600:—	7 600:—	7 600:—	7 600:—	20 200:—
<i>Medel t. fullm. förfog. .</i>	9 536:—	5 006:—	4 746:—	6 552:—	15 960:—
SAMMANDRAG:					
Löner	6 076:—	5 202:—	4 504:—	4 897:—	19 188:—
Kyrkl. verksamhet	21 035:—	12 620:—	15 740:—	16 620:—	56 200:—
Bidrag	1 300:—	600:—	850:—	1 300:—	4 050:—
Penningförv.	12 473:—	5 847:—	8 575:—	12 084:—	38 979:—
Fastighetsförv.	45 500:—	30 010:—	41 750:—	41 050:—	154 450:—
Inventarieförv.	5 100:—	5 100:—	5 100:—	5 100:—	30 100:—
Expenser	7 600:—	7 600:—	7 600:—	7 600:—	20 200:—
Medel t. förfogande ...	10 336:—	5 771:—	4 946:—	10 152:—	15 960:—
S:a kr.	109 420:—	72 750:—	89 065:—	98 803:—	339 127:—
<i>Inkomster:</i>					
<i>Behållning</i>	12 800:—	6 000:—	8 800:—	12 400:—	53 476:—
<i>Räntor</i>	1 280:—	600:—	880:—	1 240:—	4 000:—
<i>Fonders avkastning.</i>					
Bromma skolfond	—	—	40:—	—	40:—
Carl Smitts don. fond .	100:—	100:—	100:—	100:—	400:—
Eriksons don. fond	240:—	—	—	—	240:—
Nilsons don. fond	—	—	—	200:—	200:—
Rustiges don. fond	—	350:—	350:—	—	700:—
S:a kr.	340:—	450:—	490:—	300:—	1 580:—
<i>Ink. fr. fastigheter.</i>					
Hyror enl. kontrakt ...	7 200:—	—	13 740:—	—	20 940:—
Markhyror	—	—	915:—	—	915:—
Övrig upplåtelse	—	—	—	—	50:—
Ers. f. bränsle	200:—	—	—	—	2 500:—
Ers. f. lyse	—	—	—	—	10:—
S:a kr.	7 400:—	—	14 655:—	—	24 415:—
Försäljning av bokverk	—	—	—	—	10:—
Indelningsersättning ...	—	—	—	—	145:—
<i>Uttaëring</i>	87 600:—	65 700:—	64 240:—	84 863:—	255 500:—

	Västerled	Essingarna	Bromma	Nockeby	Nuv. försl.
SAMMANDRAG:					
Behållning	12 800:—	6 000:—	8 800:—	12 400:—	53 476:—
Räntor	1 280:—	600:—	880:—	1 240:—	4 000:—
Fonder	340:—	450:—	490:—	300:—	1 580:—
Fastigheter	7 400:—	—	14 655:—	—	24 415:—
Diverse	—	—	—	—	156:—
Uttaxering	87 600:—	65 700:—	64 240:—	84 863:—	255 500:—
(Uttaxering per skatte- krona)	(0,15)	(0,24)	(0,16)	(0,15)	(0,14)
S:a kr.	109 420:—	72 750:—	89 065:—	98 803:—	339 127:—

KOMMENTAR:

Vid uppgörande av statförslag för vardera av de fyra delar i vilka Bromma församling kan tänkas komma att uppdelas har eftersträfvats att åstadkomma en normalstat för åren närmast efter en sådan delning, tänkt såsom omedelbart genomförd. Följaktligen ha i vissa fall de för 1946 aktuella siffrorna måst frångås, detta gäller framför allt bränslekostnaderna som f. n. äro onormalt höga — det synes orimligt att för de två kyrkobyggnader, som ytterligare förutsättas vid en fyrdelning av församlingen, beräkna bränslet efter i år gällande pris. Vidare har den beräknade behållningen vid årets ingång satts lägre än vad som för 1946 gäller för den odelade församlingen, i den i år föreslagna staten ingår en extra behållning av inemot 15 000 kronor från restantier etc. från den forna »A-staten» (prästlönemedel), på vilka församlingsdelegerade vid övertagandet av församlingens betalningsskyldigheter för löner icke gjort anspråk.

I detalj må anföras följande.

Beträffande *löner* till icke prästerliga befattningshavare anses varje delförsamling böra beräknas ha egna tjänstemän. Endast ungdomssekreteraren har upptagits såsom för fastlandsförsamlingarna gemensam. Församlingsdiakonissa är f. n. endast anställd å Essingeöarna, varför hennes lön helt förts på denna församlingsdels stat.

I fråga om den *kyrkliga verksamheten* beräknas kostnaderna stiga såväl för sång vid gudstjänsterna som för församlingsaftnar etc. genom tillkomsten av två nya kyrkor. Församlingsbladet har tänkts såsom fortfarande gemensamt för samtliga delförsamlingarna. Bidragen till skyddsföreningen och K. F. U. M. ha fördelats efter de lokala tyngdpunkterna för deras verksamhet. Gåvor till beklädnad av fattiga barn ha tillförts de båda delförsamlingar som ansetts böra få dela Henrik Rustiges fond för sagda ändamål.

Bidragen till kyrkliga ändamål utanför den egna församlingen ha fördelats efter förmodat intresse för olika ändamål inom de olika församlingsdelarna.

Penningförvaltningen har utslagits efter proportionen av skattekoronor inom de nya delförsamlingarna. Enligt 1945 års taxering utgöra antalet skattekoronor för

Västerled	677 757:79	(584 000:—)	32 %
Essingeöarna	304 255:46	(273 750:—)	15 %
Bromma	462 457:78	(401 500:—)	22 %
Nockeby	642 226:66	(565 750:—)	31 %

Det inom parentes angivna beloppet utgör det för uttaxering beräknade avkortade beloppet, enligt samma grunder som för det för 1946 uppgjorda gemensamma förslaget.

Inom ramen för *fastighetsförvaltningens* omkostnader har beräknats att två nya

kyrkobyggnader uppförts, dels den redan beslutade Essingekyrkan med tillhörande församlingshuslokaler, inklusive pastorsexpedition, dels en ny i Nockeby beräknad till c:a kronor 750 000, i vilken skulle ingå behövlige lokaler för verksamheten, dock icke pastorsexpedition. För underhåll av byggnaderna har beräknats omkostnader av 1 % för de nyuppförda, i övrigt 1½ %. Uppförandet av nya prästgårdar och deras underhåll har icke medtagits i beräkningarna. För Bromma och Nockeby församlingar beräknas för hyra av pastorsexpeditionslokaler kronor 4 000 per vardera. På grund av för den gemensamma staten 1946 gällande budgettekniska skäl ha amorteringskostnaderna på de nya kyrkobyggnaderna uppförts under denna rubrik i stället för under penningförvaltningen. Då kyrkorådet föreslår kyrkofullmäktige en amortering av församlingens andel i bygget till 5 år för den beslutade Essingebyggnaden, har här ansetts att också för Nockebybygget en liknande tidsperiod borde kunna beräknas. Inom 10 år skulle alltså denna utgiftspost bortfalla. Såsom ovan antytts har för bränsle, lyse, renhållning etc. endast approximerade siffror angivits.

I fråga om *inventarieförvaltningen* ha de uppgjorda förslagen utgått från att den huvudsakliga möbleringen av de båda nya byggnaderna redan skett. De upptagna beloppen äro approximerade med hänsyn tagen till de senaste årens erfarenheter av dryga inventariebehov i samband med verksamhetens snabba utveckling.

Expenser. Det är svårt att exakt ange sannolika kostnader för trycksaker, kassaväsen och andra utgifter för kyrkoråd, kyrkofullmäktige och kyrkostämma, liksom för pastors-expeditionerna. Här ha endast approximerade belopp kunnat angivas.

Beträffande *inkomsterna* har redan redogjorts för grunderna till beräkandet av behållningen för de olika församlingsdelarna. Inkomsterna från hyror belöpa sig på nu redan befintliga byggnader, såsom församlingshus, barnkrubbor, vaktmästarbostad. Bränsleersättningen har här lämnats ur räkningen såsom väsentligen ett kristillägg.

I det beräknade delförslaget har utdebiterats tillsammans kronor 302 403 eller kronor 46 903 mera än i den odelade församlingen. Men om därvid tages i betraktande att den ingående behållningen satts till kronor 13 476 mindre än i den odelade och medel till kyrkofullmäktiges förfogande till kronor 15 245 mera än där, blir den reella skillnaden endast en merdebitering av kronor 21 182 eller föga mer än 1 öre. Hänsyn bör dock kanske även tagas till de nedskrivna bränslekostnaderna, varför den verkliga merkostnaden för de delade församlingarna blir c:a 1½ öre per skattekrone efter för den odelade församlingen gällande förhållanden.

I uppgörandet av detta förslag ha deltagit utom undertecknad kyrkoherde församlingens kassakontrollant, vice kassakontrollant och kyrkokassör.

Bromma församling i Stockholm den 27 november 1945.

F. HOLMGREN

Anm. Sedan det nya uppbördssystemet antagits av riksdagen och i följd därav statsverket fr. o. m. år 1947 kommer att svara för alla restantier å församlingsutskylder, bör uttaxeringen beräknas på oreducerade skatteunderlag, i runda tal för *Västerled* 668 000, för *Essingarna* 300 000, för *Nockeby* 632 000 och för *Bromma* 455 000 skattekronor. Uttaxeringen kan därför antagas till c:a 13 öre för Västerled, c:a 22 öre för Essingarna, c:a 15 öre för Bromma och c:a 13,5 öre för Nockeby, vartill torde läggas oförändrad utdebitering till skolkassan med 7 öre.

Stockholm den 8 januari 1946.

Utredningsmannen.

FÖRSLAG TILL FÖRSAMLINGS- INDELNING

MAJ 1946

- BESTÅENDE GRÄNS, SOM BIBEHÅLLES
- ✕ ✕ BESTÅENDE GRÄNS, SOM UTGÅR
- - - NY GRÄNS
- · - · ALTERNATIV NY GRÄNS
- + NUVÄRANDE KYRKA
- + FÖRESLAGEN NY KYRKPLATS

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN 1918
LITHOGRAPHIERINGS-
FABRIKEN

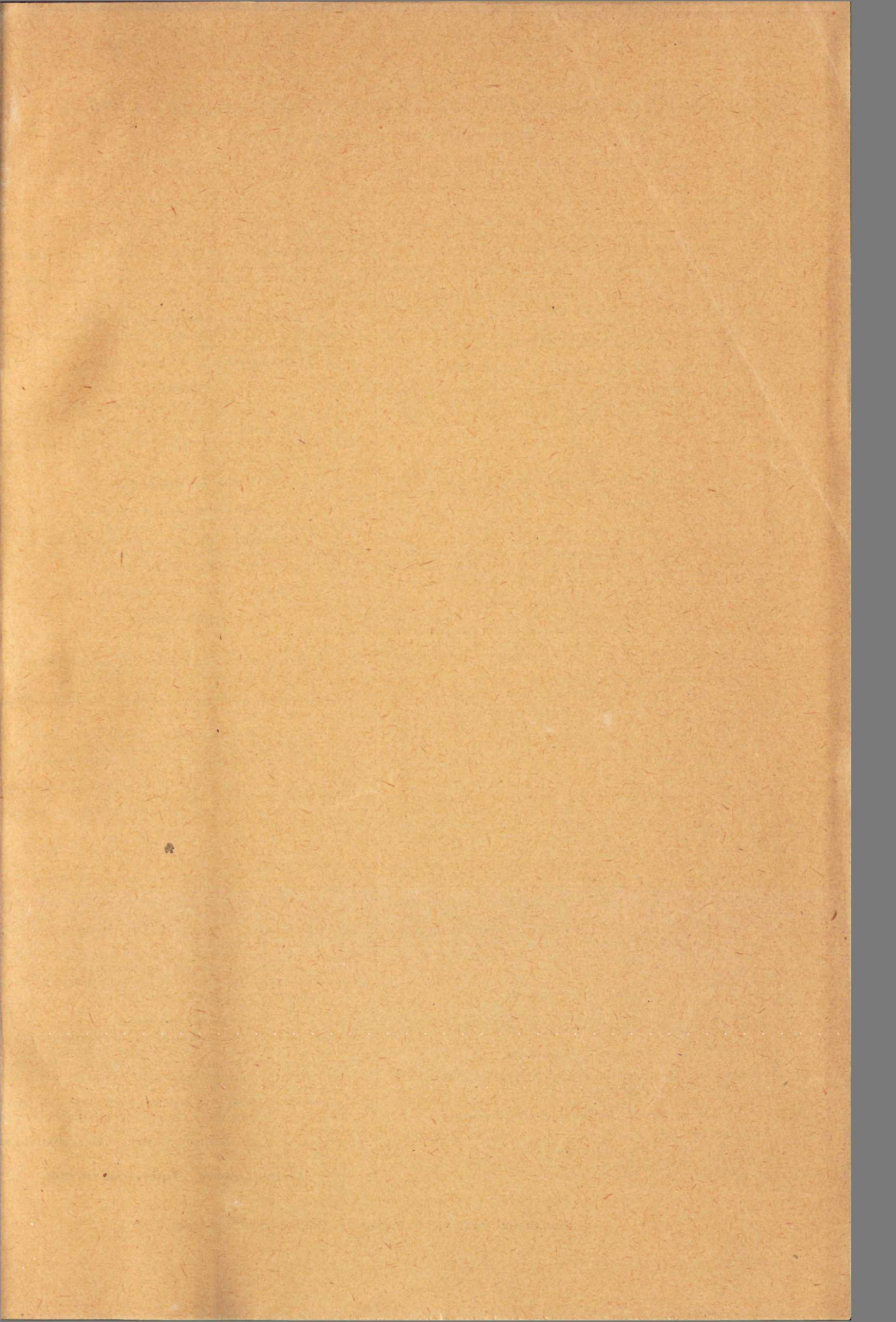

SKYDDSRUM FÖR CIVILBETÖLKNINGEN

Bestämda
aftrycket af 1918 års skyddsrumslag

STOCKHOLM 1918
LIT. A. N. 1000

Statens offentliga utredningar 1946

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvärd.

Ärvdabalksakkunnigas förslag till föräldrabalk. [49]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. [10]
1945 års lönekommitté. 1. Betänkande med förslag till statliga löneplaner m. m. [48]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

1943 års jordbrukstaxeringsakkunniga. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser i fråga om taxering av inkomst av jordbruksfastighet samt lag om jordbruksbokföring. [29]

Politi.

Parlamentariska undersökningskommissionen ang. flyktväsendet och säkerhetstjänst. 1. Betänkande ang. flyktingars behandling. [36]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Dödfödheten och tidigdödligheten i Sverige. Dess samband med nativitetens minskning och dess förhållande vid olika former av förlösningsvård samt dess socialmedicinska och befolkningspolitiska betydelse. [2]

Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag till allmänna barnbidrag m. m. [5] Bilagor. [6]

Investeringsutredningens betänkande med utredning rörande personal- och materielresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt av utredningen tidigare framlagt förslag. [13]

Den familjevårdande socialpolitiken. [17]

Betänkande med förslag rörande den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation. [19]

Socialvårdskommitténs betänkande. 12. Utredning och förslag ang. moderskapsbidrag. [23] 13. Förslag ang. folkpensioneringens administrativa handhavande m. m. [37] 14. Utredning och förslag ang. ålderdomshem m. m. [52]

Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 1. Förslag till effektiviserad kurators- och arbetsförmedlingsverksamhet för partiellt arbetsföra m. m. [24]

Betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1946/47 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. [27] Bilagor. [28]

Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 6. Tiden juli 1944—juni 1945. [35]

Sakkunniga ang. arbetsförmedlingens organisation. Del 1. Den offentliga arbetsförmedlingen under krigsåren. [44] Del 2. Den offentliga arbetsförmedlingens framtida organisation. Motiv och förslag. [51]

Betänkande om befolkningspolitikens organisation m. m. [53]

Hälsa- och sjukvård.

Betänkande ang. den centrala organisationen av det civila medicinal- och veterinärväsendet. [20]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med utredning och förslag ang. rätten till arbetstagares uppfinningar. [21]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande ang. forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område i Norrland. [16]

PM ang. utvecklingsplanering på jordbrukets område. [18]

Den svenska växtodlingens utvecklingstendenser samt dess inriktande efter kriget. [39]

Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken. Del 1. [42] Del 2. [46]

Betänkande med förslag till åtgärder för främjande av rindhästaveln m. m. [45]

Rationalitetsvariationerna inom det svenska jordbruket. [47]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till ändrade grunder för flottningsslagsstiftningen m. m. [3]

Betänkande med förslag till skogsvårdslag m. m. [41]

Industri.

Betänkande med förslag till ordnande av kreditgivning och rådgivningsverksamhet för hantverk och småindustri samt bildande av företagarnämnder. [22]

Betänkande ang. hantverkets och småindustriens främjande. [40]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande ang. rundradion i Sverige. Dess aktuella behov och riktlinjer för dess framtida verksamhet. [3]

Betänkande med förslag till verkstadsorganisation för väg- och vattenbyggnadsväsendet. [43]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Betänkande ang. tjänstepensionsförsäkringens organisation. [26]

Försäkringsutredningen. Förslag till lag om försäkringsrörelse m. m. 1. Lagtext. [33] 2. Motiv. [34]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. [1]

1945 års universitetsberedning. 1. Docentinstitutionen. [9]

1940 års skolutredningens betänkanden och utredningar. IV. Skolplikttidens skolformer. [10]

2. Folkskolan. A. Allmän del. [11] B. Förslag till undervisningsplaner. [15]

4. Realskolan. Praktiska linjer. [14]

VI. Skolans inre arbete. Synpunkter på fostran och undervisning. [31]

Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 1. [12]

Socialutbildningssakkunniga. 2. Utredning och förslag rörande statsvetenskapliga examina m. m. [30]

Betänkande med förslag till förordning ang. allmän kyrkomöte m. m. [32]

Betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkmusikbefattningarna m. m. Del 2. [50]

Utredning ang. reglering av den territoriella församlingsindelningen i Stockholm. [54]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag ang. uniformspliktens omfattning för viss personal vid försvarsväsendet. [4]

Betänkande och förslag rörande åtgärder för att begränsa antalet kontraktsanställt manskap inom krigsmakten. [7]

Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar m. m. av betydelse för rikets försvar. [25]

Betänkande med förslag rörande officersutbildning inom armén m. m. [38]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.